

T.C.
ANAkkALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİ PERSPEKTİFİNDE
AVRUPA’DA TÜRK ALGISI VE LOBİCİLİK

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Fatih BAYEZİT

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Soner KARAGÜL

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Avrupa Birliği Üyeliği Perspektifinde Avrupa’da Türk Algısı ve Lobicilik**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29/01/2016
Fatih BAYEZİT

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Fatih BAYEZİT'e ait "Avrupa Birliği Üyeliği Perspektifinde Avrupa'da Türk Algısı ve Lobicilik" adlı çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yücel ACER

Doç. Dr. Soner KARAGÜL
(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Gürol BABA

Tez No : 10101384
Tez Savunma Tarihi : 29/01/2016

ONAY
Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü
15.02.2016

ÖZET

AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİ PERSPEKTİFİNDE AVRUPA'DA TÜRK ALGISI VE LOBİCİLİK

Türkiye, resmi olarak 1959'dan beri Avrupa Birliği ile üyelik hedefli bir ilişki içerisinde. 1999 yılından beri aday ülke konumunda olan Türkiye, 2005 yılında üyelik müzakerelerinin başlaması ile birlikte Avrupa Birliği üyeliği adına büyük demokratikleşme reformları yapmıştır. Ancak, Ermeni meselesi, Kıbrıs sorunu ve PKK terörü gibi müktesebatla doğrudan bağlantılı olmayan unsurların üyelik sürecine dâhil edilmesi sonrası müzakere süreci hız kesmiştir. Türkiye'ye karşı takınılan bu tutumun sebeplerinden birisi Avrupa kamuoyuna ve siyasetine hâkim olan olumsuz Türk algısıdır. Bunun yanı sıra 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası hız kazanan İslamofobi, Avrupa'da yaşayan Türkleri hedef konumuna getirmiştir.

Ermeni lobisi yıllardan beri Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği önüne Ermeni sorununun bir soykırım olarak tanınması şartını koyma yönünde çalışmalarda bulunmaktadır. Rum diasporası, Kıbrıs sorunu çerçevesinde Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkmaktadır. Son olarak da PKK güdümünde hareket eden Kürt diasporası, bölgesel gelişmeler bağlamında sürekli olarak Türkiye karşıtı lobi faaliyetleri ile Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerine zarar vermektedir. Bu şartlar dikkate alındığında Türkiye'nin önünü açacak mücadele yöntemi, Avrupa'da mukim Türk diasporasının lobi potansiyelinin harekete geçirilmesi ve Avrupa Birliği kurumlarına yönelik yapılacak lobi faaliyetleridir.

Avrupa'da yarım asrı geride bırakan Türk diasporası artık sivil toplum olarak daha bilinçli hareket etmeye başlamıştır. Türk hükümetinin son dönemde bu hareketleri destekleyici bir diaspora politikası geliştirdiği görülmektedir. Ayrıca lobıcılık konusunda deneyimi ve uluslararası akreditasyonlarıyla Türk iş örgütleri bütün bu hareketlenmeye önemli bir sinerji katacak güce sahiptir. Bu çalışmada bahsedilen üç bileşenin bir araya gelmesi ile yavaş ilerleyen Avrupa Birliği sürecinde ekonomik gücüyle bir G20 ülkesi olan Türkiye'nin hedeflediği noktaya ulaşabileceği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türk Lobisi, Türk Algısı, Kamu Diplomasisi

ABSTRACT

TURKISH IMAGE AND LOBBYING WITHIN THE PERSPECTIVE OF EU MEMBERSHIP

Turkey is legally in relation with European Union aiming full membership since 1959. Turkey, a candidate country since 1999, has adopted many democratization reforms since the beginning of accession negotiations in 2005. Non-acquis communautaire issues, i.e. Armenian issue, Cyprus dispute, and PKK terrorism are alleged to block Turkey's negotiation process and which also declared Turkey's accession. One important reason is the Turkish image in the European public opinion. Besides, Islamophobia after 9/11 attacks has been targeting Turks living in Europe.

Armenian lobbies try to stipulate recognizing genocide for years. Greek diaspora rejects Turkish accession within Cyprus framework. Finally, Kurdish diaspora of PKK, due to recent circumstances happening in the region, has started to lobby against Turkey that harms Turkey – European Union relations. Under these circumstances the best way of campaigning is to activate the potential of Turkish diaspora resided in Europe and lobbying towards the European Union institutions will play a key role.

Turkish diaspora, with almost half a century history in Europe has more of a civic consciousness. Turkish government also started to support this act with the new Turkish diaspora policy, recently. Also, the Turkish business organizations with their experience in lobbying and their international accreditations will bring synergy to all this movements.. In this work, it's put forth that Turkey, a G20 country with a strong economy, can achieve the goal by getting three components that are mentioned above to come together despite the slow advance of the process.

Key Words: European Union, Turkish Lobby, Turkish Image, Public Diplomacy

ÖNSÖZ

Türkiye'nin Batı ile entegrasyonunda AB üyeliği önemli bir role sahiptir. Türklerin resmen AB üyesi olması düşünüldüğü gibi sadece Türkiye'yi ve teknik süreci yürütecek olan AB kurumlarını ilgilendirmemektedir. Söz konusu Türkiye olduğunda tarihsel referanslar, kültür, din vb. farklılıkları içeren karmaşık bir algılama sorunu karşımıza çıkmakta; bütün bunları da kullanan üçüncü ülkeler ve lobi grupları sarmalı ile karşı karşıya kalınmaktadır. Kimliksel tartışmaların yanı sıra Türkiye'nin iç politikasını ilgilendiren sorunların çeşitli etnik lobiler tarafından uluslararası gündeme taşınması, Türkiye'nin AB üyeliği adına aşması gereken önemli bir engeldir. Bununla mücadele adına Avrupa'nın en kalabalık yabancı grubunu oluşturan Türklerin bilinçli bir etnik lobi gücü oluşturması önemle ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, Avrupa'daki sivil toplumda gücü giderek artan Türk lobilerinden bahsedilmekte, Türk hükümetinin yeni diasporası siyaseti ile Avrupa'da lobileşmeye verdiği destek ortaya konulmaktadır.

Türkiye karşıtı lobi faaliyeti yürüten Rum ve Ermeni lobilerine ek olarak, 2011'de başlayan Suriye iç savaşı ile beraber ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık sonrasında bölgedeki nüfuzunu arttıran Kürt silahlı gruplarının Batı dünyasında edindiği yeni konum, Türkiye'nin yıllar boyu yürüttüğü terörle mücadelesi noktasında kendisini zor duruma düşürebilecek bir soruna dönüşürken, karşısına mücadele etmesi gereken yeni bir lobiyi yani PKK lobisini çıkarmıştır. Bu gelişmeler çerçevesinde ayrılıkçı Kürt lobisine ve faaliyetlerine çalışmanın üçüncü bölümünde yer verilmiştir. Bu çalışmada Türkiye'nin AB üyesi olması için lobilerle ve algı sorunlarıyla mücadele etmesi kadar önemli olan diğer bir meselenin Avrupa'da güçlü bir Türk lobisi oluşturması gerekliliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu tezin doğru bir zamanda ortaya çıkması için her zaman yanımda olan eşim Leyla BAYEZİT'e, en başından itibaren maddi manevi desteğini esirgemeyen anne ve babama, motivasyon kaynağım Muhsin ÖNAL'a ve tezin en doğru şekilde var olması için özen gösteren hocam Doç. Dr.Soner KARAGÜL'e sonsuz teşekkürler.

Fatih BAYEZİT

Bursa, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

LOBİCİLİĞE İLİŞKİN TEMEL BİLEŞENLER VE AVRUPA'DA LOBİCİLİK

1.Lobiciliğin Kısa Tarihçesi.....	11
2. Lobicilik Yöntem ve Teknikleri.....	16
2.1. Doğrudan Lobicilik.....	19
2.2. Dolaylı Lobicilik	20
2.3. Kolektif Lobicilik.....	21
3. Etnik Lobicilik.....	21
4. Göç ve Diaspora Kavramları.....	27
5. Lobicilik ve Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısındaki Yeri.....	28
5.1.Avrupa Parlamentosu.....	29
5.2. Avrupa Komisyonu.....	30
5.3. Avrupa Birliği'nde Lobiciliğin Genel Özellikleri.....	31

5.4. Avrupa Birliği'nde Çıkar Grupları	32
6. Avrupa Birliği'nde Lobicilik Uygulamaları ve Yasal Düzenlemeler.....	34
6.1. Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Lobicilik Düzenlemeleri.....	40
6.1.1. Almanya.....	41
6.1.2. Fransa.....	42
6.1.3. İngiltere.....	43
6.1.4. Diğer Avrupa Birliği Ülkelerinde Lobicilik Düzenlemeleri.....	45

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DEN AVRUPA'YA GÖÇ VE AVRUPA'DA TÜRK ALGISI

1. Avrupa'ya Türk Göçü ve Entegrasyon.....	48
1.1. Almanya'ya Göç ve Entegrasyon.....	49
1.2. Fransa'ya Göç ve Entegrasyon.....	54
1.3. Birleşik Krallık'taki Türkler.....	57
2. Avrupa'da Türk Algısı	58
2.1. Kimliksel Tartışmalar.....	60
2.2. Din Faktörü.....	62
2.3. Tarih Faktörü.....	64
2.4. Avrupa'daki Türk Toplumuna Yönelik Algısal Değişim.....	68

BÖLÜM III

AVRUPA'DA TÜRKİYE KARŞITI LOBİCİLİK

1. Ermeni Diasporası.....	72
1.1. Ermeni Lobisinin Çalışmaları.....	74
1.2. Avrupa Birliği Kurumları ve Ermeni Sorunu.....	76
2. Kıbrıs Sorunu ve Rum Lobisi.....	79

2.1. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ndeki Kördüğümü: Kıbrıs Sorunu ve Rumlar.....	80
2.2. Rum Lobisinin Türkiye'nin Üyeliğini Engelleme Faaliyetleri.....	83
3. Kürt Sorunu ve Kürt Lobisi.....	87
3.1. Avrupa Birliği Üyeliği Sürecinde Kürt Sorunu.....	89
3.2. Avrupa'daki Kürtler ve Kürt Lobisinin Faaliyetleri.....	93

BÖLÜM IV

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİ VE TÜRK LOBİSİ

1. Avrupa Birliği'nin Genişleme Sürecinde Türkiye.....	102
2. Avrupa'daki Türk Toplumu ve Etkileri.....	106
2.1. Avrupa Birliği'ndeki Türk Nüfusu.....	107
2.2. Avrupa'daki Türklerin Örgütlenme Kapasitesi ve Faaliyetleri.....	110
3. Avrupa Birliği Sürecinde Türk Çıkar Gruplarının Faaliyetleri.....	116
3.1. Türk Sanayici ve İşadamları Derneği'nin Lobi Faaliyetleri.....	118
3.2. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Lobi Faaliyetleri.....	121
4. Türkiye'nin Diaspora Siyaseti ve Kamu Diplomasisi.....	124
4.1. Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı.....	125
4.2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.....	126
4.3. Yunus Emre Enstitüleri ve Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri.....	128
SONUÇ.....	130
KAYNAKÇA.....	136

KISALTMALAR

AAA	: Armenian Assembly of America (Amerika Ermeni Meclisi)
AABF	: Almanya Alevi Dernekleri Birliği Federasyonu
AADDF	: Avrupa Atatürkçü Düşünce Dernekleri Federasyonu
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADÜTDF	: Avrupa Demokratik Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu
AER	: Assembly of European Regions (Avrupa Bölgeler Meclisi)
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AHEPA	: The American Hellenic Educational Progressive Association (Helen Eğitimle Gelişme Derneği)
AHI	: American Hellenic Institute (Amerika Helen Enstitüsü)
AHIPAC	: American Hellenic Institution Public Affairs Commitee Inc. (Amerikan Helen Enstitüsü Halkla İlişkiler Komitesi)
AIPAC	: The American Israel Public Affairs Commitee (Amerika-İsrail Halkla İlişkiler Komitesi)
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK	: Avrupa Komisyonu
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AKTÇ	: Avrupa Kömür Çelik Teşkilatı
ANCA	: Armenian National Commitee of America (Amerika Milli Ermeni Komitesi)
AP	: Avrupa Parlamentosu
ASALA	: Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (Ermenistan'ın Kurtuluşu için Gizli Ermeni Ordusu)
ASCAME	: The Association of Mediterranean Chambers of Commerce and Industry (Akdeniz Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği)

ATDK	: Almanya Türk Dernekleri Koordinasyon Kurulu
ATIN	: Avrupa Türk İşadamları Network
ATİB	: Avrupa Türk İslam Birliği
ATİB	: Avusturya Türk İslam Birliği
ATP	: Avrupa Türkleri Platformu
ATTSO	: Alman-Türk Ticaret ve Sanayi Odası
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BIAC	: Business and Industry Advisory Committee (İş ve Sanayi Danışma Komitesi)
BM	: Birleşmiş Milletler
CAP	: Center for American Progress (Amerikan Gelişimi Merkezi)
CBI	: Confederation of British Industry (İngiliz Sanayicileri Konfederasyonu)
CCLT	: Congressional Contact Leadership Team (Kongre Liderlik Timi)
CDCA	: Comité de Défense de la Cause Arménienne (Ermeni Meselesi Avrupa Komitesi)
CEMR	: Council of European Municipalities and Regions (Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi)
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Central Intelligence Agency (Merkezi Haberalma Teşkilatı)
Çev.	: Çeviren
DAC	: Development Assistance Committee (Kalkınma İşbirliği Komitesi)
DAEŞ	: Irak-Şam İslam Devleti
Der.	: Derleyen
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DİTİB	: Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü

DTS	: Deutsch-Türkische Stiftung (Alman Türk Vakfı)
Düz.	: Düzenleyen
EC	: European Commission (Avrupa Komisyonu)
ECO-CCI	: Economic Cooperation Organisation Chamber of Commerce and Industry (Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ticaret ve Sanayi Odası)
ECOSOC	: Economic and Social Council (Ekonomik ve Sosyal Konsey)
Ed.	: Editor
EDM	: Early Day Motions (Avam Kamarası Kanun Önergesi)
EESC	: European Economic and Social Committee (Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi)
EP	: European Parliament (Avrupa Parlamentosu)
ERNK	: Eniya Rizgariya Netewa Kurdistan (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi)
ETA	: Euskadi Ta Askatasuna (Bask Vatanı ve Özgürlük)
EU	: European Union (Avrupa Birliği)
Eurochambers	: Association of European Chambers of Commerce and Industry (Avrupa Odalar Birliği)
FIA	: Federation Internationale de l'Automobile (Uluslararası Otomobil Federasyonu)
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
HCA	: The Hellenic Council of America (Amerikan Helen Konseyi)
HUNDER KOM	: Kürdistan Sanatçılar Birliği
IGMG	: Islamische Gemeinschaft Milli Görüş (İslam Toplumu Milli Görüş)
ITES	: Avrupa-Türkiye Araştırmalar Enstitüsü
İKMB	: İslam Kültür Merkezleri Birliği
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
İRA	: Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)

İŞKUR	: Türkiye İş ve İşçi Kurumu
İTKİB	: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
JTRS	: Joint Trasparency Register Secretariat (Ortak Şeffaflık Kayıt Sekreterliği)
KAB	: Kürdistan Aleviler Birliği
KDP	: Partiya Demokrata Kurdistanê (Kürdistan Demokrat Partisi)
KİH	: Kürdistan İslam Hareketi
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KON-KURD	: Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu
KRM	: Müslümanlar Koordinasyonu Konseyi
KUM	: Kürdistan Ulusal Meclisi Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu)
MMC	: Mesopotamia Music Channel
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik İttifakı)
No.	: Numara
Nu.	: Number (Numara)
OECD	: Organisation of Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
P.	: Page (Sayfa)
PEGIDA	: Patriotic Europeans Against the Islamization of the West (Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar Hareketi
PKK	: Partiya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)
PSEKA	: Kıbrıs için Adalet Uluslararası Koordinasyon Komitesi
PYD	: Partiya Yekîtiya Demokrat (Demokratik Birlik Partisi)
RTS	: Rat Türkischer Staatsbürger in Deuthschlande (Türk Vatandaşları Konseyi)
S.	: Sayfa

STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAJK	: Özgür Kadın Hareketi
TAM	: Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı
TATSO	: Türk-Alman Ticaret ve Sanayi Odası
TBEU	: Bund Türkische- Europaisch UnternehmerInnen (Avrupalı Türk İşadamları Derneği)
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TGD	: Türkische Gemeinde in Deutschland (Almanya Türk Toplumu)
TGSD	: Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği
TİKA	: Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TTIP	: The Transatlantic Trade and Investment Partnership (Atlantik-aşırı Yatırım Ortaklığı Antlaşması)
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜGİAD	: Türkiye Genç İşadamları Derneği
Türk-İş	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜSİAD	: Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UETD	: Union Europaisch-Türkischer Demokraten (Avrupalı Türk Demokratlar Birliği)
UK	: United Kingdom (Birleşik Krallık)
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNICE	: Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe (Avrupa Sanayi ve İşveren Örgütleri Konfederasyonu)
UNWTO	: United Nations World Trade Organisation (BM Dünya Ticaret Örgütü)
USA	: United States of America (Amerika Birleşik Devletleri)

Vol.	: Volume (Cilt)
WCF	: World Chambers Federation (Dünya Odalar Federasyonu)
YCK	: Yekitiya Ciwanen Kurdistan (Kürdistan Gençler Birliğı)
YEE	: Yunus Emre Enstitüleri
YEKKOM	: Kürt – Alman İşbirliğı Federasyonu
YPG	: Yekîneyên Parastina Gel (Halk Koruma Birlikleri)
YRWK	: Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliğı
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLÖLAR

Tablo 1.1. Lobicilik Taktikleri.....	18
Tablo 4.1. AB Ülkelerindeki Türk Nüfusu.....	108

GİRİŞ

Türkler Rumeli'ye geçtiği 11. yüzyıldan itibaren coğrafi, ticaret yollarına hâkim olduğu 16. yüzyıldan itibaren ekonomik, 1856 Paris Antlaşması'ndan itibaren de diplomatik olarak Avrupa'nın ayrılmaz bir parçasıdır.¹ Kimliksel açıdan ise Türkler geçmişten bugüne üç aşamalı bir batılılaşma sürecinden geçmişlerdir. Bunlardan ilki Osmanlı dönemi modernleşme çabaları, ikincisi cumhuriyetin ilk yıllarını kapsayan Kemalist modernleşme süreci ve sonuncusu ise Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne (AB) entegrasyonu çerçevesinde yürütmekte olduğu süreçtir.² II. Dünya Savaşı sonrasında Batı bloğunda yer alan Türkiye Cumhuriyeti 1945'te Birleşmiş Milletler (BM), 1952'de Kuzey Atlantik İttifakı (NATO) gibi uluslararası örgütlerin üyeleri arasına katılmıştır. 1920'lerin başlarında batıcı bir yaklaşımla kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme sürecini taçlandırarak en önemli unsur ise Türkiye'nin AB üyeliği olarak görülmektedir.³ Bu bağlamda Türkiye, 31 Temmuz 1959'da o günkü adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) ortaklık için ilk başvuruda bulunmuştur.

12 Eylül 1963 yılında imzalanan ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile Türkiye'nin AET'ye tam üyeliğini güvence altına alacak bir Gümrük Birliği kurma yönünde üç aşamalı bir süreç başlamıştır. Antlaşma ile Türkiye Avrupa'yla ayrılmaz bir bağ kurmuştur. Ankara Antlaşması'nın başlangıç bölümünde iki taraf arasında giderek daha sıkı bağlar kurularak Türkiye'deki yaşam koşullarının hızlı bir ekonomik ilerleyiş ve Toplulukla uyumlu bir alışveriş içinde geliştirileceği belirtilmiştir. Böylece Türk ekonomisi ile Topluluk ekonomisi arasındaki farkın azaltılması ve Türk halkının yaşam düzeyini yükseltilmesi ile ileride Türkiye'nin Topluluğa katılmasının

¹ Marie Christine Heinze, The Third Criterion- On the Cultural Dimentions of a Potential Accession of Turkey to the EU, p.2.

<http://www.europaeum.org/files/teaching/summerschools/SS2002Essay_Heinze.pdf> (24.06.2015)

² Hüsamettin İnaç, "Identity Problems of Turkey during the European Union Integration Process", *Journal of Economic and Social Research*, Vol:6, Nu:2, p.34.

³ Tarık Oğuzlu, "The Future of Turkey's Westernization: A Security Perspective", *Insight Turkey*, Vol.9, Nu:3, 2007, p. 49.

kolaylaştırılması hedeflenmiştir.⁴ Burada açıkça belirtildiği üzere Antlaşmanın ilk amacı Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamaktır.

Ankara Antlaşması Türkiye ile Avrupa bütünleşmesini sağlayabilme adına hazırlık, geçiş ve nihai dönem olarak üç aşamadan oluşmaktadır. Hazırlık döneminin sona ermesiyle 13 Kasım 1970'de geçiş dönemi yükümlülüklerini belirleyen Karma Protokol imzalanmıştır. Geçiş dönemi ise 1 Ocak 1996'da Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne üyeliği ile tamamlanmıştır.

Nice askeri müdahaleler, ekonomik krizler atlatan Türkiye, AB ile ilişkilerinde 10-11 Aralık 1999'da Helsinki'de düzenlenen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde resmen adaylık statüsü elde etmiştir. Bunu takiben 17 Aralık 2004'de Brüksel'de düzenlenen Zirve ile Türkiye'nin üyelik müzakerelerine başlatılması kararı ilişkilerde yeni yeni bir sayfa açmıştır. 3 Ekim 2005'de tarama süreci ve 16 Ocak 2006'da Malların Serbest Dolaşımı faslı ile umut dolu başlayan üyelik müzakerelerinde bugüne dek 14 fasıl açılabilmiştir.⁵ Bugün Türkiye, AB'nin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. 20 yıl önce Gümrük Birliği'ne giren Türkiye'nin bugün en büyük ticari ortağı AB'dir. Güvenlik politikalarına bakıldığında da Türkiye ve AB'nin geniş ölçüde işbirliği halinde olduğu görülmektedir. Günümüzde Türk ordusu, AB Dış ve Güvenlik Politikası kapsamında Bosna-Hersek'ten Kongo'ya dek görev yapmaktadır.⁶

İlk faslın açılışından 11 ay sonra Aralık 2006'da, AB Konseyi tarafından alınan kararla Türkiye'nin Rumlara limanlarını açmaması gerekçesiyle açılan hiçbir müzakere başlığının kapanmayacağı belirtilmiştir. Buna ek olarak Komisyon adına açıklama yapan AB'nin genişlemesinden sorumlu Komisyoner Olli Rehn, Türkiye ile 8 müzakere başlığının hiç açılmayacağını söylemiştir.⁷ Yaşanan bu gelişmelere rağmen 1964'ten bu yana çoğu kez kopma noktasına gelse de Türkiye, AB ile ilişkileri temel bir dış politika

⁴ Ceren Uysal, "Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler", *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, No:1, 2001, s.142.

⁵ Türkiye-AB İlişkilerine Genel Bakış.

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerine-genel-bakis.tr.mfa>> (11.09.2015)

⁶ Vecdi Gönül, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı*, 22. Dönem 4. Yasama Yılı, 120. Birleşim, 27 Haziran 2006.

<www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=17205&P5=B&page1=33&page2=3> (31.08.2015)

⁷ Türkiye – AB İlişkilerinin Kronolojisi.

<<http://www.izto.org.tr/tr/turkiye-ab-iliskileri-kronolojisi>> (23.07.2014)

unsuru olarak algılayıp Birliğe üyeliği stratejik bir hedef olarak korumaktadır.⁸

Türkiye ile AB arasında başlayan resmi ilişkilerde yarım asırlık süre geride bırakılırken hala Türkiye'nin Avrupalılık çabaları tartışma konusu olmaktadır. Bu mevzuda ortaya atılan görüşler kimliksel tartışmalardan Türkiye'nin Avrupa tarihindeki yerine kadar çok farklı açılardan olabilmektedir. Aslına bakılırsa hem Osmanlı'nın son yılları hem de Cumhuriyet dönemi süresince Türkiye'nin son iki yüzyılını meşgul eden ekonomik, sosyal ve siyasi değişimler Reform, Rönesans, Avrupa Aydınlanması ve Fransız İhtilali gibi Avrupa tarihinin dönüm noktalarından esinlenmiştir.⁹ Nihayetinde yıllar süren bu modernleşme süreci artık anayasal bir reform boyutuna ulaşmış ve AB müktesebatı ile Türkiye yasalarının uyumu şeklinde yeni bir şekle bürünmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti'nin AB ile resmi ilişkilere başladığı tarihlerde henüz harita üzerinde dahi var olmayan ülkelerin bugün AB üyesi olmuş olmalarına rağmen Türkiye'nin hala birçok tartışmanın yer aldığı ağır aksak bir müzakere sürecinde olması önemle üzerinde durulması ve incelenmesi gereken bir konudur. 1993 yılında, AB'ye üyelik şartları olarak kabul edilen Kopenhag Kriterleri'ne uyum noktasında Türkiye'nin sürekli olarak eksik bulunması ve eleştirilmesine rağmen, Birliğe yeni katılmış olan ya da üyelik müzakereleri yürüten diğer devletlere bu konuda toleranslı davranılmıştır.¹⁰ Türkiye'nin üyeliği söz konusu olduğunda Avrupalı siyasetçiler Türkiye'nin doğuya mı yoksa Avrupa'ya ait olduğu konusundaki kararsızlıklarını açıkça belirtmektedirler. Hatta Türkiye'nin tam olarak doğuya da Avrupa'ya da ait olmadığı, iki farklı kültür ve medeniyet arasında kalmış bir köprü olduğu düşüncesi oldukça yaygındır.¹¹

Türkiye'nin üyeliğine karşı olumlu ve olumsuz bakışların tümü, AB içinde yer alan farklı siyasi görüşlerin Birliği tanımlama tarzlarıyla ilişkilidir. AB'yi dini bir yaklaşım ile açıklayan muhafazakârlar, nüfusunun büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu Türkiye'nin AB'ye tam üye olarak alınmaması gerektiğini, bunun bir kültür uyumsuzluğu oluşturacağını iddia etmektedirler.¹² Buna karşın AB'yi laik ve ekonomik bir birliktelik

⁸ Türkiye –AB İlişkilerine Genel Bakış.

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerine-genel-bakis.tr.mfa>> (22.07.2014)

⁹ Ahmet Davutoğlu, "Turkish Foreign Policy and The EU In 2010", *Turkish Policy Quarterly*, Vol:8, Nu:3, 2010, p. 15.

¹⁰ Serpil Öztürk, *Türk Kimliğinin Algılanışının Türkiye AB İlişkilerine Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2012, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, s.2.

¹¹ Mehmet Dalar, Veysel Ayhan, Muhittin Ataman, "Almanya'daki Türkiye Algısı: Türk Dış Politikası ve AB'ye Tam Üyelik Süreci Bağlamında Bir Analiz", *Ortadoğu Analiz*, Cilt:2, Sayı:22, 2010, s.92.

¹² Ibid, 94.

olarak tanımlayan sol ve sosyal demokrat kesimler Türkiye’yi askeri yönden güçlü, finansal bir partner olarak görme eğilimindedir.¹³ Federalist bakış açısıyla AB’nin gelecekte tek çatı altında toplanması gerektiğine inanan siyasi çevreler ise hâlihazırda zor olan ‘Avrupalı’ üst kimliğini oluşturma çabalarını daha da zora sokacağından ötürü Türkiye’nin üyeliğine karşı çıkmaktadırlar.¹⁴ Bu son görüşe göre Türk kimliği, geçen bin yıl boyunca oluşmuş olan Avrupa kimliğinin bir antitezidir.

Bir ülkenin diğer ülkelerin kamuoyları nezdindeki algılamaları uluslararası ilişkilere siyasi, askeri ve ekonomik güçten daha fazla güç katabilmekte, ülkeler arası ilişkilere olumlu katkı sağlayabilmektedir. Kamuoyunda oluşmuş olumsuz yargılar ise bunun tam tersi bir durum oluşturarak toplumlar ve ülkeler arasında engeller yaratabilmektedir.¹⁵ Ekim 2005’te AB müktesebatına uyum ile ilgili teknik bir süreç başlamıştır. Sürecin sonunda Türkiye’nin gerekli ekonomik, politik ve kültürel reformları başarıyla tamamlaması durumunda Birliğe tam üyeliğinin gerçekleşmesi beklenmektedir. Ancak bu durumda dahi birçok AB ülkesinin Türkiye’nin üyeliğini halkoyuna sunacaklarını bildirmeleri, Avrupa’da Türk algısının olumsuz bir şekilde varlığını ortaya koymaktadır.¹⁶

AB içinde Türkiye’nin üyeliğine karşı var olan kaygılar Birliğin karar alma mekanizmalarını etkilemektedir. Bu durum 14-15 Aralık 2006 tarihinde gerçekleşen AB Zirvesi’nde Türkiye ile yürütülen üyelik müzakerelerinin sekiz başlıkta dondurulmasıyla açığa çıkmıştır.¹⁷ Bu bağlamda, Türkiye-AB ilişkilerini sürekli olarak durma noktasına getiren konunun bir tanımlama ve algı sorunu olduğu, bu noktada Türkiye’nin Avrupa’da kamuoyu nezdindeki olumsuz algılamaları düzeltmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Türkiye’nin üyeliği konusunda, AB’nin 1950’lerden bugüne kendi iç dinamiklerinde meydana gelen değişimler ve genişleme sürecine bakış açısındaki değişiklikler de önem arz etmektedir. AET 1960’ların ortalarından itibaren İsrail, Lübnan ve 1969 yılında Fas ve Tunus ile ticari antlaşmalar yapmıştır. AET, Türkiye’yi de bu bağlamda değerlendirerek Akdeniz havzasına daha geniş bir ekonomik perspektifle bakmaya başlamıştır.¹⁸

¹³ Ibid, 95.

¹⁴ Ingrid Kystad, “Turkey and the EU: A ‘new’ European identity in the making?”, London School of Economics ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series, LESQ Paper No: 27/2010, October 2010, p.7.

¹⁵ Salih Akyürek, “Mısır’da Türkiye ve Türk Algısı”, BİLGESAM Rapor No:28, 2011, s.1.

¹⁶ İpek Altınbaşak, Elem Yalçın, *AB Üyeliği Yolunda Türkiye’nin Tanıtımı Tüsiad Örneği*, Yayın No. TÜSİAD-T/2008-03:454, İstanbul 2008, s.16.

¹⁷ Ali Ayata, “Avusturya Kamuoyunda Türkiye’nin AB Üyeliğine Karşı Oluşan Kaygılar”, *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, Cilt:7, No:3, Eylül 2007, s.5.

¹⁸ Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I: 1919-1980, 15. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s.841.

Türkiye'nin tam üyelik talebine ekonomik işbirliği alternatifini ortaya konulmuştur.

Soğuk Savaş döneminde güvenilir bir NATO üyesi olarak Türkiye, askeri varlığıyla AB için ortaklığı önem arz eden bir ülke olarak görülmekteydi ancak çift kutuplu dünyanın sona ermesi ve Doğu Avrupa'da yeni siyasal aktörlerin ortaya çıkması ile birlikte Türkiye eski stratejik önemini yitirmiştir.¹⁹ AB'nin zamanın gereklerine göre revize ettiği stratejilere ve ekonomi odaklı politikalarına bağlı olarak Türkiye'nin Birliğe tam üye olması önceliğini yitirmiş ve sürekli olarak ertelenmiştir. Buna rağmen 1996 yılından itibaren Türkiye ekonomik bir ortak olarak görülmüş ve Gümrük Birliği üyeliği başlatılmıştır. Türkiye'nin topluluğun ortak pazar ekonomisi içinde var olması taraflar arasındaki bütünleşme seviyesini ileri bir noktaya taşımış²⁰ ancak karar alma mekanizmasında yer alınmayan bu ekonomik modelin etkileri araştırıldığında net etkinin ticaret yaratıcı olduğu fakat bu ticaret yaratma etkisinin Türkiye'nin aleyhinde olduğunu ortaya konulmuştur.²¹

Bir türlü tam üye yapılmayan ancak çeşitli antlaşmalar ile finansal yükümlülükler altına giren Türkiye Cumhuriyeti, bu noktada serbest dolaşım ve vize muafiyeti konusunda dışarıda bırakılmış, üçüncü ülkelerle yapılacak ticari faaliyetler gibi konularda da dezavantajlı konuma gelmiştir. Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu Stratejik Derinlik kitabında bu durumu Gümrük Birliği ile Türkiye'yi ekonomik hinterlandı içinde tutan AB'nin Türkiye'nin demografik gücünün serbest dolaşım hakkı ile Avrupa üzerinden baskı yapmasını engellemeye çalışmakta olduğunu ifade etmiş, ekonomik rasyonaliteye ve kendi ilan ettiği evrensel değerlere aykırı jeokültürel bir dışlama politikası takip etmekte olduğunu belirtmiştir.²²

Geçtiğimiz yüzyılda insanlığın yaşadığı iki büyük dünya savaşı ve ardından küremizi iki kutba ayıran Soğuk Savaş sonlandığında, dünya politikasında 'yeni dünya düzeni' denilen bir dönem ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ulusal sınırlardan çok bölgesel ekonomik ve politik işbirliği sınırları oluşmuş, küreselleşme etkilerini derinleştirmiştir. Devlet merkezli siyaset yerini yeni kurulan Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) ve büyük ölçekli

¹⁹ Ahad Andican, "AB-Avrasya Ekseninde Türkiye", (ed. İrfan Kalaycı), *AB Dersleri*, (içinde) 2006, s.37.

²⁰ Türkiye – AB İlişkilerine Genel Bakış.

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerine-genel-bakis.tr.mfa>> (22.07.2014)

²¹ Ertuğrul Yıldırım, Dura, Cihan "Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri Konusundaki Literatüre Bir Bakış", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:28, Ocak-Haziran 2007, s.142.

²² Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, 31. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2009, s.511.

şirketlerin etkili olduğu yerelden uluslararasına giden çok kademeli bir politikaya bırakmıştır.²³

AB işleyişi içinde STK'ların katkısına önem verilmektedir. Bu açıdan AB temel değerleri içinde yer alan demokrasinin en önemli unsurlarından bir tanesi de herkesin eşit olarak Birliğin kurumları içerisinde temsil edilmesidir. Ancak Türkiye merkezli STK'ların pek çoğu AB'de tam olarak temsil edilememektedirler.²⁴ Bu noktada, bu kuruluşlarımız tarafından ticari ve sosyal hakların kazanımı ve takibi AB kurum ve kuruluşları içinde aynı zamanda Birlik üyesi devletler nezdinde lobi faaliyetlerini gerekli kılmaktadır.

Türkiye'nin AB politikaları içinde tek taraflı olarak dezavantajlı olduğu durumların düzeltilmesi için Birlikle işbirliği içinde olduğu konularda karar alma mekanizmasına tam katılımı gerekmektedir. Mevcut siyasi durumda bu mümkün görünmediği için Türkiye çeşitli STK'lar ve iş örgütleri aracılığı ile eksik kalan temsili tamamlamakta ve Birlik politikalarındaki menfaatlerini korumaya çalışmaktadır. STK'ların bu yönde verdikleri en büyük mücadele Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasıdır.

Günümüzde lobiler sağlıklı işleyen demokrasilerin bir parçası olarak büyük bir önem kazanmışlardır. Giderek güçlenen iç pazar ekonomisi ve yasal altyapısı sayesinde Brüksel Washington'dan sonra şirketler, STK'lar ve çıkar grupları gibi siyasal aktörlerin doğrudan yöneldiği bir merkez konumundadır.²⁵ AB'de lobicilik bugün yasal süreçlerin %75'ine etki edebilen, yaklaşık 31 bin lobicilik çalışanı ve milyarlarca Avro'luk harcamaların yapıldığı büyük bir endüstri haline gelmiştir.²⁶ Enerji sektöründen bilişim sektöründe yer alan uluslararası firmalara kadar önemli aktörler Brüksel'de lobicilik yapmaktadır. Ayrıca üye ve aday devletler tarafından diplomatik lobicilik yürütülmekte ve devletler kendi çıkarları adına AB politikalarına nüfuz edebilme çabası sergilemektedirler.²⁷

Türkiye'nin en büyük sivil toplum kuruluşlarından biri olan Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Brüksel ve Berlin gibi önemli merkezlerde bulundurduğu

²³ Şebnem Gündem, The NGOs As Policy Actors: The Case of TUSIAD With Regard To Turkey's EU Membership, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2004, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, s.1.

²⁴ Emre Ünlüsoy, Avrupa Birliği'nde Lobicilik: Sivil Toplum Uygulamaları Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.4.

²⁵ Svein S. Andersen, Kjell A. Eliassen, "EU Lobbying: The New Research Agenda", *European Journal of Political Research*, Nu:27, 1995, p. 427.

²⁶ 30,000 Lobbyists and Counting, The Guardian.

< <http://www.theguardian.com/world/2014/may/08/lobbyists-european-parliament-brussels-corporate> (11.09.2015)

²⁷ Ibid.

temsilciler aracılığıyla Türkiye adına lobi faaliyetlerinde bulunmaktadır.²⁸ Ancak sadece antlaşmalardan doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi adına değil, AB kamuoyunda var olan olumsuz Türkiye algısının değişmesi için de Türkiye ve AB'deki STK'ların diyaloglarının arttırması ve Türkiye'nin daha doğru bir şekilde tanınması sağlanmalıdır.²⁹ Bu noktada, TÜSİAD'a ek olarak Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) gibi Türkiye'de varlığını sürdüren STK'lar halkla ilişkiler ve reklam kampanyaları düzenleyerek, kamuoyu oluşturulmasına destek verecek şekilde hizmetlerde bulunmaktadır.

Avrupa kamuyoundaki Türk algısının değiştirilerek AB'ye üyelik amacına uygun olarak tanıtım ve lobcilik için TOBB'un Eurochambres, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş) ve Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (Hak-İş) Avrupa Sendikalar Konfederasyonu, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) öncülüğündeki Turbo'nun Iglo, Türkiye Genç İşadamları Derneği'nin (TÜGİAD) Yes for Europe, İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB) ve Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD) gibi birçok sektör kuruluşunun Avrupa düzeyindeki benzer örgütlere olan üyelikleri Türkiye adına yürütülen lobi çalışmaları adına büyük bir kazanım olarak değerlendirilmektedir.³⁰

Türkiye AB'ye sonradan dâhil olan ve adaylık süreci geçiren diğer devletlerden birçok yönü ile ayrılmaktadır. Bunlar Türkiye'nin nüfusu, ekonomisi ve ekonomik potansiyeli ve toplumun dinidir. Bu dört husus AB'nin her genişleme döneminde sıklıkla gündeme gelmektedir. Bunlardan ilki olan nüfus Avrupa için bazen korkulacak bir unsur olurken bazen de genç nüfusun Avrupa'da mevcut olan iş gücü ve ekonomiye pozitif katkı sağlayabilecek bir unsur olarak gündeme gelmektedir. Türkiye'nin ekonomik potansiyeli de benzer şekilde bazen umut bazen de endişe içeren bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Özellikle Portekiz, İspanya, İtalya ve Yunanistan'ın yaşadıkları Euro krizi etkilerinden dolayı geçmişinde bolca ekonomik kriz olan Türkiye'nin AB'ye hala ekonomik bir külfet getireceğine olan inanç mevcuttur. Bu noktada, özellikle AB'yi en fazla finanse eden ülke olan Almanya'da, Türkiye'nin üyeliği ile beraber bir iş göçü dalgasının yaşanacağı ve

²⁸ Şebnem Gündem, The NGOs As ..., s.7.

²⁹ Mehmet Dalar, Veysel Ayhan, Muhittin Ataman, "Almanya'daki Türkiye Algısı...", s.95.

³⁰ Bahadır Kaleağası, Lobcilik Nedir Ne Değildir?

<<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=202790>> (17.06.2015)

istihdam olanaklarının daralacağı kaygısı bulunmaktadır.³¹ Ancak, Türkiye'nin ekonomisinde yaşanan büyüme 2010 yılında %9 ile OECD ülkeleri içinde birinci, G20 ülkeleri içinde ise ikinci olmuş, 2011 yılında %8,5 ile büyüme devam etmiştir.³² AB, Türkiye'nin ekonomisindeki bu olumlu gelişmeleri yakından takip etmektedir. Bugün Avrupa'nın en hızlı büyüyen ekonomisi konumuna gelen Türkiye, AB'yi yaşamakta olduğu ekonomik daralmadan kurtarabilecek ülkelerden biri olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.³³

Türkiye'yi diğer Avrupalı ülkelere farklı kılan en önemli unsurların başında, birçok üye devletin nüfusundan daha fazla olan yaklaşık 4 milyonluk bir Türk nüfusunun AB üyesi ülkelerde sürekli olarak ikamet etmesidir.³⁴ Bu hususun göz ardı edilerek irdelenen Türkiye-AB ilişkileri eksik kalmaktadır. Bu noktada STK'lar kadar Avrupa'da iskân eden Türk topluluğunun, olumlu ve olumsuz Türk algılamasına etkileri, etnik lobi çabaları da oldukça fazla önem arz etmektedir. Türkiye'nin son yıllarda ortaya koyduğu diaspora politikası çerçevesinde devlet bünyesinde Yurtdışı Türkler Birliği (YTB) ve Yunus Emre Enstitüsü (YEE) gibi birimleri oluşturmuş, bunların yanı sıra Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) daha etkin hale getirilmiştir. Yurtdışında var olan Türk toplumunun lobi gücüne evrilmesi adına önem arz eden yeni kuruluşların çalışma yöntemleri ile Türkiye'nin uluslararası gücüne katkıları çalışmamızda önemli bir yer tutmaktadır.

Bugün Türkiye'nin izlemekte olduğu proaktif ve çok boyutlu dış politika sadece Türkleri değil, aynı zamanda bölgesini ve dünya Müslümanlarını da ilgilendirmektedir. Türkiye'nin geliştirdiği yeni dış politika, kimlik ve söylemler Türkiye'nin uluslararası konumunu medeniyet perspektifiyle yeniden tanımlamaya yöneliktir. Bu açıdan Türkiye sadece bölgesindeki Bosna-Hersek, Irak, Lübnan ya da İran sorunlarını kendisiyle ilişkilendirerek müdahil olmamaktadır. Bunların yanında, uluslararası örgütlerde üstlendirilen yeni roller vasıtasıyla bu sorunların çözümüne katkı vermeyi hedeflemektedir.³⁵

³¹ Mehmet Dalar, Veysel Ayhan, Muhittin Ataman, "Almanya'daki Türkiye...", s.93.

³² Investing in Europe's Fastest Growing Economy, CNBC.

< <http://www.cnbc.com/id/48552347> > (09.07.2015)

³³ Russia and Turkey can save EU from economic recession.

< http://english.pravda.ru/world/asia/11-12-2014/129277-russia_turkey_eu-0 > (09.07.2015)

³⁴ Avrupa'da Yaşayan Türkler Yaz Tatilinde Türkiye'ye Gelen Türkler Örneği Saha Araştırması.

< http://www.ytb.gov.tr/documents/ytb/files/yayinlar/kitaplar/Avrupada_Yasayan_Turkler_Anketi.pdf > (24.07.2014)

³⁵ Burhanettin Duran, Türk Dış Politikasının İç Siyaset Boyutu: 2010 Değerlendirmesi, s.23.

< <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/handle/11498/267> > (09.07.2015)

Bu noktada, Türkiye Cumhuriyeti'nin sadece Türk değil, dış devletlerde yer alan İslam inancına ait bireylerin de Türk dış politikası doğrultusunda diaspora gücü olarak harekete geçirmesi Türkiye'nin uluslararası etkinliliğini arttırması adına önem arz etmektedir. Bu bağlamda özellikle Avrupa'da bulunan birçok Türk Derneği ve Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB), Avrupa Türk Demokratlar Birliği (UETD) gibi kuruluşların Türkiye'nin dış politikasına katkıları, Türk algılamasının değiştirilmesi ve Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine yönelik yaptıkları faaliyetler çalışmamızda yer almaktadır.

Yukarıdaki hususlar göz önüne alınarak hazırlanan bu çalışmada Türkiye'nin AB üye ülkeleri kamuoyunda sahip olduğu algı ve imajı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin sahip olduğu olumsuz algılamaların AB'ye tam üyelik hedefi güden Türkiye için büyük bir engel teşkil ettiği ortaya konulmuş, Türkiye aleyhinde çalışan lobi faaliyetlerine yer verilmiş ve bu doğrultuda AB'de lobiciliğin temel unsurlarına değinilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın temel kavramları, lobi ve lobicilik tanımları ile lobicilikte kullanılmakta olan yöntem ve tekniklerden bahsedilmiş, bunun yanı sıra AB'de yer alan çıkar grupları ve lobicilik uygulamaları ortaya konulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümü Avrupa'da geçmişten beri var olan Türk algısını kimliksel tartışmaları, dinî ve tarihsel faktörleri göz önünde bulundurarak sunmaktadır. 1960'lardan sonra Avrupa'ya yerleşen ve artık Avrupa toplumunu bir parçası haline gelen Avrupalı Türklerin göç ve entegrasyon sürecinde yaşadıkları, Avrupa halklarının Türk algılamasına katkı sunmaktadır.

Çalışmanın devamında Türkiye karşıtı lobi çalışmaları yürüten gruplardan Türkiye'nin AB'ye üyeliğini engellemeye ve AB kurumlarının Türkiye'ye politik baskı yapmasını amaçlayan Ermeni, Rum ve ayrılıkçı Kürt hareketinin oluşturduğu lobiler incelenmiştir. Türklerin Avrupa'ya göç etmesiyle beraber tarihen bugüne Avrupa kamuyunda var olan Türk algısı ile Türkiye'nin kamu kurumları, Avrupa'da yer alan Türk Dernekleri ve TÜSİAD ve TOBB gibi iş dünyasını temsil eden örgütler aracılığıyla yaptığı lobicilik ve yürüttüğü kamu diplomasisi çerçevesindeki çalışmalar tezin üçüncü bölümünde ortaya konulmaktadır. Bu bölümde AB ülkelerinde yaşayan Türk nüfusun lobi potansiyeli ve durumları ortaya konulmuş böylelikle Türkiye'nin AB üyeliği perspektifinde Türk algısı ve Türk lobiciliği konularında detaylı bir çalışma ele alınmıştır.

BÖLÜM I

LOBİCİLİĞE İLİŞKİN TEMEL BİLEŞENLER VE AVRUPA'DA LOBİCİLİK

Günümüzde lobcilik binlerce kişinin istihdam edildiği milyarlarca dolarlık bir bütçeye sahip küresel bir sektördür. Sadece 1998 ve 2012 yılları arasında ABD'deki lobcilik harcamaları iki katından daha fazla büyüme göstererek 1,4 milyar dolardan 3,3 milyar dolara ulaşmıştır. Kanada'da günümüzde 5 bin kayıtlı lobici varken bu sayı Avrupa'da neredeyse üç katı kadardır.³⁶ Demokrasilerin ayrılmaz parçalarından birisi haline gelen lobcilik Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde anahtar bir role sahip olabilecek potansiyele sahiptir.

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde bugüne değin yaşadığı ve bundan sonra karşısına çıkabileceklerin lobcilik temelinde anlaşılabilmesi için *çıkarcı grup* ve *lobcilik* gibi kavramlarının yanı sıra *etnisite* ve *etnik lobcilik* kavramları da iyice tanımlanmalı, bununla beraber etnik lobcilik örnekleri detaylı bir şekilde ele alınmalıdır. Bu bölümde lobciliğin kısa tarihçesi, yöntem ve teknikleri ile günümüzde Avrupa'da var olan çıkar gruplarından bahsedilecek, AB Kurumları ve üye ülkelerdeki lobcilik adına var olan yasal düzenlemelere yer verilecektir.

1. Lobciliğin Kısa Tarihçesi

Baskı grubu ifadesi birçok siyaset bilimci tarafından ortak özellikleri ön plana çıkartılan bir ifade olmasına rağmen net ve yegâne bir tanımlaması mevcut değildir. Jean Meynaud baskı gruplarını kamu makamlarının kararlarını herhangi bir toplum kategorisinin çıkarlarına ya da düşüncelerine uygun hale getirmek için girişilen savaşlar olarak diye tanımlarken³⁷ Nazif Akçalı, toplum yönetimi konusunda siyasi iktidarı bizzat elde etmek yerine, siyasi iktidar, siyasi partiler ve kamuoyu üzerinde dolaylı ve doğrudan,

³⁶ Lobbying, OECD. <<http://www.oecd.org/gov/ethics/lobbying.htm>> (05.10.2015)

³⁷ Jean Meynaud, *Politikada Baskı Grupları*, (çev. Semih Tiryakioğlu), Varlık Yayınları, İstanbul, s.5'den aktaran Müjde Ker Dinçer, *Lobicilik*, 1. Basım, Alfa, İzmir 1999, s.4-5.

gizli veya açık baskı kurabilen, resmi ya da gayri resmi örgütlenmiş siyasi bir güç olarak tanımlanmaktadır.³⁸

Çıkar grupları Britannica Ansiklopedisi tarafından kamu düzenini lehte etkileme girişimleri noktasında en az bir ya da iki ortak kaygısı bulunan, genellikle resmi olarak organize olmuş her türlü bireysel dernek ya da kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır.³⁹ David Truman'ın '*HükümetSEL Süreç*' isimli çalışmasında çıkar gruplarının bir veya daha fazla ortak amacı paylaşan, bulundukları toplum içinde kendi görüşlerini ve davranış biçimlerini korumak yaymak ve geliştirmek için belli bir faaliyet içinde olan gruplar olarak tanımlamasına yer verilebilir.⁴⁰ Bütün çıkar grupları hükümet politikalarını kendilerinin faydalanacakları şekilde etkileme amacı taşımaktadır. Grupların bu amaçla yapmış olduğu baskı faaliyetleri, lobicilik olarak ayrı bir başlıklar altında incelenmektedir.

Bireylerin veya çıkar gruplarının hükümetlerin görüşlerini ve yasaların kanunlaşması için oy kullanan kişilerin kararlarını etkilemekle alakalı olan her bir girişim lobiciliktir.⁴¹ Durmuş Hocaoglu, bir ülke içerisinde siyasi organlar başta olmak üzere ülkenin ve toplumun mümkün olduğunca en etkili kurum kuruluş ve kişilerini, mümkün olduğunca en yaygın ve en şiddetli, belirli bazı iç veya dış menfaatler doğrultusunda etkilemeyi, pasifleştirmeyi, dirençlerini kırarak kendilerine râm etmeyi hedefleyen, bu yönde baskı yapan çıkar gruplarının yürütmekte olduğu faaliyetlerin tümünü lobicilik olarak tanımlamıştır.⁴²

Lobiler bir grup, bir şirket, bir kişi veya yabancı bir ülke adına çalışmalarını yürütebilirler. Karar alıcıları etkilemeye dönük süreçte son derece karmaşık, zor, dinamik ve etkili çeşitli teknikler kullanılabilmektedir. Bu teknikler bazen protesto, bazen propaganda şeklinde kendini gösterirken bazen de yüz yüze görüşmeler halinde ikili toplantılar olarak gerçekleştirilebilmektedir.⁴³

Hükümetin kararlarını kendi lehlerinde değiştirmek isteyen lobiler hedeflerindeki kişi veya kişilerle genelde bilgi alışverişi sağlayarak lobicilik yaparlar. Lobicilik

³⁸ Nazif Akçalı, *Siyaset Bilimine Giriş*, Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu, No:1, İzmir, 1991, s.124.

³⁹ "Interest Group", *Encyclopaedia Britannica Online Academic Edition*, 2014.

<<http://academic.eb.com.idproxy.reading.ac.uk/EBchecked/topic/290136/interest-group>> (13.11.2014)

⁴⁰ Tayyar Arı, "ABD'de Lobiciliğin Dış Politikaya Etkisi ve Türk Lobisi", *Avrasya Dosyası: Türkiye-ABD İlişkileri*, Cilt:11, Sayı:2, 2005, s.6.

⁴¹ "Lobbying.", *Encyclopaedia Britannica Online Academic Edition*, 2014.

<<http://academic.eb.com.idproxy.reading.ac.uk/EBchecked/topic/345407/lobbying>> (13.11.2014)

⁴² Durmuş Hocaoglu, "AB Lobisi I", *Aksiyon*, Yıl: 8, Sayı:382, 2002, s.44.

⁴³ Tayyar Arı, ABD'de Lobiciliğin Dış..., s.7.

faaliyetleri birbirinden oldukça farklı araçlarla sürdürülebilmektedir. Tüm bu araçları iki başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan biri doğrudan lobicilik, diğeri ise kamuoyunda imaj oluşturarak kitleleri ve basını etkileyerek dolaylı yoldan sonuç almaya yönelik olan *grass roots (halk)* hareketi olarak da ifade edilen dolaylı lobiciliktir.⁴⁴ Dolaylı lobicilik halk arasında propaganda, kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, kamuoyunu bilinçlendirme veya kamuoyunu yönlendirme olarak da bilinmektedir.

Lobiciliğin bir terim olarak kullanımına dair iki farklı kaynak gösterilmektedir. Bunlardan birincisi, 19. Yüzyıl sonunda ABD Başkanı olan General Grant'ın yaşamış olduğu bir deneyimi baz almakta ve lobiciliğin kavramsal olarak bu deneyimden sonra kullanılmaya başlandığını belirtmektedir. Buna göre Başkan Grant Beyaz Saray'ın bir yangında gördüğü hasardan sonra bir süre Beyaz Saray dışında bir otelde ikamet ettiği, bu dönemde de büyük kalabalıkların kendisiyle görüşmek üzere otelin lobi bölümünde yoğunluk oluşturduğu söylenmektedir.⁴⁵ ABD Başkanının yaşadığı bu deneyim siyasi literatüre karar alıcılara ulaşmanın ve onları etkilemenin ilk adımı olarak yapılan faaliyetlere verilen isim olarak tarihe geçmiştir.

Lobiciliğin kavramsal olarak ortaya çıkışı ile ilgili diğeri bir yaklaşım ise lobiciliğin İngiltere'de başladığını söylemektedir. Londra'da Avam Kamarası'nda genel tartışmaların yapıldığı bölümün hemen önünde yer alan lobinin temel işlevi, halk ile parlamenterleri bir araya getirmek olduğu söylenmekte ve lobiciliğin ilk adımlarının burada başladığı iddia edilmektedir.⁴⁶ Ancak birçok akademik çalışmada lobiciliğin Amerikan kökenli olduğu kabul edilmekte, ABD'nin Kongrede lobilere sunduğu yasal zemin de örnek gösterilerek ABD'nin lobiciliğin tarihsel merkezi olduğu düşünülmektedir.

Aslında Amerika'da lobiciliğin tarihi ABD'nin bir devlet olarak ortaya çıkmasından daha öncesine dayanmaktadır. 1215 yılında İngiltere'de kralın yetkilerinin kısıtlayarak halka bir takım haklar sağlayan Magna Carta'dan bugüne *dilekçe hakkı* demokratik anlamda en büyük kazanımlardan birisi kabul edilmektedir. Amerika'nın koloniyal eyalet hükümetlerinde, Bağımsızlık Bildirgesi'nde ve Amerikan Bağımsızlık Savaşı sonrasında

⁴⁴ Tayyar Arı, *Amerika'da Siyasal Yapı, Lobiler ve Dış Politika*, 4.Baskı, MKM Yayınları, Bursa 2009, s.153.

⁴⁵ Frank Farnel, *Lobicilik Müdahale ve Stratejileri*, The Publishing Organisation, Paris, 1994, s.4.

⁴⁶ Zeynep Erkan, *Effectiveness of Lobbying on EU Institutions: In a Comparative Perspective to European Commission, European Parliament and Council of Ministers*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.5.

hazırlanan federal ve eyalet anayasalarında dilekçe hakkına yer verilmiş böylelikle lobicilik bir şekilde ABD'nin de tarihi temellerinde yer almıştır.⁴⁷

Dilekçe hakkı yasal anlamda ilk olarak Massachussets Koloni Meclisi'nin 1641 yılında çıkarttığı kanunlarda (Body of Liberties) yer almıştır. 1776 Bağımsızlık Bildirgesi'nin 30. paragrafında Thomas Jefferson özellikle dilekçe hakkına yer vermiştir. Bağımsızlık sonrasında da 12 eyaletten sekizinin anayasalarında dilekçe hakkı yer almıştır. Kolonyal zamanlarda dilekçeler yerel hükümetler tarafından cevapsız bırakılmayan basit ve kısa dilekçeler şeklindedir. Ancak ABD'nin kurulmasından sonra ulusal bir bankanın kurulması, köleliğin kaldırılması ve duelloların yasaklanması gibi önemli siyasi adımların birçoğu Kongre'ye vatandaşlar tarafından sunulan dilekçeler sayesinde gerçekleşmiştir.⁴⁸

Amerikan iç savaşının sona ermesinden sonra lobicilik son derece güçlü bir şekilde kendisini Amerikan politikalarında hissettirmeye başlamıştır. İç savaştan sonra Amerika'nın genelinde hızla inşa edilen demiryollarıyla beraber demiryolu lobicilerinin fiyatları etkileme yönündeki uygulamaları lobilerin faaliyetlerini düzenleyen bir yasaya ihtiyaç duyulduğunu ortaya çıkarmıştır. 1876 yılında Temsilciler Meclisi lobicilerin kayıt olmalarına yönelik bir deneme yapmış ancak başarılı olamamıştır.⁴⁹ Büyük gayretler sonrasında 1938 yılında Yabancı Ajanslar Kayıt Yasası (Foreign Agents Registration Act of 1938) çıkartılmıştır. Bu federal anlamda ilk lobicilik düzenlemesi olarak kabul edilmektedir.⁵⁰ Sonrasında ABD'de 1946 yılında bir yasa (Federal Lobbying Act of 1946) çıkarılmış ve lobi şirketlerinin kimden ne kadar para aldığını açıkça bildirmesi zorunlu kılınmıştır. 1995 ve 1998 yılında lobicilik kurallarını düzenleyen yasalar kanunlaşmıştır. Son olarak 2008 yılında Lobicilik Kamuoyu Aydınlatma Yasası'na göre lobilerin merkezî bir sisteme kayıt olmaları ve maddi gelirlerini beyan etmeleri zorunluluğu getirilmiştir.⁵¹

ABD'de lobi kavramının 1839'da ilk kullanılışından bugüne gelindiğinde lobicilik Washington'da 11,800 kayıtlı lobi kuruluşu ve 8 binin üzerinde özel şirket tarafından yıllık

⁴⁷ Craig Holman, Origins, Evolution and Structure of the Lobbying Disclosure Act, p.1.

<<http://www.citizen.org/documents/LDAorigins.pdf>> (02.12.2015)

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ R.Chari, G.Murphy, Examining and Assessing the Regulation of Lobbyists in Canada, the USA, the EU Institutions, and Germany: A Report for the Department of the Environment, Heritage and Local Government, p.30.

<<http://www.environ.ie/en/Publications/LocalGovernment/Administration/FileDownload,14572,en.pdf>>

⁵⁰ Jacob R. Straus, Lobbying Registration and Disclosure: Before and After the Enactment of the Honest Leadership and Open Government Act of 2007, Congressional Research Service, CRS Report for Congress, Washington DC, 2011, p.3.

⁵¹ Lobbying Disclosure Act Guidance.

<http://lobbyingdisclosure.house.gov/amended_lda_guide.html#section4> (15.06.2015)

3,24 milyar dolarlık bir bütçe yürütülecek seviyelere ulaşmış durumdadır.⁵² Kayıtlı harcamadan kasıt lobi şirketlerine ve hukuk firmalarına yapılan ödemelerdir. Bunların dışında da büyük meblağların harcandığı bilinmektedir. Yıllık bütçesi 70-80 milyon dolara ulaşmış olan Amerika – İsrail Halkla İlişkiler Komitesi'nin (AIPAC)⁵³ Temmuz 2015'te İran'la P5+1 çalıştayları sonrasında varılan nükleer anlaşmanın Kongre tarafından reddedilmesi adına yürüttüğü lobcilik faaliyetlerinde 1,7 milyon dolar harcaması etnik çıkarların lobiler vasıtasıyla korunmasına verilen önemi göstermesi adına dikkate değer bir örnektir.⁵⁴

Lobiciliğin Avrupa'daki tarihi Amerika'ya görece oldukça sıgıdır. Bunda ABD'nin kurumsal yapılanmasının AB'yi oluşturan hükümetlerin yapılarından farklı olduğu gerekçesi öne çıkartılmakta ve bu yüzden lobiciliğin AB nezdinde ABD'deki kadar etkin olmadığı söylenebilmektedir.⁵⁵ Buna rağmen, lobcilik faaliyetleri AB'nin merkezi olan Brüksel'de her geçen gün artmaktadır. Bugün yaklaşık 15 bin lobici Brüksel'de AB politikalarına şekil veren siyasi karar alıcıları kendi lehlerinde etkileme çabası sarf etmektedir.⁵⁶ Bunlar genellikle hukukçular ve hukuk firmalarıdır ve Avrupa'nın önemli Ticaret Odalarını, STK'ları, firma temsilcilerini ve ulusal/bölgesel temsilcilikler gibi çeşitli farklı ekonomik ve siyasi unsurları temsil etmektedirler. Avrupa politikalarına duyulan ilgiyi göstermesi açısından önem arz eden bir diğer istatistik AB'de yürütülen lobi faaliyetlerinin üçte birinin ABD, Fransa, İngiltere, Almanya ve Japonya'ya ait bürolarda gerçekleştiriliyor olmasıdır.⁵⁷

AB'de lobciler, danışmanlık grupları ya da şirketlerin halka ilişkiler bölümlerinin elemanları olabilmektedirler. Ancak bugünkü lobilerin birçoğu Brüksel'de bulunan çeşitli çıkar grupları veya çok uluslu şirketlerin ofislerini kullanmaktadır.⁵⁸ AB'de lobicilik çeşitli yasal düzenlemelerle kolaylaştırılmış ve kontrollü bir şekilde yapılması sağlanmıştır. 2008 yılında çıkarılan yasa ile AB içerisinde tek bir akreditasyon sistemine kayıt yapılarak

⁵² Lobbying Database. < <https://www.opensecrets.org/lobby/> > (13.02.2015)

⁵³ AIPAC- The American Israel Public Affairs Committee. <http://www.aipac.org>

⁵⁴ AIPAC spent recort \$1.7 million as it lobbied Congress to review Iran deal, The Washington Post. < <http://www.washingtonpost.com/news/powerpost/wp/2015/07/20/aipacs-lobbying-spending-spikes-as-group-pushes-hard-to-oppose-iran-deal/> > (31.08.2015)

⁵⁵ Kadir Canöz, *Halkla İlişkiler Uygulaması Olarak Lobicilik*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2007, s.46.

⁵⁶ Peter Schieder, *Lobbying in Europe*.

< http://www.aicc.at/uploads/media/Peter_Schieder_Lobbying_in_Europe.pdf > (18.11.2014)

⁵⁷ Peter Schieder, *Lobbying in Europe*.

⁵⁸ Zeynep Erkan, *Effectiveness...*, s.2.

Avrupa Parlamentosu (AP), Avrupa Komisyonu (AK) ve AB Konseyi'nde lobi faaliyetleri yürütmek mümkün hale gelmiştir.⁵⁹ AB'nin kendi kurumlarında lobilere yönelik, bilgiye ulaşım ve şeffaflık unsurları çerçevesinde attığı olumlu adımlar AB içerisinde lobicilerin daha rahat çalışmasını sağlamaktadır.

Bir siyasal sistemin demokratik ölçüde hesap verebilirlik düzeyi sistemde yer alan karar alıcılar üzerinde yapılan lobi çalışmalarının ne derecede başarılı olacağını göstermektedir. Siyasal olarak halka sandıkta hesap veren anlayışın olduğu bir sistemde yer alan siyasetçiler, seçim yapılmayan ya da dolaylı bir şekilde seçimlerin yapıldığı sistemlerde yer alan meslektaşlarına göre lobiciliğin etkilerine, yani sivil toplum çıkarlarına daha duyarlıdır.

ABD'deki karar alıcılar Kongre'de yeniden yer almak adına seçimlere son derece dikkat etmektedirler. Bu yüzden lobiler ABD seçimlerinde çokça öne çıkmakta ve adayların seçim kampanyalarına destek vererek onların Kongre'de yer almalarını sağlayabilmektedir. Ancak, Avrupa örneğinde durum bundan farklıdır. Bu da sonuç olarak AB kurumlarında yapılan lobi faaliyetlerinin ABD'deki kadar etkili olmamasındaki nedenlerden biridir.⁶⁰

AB kurumlarında yer alan karar alıcıların halka hesap verecek noktadan uzakta olmaları ve kurum içindeki görevlerine dolaylı seçimlerle seçilmeleri, AB kurumlarında lobilerin etkin olmasını azaltan önemli faktörlerden birisidir. AK'nin ve AB Konseyi'nin resmi görevlileri atama ile göreve başlamaktadır. Sayıları ülke nüfuslarına göre değişen bir çoğunlukça oluşturulsa da AP üyeleri kendilerini seçen halktan ziyade ülkelerindeki parti yöneticilerine hesap vermektedir. Yine de AB Konseyi ile birlikte yasa yapma yetkisini bünyesinde barındıran AP çıkar grupları temsilcilerinin ana hedefinde yer almaktadır. Avrupa politikalarında tek söz sahibi AB Kurumları değildir. Bu yüzden, Türkiye'nin AB üyeliği süresince Brüksel ve Strazburg'un yanısıra Birlik üyesi önemli ülkelerin başkentlerinde, özellikle Berlin ve Paris'te lobi gücünün artırılması oldukça önem arz etmektedir.

⁵⁹ EU Insight, Nu:22, 2008. < <http://www.lobbyists.ru/eu/9.pdf>> (20.06.2015)

⁶⁰ Christine Mahoney, "Lobbying Success in the United States and the European Union", *Journal of Political Science*, Vol:27, Issue:1, 2007, p.38.

2. Lobicilik Yöntem ve Teknikleri

Lobiler sistemli bir çalışma ve sağlam bir teorik altyapı kullanarak iç ve dış politikadaki etki alanlarını arttırma, siyasi ve finansal anlamda istedikleri hedefe ulaşmak amacıyla, devletin siyasi yapısının el verdiği ölçüde yasama ve yürütme organlarının kendi amaçları doğrultusunda hareket etmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Lobiler bu amaçları doğrultusunda farklı işlevlere sahip lobiciler ile çalışmaktadırlar. Para karşılığı kiralanan ve yasal süreçler konusunda uzmanlıkları, devletteki yetkililer ile olan kişisel irtibatlarından dolayı tek başına görev yapan lobicilere *İrtibat Lobicilileri (Contact Lobbyists)* denilmektedir. Genellikle ticaret odaları ve federasyonları gibi özel bir kurum adına çalışan lobiciler *Dernek Lobicileri (Association Lobbyists)* olarak tanımlanmaktadır.⁶¹ Bunların dışında kalan *Şirket Lobicileri (Corporate Lobbyists)* ise büyük şirketlerin talepleri doğrultusunda devletler ile ilişki kurabilmektedir. Lobiciler kendi pozisyonlarıyla bağlantılı bir şekilde farklı lobicilik yöntemleri izleyebilmektedirler.⁶²

Lobicilik yöntem ve teknikleri temel olarak doğrudan ve dolaylı lobicilik olarak iki kategoride incelenebilmektedir. Doğrudan lobicilik metotları, lobicilerin devletlerin yasal organlarını etkilemeye yönelik doğrudan yetkililerle, milletvekilleriyle görüştükleri formları içermektedir. Dolaylı lobicilik ise yasama süreçlerine etki etme amacıyla halkın yasa yapıcılara bir şekilde ulaştırılması yöntemine ağırlık vermektedir. Lobiciler başarıya ulaşma adına çoğu kez doğrudan ve dolaylı lobicilik metotlarını beraber kullanmaktadırlar. Kimi zaman lobiler kendi aralarında işbirliğine giderek daha güçlü bir baskı mekanizması oluşturabilmektedirler. Bu tarz lobicilik *Kollektif Lobicilik* olarak adlandırılmaktadır. Doğrudan, dolaylı ve kolektif lobicilik olarak sınıflandırılan lobi teknikleri, bulunan ülkenin siyasi yapısına göre esneklikler gösterebilmektedir.⁶³

⁶¹ Amy Bresnen, A Preliminary Assessment of Lobbying Techniques: A Case Study in the Texas Expanded Gaming Lobby, (Applied Research Project), 2010, Texas State University Department of Political Science, San Marcos 2010, p.13.

⁶² Dusko Krsmanovic, "A Guidebook on Lobbying", Konrad Adenauer Stiftung Bibliothek KAS Politics, Belgrade 2013, p.49.

⁶³ Marie Hojnacki, David C. Kimball "The Who and How of Organizations' Lobbying Strategies in Committee" *The Journal of Politics*, Vol: 61 Nu:4, November 1999, p.1005

Tablo 1.1. Lobicilik Taktikleri

Doğrudan Lobicilik	Dolaylı Lobicilik	Şüpheli Uygulamalar
* Resmi ve gayri resmi toplantılar * Resmi sunumlar, brifingler * Mektuplar * Telefon konuşmaları	Mektup Kampanyası * Kişisel girişimler * Baskı gruplarınca dışarıdan girişimler	Gerçekleri tahrif ve yalanlar *Gizleme, engelleme *Bilgiyi saklama, olguları gizleme *Yıldırma yöntemleri *Kişisel saldırılar, muhalifleri kiralama
	Halkla İlişkiler Kampanyaları * Söylevler, makaleler, medyada haberler, basın kampanyası * Kanaat önderleri tarafından amaçlara ilişkin açıklamalar * Protesto yürüyüşleri, açık hava toplantıları, halk hareketleri * Yandaş reklamcılık	Oyalayıcı Yöntemler *Mesnetsiz adli başvurular *Analiz sürecini çok sayıda gereksiz belge sunarak geciktirme
	Yasal ve Adli Prosedürler *Söz konusu yasa veya düzenlemenin anayasaya aykırılığı *Hükümet ve idare kararının iptali için adli makama başvuru	
	Finansal Lobicilik *Siyasal kampanyalara katkılar (para, adaylara destek) *Mali katkılar *Aynî katkılar (destek hizmeti) *Hileli katkılar (rüşvet, armağan, iş temini)	

Kaynak: Frank J. Farnel, *Lobicilik Müdahale ve Teknikleri*, Les éditions D'organisation.

Lobiler kendilerine uygun yöntemleri seçtikten sonra ikinci bir aşamaya geçerek bir alt kategoride yer alan lobicilik taktiklerine yönelirler. Doğru yöntem olduğu kadar doğru bir teknik de lobi başarısı için önem arz etmektedir.⁶⁴ Ana başlıklar halinde ele alınacak olursa lobicilik yöntemlerine göre uygulanmakta olan lobicilik taktikleri yukarıdaki tabloda belirtildiği şekilde listelenebilmektedir.

Tablodan anlaşılacağı üzere, doğrudan lobicilik taktikleri lobi girişiminin daha önce projelerine en iyi hizmet edebileceğini düşünerek hedef ve muhataplarla kurduğu açık veya özel temaslardır. Bunlar resmi ve gayriresmi görüşmeleri, çeşitli iletişim kanalları kullanılarak yapılan çalışmaları içermektedir. Dolaylı lobicilik taktikleri ise her türlü kitle eylemini ve yasal başvuruları içermektedir.

Finansal lobicilik olarak adlandırılan taktiklerin ve şüpheli yöntemlerin ne oldukları isimlerinden kolaylıkla anlaşılmaktadır. Bu tarz faaliyetler ABD’de uygulamaya konulmaktadır. Bu açıdan dikkat edilmesi gereken bir husus olarak öne çıkan bu eylemler, lobicilerin etrafını kamu kurumları, temsil edilen çıkarlar ve koruyucu bir yasal halkayla çevirmenin gereğini ortaya koymaktadır. Bunların dışında kalan *Koalisyon Örgütlenme Yöntemi* ise ilgili sektörlerin meslek birliklerini, benzer firmaları, baskı gruplarını bir araya getirerek koordineli bir çalışma yürütmeyi amaçlamaktadır.⁶⁵

2.1. Doğrudan Lobicilik

Doğrudan lobicilik lobicilerin kişisel düzeyde yasa yapıcılarla bir araya gelerek siyasal bilgi alışverişi yaptığı ya da ileri dönemlerde ihtiyaç duyulabileceği gerekçesiyle yasa yapıcılar ile zaman geçirme şeklinde uygulanan bir lobicilik türüdür. Bu yöntemde lobi gruplarının ve lobicilerin kişisel ilişkileri önem arz etmektedir.⁶⁶

ABD’de doğrudan lobicilik yasal kurumları temel alan çeşitli yöntemleri içermektedir. Bu doğrultuda çıkar gruplarının ABD’de lobiciliğe milyonlarca dolarlık bütçeler ayırdığı bilinmektedir. Doğrudan lobicilik genellikle yasal organların üyeleri ya da çalışanları ile doğrudan iletişim kurulan bir ortamda uygulanmaktadır. ABD’de lobiciliğe ilişkin yasalar, genellikle yasama organına yönelik faaliyetleri düzenlemeyi amaçladığı için

⁶⁴ Müjde Ker Dinçer, *Lobicilik*, 1. Basım, Alfa, İzmir 1999, s. 126.

⁶⁵ Frank Farnel, *Lobicilik...*, s.94.

⁶⁶ Amy Bresnen, *A Preliminary Assessment of Lobbying Techniques...*, p.29.

lobicinin daha ziyade yasa yapıcıyı ve yasal süreci etkilemeyi amaçlayan kişi olduğu düşünülmektedir.

AB düzeyinde doğrudan lobicilik Komisyon üyeleri ve görevlileri, AP milletvekilleri ve çalışanları ve Konsey çalışanları ile ülke temsilcileriyle doğrudan iletişim kurarak bilgi verme, çeşitli konularda raporlar hazırlayıp sunma gibi yollarla uygulanmaktadır.⁶⁷ Komisyonunda görüşülen konularda uzman ve teknik bilgiye sahip çalışanlar, lobici olarak adlandırılmaktadır. Lobiciler çeşitli konuşmalar yaparak, hazırladıkları rapor ve taslakları üyelere dağıtarak lobi çalışmalarını yürütürler.⁶⁸

AB içinde doğrudan lobicilik çoğunlukla üye sayısı, maddi gücü ve seçimlerde etkisi az olan gruplarca tercih edilen bir tekniktir. Bunun nedeni lobcilerini kendi içlerinden seçmeleri ya da az sayıda lobici ile faaliyetlerini yürütebilmeleridir.⁶⁹ Bunların yanında hükümetin bazı birimlerinin, diğerlerinin aldığı kararları etkilemek amacıyla bir takım faaliyetler içinde olduğu da görülmektedir. Ancak bu tür faaliyetler bireysel çıkarlardan ziyade, bir grup veya organ adına yapılıyorsa bu tarz lobicilik kapsamına girebilmektedir. Bu çerçevede, zaman zaman Kongre üyeleri yürütme organlarının kararlarını, yürütme birimleri de Kongre üyelerinin kararlarını etkilemeye çalışırlar. Ayrıca yürütme birimleri ve Kongre üyeleri de birbirlerini çeşitli yasaların görüşülmesi esnasında etkilemeye çalışmaktadır.⁷⁰

2.2. Dolaylı Lobicilik

Lobiciler tarafından önemli ölçüde yararlanılan metotlardan bir diğeri ise dolaylı lobiciliktir. Bu yöntemde lobiler yasal süreçlere müdahil olmak için doğrudan bir ilişki kurmak yerine yasa yapıcılar üzerinde algı ve baskı oluşturmaya ayrıca kamuoyunun çeşitli gayeler doğrultusunda yönlendirerek etkili olmaya çalışmaktadır. Bir diğer anlamda kamuoyu lobiciliği olarak da bilinmekte olan dolaylı lobicilik, faaliyetleri itibarıyla doğrudan yapılan lobi faaliyetlerini destekleyici bir nitelik taşımaktadır. Bu tür lobi faaliyetleri örgütün ya da derneğin doğrudan kendisi tarafından yürütülebilir ancak çoğu kez alanında uzman halkla ilişkiler şirketleri aracılığıyla tercih edilmektedir. Bu tarz PR

⁶⁷ Vuslat Çerçi, Avrupa Birliği'nde Lobicilik, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.12.

⁶⁸ Barış Ara, Avrupa Birliği'nde Lobicilik, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2004, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü s.18.

⁶⁹ Vuslat Çerçi, Avrupa Birliği'nde.., s.13.

⁷⁰ Tayyar Arı, ABD'de Lobiciliğin Dış...,s.4.

(halkla ilişkiler) çalışmaları yapan kuruluşlar genellikle meslek örgütleri tarafından çıkarları doğrultusunda çalışma yapması için tutulmaktadır. Ancak bu şirketler bazı durumlarda yabancı ülkeler adına da ücret karşılığı lobi faaliyetleri yapmaktadırlar.⁷¹

Dolaylı lobicilik, ilgileri bilgilendirmek amacıyla basın toplantısı düzenlemek ve kitleleri hareketlendirmeye kadar çeşitli taktiksel unsurları içermektedir. Dolaylı lobicilikte en yaygın kullanılan araçlardan birisi medya lobiciliğidir. Lobiciler kampanyalarını görsel, yazılı ve sosyal medya aracılığı ile duyururlar. Özellikle sosyal medya doğası gereği bir kamuoyu oluşturmaktadır.⁷² İnternet ve sosyal medya aracılığı ile çevresel konulardan göçmenlere karşı duyarlılık, işkence ve silah ticaretinin sonlandırılmasına kadar birçok sorunlarla alakalı kampanyalar yapılmaktadır.

Dolaylı lobicilik taktikleriyle yürütülmüş ve başarılı olmuş kampanyalardan biri 2000 yılında Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) tarafından başlatılmış olan ‘İşkenceye Karşı Bir Adım At’ kampanyasıdır. Kampanya bünyesinde oluşturulan www.stoptorture.org web sitesi üzerinden başlatılan eylemler birçok mağdurun kurtulmasına vesile olmuştur. Kampanya sonucu İsrail devleti Khiam Gözaltı Merkezi’ni kapatmıştır.⁷³ Benzer şekilde 2006 yılında İngiltere’nin konu ile alakalı dört önemli derneği tarafından başlatılan ‘Her Engelli Çocuk Önemlidir’ kampanyası kapsamında online imza eylemleri, basın açıklamaları, kamuya açık yapılan toplantılar sonrasında önemli bir başarı elde edilmiştir.⁷⁴

2.3. Kolektif Lobicilik

Kolektif lobicilik basamak basamak sürdürülen bir lobi faaliyetidir. Bu tür lobicilik için lobicilerin ilk etapta yalnız başlarına çalışmaktayken daha sonraki aşamalarda kendi doğal ittifaklarını oluşturabileceği ve diğer lobi kuruluşlarıyla da iletişime geçerek, mevcut meselenin çözülmesinin amaçlanabileceği ifade edilmektedir.⁷⁵ Bu sayede mesele farklı

⁷¹ Tayyar Arı, *Amerika’da Siyasal Yapı...*, s.146-147.

⁷² Top Down and Bottom Up Integrating Grassroots and Social Media Efforts. <<http://convergeconsulting.org/eduguru/2008/11/top-down-and-bottom-integrating-grassroots-and-social-media-efforts>> (14.09.2015)

⁷³ Hakan Ataman, Banu Yamak, *Sivil Toplum Örgütleri İçin Kampanya Hazırlama Rehberi Dünyadan ve Türkiye’den İyi Kampanya Örnekleri*, Sivil Toplum Geliştirme Derneği Yayınları, Eylül 2009, s.101.

⁷⁴ Ibid, 161.

⁷⁵ Gülşah Beyaz, *ABD Siyasetinde Etnik Lobi Kuruluşlarının Rolü ve Karşılaştırmalı Türk Lobisi Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.34.

kesimlerin ortak bir kaygı olarak sunulması ve verilmek istenen mesajın tek bir elden çıkmış gibi gösterilmesi amaçlanmaktadır.

3. Etnik Lobicilik

Aynı etnik kökenden gelen insanların herhangi bir gerekçe etrafında toplanarak lobi faaliyetinde bulunmaları etnik lobicilik olarak adlandırılmaktadır. Üyeleri arasındaki bağın manevi ve milli temellere dayalı olduğu bu lobicilik türünde genellikle lobiler bir etnik grubun milli çıkarlarını gündemlerine alarak diaspora konumunda bulundukları ülke siyasetinde ve kamuoyunda söz sahibi olmaya çalışmaktadırlar. Diğer lobilerle mukayese edildiğinde bu tarz lobilerin takınmış oldukları tavır ve kullanmış oldukları yöntemler daha saldırgan yapıda olabilmektedir.⁷⁶ Etik dışı kabul edilen her türlü lobi tekniğinin etnik lobilerce tercih edilebildiğine şahit olunmuştur. Etnik lobilerce davaya hizmet noktasında eksik bulunan kendi mensupları dahi acımasızca eleştirilip vatan hainliği ile suçlanabilmektedir.

ABD’de etnik lobiciliğin 1840 ile 1880 yılları arasında Avrupa’dan gelen 8 milyonun göçmenin yeni kıtaya yerleşmesini takip eden ikinci nesil göçmenlerin oluşturduğu etnik temelli birliktelikler ile gözlemlenebilir seviyelere ulaştığı bilinmektedir. 1880 ile 1930 arasında 24 milyon Avrupalı ABD’ye göç etmiştir.⁷⁷ Bu rakam dünya tarihinin en büyük göç hareketi olarak kayda geçmiştir. Bu göçlerin birkaç nesil sonrasında, Amerikan toprakları atalarının anavatanları lehinde siyasi etki arayan lobilerin ilk defa hayat bulduğu yer olmuştur.

ABD’de hemen her etnik unsuru temsil eden bir grup mevcuttur. Ancak her etnik grubun oluşumu şekil itibariyle aynı olsa da amaçları itibariyle farklıdır. James Lindsay bu durumu göçmenlerin göç nedenleri ile ilişkilendirmektedir. Lindsay’e göre ABD’ye siyasi sığınmacı olarak gelen göçmenler (Kübalılar), sadece ekonomik nedenlerle ülkeye gelen göçmenlere (İtalyanlar) göre siyasi olarak daha aktif etnik lobilere sahiptirler. Ayrıca anavatanı bir başka ülke tarafından tehdit altında olan olduğunu düşünen göçmenler (Ermenistan, İsrail), anavatanlarının daha güvende olduğunu düşünen göçmenlere (Almanya, Norveç) göre daha fazla lobi faaliyetleri yürütmektedir. Lindsay üçüncü olarak,

⁷⁶ Kadir Canöz, *Halkla İlişkiler Uygulaması Olarak Lobicilik...*, s.128.

⁷⁷ J. Zong, J. Batalova, *Frequently Requested Statistics on Immigrants and Immigration in the United States*. <[http://www.migrationpolicy.org/article/frequently-requested-statistics-immigrants-and-immigration-united-states#Current and Historical](http://www.migrationpolicy.org/article/frequently-requested-statistics-immigrants-and-immigration-united-states#Current%20and%20Historical)> (11.05.2015)

en etkili etnik lobilerin ekonomik olarak en güçlü olduklarını belirtmiş, son olarak ise bu etnik lobilerin başarıya ulaşmalarındaki en önemli nedeni yönetici elitleri kendi lehlerinde hareket etmeye ikna etmeleri ile ulaştıklarını söylemektedir.⁷⁸

Sektörel çıkarlar gibi ulusal çıkarların da korunması amacıyla yapılan lobi faaliyetlerinin merkezi Washington'dur. Tayyar Arı, ABD'ye herhangi bir başka ülkeden göç ederek bu ülkeye yerleşmiş ve Amerikan vatandaşı olmuş kişilerin kurduğu örgütler aracılığıyla yürütülen faaliyetleri bir bütün olarak etnik lobiler olarak ifade etmiştir. Türk-Amerikan Dernekleri, Ermeni-Amerikan dernekleri gibi kültürel, toplumsal ve eğitim alanlarında faaliyet gösteren dernekler etnik lobilere örnek gösterilebilir. Bu anlamda Avrupa düzeyinde göç alan ülkelerde bulunan çeşitli göçmen toplulukların kurmuş oldukları dernekler de benzer şekilde bulundukları ülkedeki etnik lobi gücünü oluşturmaktadırlar.

Etnik gruplar genellikle anavatanlarına destek amacıyla faaliyet göstermektedirler. Bu bağlamda etnik lobiler, karar alıcı seçilmişler üzerinde seçimlerde oy baskısını bir koz olarak kullanılabilmekte, seçim kampanyalarında adaylara sponsor olabilmekte, karşılıklı ziyaretler gerçekleştirerek sıkı diyaloglar geliştirmektedirler.⁷⁹ Özellikle Washington'da yer alan yüzden fazla büyükelçilik de ülkelerinin çıkarları doğrultusunda lobi faaliyetleri yürütmektedirler. Özellikle ulusal çıkarlarını korumak isteyen hükümetler özellikle ABD'de lobi şirketlerini kiralayarak profesyonel anlamda bu kuruluşlardan faydalanabilmektedirler. Bu tarz lobicilik faaliyetler *yabancı lobiler* olarak tanımlanmaktadır.⁸⁰

Türk Hükümeti de ABD başkentinde profesyonel lobicilerden destek almaktadır. Bu bağlamda 2014 yılında Gephardt Group Government Affairs, LLC ve LB International Solutions LLC adında iki farklı lobi şirketi ile anlaşılmış ve Türk çıkarlarının korunması amaçlanmıştır. Son rakamlara göre ise Türkiye Hükümeti, 2013 yılında 1 milyon 743 bin dolar lobicilik harcamasına sahipken, 2014 yılının ilk beş ayında ise 350 bin dolar lobicilik için harcanmıştır.⁸¹ 2015 yılında Türkiye Gephardt Group aracılığı ile Türkiye'nin Suriye politikası, bölgesel anlamda Kürt meselesi, İran ve Batı yaklaşması meselesi gibi

⁷⁸ James M. Lindsay, "Getting Uncle Sam's Ear: Will Ethnic Lobbies Cramp America's Foreign Policy Style", *Brookings Review*, Vol:20, Nu:1, Winter 2002, p.38.

⁷⁹ Kadir Canöz, *Halkla İlişkiler Uygulaması Olarak Lobicilik...*, 129.

⁸⁰ Tayyar Arı, ABD'de Lobiciliğin...s.15.

⁸¹ Foreign Influence Explorer. <<http://foreign.influenceexplorer.com/location-profile/243>> (31.08.2015)

konularında Türkiye adına Kongre’de lobi yapması için Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA) eski yöneticilerinden Porter Gross görevlendirilmiştir.⁸²

Washington’da Türkiye’nin çıkarları adına lobilere harcama yapan sadece Türk hükümeti değildir. Washington’da bulunan Türkiye Büyükelçiliği de hükümetten ayrı olarak bazı şirketlere lobi yapması için para ödemektedir. Türkiye Büyükelçiliği’nin 2013 yılında kendisini temsil eden Alpaytac Inc., 30 Point Strategies ve Fleishmena-Hillard Inc. şirketlerine harcadığı miktar 1 milyon 218 bin 508 Amerikan dolarıdır. Washington’da lobi amacıyla PR şirketlerine para ödediği bilinen bazı diğer Türkiyeli aktörler de İstanbul Demir ve Çelik İhracatçıları Birliği, Barış ve Demokrasi Parti’si (BDP), AKP, CHP, Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarlığı ve Türkiye Dışişleri Bakanlığı olarak listelenebilmektedir.⁸³

Etnik lobiciliğe yönelik ilk bilimsel ilgiyi gösterenler de 19. yüzyılın sonlarına doğru yine Amerikalı akademisyen ve tarihçiler olmuştur. Akademik çevrelerin o dönemde konuya gösterdikleri ilgileri sayesinde etnik lobiliciğin ilk dönem faaliyetleri kayıt altına alınabilmiştir. Bugün etnik lobicilik kayıtları, giderek bilimsel açıdan değerlendirmelere ve yeniden yorumlamalara temel oluşturan önemli bir bilimsel bir enstrümandır.

Amerika’da doğan ve ilk defa Amerikalı bilim insanlarınca incelenen etnik lobiciliğin teorileri de doğal olarak Amerika merkezlidir. Aynı topraklardan doğsa da bugün birbirlerine tezat oluşturacak farklı teorik bakışlar bulunmaktadır Bu farklılıklarının temel nedeni ise teorisyenlerin kendi geçmişlerinden getirdikleri kökenleri olduğu kabul edilmektedir. Avrupalı bilim insanlarının etnik lobiciliğe yönelik ilk çalışmaları ise ancak kendi topraklarının büyük işçi göçleri ile şekillenmeye başladığı 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra olmuştur.

Etnik lobilerin etkisini tanımlamaya çalışan ilk teori *elitist* teoridir. Bu teori etnik lobilerin Amerikan politikalarına etkisini kesinlikle reddetmekte ve bunlar var olmaması gerektiğini savunmaktadır. Elitist akıma göre dış politika lobilerin baskılarına karşı dirençli olduğu kadar oy sandığının da baskısını hissetmeyen bir grup elit tarafından

⁸² Turkey hires ex-CIA director to lobby US Congress, The Telegraph.

< <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/turkey/11600462/Turkey-hires-ex-CIA-director-to-lobby-US-Congress.html> > (31.08.2015)

⁸³ Foreign Influence Explorer. <<http://foreign.influenceexplorer.com/location-profile/243>> (31.08.2015)

yönetilmelidir.⁸⁴ Amerikan başkan ve idarecileri genellikle seçim dönemlerinde ülkelerindeki ana etnik unsurları ikna edecek söylemlerde bulunsalar da seçimi kazandıktan sonra elitist ideolojiye göre hareket ettikleri bilinmektedir.

Elitist teoride etnik lobilerin siyasi karar alıcıları etkileme adına harcadıkları paraların bir önemi bulunmamaktadır. Bu bağlamda dış politikada son kararı verecek olan elitlerdir. Etnik baskı gruplarından gelen her türlü finansal destek ve faydaların reddedilmesi, ulusal çıkarlar adına atılmış son derece samimi ve doğru bir adım olarak görülmektedir. Elitist anlayış iki açıdan eleştirilmektedir. İlk olarak, elitist akım demokratik olarak hesap verilebilir olmayan bir anlayıştır. Akımın destekçileri demokrasi konusunda gelen eleştirilere genellikle, kendi anlayışlarından olmayan politikacıları kendi seçim bölgelerine ve hatta anavatanlarına ihanet etmiş olacaklarını söyleyerek cevaplamaktadırlar. Elitist ideoloji ile hareket edenlerin diğer bir cevabı ise, bu anlayışın her hükümetin genel performansının ve dış politikasının demokratik olarak halk tarafından değerlendirildiğini ve hesabın orada kesildiğidir.

Elitist teoride karşılaşılan büyük sorunlardan diğeri ise dış politikayı belirleyecek olan elitlerin diğer etnik lobi baskılarından ne kadar uzakta kalabildiğidir. Yahudi ve İngiliz lobilerinin yönetim çemberinde yer aldığı ABD gibi büyük bir ülkede, etnik baskının elit grup içinde bir şekilde yer alması oldukça muhtemeldir. Dışarıdan açıkça yapılan etnik lobi baskılarından bağımsız hareket edildiği düşünülen elitist karar alıcıların gizli bağlantılarına sahip olabilirler. Bu da ulusal çıkarları koruyan bir anlayış çerçevesinde çizilen elitist akıma karşı soru işaretleri oluşturabilmektedir.

Etnik lobicilik alanında *asimilasyon* teorisi, özellikle 1960'lerden sonra genel kabul gören önemli bir diğer düşünce akımıdır. Bu anlayış, ABD dış politikasında ilk dönemlerde etnik lobilerin etkilerinin olduğunu kabul etmekle beraber son dönemlerde bunun ortadan kalktığını savunmaktadır. Bunun nedeni olarak, Amerika'ya göç etmiş envai milletten insanların, Amerikan toplumu şeklinde yeni bir anlayışta buluşması olduğuna inanılmaktadır.

Amerika'ya yerleşmiş olan göçmenlerin oy verme konusunda belirleyici unsurlarının, özellikle üçüncü yada dördüncü nesilden sonra kendi kökenlerinden değil,

⁸⁴ Mehmet Kaan Sahilyol, *Ethnic Turks In The European Union: Towards A Turkish Lobby In Europe*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2008, Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü, İstanbul, s.27.

ortak Amerikan değerlerinden kaynaklanmakta olduğu savunulmaktadır.⁸⁵ Asimilasyon teorisi, göçmen toplumların zamanla asimile olduklarını, ayrıca diğer etnik unsurlar ile yapılan evlilikler sonrasında melezleştiğini iddia etmekte ve sonuçta birçok kimsenin etnik kökeninin karmakarışık bir hal aldığını söylemektedir. Bu şekilde bir erime potası olduğu ve ortak idealler etrafında yeni bir ulusal kavram ortaya çıktığı iddia edilmektedir.⁸⁶

Çoğulcu teori de 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan ve akademik çervelerce geniş kabul gören önemli bir diğer akımdır. Bu düşünceye göre asimilasyoncu yaklaşım zoraki bir Amerikanlaşmayı öne süren zorbacılıktan başka bir şey değildir. Çünkü çoğulcu akım da siyasi liberalizmden genel anlamda etkilenmektedir. İnsanoğlunun rasyonel, iyi niyetli ve bireysel ilgilerini bilerek hareket ettiği savunulmaktadır. Akımın kurucusu Horace Kallen'e göre etnik grupların hem kendi ülkelerine son derece sadakatle bağlı kalıp hem de atalarının toprakları ile bağlarına sahip çıkabilirler. Kallen örnek olarak Alman kökenli Amerikanların her iki Dünya Savaşı esnasında Amerika'nın Almanya'ya karşı savaşmaması için ellerinden geleni yaptıklarını, ancak savaş kaçınılmaz hal aldığı anda ise sadık birer Amerikan vatandaşı olmalarını vermektedir. Sonuç olarak, daha sonra Başkanlık koltuğuna da oturacak olan Genelkurmay Başkanı Dwight Eisenhower'ın yer aldığı binlerce Alman asıllı Amerikalının I. ve II. Dünya Savaşlarında Almanya'ya karşı savaştığını belirtmektedir.⁸⁷ Çoğulcu anlayış siyasiler ve siyaset bilimcilerce ancak 1960'ların ortalarından sonra Afro-Amerikanlara karşı yürütülen ayrımcı politikaların sona ermesiyle beraber konuşmalarında yer almaya başlamış ve bütün etnik gruplara hoşgörü olduğu varsayılarak ABD'de geniş bir kabul görmeye başlamıştır.⁸⁸

AB değerlerini çoğulcu bir anlayışla inşa ettiğini belirtse de 11 Eylül 2001 sonrasında yaşananlar çoğulcu akım takipçilerini derinden etkilemiştir. Teorik olarak Avrupa'ya ait olan *elit çoğulculuk*, siyasi forumlara ve komitelere erişimin genellikle sınırlı sayıda, rekabetçi fakat stratejik olarak makul olan siyasi aktörler tarafından yapıldığı bir lobicilik sistemidir. Bu tarz bir lobicilik uygulaması için AB düzeyinde mesleki ahlak kuralları ve yasaklamalar söz konusu olabilmektedir.

⁸⁵ John J. Mearsheimer, Stephen M. Walt, "The Israel Lobby", *London Review of Books*, Vol:26, No:6, March 2006, p.5.

⁸⁶ Domenico de Palo, Riccardo Faini, Alessandra Venturini, "The Social Assimilation of Immigrants", The Institute for the Study of Labor (IZA), Discussion Paper No:2439, November 2006, p.3.

⁸⁷ Donald Fishman, "Mainstreaming Ethnicity: Horace Kallen, The Strategy of Transcendence and Cultural Pluralism", *Southern Communication Journal*, Vol:69, No:2, Winter 2004, pp.157-172.

⁸⁸ Mehmet Kaan Sahilyol, *Ethnic ...*, s.30.

Elit çoğulcu anlayışın varlığının tanınması ile beraber siyasi meşruluk tartışmaları ve AB lobiciliğinin şeffaflığı da tartışma konusu olmaktadır. Ancak, AB kurumlarında görevliler ile söz konusu elitler arasında önemli ölçüde karşılıklı güvene dayalı ilişkiler ortaya çıkmıştır.⁸⁹ AB düzeyinde lobiler demokratik çeşitliliğin bir gereği olarak görülmeye başlanmıştır. Ancak, elit-çoğulcu anlayış AB'nin siyasi çevrelerinde kabul görmekte iken toplumda, kamuoyu güvenliğinin bazı etnik ve dini grupların tehditi altında görme eğilimi artmıştır. Bu konuda şeffaflık adına AB kurumlarından atılacak olan şeffaflık düzenlemeleri, toplumun lobilere yaklaşımını da olumlu olarak değiştirecektir. Toplumda artan korku ve kuşku, nüfusunun çoğunluğu müslüman olan Türkiye'nin AB'ye üyelik yolunda aşması gereken önemli bir mesele haline gelmiştir.

4. Göç ve Diaspora Kavramları

Göç kavramsal olarak belli bir zaman ve coğrafi mekân düzleminde insanların ya da insan topluluklarının fiziki yer değiştirmesini ifade etmektedir.⁹⁰ Göç tarihin ilk zamanlarından beri var olan oldukça tipik bir toplumsal olgudur. Göç eden toplulukların ve göçmenlere ev sahipliği yapan toplumların muhatap olduğu gerçekler bulunmaktadır. Bu bağlamda *entegrasyon*, *benzeşme*, *erime* ve *asimilasyon* gibi farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bunlar genellikle farklı düzeylerde olmakla beraber ayrı kültürlerin birbirleri ile etkileşimi sonrasında değerler, inançlar ve davranışlardaki değişimleri açıklamak için kullanılmaktadır.⁹¹

Biyolojik dağılım ve ayrılık anlamına gelen *diaspora* kelimesi, köken olarak Antik Yunanca'daki *dia* ve *speiro* kelimelerinden gelmektedir. Günümüzde diaspora, kendi dini ve etnik anavatanlarından uzakta yaşayan, aynı etnik kökeni veya dini inancı paylaşan insan topluluklarını tanımlamaktadır.⁹² Bugün diaspora kavramı birçok ülkenin dış politikasında sıkça gündeme gelen son derece önemli bir unsur halini almıştır.

Diaspora üyeleri genellikle kendilerini anavatanlarının bir parçası olarak görmekte ve anavatanları ile ilgili sosyal ve siyasal meselelerle ilişkili hareket etmektedirler. Diaspora

⁸⁹ David Coen, Lobbying in the European Union, Briefing Paper, Directorate-General Internal Policies of the Union, 2007, Brussels, p.9.

< http://www.eurosfair.prdd.fr/7pc/doc/1211469722_lobbying_eu.pdf > (28.10.2014)

⁹⁰ Sefer Yavuz, "Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa'da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:6, No:26, 2013, s.611.

⁹¹ Ibid, 615.

⁹² "Diaspora", *Encyclopædia Britannica Online*, 2015.

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/161754/diaspora>>, (02.02.2015)

mensupları merkez üyeler, pasif üyeler ve sessiz üyeler olarak üç kategori şeklinde incelenebilmektedir. Merkez üyeler olarak tanımlanan grup, diasporik meseleleri yöneten ve gruba öncülük eden isimlerden oluşmaktadır. Pasif üyeler merkez tarafından belirlenen hareketliliklere katılım gösteren isimlerden oluşurken, sessiz üye olarak tanımlanan grup ise sadece kriz durumlarında aktif rol alarak diaspora hareketliliğine dahil olan, ancak bunun dışında kalan zamanlarda diaspora gücüne herhangi bir katkısı olmayan kalabalıklardır.⁹³

Kendi içinde bir sistem halinde işleyen diasporalar çeşitli amaçlar doğrultusunda hareketliliklerini ve faaliyetlerini sürdürmektedirler. Diasporalar anavatanları adına propaganda amacı güden birer *etnik lobi* olarak faal olabilecekleri gibi, anavatanlarında hüküm süren otokratik yönetimlere karşı yaşadıkları topraklardan demokratikleşme baskısı yaparak gündem oluşturma adına çalışmalarda bulunabilmektedirler. Diasporalar kendi içinde bulundukları toplum ile kendi öz toplumları arasında kültürel köprü görevi görmektedirler.

Diasporaların en etkili oldukları faaliyetlerden birisi anavatanlarının komşu ülkelerle yaşadıkları anlaşmazlıklarda seslerini yaşadıkların ülkenin siyasetçilerine duyurmak ve uluslararası bir gündem oluşturmaktır.⁹⁴ Aslında bu açıdan diasporalar ülkeler arası barış elçileri olabileceği gibi çatışma ve anlaşmazlıkların nedeni de olabilmektedirler. Diasporalar Samuel Huntington'ın tanımladığı *medeniyetler çatışması*nın bir aktörü olarak kendi anavatanlarını ilgilendiren sorunları sınır dışına taşımakta, uluslararası terör ve suçların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedirler.⁹⁵

5. Lobcilik ve Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısındaki Yeri

Lobicilik faaliyetlerinin doğru bir şekilde yürütülebilmesi için AB'nin kurumsal yapısını tanımak önemlidir. Kurucu antlaşmalar ile belirlenmiş ve dinamik bir yapıya sahip olan AB'nin kurumsal yapısı faaliyetlerini sınırlı yetki ilkesi çerçevesinde sürdürmektedir. Birliği oluşturan her bir kurum, anayasal olarak kendisine verilen yetkilere göre, süreç ve koşullara uygun bir şekilde hareket etmektedir. AB'nin kurumsal yapısı yasama, yürütme ve yargı yetkilerini kullanma şekilleri bakımından devlet benzeri bir yapıya sahiptir. AP ve

⁹³ Yossi Shain, Aharon Barth, "Diasporas and International Relations Theory", *International Organization*, Vol:57, No.3, 2003, p.452.

⁹⁴ Special Report, Diasporas: A World of Exiles, *The Economist*, 4-10 January 2003. <<http://www.economist.com/node/1511765>> (02.02.2015)

⁹⁵ Yossi Shain, Aharon Barth, "Diasporas ...", p.450.

Konsey yasama yetkisini paylaştırken Komisyon yürütme, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD) ise yargısal yetkilere sahiptir. AB, *asli yapısal kurumlar* ve *işlevsel organlar* olarak ikiye ayrılmaktadır. Buna göre, asli yapıdaki kurumlarını Parlamento, Komisyon, AB Bakanlar Konseyi, ATAD ve Avrupa Sayıştayını oluşturmaktadır.⁹⁶ İşlevsel organ, ofis ve ajanslar ise Ekonomik Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Omburdsmanı ve Europol asli kurumlara yardımcı olacak kurumlardan oluşmaktadır. Lobiler tarafından dikkatle takip edilen AB kurumları Parlamento ve Komisyon'dur. Bu açıdan özellikle bu iki kurumun işleyişlerinin lobiciler tarafından bilinmesi önem arz etmektedir.

5.1. Avrupa Parlamentosu

Parlamento 1979 yılından itibaren tüm AB üyesi ülkelerin vatandaşları tarafından beş yılda bir yapılan doğrudan seçimler ile göreve gelen temsilcilerden oluşan bir AB kurumudur. AP üye devlet vatandaşlarının demokratik menfaatlerini ve siyasi görüşlerini temsil eden bir organdır. Bu yüzden ülkelere göre değil siyasi gruplara göre bir dağılım söz konusudur. AP'nin sekizinci seçimleri 22-25 Mayıs 2014 arasında gerçekleşmiştir. Son olarak 2009 Lizbon Antlaşması ile değişen AB kurumsal sisteminde AP'nin yetkilerinin bütçe, yasama, icranın denetimi ve uluslararası antlaşmaların onayı alanlarında artmıştır.⁹⁷

AP üyeleri doğrudan seçimlerle göreve gelen tek AB kurumudur. Dünya'nın en büyük demokratik meclislerinden biri olan AP, 500 milyon AB vatandaşını temsil eden 751 parlamenterden oluşmaktadır.⁹⁸ Parlamenterler ülkelerini değil, kendilerine oy veren Avrupa vatandaşlarının siyasi görüşlerini temsil ederler. AP'de bugün için 7 siyasi parti grubu ve bağımsız üyeler yer almaktadır.

Parlamento Genel Kurulu, kural olarak Strazburg'da toplanır. Parlamento'nun siyasi grupları ve komiteleri Brüksel'de toplanır, sekreteryası ise Lüksemburg'dadır. Parlamento'ya görüşülmek üzere gelen konular öncelikle farklı görev alanlarına sahip 23 adet komiteden konuyla ilgili olanında tartışılır ve ulaşılan sonuç bir raporla Genel Kurul'a sunulur. Genel Kurul'daki görüşmeler de bu çerçevede yapılır.

⁹⁶ AB Antlaşması ve AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, Madde 13.

⁹⁷ Avrupa Parlamentosu Seçim Sonuçları Değerlendirmesi.

< <http://politikaakademisi.org/avrupa-parlamentosu-secim-sonuclari-degerlendirmesi/> > (24.12.2014)

⁹⁸ Organisation and Work.

<<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/0025729351/Organisation-and-work.html>> (22.12.2014)

AP, Konsey ile birlikte yasama yetkisini paylaşır. Üye devletleri bağlayacak hukuki düzenlemelerin kabul edilebilmesi, genel kural olarak hem AP hem de Konsey'in onayı ile mümkün olmaktadır. AB bütçesini Konsey ile birlikte yapan AP'nin diğer AB kurumları üzerinde siyasi denetim yetkisi vardır. Parlamento, Komisyon'a sözlü ve yazılı soru sorabilir, soruşturma komiteleri kurabilir, şikayet dilekçesi kabul edebilir, Komisyonu güvensizlik oyuyla ve 2/3 çoğunlukla heyet halinde istifaya zorlayabilir. Komisyon Başkanı'nın ve heyet halinde Komisyon'un göreve atanmasında da Parlamento'nun güvenoyu aranmaktadır. Avrupa Ombudsmanı'nın atanması ve sunduğu raporlar aracılığıyla da Birliğin kurumları üzerindeki denetim yetkisini kullanabilir.⁹⁹

5.2. Avrupa Komisyonu

Komisyon Birliğin yürütme organı olarak yasama sürecinin başlamasından, AB müktesebatının bütçenin uygulamasından ve idari denetimden sorumlu olan AB kurumudur. Komisyon, üye devletleri temsilen “komiser” adı verilen toplam 28 üyeden oluşur. Her Komiser bir veya daha fazla AB politikasının yürütülmesinden sorumludur. Komisyon çalışmalar Bakanlar Kurulu benzeri bir şekilde faaliyet göstermektedir.

Komisyon Başkanı, AB Zirvesi tarafından belirlenir ve ataması AP'nin onayı ile yapılır. Komisyon başkan yardımcılarında biri de AB'nin dış politikasını yürütmekten sorumlu, AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisidir.

Komisyon Başkanı'nın adı, Zirve tarafından AP'ye sunulur ve AP üyelerince seçilir. Komisyon Başkanı'nın seçilmesi için, Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve diğer tüm komiserler ile birlikte heyet halinde Parlamento'nun onayına sunulması ve Zirve tarafından nitelikli çoğunluk oyu alması gerekmektedir. Komisyon üyeleri, üye devletlerin göstereceği adayların arasından Komisyon Başkanı tarafından seçilmektedir. Başkanın seçtiği adaylar ve Başkan'ın doğrudan atanmasını talep ettiği *Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi*'nin oluşturduğu komisyonun tamamı heyet halinde, Zirve tarafından nitelikli çoğunluk oyuna ve AP'nin onayına sunulmaktadır. Parlamento'da gerekli güvenoyunun teminini ardından Komisyon, AB Zirvesi tarafından nitelikli çoğunluk oyu alarak 5 yıl süreliğin görevine başlar.

⁹⁹ Avrupa Parlamentosu.
<<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45628&l=1>> (25.12.2014)

AK'de görev yapan komiserler, AB üyesi devletlerin vatandaşları olmalarına ve bu devletler tarafından atanmalarına karşın kendi ülkelerinin menfaatlerini değil Birliğin genel menfaatlerini korumak durumundadır. Komisyon sorumluluklarını yerine getirirken bağımsız hareket eder, üye devletlerden ya da herhangi bir kurumdan, herhangi bir makamdan talimat almadan görev ve sorumluluklarını yerine getirir.¹⁰⁰

Komisyonun merkezi Brüksel'dedir. Yürütme görevi doğrultusunda Birliğin bütçesini ve politikalarını uygulayan Komisyon, AB hukukunun uygulanmasının idari bakımdan gözetilmesi görevini de üstlenmektedir. AB hukukunu ihlal ettiği gerekçesiyle üye devletler, AB Adalet Divanı önünde Komisyon tarafından dava edilebilir. Komisyonun bir diğer önemli görevi ise, yasama organını oluşturan Parlamento ve Konseye sunduğu yasama ya da karar önerileri ile yasama sürecini başlatmasıdır.¹⁰¹

5.3. Avrupa Birliği'nde Lobiciliğin Genel Özellikleri

AB'de lobicilik ABD'de olduğu kadar köklü değildir. Ancak ulusal çıkarların bir araya gelmesi ve birbirlerine eklemlenerek belirli alanlarda ortak çıkar gruplarının oluşması lobiciliğe Avrupa içinde önemli bir yer kazandırmaktadır. AB'deki lobiciliğin ABD'deki kadar geniş alanda olmamasının nedeni olarak çeşitli etkenler gösterilmektedir. Bunlardan birisi AB'yi oluşturan hükümetlerin, kurumsal olarak yapısal anlamda birbirlerinden farklı olmalarıdır. Bunun dışında, AB'de lobiciliğin 1950'lerde başladığı göz önüne alınırsa, tarihi açıdan da Amerika'daki kadar derin bir geçmişe sahip olmadığı görülecektir. Özellikle profesyonel anlamda lobicilik, AB'de ancak 1980'li yıllarda başlayabilmiştir.¹⁰²

AB'de lobicilik tarihsel anlamda üç dönemde incelenebilir.¹⁰³ Bunlardan ilki, Avrupa'da lobiciliğin tohumlarının atıldığı dönem olarak değerlendirilen Avrupa Kömür Çelik Teşkilatı'nın (AKTÇ) kurulduğu 1951 yılı ile AP üyelerinin doğrudan halk tarafından seçildiği 1979 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönemde profesyonel lobiler henüz yoktur. Lobiler, sadece dernek çatısı altında toplanmış olan çıkar grupları olarak faaliyet göstermektedir. 1979'da başlayan ikinci dönem 1985 yılında Beyaz Kitap'ın

¹⁰⁰ About the Commission. <http://ec.europa.eu/about/index_en.htm> (25.12.2014)

¹⁰¹ Avrupa Komisyonu. <<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45629&l=1>> (25.12.2014)

¹⁰² Kadir Canöz, *Halkla İlişkiler* ...,s.48.

¹⁰³ History of the Lobbying in the EU.
<<http://elabeurope.eu/wp-content/uploads/2014/07/Policy-Report-Transparency-Register.docx>> (31.08.2015)

yayınlanması ile sona ermiş ve 1985'ten 1992 Birlik Antlaşması'na kadar süren yeni bir dönem açılmıştır. İkinci dönem olarak değerlendirilen zaman diliminde ilk dönemden farklı olarak çevre ve hayvan koruma, tüketici haklarını savunan çeşitli grupların lobi faaliyetlerine başladıkları görülmüştür.¹⁰⁴

AB'de lobicilik, şekil olarak Avrupa'nın merkezî karar alma mekanizmalarına katılım amacıyla kurumlara yönelik olabileceği gibi doğrudan Birlik üyesi ülkeleri hedef alarak da yapılabilmektedir. Bugün AB üyesi 28 farklı devletin tarım, çevre, mali piyasalar gibi birçok alandaki ulusal yasaları büyük oranda AB mevzuatına göre düzenlenmektedir.¹⁰⁵ Sadece bu bile Brüksel'in, Avrupa'nın karar alma gücünün merkezi haline gelmekte olduğunu göstermektedir. Bunun farkında olan lobiler, AB'deki varlıklarını önemli ölçüde arttırmaktadır. AB Ortak Tarım Politikalarından, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ile müzakerelere, telekomünikasyondan, gıda güvenliğine, insan sağlığından ulaşıma kadar çok önemli politikaları kontrol eden bir merkezdir. Sayıları bini aşan komite ve uzman grup AK'nin tüzük ve yönergelerini hazırlanmasında ve yürürlüğe koymasında yardımcı olmaktadır. Yaklaşık bin akredite basın mensubunun bulunduğu Brüksel, dünyanın önemli bir politika merkezi olarak basın mensuplarının dikkatlice takip ettiği bir yer olarak da dikkat çekmektedir. Brüksel'de BBC'nin de aralarında yer aldığı birçok medya unsuru kendileri kuruluşları için lobi faaliyetleri yürütmekten de kaçınmamaktadır.¹⁰⁶ AB, bünyesinde barındırdığı farklılıklardan güç alarak, ortak bir Avrupa politikası yürütmekte olan bir yapı olduğu için birçok çıkar grubu, meslek örgütü ve etnik lobinin odağında yer almaktadır.

AP'nin yasal yetkilerinin artışına paralel olarak çevresinde lobilerin varlığı da sayıca artmıştır. Robert Gordon Üniversitesi'nden bir grup İngiliz araştırmacı 2001-2002 yılları arasında AP'de faal 693 adet lobi grubunun varlığını ortaya koymuştur.¹⁰⁷ Bugün ise bu sayı yaklaşık 2600 civarına ulaşmıştır. AB'de yer alan çıkar gruplarını iş dünyası ve toplumsal meseleler adına faaliyet gösteren lobiler olarak iki ayrı kategoriye ayrılabilir. Nitekim günümüzde Brüksel'de var olan lobilerin %70'i şirketlerin çıkarını, %20'si çeşitli

¹⁰⁴ Kadir Canöz, *Halkla İlişkiler...*, s.48.

¹⁰⁵ Vaughne Miller, How Much Legislation Comes from Europe, (Research Paper), House of Commons Library, 2010, London, p.29. <www.parliament.uk/briefing-papers/RP10-62.pdf> (01.12.2015)

¹⁰⁶ Wilhelm Lehmann, Lobbying in the European Union Current Rules and Practices, (Working Paper), EU Directorate-General for Research, Constitutional Affairs, AFCO 104 EN, 2003, Luxemburg, p.3.

¹⁰⁷ Nicoleta Vasilcovski, Stefan Illie Oanta, "Lobby Activities and Their Evolution in the European Context", *CES Working Papers*, Vol:6, Issue: 2A, p.174.

bölgelerin çıkarlarını, %10'luk bir kısmı ise ticaret odalarını ve sağlık, çevre gibi konularla ilgilenen diğer sivil toplum kuruluşlarını temsil etmektedir.¹⁰⁸

5.4. Avrupa Birliği'nde Çıkar Grupları

AB'deki çıkar grupları çok çeşitlilik göstermektedir. Çevreyi koruma gibi toplum çıkarlarını gözeten gruplardan kendi çıkarları adına faaliyet gösteren gruplara kadar yüzlerce kuruluş AB düzeyinde lobicilik faaliyetleri yürütmektedir.¹⁰⁹ AK bu ikisi arasındaki ayrımı kâr amacı güden kuruluşlar ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olarak net olarak ayırmıştır.¹¹⁰ Kâr amacı gütmeyen kuruluşları, genellikle meslek gruplarının yer aldığı, ulusal, Avrupalı veya uluslararası odalar ve federasyonlar oluştururken; kâr amacı güden kuruluşları genelde üçüncü kişilerin çıkarları için para karşılığında çalışan hukuk danışmanları ve halkla ilişkiler firmaları oluşturmaktadır.

Avrupa düzeyinde kadın örgütleri, insan hakları aktivistleri gibi toplumsal çıkar grupları, sanayi, ticaret ve tarım gibi maddi çıkarları temsil eden gruplara göre oldukça zayıf kalmaktadırlar. Ayrıca göçmen işçilerin, fakirlerin, emeklilerin, işsizlerin ve farklı etnik unsurların çıkarlarını savunacak çok az bir temsilci Brüksel'de bulunmaktadır.¹¹¹ Gerekli temsil alanı bulamayan bu tarz gruplar kimi zaman AB politikalarına olan tepkilerini çeşitli protestolarla gösterebilmektedir. Bunun ilk örneklerinden birisi, 1971'de AET'nin Tarım Bakanları tarımsal ürünlere verilecek olan devlet desteğini görüşmekte iken 100 bine yakın çiftçinin Brüksel'de yaptığı eylemdir. Polisin müdahale ettiği eylemde bir çiftçi polisin kullandığı gaz fişegi yüzünden hayatını kaybetmiş, 160 kişi yaralanmıştır. Tramvayların ve bazı otomobillerin ateşe verildiği eylem Paris merkezli *Combat* gazetesi tarafından Avrupa'nın ilk çiftçi ayaklanması olarak ilan edilmiştir.¹¹²

ABD ile AB'deki lobi faaliyetleri hedefleri doğrultusunda önemli ölçüde farklılık içermektedir. Avrupa'da genel olarak ticaret odaları yada şirketlerin finansal anlamda çıkarlarını koruma adına lobi faaliyetleri yapılmaktadır. ABD'de ise lobi faaliyetleri çoğunlukla Amerikan dış politikasını etkileme amacıyla etnik lobiler tarafından

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Gerald Schneider, Konstantin Baltz, "Domesticated Eurocrats: Bureaucratic Discretion in The Legislative Pre-Negotiations Of The European Union", *Political Art*, No: 40, 2005, p. 8.

¹¹⁰ Wilhelm Lehmann, *Lobbying ...*, p.5.

¹¹¹ Douglas Imig, Sidney Tarrow, *Contentious Europeans: Protest and Politics in an Emerging Polity*, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Oxford, 2001, p. 235.

¹¹² Ibid, 125.

yürütülmektedir. Bu ikisi arasında oluşan bu farkın nedenleri arasında ABD'nin çeşitli toplumları içinde barındıran çok kültürlü bir yapıya sahip olması önemli bir yer tutmaktadır. Bu açıdan, kökenleri farklı olup Amerikan vatandaşlığı elde etmiş gruplar, anavatanlarının çıkarlarını savunma amacı gütmektedirler.¹¹³ Lakin, AB içinde kendisini Avrupalı olarak tanımlayan bireyler, kendi ulusal kimliklerini ve dil, kültür gibi milli değerlerini koruyarak ortak değer ve projeler için Birliği bir araç olarak görmektedirler. Bu açıdan lobi konusunu ele alan sosyal bilimciler AB düzeyinde şirket yada ticaret amaçlı toplulukların çıkarları adına yapılan faaliyetleri lobcilik olarak tanımlarken, ulusal ve subnasyonel (ulusaltı) unsurların Brüksel'deki temsil edilmelerini Avrupalılaşıma süreci adı altında ele almaktadırlar.¹¹⁴

Ulusaltı temsilcilikler AB'deki önemli çıkar gruplarından sayılmaktadır. Çeşitli devletlerden gelen subnasyonel hükümetler 1990'ların sonunda Brüksel'de 150 kadar ofis ofis kurmuşlardır. Bugün bu ofisler maddi açıdan zorluk çekmekte, yarı zamanlı olarak on onbeş çalışan ile varlıklarını sürdürmeye çalışan büyükelçilik benzeri bir yapı halindedirler.¹¹⁵

Burada ofisi bulunan ulusaltı unsurlar genellikle kendi üst yapısını oluşturan ulusal hükümetlerle siyasi anlaşmazlıkların bulunduğu temsilciliklerdir. Bu yüzden bu temsilcilikler kendi daimi ulusal temsilcileri ile iletişim kurmak yerine, ulusötesi işbirlikleri ile diğer subnasyonel hükümet temsilcilikleri ile birarada bulunmaktadır. Bu şekilde ulusötesi işbirlikleri çerçevesinde bölgesel hükümetleri temsilen Avrupa Bölgeler Meclisi (AER), Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) gibi önemli kuruluşlar oluşmuştur.¹¹⁶ Bu aktörler, kimi zaman bölgesel ve yerel politikalara yönelik AB düzeyinde alınan kararlara etki edebilmektedirler. Ancak, burada bahsedilen unsurların ABD'de bulunan etnik lobi benzeri bir şekilde yapılanması ya da faaliyeti AB'de kurumsal düzeyde bulunmamaktadır.

¹¹³ Liliana Mihut, "Lobbying in the United States and the European Union: New Developments in Lobbying Regulation", *Romanian Journal of European Affairs*, Vol:8, Nu:4, 2008, p.7.

¹¹⁴ Elmina Kulasic, *Ethnic Lobbying of the EU: The Role of National and Sub-National Regions in the EU Policy Making Process*, (Unpublished Master Thesis), 2011, Central European University Department of Public Policy, Budapest, p.5.

¹¹⁵ Wilhelm Lehmann, *Lobbying ...*, p.9.

¹¹⁶ Liliana Mihut, "Lobbying in the United States and the European Union..." p.8.

6. Avrupa Birliği'nde Lobicilik Uygulamaları ve Yasal Düzenlemeler

AB düzeyinde lobicilik yapmakta olan kuruluşların ilgilendikleri politika alanlarına göre tercih ettikleri yöntem ve teknikler değişmektedir. AB'nin siyasi yapısı gereği karar alma sürecinde söz sahibi birden fazla organ olması lobicilik uygulamalarının bu organlara göre ayrı ayrı ele alınmasını gerektirmektedir. Bu açıdan özellikle Komisyon, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi lobiciler için en fazla önem arz eden kurumlardır.

AB Kurumları da lobiciliğe karşı olumlu bir yaklaşım içerisindedir. Avrupa düzeyinde lobicilik uygulamalarında kurumlar ile lobiciler arasındaki ilişki çift taraflı yani her iki tarafın yararına olan bir ilişki gözlemlenmektedir. AB Kurumlarının lobiciliğe karşı olumlu yaklaşımlarının bir nedeni de bu çift taraflı ilişki içerisinde lobiler tarafından kurumlara teknik bilgi ve çeşitli alanlarda uzmanlık hizmetlerinin sağlanmasıdır. Bunun dışında kurumlar demokratik yapının işleyişi ve AB vatandaşları ile iletişimin sağlanması gibi sebeplerle lobiciliği desteklemektedir. Lobiler de bu işlevleri yerine getirerek karar alma mekanizmasında söz sahibi olma fırsatını yakalamaktadırlar.

Avrupa siyasetine müdahil olmak isteyen aktörler çeşitli rotalar izleyerek etkinlik sağlamak istemektedirler. Bu yönde en basit düzeyde kullanımına sıkça rastlanan yöntem *ulusal yöntem*dir. Bu yöntem, ulusal kurumları ve ulusal hükümetleri etkileyerek AB politikalarında etki oluşturmaya amaçlamaktadır. *Avrupa yöntemi* ise ulusal bağlantıları devre dışı bırakıp doğrudan AB kurumlarına yönelik yapılan lobi faaliyetleridir. Doğrudan lobicilik geleneğine sahip olan İngiliz firmaları Brüksel'de hem ulusal hem de Avrupa yöntemini kullanabildikleri *dual lobicilik* stratejisini kurma yoluna gitmişlerdir. Alman ve Hollandalı lobiler ise AB siyasetine katılırken ulusal hükümetlerini ve temsilcilerini etkileme yolunu tercih etmektedirler.¹¹⁷ Avrupa yöntemini tercih eden çıkar grupları AB kurumları üzerinde bir etki oluşturma gayretindeyken AB kurumları da bu gruplardan bilgi edinmeyi amaçlamaktadır. Brüksel çıkar grupları ile birlikte çalışmalar yürütmekten kaçınmamaktadır ancak bunun karşılıklı bilgi-etki alışverişi çerçevesinde olmasını beklemektedir. Aksi bir durumda lobilerin politikalara müdahil olması oldukça güçtür.¹¹⁸

¹¹⁷ Wilhelm Lehmann, Lobbying in the European Union ..., pp.32-33.

¹¹⁸ Miruna Andreea Balosin, Analyzing EU's Lobbying, p.1189.

<http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari3/istorie/121_Miruna%20Balosin%20articol.pdf> (06.01.2015)

ABD’de Senato, Kongre ve Siyasi Komite’de açık bir şekilde çıkar peşinde koşan lobi gruplarının aksine çoğu AB çıkar grubu çalışmalarını ticari birliktelikler ve kolektif akıl hareketleri halinde yürütmektedirler.¹¹⁹ AB düzeyinde yürütülen lobicilik stratejileri bu aşamada üç kategoride toplanmıştır. Bunlardan birincisi, Komisyonun önerilerine doğrudan muhalefet etme veya karşıt öneriler düzenlemektir. Tarım alanında faaliyet gösteren lobiler bu muhalefet stratejisini en etkin kullananlardır. İkincisi, sağduyuyu kullanarak ikna yöntemleri kullanma, izleme toplantıları ve biraz da halkla ilişkiler kampanyaları halinde yürütülen reaktif stratejilerdir. Sonuncusu ise AK ile işbirliği ve güvenilirlik üzerine inşa edilen çalışmaları içeren proaktif stratejidir. Proaktif stratejiyi kullanarak lobi faaliyeti yürütme kanun koyuculara uzmanlarca teknik görüş bildirmesi ve inandırıcı örnekler sunmak gibi uygulaması oldukça zor ve teknik kapasite gerektiren faaliyetleri içerdiği için lobiciler tarafından nispeten daha az tercih edilmektedir.¹²⁰

AB’deki lobicilik uygulamaları yeni şeffaflık politikası çerçevesinde lobilerin tek bir kayıt ile hem Komisyon hem de Parlamentoda faaliyet gösterebildikleri bir platforma kavuşmuştur. Bununla beraber hâlihazırda giderek önem kazanan AB lobiciliği önemli ölçüde hız kazanmıştır. Lobicilik faaliyetlerinin son yıllarda önemli bir merkezi haline gelen AB, karar alma mekanizmalarına erişim eşitliği, lobiciliğin kötü amaçlarla kullanılma ihtimali ve gelen bilgilerin güvenilirliği gibi kaygılara istinaden, lobilere ve lobiciliğe yönelik çeşitli yasal düzenlemeler de yapmaktadır. Özellikle Komisyon ve Parlamento’da lobilerin uyması gereken kurallar yasal prosedürlere bağlı olarak işletilmeye başlanmıştır.

AB’de alınmakta olan kararlar milyonlarca Avrupa vatandaşını ilgilendiği için bütün süreçlerin şeffaflıkla yürütülmesi gerekmektedir. Bugün AB kurumları çeşitli çıkarlar çerçevesinde örgütlenmiş birçok kurum ve kuruluşla etkileşim halindedir. Çıkar gruplarıyla kurulan bu temaslar Avrupa vatandaşlarının ihtiyaçlarının AB politikalarına birer yansıması olarak görülmekte ve karar alma mekanizmasının yasal bir parçası olarak kabul edilmektedir.¹²¹ Buna göre karar alma süreci tahkikata izin verecek şekilde şeffaf, AB

¹¹⁹ David Coen, Lobbying in the European Union, Briefing Paper, Directorate-General Internal Policies of the Union, 2007, Brussels, p.7.

¹²⁰ Wilhelm Lehmann, Lobbying..., p.9.

¹²¹ Transparency Register.

<ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?locale=en&reference=WHY_TR ANSPARENCY_REGISTER> (14.06.2015)

kurumları da hesap verebilir konumda olmalıdır. AP ve AK, çıkar grupları ve lobilerle etkileşime açık olan en temel AB kurumlarıdır.

AP lobiciyi özel, kamu veya sivil toplum kuruluşları şeklinde organize olup parlamentoya ekonomik, sosyal, çevresel ve bilimsel alanlarda özel bilgi sağlayan bir unsur olarak tanımlamaktadır.¹²² AP'nin tanımlaması oldukça iyi niyetlidir. Buna göre lobi, bilgi ve uzmanlık kapsamında kuruma vereceği katkıları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bunun dışında çıkar gruplarının kendisini etkileme girişimleri hakkında herhangi bir görüş belirtmemektedir.

AP'de lobicilik altyapısını oluşturma sürecindeki ilk çalışma günümüzdeki yasal düzenlemelere ön hazırlık niteliğinde olan ve İngiliz Parlamenter Glyn Ford tarafından hazırlanan rapordur. Bu raporda milletvekilleri ile görüşmek ve bilgi vermek üzere parlamentoya gelen kişilere sürekli giriş kartları verilmesi ve bu kartlara sahip olan bireylerin isimleri, ticari ünvanları ile parlamentoda yapacakları faaliyetleri belirtecek şekilde kayıt yaptırmaları gerektiği belirtilmiştir. Aynı zamanda bu kişiler her yıl parlamenterlere ve görevlilere verdikleri her türlü hediye, hizmet veya benzeri adlarla yaptıkları maddi destekleri açıklamak durumundadır.

Daha ileriki bir tarihte hazırlanan ikinci raporda çeşitli değişiklikler yapılmış ve sonrasında lobciler için belirlenen ilk kurallar 1997 yılında parlamentonun tüzüğünde *uyulması gereken kurallar* şeklinde yer almıştır. Bu kuralların ihlali durumunda ise söz konusu kişi ya da şirketlerin akreditasyonlarının iptal edilebileceği vurgulanmıştır.¹²³ Söz konusu tüzükte 9 numaralı ekin 3. maddesinde yer alan düzenlemeler şu şekildedir;

1- Parlamento ile ilişkiler kapsamında tutulan kayıtlarda isimleri yer alan kişiler:

- a) Tüzüğün 9. maddesine ve belirtilen ekte yer alan hükümlere uymak
- b) Parlamento üyeleriyle, üyelerin çalışanlarıyla veya Parlamento görevlileriyle kurulan ilişkilerde temsil edilen çıkarları belirtmek,
- c) Dürüst olmayan yollardan bilgi edinmeye yönelik davranışlardan kaçınmak,

¹²² Raj Chari, Gary Murphy, "The Regulation of Lobbyists in Canada, the USA, the EU institutions, and Germany", *Report for Department of the Environment, Heritage and Local Government*, Dublin City University, p.41.

<<http://www.environ.ie/en/Publications/LocalGovernment/Administration/FileDownload,14572,en.pdf>> (10.06.2015)

¹²³ Vuslat Çerçi, Avrupa Birliği'nde Lobicilik..., s.60

- d) Üçüncü taraflarla olan ilişkilerde Parlamento ile resmi bir bağ olduğunu iddia etmemek,
- e) Parlamentodan edinilen belgeleri kâr amacıyla üçüncü taraflara yaymamak,
- f) Ek 1, 2. madde, 2. paragrafa kesinlikle uymak,
- g) Ek 1, 2. maddeye uygun olarak sağlanan bir yardımı kayıt sırasında açıklamak,
- h) Topluluk kurumlarının eski çalışanlarını istihdam ederken *Personel Düzenlemesi*'nin hükümlerine uymak,
- i) Parlamento tarafından eski üyelerin hakları ve sorumlulukları ile ilgili çıkarılabilecek kuralları takip etmek,
- j) Olası çıkar çatışmalarından kaçınmak maksadıyla üyelerin asistanlarını istihdam etmeye başlamadan veya herhangi bir sözleşmeye dayalı bir ilişkiye girilmeden önce ilgili üye veya üyelerin rızasını almak ve bunu kayıtlarda ilan etmek zorundadır.

2- Bu kuralların herhangi bir şekilde ihlali, söz konusu kişiye veya gerekli durumlarda şirkete verilmiş olan giriş kartının iptal edilmesine yol açabilecektir.¹²⁴

AB'de lobicilik yapan çıkar grupları temsilcilerine yönelik Avrupa Şeffaflık İnisiyatifi tarafından 2008 yılında bir yılı deneme süreci şeklinde olan gönüllü bir kayıt sistemi geliştirilmiştir. 23 Haziran 2011'de ise *AB Şeffaflık Kayıt Sistemi* tam faaliyete geçmiş ve bu tarihten itibaren lobicilik yapmak isteyen kuruluşlara kayıt olma zorunluğu getirilmiştir. Sisteme kayıt olmak isteyen kişi ya da kuruluşlar izahat kabilinden imzalı bir mektup ile çalışma sertifikasını, olmadığı takdirde ise vergi kayıt belgesini AP Akreditasyon Başkanlığı'na sunmak durumundadır.¹²⁵ Bu kayıt sistemi Parlamento ve Komisyon personellerinden oluşturulan Ortak Şeffaflık Kayıt Sekreterliği (JTRS) tarafından yönetilmektedir.¹²⁶ Günümüzde bu sisteme kayıtlı 4265 lobi grubu bulunmaktadır.¹²⁷

AB Şeffaflık Kayıt Sistemi hangi çıkarların AB düzeyinde temsil edildiğine, kim tarafından ve kimin adına bu çıkarların temsil edildiğine ve bu işin bütçesine yönelik

¹²⁴ AB'de Lobicilik. <<http://www.dunyaturlobisi.com/turkiye/lobi/b-3.htm>> (28.05.2015)

¹²⁵ EP Accreditation.

<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?locale=en&reference=EP_ACCREDITATION> (20.06.2015)

¹²⁶ JTRS – Joint Transparency Register Secreteriat.

<ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?reference=CONTACT_US&locale=en> (20.06.2015)

¹²⁷ Raj Chari, Gary Murphy, "The Regulation of Lobbyists in Canada, the USA, the EU...", p.46.

soruların cevaplarını içermektedir. Kayıt sisteminde özel çıkarları temsil eden kurumların listesi ve güncel bilgileri içeren bir web sitesi ile çıkar grubu temsilcilerinin AB kurumları ile ilişkilerini düzenleyen *Mesleki Ahlak Kuralları* ve bu kuralları ihlal edenlerin tespiti için herkesin kullanabileceği bir *Acil Durum ve Şikâyet Mekanizması* gibi araçlar bulunmaktadır.¹²⁸

AB Şeffaflık Kayıt Sistemi, AB'nin karar alma süreçlerini daha açık hale getirmekte kullandığı enstrümanlardan sadece birisidir. Bunun dışında 2012 yılında Komisyon tarafından kurulan *Şeffaflık Portalı* AB'de kararların nasıl alındığı, kimlerin karar alma süreçlerinde yer aldığı, AB bütçesinden kimlerin fon aldığı ve oylamalarda ya da yasa çıkarırken tutulan dökümanlara kadar tüm bilgilere ulaşım imkânı vermektedir.¹²⁹

Yukarıda bahsedilen *Mesleki Ahlak Kuralları (Code of Conduct)* 2014 yılında imzalanmış olan Kurumlararası Antlaşma'da¹³⁰ Ek III olarak belirtilmiştir. Ahlak Kuralları kayıtlı olsun ya da olmasın her kurum ya da kişinin AB Kurumları, yetkilileri, üyeleri ve diğer personeli ile ilişkilerinde sergileyebileceği davranışları içermektedir.

Buna göre çıkar temsilcileri;

a) Kendilerini her zaman isimleri, kayıt numaraları, temsil ettikleri ya da çalıştıkları birimleri belirtmek suretiyle tanıtmak durumundadırlar. Ayrıca, çıkarları ve hedefleri ile kimi temsil ettiklerini deklare etmek zorundadırlar.

b) Bilgi ya da kararları elde ederken dürüstlük dışı yollar ile uygunsuz davranış ve usulsüz baskı kullanamazlar.

c) Üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde AB ya da kurumları ile ilgili resmi bir ilişki iddiasında bulunamazlar. AB kurumlarının logolarını kendilerine verilen yetkilerin haricinde kullanamazlar.

d) Kayıt esnasında ve kayıt sistemi altında yürütmekte oldukları faaliyetlerle ilgili en doğru ve güncel bilgileri sağlamak durumundadırlar.

e) AB kurumlarından sağlanan dökümanları ya da bunların kopyalarını üçüncü kişilere satamazlar.

¹²⁸ EP Accreditation.

<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?locale=en&reference=EP_A_CCREDTATION> (20.06.2015)

¹²⁹ EU Transparency Portal. <http://ec.europa.eu/transparency/index_en.htm> (19.06.2015)

¹³⁰ AB Resmi Gazetesi, Kurumlararası Şeffaflık Antlaşması.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.277.01.0011.01.ENG> (21.06.2015)

f) Genel olarak AB kurumlarının bütün kurallarının, kanunlarının ve iyi yönetim uygulamalarının uygulanmasında bir engel çıkarmaktan kaçınmaları ve bütün bunlara saygı duymaları gerekmektedir.

g) AB kurumları üyelerini, yetkililerini ya da diğer personelini, bu üyelerin asistan ve stajyerlerini, kendilerine uygulanmakta olan davranış standartları ve kurallarının çiğnemelerine sebep olamazlar.

h) Eğer AB kurumlarında çalışmış olan eski yetkili, üye ya da diğer personel ile bu üyelerin asistan ve stajyerleri çıkar grubu adına çalıştırılıyorsa bu kişilerin uymak durumunda olduğu kurallara ve yasaklamalara saygı duymalıdır.¹³¹

AB politikalarının tasarlanması ve koordinasyonu görevlerini yürüten AK'nin kendi işleyişi içinde her bir politika alanı ile ilgili bir Genel Müdürlük ilgilenmektedir. Bu açıdan Komisyonda lobicilik yapabilmek için lobi grubunun kendi çıkarları ile ilgili politika alanında faaliyet gösteren Genel Müdürlüğün hedef olarak belirlenmesi ve oradaki resmî yetkililerle temasa geçilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, Komiserlerin danışmanları ya da kabineleri ile iletişime geçmek büyük önem taşımaktadır. Bu kişilerle yüzyüze görüşmek bir lobi grubu için önemli ölçüde bir fırsat teşkil etmektedir.¹³²

6.1. Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Lobicilik Düzenlemeleri

Lobicilik sağlıklı bir demokrasinin ayrılmaz bir parçası olarak ifade özgürlüğü ya da dilekçe hakkı gibi evrensel değerler ile doğrudan ilişkilidir. Lobi faaliyetleri halkın kararlarının çıkar grupları vasıtasıyla hükümetlere iletilmesine imkân sağlamaktadır. Bu faaliyetler yasa yapıcılara teknik konularda bilgi ve uzmanlık derecesinde katkı sunarak karar alma süreçlerinin kalitesini de arttırmaktadırlar. 2013 yılında 600 Avrupalı parlamenter ve yetkiliye uygulanan bir ankete göre %89 gibi yüksek bir oran ahlak çerçevesinde ve şeffaf olarak yapılan lobiciliğin siyasete yardımcı olduğunu kabul etmiştir.¹³³

¹³¹ Agreement Between EP and European Commission on the Transparency Register for Organisations and Self-Employed Individuals Engaged in the EU Policy-making and Policy Implementation, Annex III, Code of Conduct, 2014.

¹³² Didem Durmuş, "AB'de Lobiciliğin Önemi", *Maliye Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Bülten*, Ağustos 2009, Sayı:30, s.18.

¹³³ Suzan Mulcahy, *Lobbying in Europe Hidden Influence Privileged Access*, Transparency International, 2015, p.6.

Lobicilik uygulamalarının incelenmesinde üç önemli kavram öne çıkmaktadır. Bunlar lobicilik süreçlerinde halkın denetimine açıklığı belirten *şeffaflık*, lobiciler ile yetkililer arasındaki ilişkilerin etik normlar ve dava edilebilirlik çerçevesinde yapılmasını belirten *dürüstlük* ve karar alma süreçlerine müdahalede çok sesliliği ifade eden *bilgiye ulaşım eşitliği* kavramlarıdır. Bunların dışında objektiflik, açıklık ve hesap verilebilirlik gibi değerler önem arz etmektedir.¹³⁴

Bugün Brüksel'in yanı sıra birçok AB üyesi ülkede yoğun olarak lobi faaliyetleri yürütülmektedir. Bu faaliyetlerin şeffaf bir şekilde yürütülmesi, rüşvet ve benzeri yolsuzluklardan arınmış olması önem arz etmektedir. Bu bakımdan Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) oluşturduğu uluslararası standartlar çerçevesinde 19 AB üyesi devletin ve AB kurumlarının şeffaflık kalitesi, dürüstlük ve lobilerin erişim eşitliği konularındaki başarısını ölçmüş ve sonuç olarak %31'lik bir oranla karşılaştığını açıklamıştır. Sadece Brüksel'de lobicilik adına yapılan yasal düzenlemeler %36 gibi düşük bir skor ile kalite derecesi alabilmektedir.¹³⁵ Bu da lobicilik alanındaki düzenlemelerin hem AB kurumları hem de üye devletlerce bir an önce özellikle şeffaflık, dürüstlük ve erişim eşitliği gibi kriterler açısından güçlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

AB kurumsal çatısı altında bulunan lobicilere ve lobicilik faaliyetlerine yönelik var olan kurallardan farklı olarak üye ülkeler kendi etnik yapıları, iş grupları ve siyasal sistemleri ile bağlantılı bir şekilde, farklı lobi uygulamalarına sahiptirler. Bugün AB'de bazı ülkeler lobilere yönelik şüphe ile yaklaşırken bazıları ise lobi faaliyetlerinde özgürlükleri olabildiğince geniş tutmaktadır. Bu bölümde AB'nin en kalabalık nüfusuna sahip üç ülkesindeki farklı lobicilik uygulamalarından bahsedilecektir.

6.1.1. Almanya

Almanya Fransa, Avusturya ve Belçika gibi komşularından farklı olarak ülkedeki lobi faaliyetlerini yönetecek özel kanunlar ve düzenlemelere sahiptir. Almanya federal yapısı içinde iki meclisli parlamenter sisteme sahiptir. Yasama organı pozisyonundaki Bundestag, 328'i doğrudan 334'ü de parti listelerinden seçilen 662 üyeden meydana

¹³⁴ Lord Paul Bew, *Strengthening Transparency Around Lobbying*, Committee on Standards in Public Life, November 2013, p.5.

¹³⁵ Suzan Mulcahy, *Lobbying in Europe...*, p.5.

gelmektedir.¹³⁶ Federal meclis konumundaki Bundesrat, 16 eyaletin hükümetlerini temsil eden 69 üyeden oluşmaktadır. Bu üyeler halk tarafından seçim yoluyla değil, eyalet hükümetlerince atanarak göreve gelmektedirler.¹³⁷

Almanya’da lobi faaliyetleri sadece yasama organı olan Bundestag’da yapılabilmektedir. Bu yönüyle Bundestag, AB üyesi devletler içerisinde parlamentosunda lobi faaliyetleri düzenlenmesine yönelik özel kurallar barındıran tek meclis olma yönüyle diğerlerinden ayrılmaktadır. *Bundestag Kuralları ve Prosedürleri* Ek 2’de, mecliste veya Federal Hükümet’e yönelik lobicilik yapmak isteyen çıkar grupları, lobi örgütleri ve kurumlarının kayıt olmak zorunda oldukları belirtilmiştir. Her yıl yenilenen listeye kaydedilen kurumların isimleri Federal Resmi Gazete’de (Bundesgesetzblatt) yayımlanmaktadır. İsimleri burada yayımlanmayan hiçbir lobicinin meclis binasına girmesine izin verilmemektedir.¹³⁸

Bugün ülke çapında çalışan sayıları 3 ila 120 arasında değişen yaklaşık 4 bin dernek, Berlin’de temsil edilen 120 şirket merkezi, 90 halkla ilişkiler şirketi, sadece Berlin’in merkezinde 50 düşünce kuruluşu, çeşitli lobilerle bağlantılı 20 hukuk firması, danışmanlık firmalarında uzman olarak çalışan 200 bilim insanı, siyasi danışmanlık veren 25 kuruluş bulunmaktadır.¹³⁹ Almanya’daki lobi faaliyetlerinin %80’i meslek kuruluşlarınca yapılmaktadır. Lobiciliğin bir diğer formu olan irade kullanımına dayalı faaliyetler, Bundestag üyeleri ve Bakanlar tarafından yasal süreçler içerisinde yapılmaktadır. Lobicilerin Almanya’da en fazla ilgi duydukları alanlar enerji, sanayi politikaları, sağlık, finansal pazarlar, bankalar ve ulaşım olduğu görülmektedir.¹⁴⁰ Ayrıca, devletin hizmet satın aldığı savunma gibi konularda da lobicilerin ilgi gösterdikleri görülmektedir.

Almanya’da lobicilik uygulamalarında son zamanlarda olumsuz olarak değerlendirilebilecek bazı değişimler gözlenmektedir. Alman lobiciliğindeki bu yeni durum, kamu farkındalığı ve ahlaki değer yargıları gibi alanlarda çıkarların haksız temsili olarak tanımlanabilecek değişimleri içermektedir. Buna rağmen, BM Yolsuzluk Karşısı

¹³⁶ The Federal Republic of Germany. <https://www.bundestag.de/htdocs_e/artandhistory/history/parliamentarism/frg_parliamentarism> (01.06.2015)

¹³⁷ Lobbying in Germany, Transparency International. <https://www.transparency.de/fileadmin/pdfs/Themen/Politik/Lobbying_in_Germany_neu2.pdf> (26.05.2015)

¹³⁸ Lobbying in Germany. <<http://www.capitalis.com/articles/lobbying-germany.php>> (01.06.2015)

¹³⁹ Lobbying Landscape in Germany. <<http://www.aalep.eu/lobbying-landscape-germany>> (28.05.2015)

¹⁴⁰ Lobbying in Germany, Transp... (26.05.2015)

Konvansiyonu'nun imzalanmasından 11 yıl sonra, Alman Parlamentosu tarafından onaylanması iyi bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.¹⁴¹ Almanya'nın lobicilik deneyimleri sonrasında bugün kamuoyunun %55'i hükümetlerinin belirli birkaç çıkar etrafında büyük ölçüde yönlendirildiğini düşünmektedir.¹⁴² Bu konuda özellikle şeffaflık ve dürüstlük çerçevesinde Alman kamuoyunun ikna edilmesi ve lobi faaliyetlerine yönelik siyasetin her alanında çeşitli düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

6.1.2. Fransa

Almanya'dan farklı olarak Fransa'da lobi faaliyetlerini genel anlamda düzenleyecek özel kanunlar bulunmamaktadır. Ancak, Fransız Ulusal Meclisi genel direktiflerinin 23. maddesinde ve Senato'nun 5. maddesinde amacı yerel, mesleki ya da özel çıkarlar olan gruplarla resmi yetkililerin ilişki kurmasını yasaklamıştır. Bu gruplar yalnızca çalışma grupları şeklinde bir ilişki kurabilirler.¹⁴³ Ayrıca sadece Başkan ya da Quaestor adı verilen birim tarafından onaylanmış özel kart sahiplerinin düzenli olarak görüşmelerin yapıldığı Salon de la Paix'e giriş hakkı elde edebildiğini belirtilmektedir.¹⁴⁴

Fransa'da lobicilik Ulusal Meclis ve Senato merkezli olarak yapılmaktadır. Lobiler Ulusal Meclis ile diyalog kurabilmektedir, ancak bu sadece bir ya da daha fazla milletvekilinin talebi üzerine gerçekleşebilmektedir. İlgili yönetmeliğin 79. maddesinde milletvekillerinin sahip oldukları statü ve pozisyonlarını sadece kamu yararı güdecek konularda kullanabileceklerini belirtilmektedir. Bunun dışında herhangi bir kuruluş ya da çıkar grubunun meclis ile doğrudan ilişki kurması yasaklanmıştır. Senato ile iletişim kurmak isteyen lobi grupları öncelikle Senato Başkanlığı'na başvurmak zorundadır. Çıkar grubunun talebine göre Başkanlık, saray ile görüşme izini verip vermeme yetkisine haizdir.

Fransa'daki lobilere yönelik düzenlemeler yeterli görülmemektedir. Sadece iki kurum etrafında yürütülen uygulamaların yenilenmeleri ve karar alma süreçlerinin yer aldığı diğer mekanizmaları da içe alacak şekilde genişletilmeleri gerekmektedir. Fransız resmi kurumlarınca hala geçerli bir tanımı bulunmayan lobi, lobici gibi kavramların şeffaflık ve dürüstlük ilkeleri çerçevesinde tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

¹⁴¹ Belatedly, Germany Ratifies UN Anti-Corruption Convention.

< www.dw.de/belatedly-germany-ratifies-un-anti-corruption-convention/a-18066424 > (03.05.2015)

¹⁴² Global Corruption Barometer, Transparency International, 2013.

¹⁴³ Rules of procedure of the French Assembly.

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/2084/file/France_Rules_Procedure_NationalAssembly_2007htm/preview>

¹⁴⁴ Lobbying in France. <<http://www.capitalis.com/articles/lobbying-france.php>> (02.06.2015)

6.1.3. İngiltere

İngiliz yasama süreci çeşitli kurum, dernek ve çıkar gruplarının Parlamento ve hükümet ile iletişim kurarak, siyasi süreçlere etki etmesine açık ve dinamik bir süreçtir. Doğrudan veya dolaylı yollar ile yapılan lobi faaliyetleri İngiliz siyasal hayatının bir parçası haline gelmiş ve demokrasilerinde sağlam bir yer edinmiştir. İngiltere’de lobi faaliyetleri çoğulculuğun bir gereği olarak görülmekte ve sembol kabul edilmektedir.¹⁴⁵ Bu açıdan İngiltere, lobicilerin siyasetçiler üzerinde en fazla etkiye sahip oldukları ülkelerden birisi olarak öne çıkmaktadır. Bugün Birleşik Krallık’ta lobi endüstrisi 2 milyar sterlin ile dünyanın üçüncü en büyüğü konumunda bulunmaktadır.¹⁴⁶

Ülke kanunları lobicilerin faaliyetlerine büyük ölçüde izin vermekte ve onlara geniş özgürlükler getirmektedir. İngiltere Parlamentosu tarafından lobicilik, bireylerin ve kurumların milletvekilleri ve Lord’ları etkileme çabaları olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁷ Parlamente’yi etkileme adına, lobi grupları mektup göndermekten sunum yapmaya ve üyelere brifing materyalleri sağlamaya kadar çeşitli lobi yöntemlerini uygulamaya koymaktadırlar. Lobi gruplarının İngiltere’de faaliyette bulunmaları için devletin lobi listesine kayıt olmaları gerekmektedir.¹⁴⁸

İngiltere’de lobilerin son derece aktif olmasına bağlı olarak şeffaflık konusu da sürekli olarak tartışma konusu olmaktadır. Kimilerince demokrasinin bir parçası olarak görülen lobiler, kimilerince milli politikalara zarar vermektedir. Bu konuda şeffaflık raporları yayınlanmakta ve yasal önlemler alınmaktadır. Kimi zaman milletvekilleri lobi kurallarını ihlal ettikleri gerekçesiyle suçlamalara maruz kalabilmektedirler. 2010 seçimlerinden önce David Cameron, lobiciliği gerçekleştirecek olan sıradaki en büyük skandal olarak nitelendirmiştir.¹⁴⁹ Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün Westminster, İskoç Parlamentosu, Kuzey İrlanda ve Galler Meclislerini kapsayan 2015 şeffaflık araştırma sonuçları Britanya’daki lobicilik uygulamalarında yolsuzluğa kapı açabilecek 39 hukuk

¹⁴⁵ Philip Parvin, ‘Friend or Foe? Lobbying in British Democracy’, (Discussion Paper), Hansard Society, 2007 London, p.9.

¹⁴⁶ Transparency.

<<http://golden-section-graphics.com/temp/transparency/>> (19.05.2015)

¹⁴⁷ Lobbying. <<http://www.parliament.uk/get-involved/have-your-say/lobbying/>> (04.05.2015)

¹⁴⁸ Transparency of Lobbying, Non-Party Campaigning and Trade Union Administration Act 2014.

<<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/4/part/1/enacted>> (04.05.2015)

¹⁴⁹ Political Lobbying and Rules for MPs and Peers.

<<http://www.bbc.com/news/uk-politics-22739943>> (04.05.2015)

açığını tespit etmiş, 15 adet skandalın varlığını ortaya koymuş ayrıca yürürlükte olan kuralların da çiğnenmekte olduğunu göstermiştir.¹⁵⁰

Bugün, İngiltere’de Bakanlar da dâhil olmak üzere bütün milletvekilleri dış kaynaklı çıkar grupları ile görüşmeler konusunda *code of conduct* adı verilen mesleki ahlak kurallarına tabidirler. Buna göre, Parlamenterlerin hepsi Parlamento dışı gelirlerini resmi olarak bildirmek ve kaydetmek durumundadır. Milletvekilleri ya da Bakanların danışmanlık ücreti almaları veya danışman olarak görev yapmaları yasaldır. Ancak, bu kişilerin paralı bir avukat şeklinde hareket etmesi, Parlamento’da konuşma yapmak için para alması, soru önergesi sunmak için ödeme yapılması, yasa tasarısı hazırlaması, yasa değişikliğine yönelik çeşitli tavır takınması ile diğer milletvekilleri ve Bakanları buna zorlaması yasaktır.¹⁵¹

Kabinedeki görevleri sona eren bakanlar, yasal olarak görevi bırakmalarını takip eden iki yıl boyunca lobi grupları ile yapacakları her görüşme için önceden *İş Görüşmeleri Tavsiye Komitesi (Advisory Committee on Business Appointments)* onayı almak zorundadırlar. Ayrıca, kabinede görev yapmış her bir bakanın görevlerinin sona ermesinden sonra ilk üç ay içinde herhangi bir ödeme alacakları iş yapmaları normal karşılanmamaktadır. Bakanların görevleri sonrasında iki yıl boyunca kendi görev yaptıkları kabineye yönelik faaliyette bulunmaları tavsiye edilmemektedir. Bütün bu kurallar, milletvekillerine yapılan şikâyetleri de takip eden Parlamento Standartları Komisyonu tarafından takip edilmektedir.

6.1.4. Diğer Avrupa Birliği Ülkelerinde Lobicilik Düzenlemeleri

Birçok Avrupa ülkesi lobiciler ile politikacılar arasındaki ilişkileri sistematik bir şekilde kayıt altına alan yasal düzenlemelere sahip değildir. Avrupa bu konuda Kanada ve ABD’nin gerisinde kalmaktadır. Avrupa’da lobicilik konusunda yalnızca yedi ülke lobicilik faaliyetlerini düzenleyen yasa ve yönetmeliklere sahiptir. Bunlar Avusturya, Fransa, İrlanda, Litvanya, Polonya, Slovenya ve Birleşik Krallık’tır. Ancak bu kanun ve yönetmeliklerin de birçoğu amacına hizmet etmemektedir. Bu husutaki en önemli eksiklik mevcut yasaların uygulanması konusundaki yetersizliklerdir.

¹⁵⁰ Lifting the Lift on Lobbying, Transparency International (UK), 2015.
<http://media.transparency.org/eurlobby/2015_LobbyingUnitedKingdom_EN.pdf>

¹⁵¹ Code of Conduct.
<<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmcode/1885/188501.htm>> (10.06.2015)

Hükümetlerin aldıkları kararların neyden ne kadar etkilendiği, kimin etkisinin daha fazla olduğu halk ya da çıkar gruplarının bilmesi mümkün değildir. Çok az sayıdaki ülke, lobiciler ile kamu yetkililerin ilişkilerini açık bir şekilde ortaya koymayı şart koşmaktadır. Ancak bu durumda bile belgelere yansıyan bilgiler ya çok dar ya halkın rahatlıkla ulaşabileceği şekilde değildirler. Avrupa’da GKRY dışındaki tüm ülkelerin bilgiye ulaşım konusunda kanunları bulunmaktadır.¹⁵² Ancak bunlardan Slovakya ve İngiltere hariç diğer bütün ülkelerde hükümet verileri ve kamu sektörünün faaliyetleri konusundaki bilgiye ulaşım genellikle zahmetli ve doğrudan olmayan uygulamalar vasıtasıyla yapılabilmektedir. Bilgi edinme özgürlüğü çerçevesinde özellikle lobicilik faaliyetleri hakkında bilgi edinmek Bulgaristan, GKRY, Estonya, Fransa, Macaristan, İtalya, Portekiz, İspanya, İngiltere ve Litvanya’da pek mümkün değildir. Nitekim bu ülkelerin çoğunda gerekli bilgiler belgelendirilmemiştir.

Lobicilik esaslarından şeffaflık, dürüstlük ve ulaşım eşitliği konularında Avrupa’nın en iyi ülkesi Slovenya’dır. Ancak bu ülkede de genel manada yasaların uygulanması konusunda sorunlar ile kanun boşlukları bulunmaktadır. Bugün finansal krizin merkezinde olan GKRY, İspanya, İtalya, Portekiz ile Macaristan lobicilik düzenlemeleri ve bunların uygulanması konusunda Avrupa’nın en zayıf ülkeleridir.¹⁵³

Lobiciler için ahlaki kurallar açısından Avrupa’da sadece Avusturya’da zorunlu bir *mesleki ahlak kuralları* düzenlemesi bulunmaktadır. İrlanda 2015 yılında yaptığı lobicilik düzenlemesinde de halka açık bilgilerin yer aldığı bir kayıt sistemi getirilmiş ve yetkililerin uymaları gereken kurallar belirtilmiştir.¹⁵⁴ Bunun dışındaki diğer birçok Avrupa ülkesinde etik kurallara yönelik gönüllü uygulama girişimleri mevcuttur. Bilgiye erişim eşitliği hususunda ise yasal düzenlemeler sahip tek ülke Portekiz’dir.

Avrupa lobiciliğine yönelik yasal çerçevedeki bütün eksikliklere rağmen reform yönünde hareketlenmeye işaret eden gelişmeler de yaşanmaktadır. Estonya, Fransa, İtalya ve Litvanya gibi ülkeler bu meseleyi ele alma konusunda istekli olduklarına yönelik sinyaller vermektedir. Bütün eksikliklerine rağmen İrlanda’nın 2015 yılında yasalaştırdığı lobicilik düzenlemesi Avrupa’daki düzenlemelerin kalitesini bir seviye yukarıya taşıdığı görülmektedir.

¹⁵² Ibid, 9.

¹⁵³ Suzan Mulcahy, *Lobbying in Europe ...*, p.10.

¹⁵⁴ Regulation of Lobbying Act 2015.

<<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2015/act/5/enacted/en/html>> (11.12.2015)

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DEN AVRUPA'YA GÖÇ VE AVRUPA'DA TÜRK ALGISI

Uluslararası ilişkilerde aktörler arasındaki ilişkinin niteliği, mukim toplumların kamuoylarının düşünceleri çerçevesinde belirlenmektedir. Aktörün eylemleri belirli bir düzeyde belli inanç kalıpları, sabit fikirler, önyargılar, tarihten gelen imgeler, kültürel zihniyet algılamaları çerçevesinde yorumlanmakta ve yargılanmaktadır. Bu düşünsel ve kültürel algılamalar, tarihin getirdiği etkileşim ve tecrübeler çerçevesinde şekil almaktadır.

Aktörler birbirleri ile ilişkilerini normatif uygulamalar ile sürdürdükleri süreçte olumlu yönde geliştirme ve mevcut algılamaları değiştirme imkânına sahiptir. Uluslararası ilişkilerde imaj ve algının önemini kabullenmek, var olan realitenin yok sayılmasına neden olmaz. Zaten var olan materyal gerçek, sadece aktörlerin algılamaları çerçevesinde anlam kazanmaktadır. Bu açıdan algılamalar, aktörler arasında var olan durumu, tarihi tecrübelerinden öğrendikleri şekilde yorumlamaları konusunda yardımcı olmaktadır.

Dış politikada güçlü bir konum elde edebilmek için, uluslararası aktörlerin algılamalarının önemini yok saymak neredeyse imkânsızdır. Bu açıdan diğer aktörlerin gerçek görünümü veya olayları yorumlamadaki mantıksal yaklaşımını anlamak, oluşan yanlış anlaşılmalara azalabilecektir. Olaylar ile algılanışları arasında oluşabilecek farklar aktörler arasında istenmeyecek şekilde dış politika yürütülmesine neden olabilir.¹⁵⁵

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde var olan gerçekler, Türkiye ile AB'deki algılamalar açısından farklılıklar içermektedir. Türkiye'nin ve Türklerin, tarihsel ve dini bir bakış açısı ile yorumlanan bugünkü materyal varlığı, üyelik sürecinde Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlardan birisidir. Bu sorunların temelinde tarihsel, dini ve kimlik algılayışına bağlı faktörler yer almaktadır. Bahsedilen algıların oluşmasında Türklerin Avrupa ile tanışması önem arz etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Türklerin Avrupa'ya göçü ve buna bağlı ortaya çıkan entegrasyon sorunları tartışmaları ve Avrupa kamuoyundaki basmakalıp Türk algılamalarına yer verilmiştir.

¹⁵⁵ Talip Küçükcan, Müjde Küçükkeleş, "European Perceptions of Turkish Foreign Policy", *SETA Policy Report*, April 2012, p.22.

1. Avrupa'ya Türk Göçü ve Entegrasyonu

Çeşitlilik ifadesi ABD İçişleri Departmanı tarafından “ırk, din, renk, cinsiyet, etnik köken, engellilik, cinsel eğilim, yaş, eğitim, coğrafi köken ve karakter ile sınırlı olmayan demografik farklılıkları içeren” bir terim olmakla beraber “Amerika’nın sahip olduğu çeşitlilik, ABD’nin yegâne güç, direnç noktası ve zenginliği” olarak tanımlanmaktadır.¹⁵⁶ ABD’nin çeşitliliğinden güç alan başarılı bir yapısı olmasına karşın, sloganı ‘Çeşitlilik İçinde Birlik’ olan AB’de, içinde yer alan devletlerin ulus devlet yapıları nedeniyle çeşitlilikten ziyade bütünleşme konusu daha fazla ön planda olmuştur.

Türklerin tarih boyunca barbar, öteki ve Avrupa dışı olarak tanımlanmasından ötürü bugün Avrupa toplumlarında var olan Türk algısının olumsuz çağrışımlarda bulunması nedeniyle AB üyesi devletler Türkiye ile kendi menfaatleri ölçüsünde sınırlı ilişkiler kurma eğilimi göstermektedirler.¹⁵⁷ Bu durum Avrupa politikalarına ve Avrupalı politikacıların söylemlerine yansımaktadır. Türkiye’nin üyeliği ile alakalı olarak sürekli bir göçmen kaygısından bahsedilmekte ve Türkiye’nin üyeliği ile birlikte milyonlarca Türk’ün Avrupa’ya akın edeceği konuşmalarda yer almaktadır. Daha önceki dönemlerde topraklarına gelen Türklerden elde ettikleri tecrübeye dayandırarak Türkiye’nin ve Türklerin Avrupa’ya entegre olamayacağı vurgulanmaktadır.

İlk nesil göçmenlerin ev sahibi toplumlara entegrasyonda çok başarılı olduğu söylenemez. Bunun da temel olarak iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki Avrupa’ya göçen bu bireyler kırsal kesimden şehirlere yönelmiş eğitim düzeyi düşük kişilerden oluşmasıdır.¹⁵⁸ Eğitim konusundaki bu durum sadece ilk kuşak Türk göçmenleri değil, aynı zamanda ikinci kuşak Türk göçmenlerinden eğitim durumunu etkileyen ve entegrasyon sürecini istenilen ölçüde olmasını engelleyen bir unsur olarak önümüzde durmaktadır. 1991 yılı verilerine göre, 18-25 yaş grubunun okullaşma oranları Almanya’daki Türk göçmenler arasında % 6,4, Belçika’dakiler arasında ise sadece % 4,4 olduğu görülmektedir. Bu oranlar ülkelerin kendi vatandaşları arasında %30’ları aşmaktadır.¹⁵⁹

¹⁵⁶ What is Diversity?, U.S. Department of Interior.

< <http://www.doi.gov/pmb/eeo/whoweare/what-is-diversity.cfm> >

¹⁵⁷ Sinem Yüksel, “Securization of Migration: The Case of Turkey-EU Relations”, *Marmara Journal of European Studies*, Vol:22, Nu:1, 2014, p.176.

¹⁵⁸ Kemal Kirişçi, Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration.

<<http://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration>> (15.09.2015)

¹⁵⁹ İlhan Kaya, “Avrupalı Türkler: Misafir İşçilikten Avrupa Vatandaşlığına”, *Eastern Geographical Review*, Cilt:13, Sayı:19, 2008, s.160.

Entegrasyon sorunundaki ikinci neden ise başlarda ne göçmenlerin ne de göçmenlere ev sahipliği yapanların entegrasyon gibi bir beklentisi olmamasıdır. Çünkü misafir işçi kavramıyla alınan göçmenlerin geri döneceğine kesin bakılmaktaydı.¹⁶⁰ Hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumların bu noktadaki entegrasyon beklentileri sonradan doğmuştur ve buna mukabil özellikle üçüncü nesilden itibaren Türk göçmenlerin entegrasyon diye bir problemi olmadığı ortaya konulmaktadır.¹⁶¹

Özellikle Almanya’da kültürel farklılıklar üzerine yapılan teorik diyaloglar, kültürel ve dini temellere dayalı bir Alman kimliği tanımlanması gerektiğini gündeme getirmektedir.¹⁶² Ancak, ulusal bağlamda kimliksel tanımlamalar, toplum içindeki yabancıları dışlamaya yönelik bir yaklaşım doğurabilir. Ülkede yaşayan diğer etnik ve dini gruplara ait toplumların asimilasyon yerine entegrasyon temelinde topluma kazandırılması daha faydalı olacaktır. Türklerin, dini ve kültürel olarak farklı oldukları Avrupa’ya entegrasyon süreçleri, Türkiye’nin AB üyeliğini doğrudan etkileyen önemli bir etmendir.

1.1. Almanya’ya Göç ve Entegrasyon

Avrupa’da göç ve sanayi tarihleri birbiriyle birebir ilintilidir. 1880’lerin sonlarında yaklaşık 1 milyon Alman vatandaşı başta ABD olmak üzere çeşitli deniz aşırı ülkelere göç etmiş, bu sayı 1910’lara gelinirken 3 milyonu bulmuştur.¹⁶³ Ancak başta II. Dünya Savaşı’nda Nazi Almanyası’na karşı savaşmış batıdaki müttefik devletlerin başını çeken ABD’nin ekonomik desteğini arkasına alan Bonn merkezli Batı Almanya, savaşta yaşadığı yıkım ve kaybettiği onca vatandaşına rağmen 1945 sonrasında adeta küllerinden doğarak, sanayi üretiminde büyük bir sıçrama yaşamıştır. Avrupa’da savaşın meydana getirdiği yorgunluğu, savaş sonrası yenilenmenin dinamizmi ile atlatmak isteyen Batı Almanya’da ortaya çıkan büyük işgücü açığı, ilk olarak 1955 yılında İtalya ile imzalanan ‘*Gastarbeiter*’ yani misafir işçi alım antlaşmaları ile kapatılmaya çalışılmıştır.¹⁶⁴

1960’da Yunanistan ve İspanya, 1961 yılında Türkiye ile yapılan bu antlaşmalar, *Grundgesetz* yani genç Federal Almanya’nın 1949 Temel Yasa’sından kısa bir süre sonra

¹⁶⁰ Refik Erzan, Kemal Kirişçi, “Turkish Immigrants: Their Integration within the EU and Migration to Turkey”, p.5. < http://www.esiweb.org/pdf/esi_turkey_tpq_id_7.pdf > (10.01.2015)

¹⁶¹ Ahmet Kaya, Ferhat Kentel, “*Euro-Türkler...*”, s.71.

¹⁶² Cornelia Wilhelm, “Diversity in Germany”, *German Politics and Society*, Vol:32, No:2, 2013, p.14.

¹⁶³ Ahmet Kaya, Ferhat Kentel, “*Euro-Türkler ...*”, s.12.

¹⁶⁴ Cüneyt Dinç, “From ‘Gastarbeiter To People with Migration Background’: A Critical Overview Of German Migration Sociology”, *Sosyoloji Dergisi*, Dizi:3, No:22, 2011, s.256.

yapılmıştır. Ancak bu yeni misafir işçi sistemi, ülkeye giriş, ikamet, çalışma gibi birçok düzenlemesi Prusya'nın 1890'da Rusya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu bünyesindeki Polonyalı işçilerin ülkeye kabulü ile benzerlik göstermektedir.¹⁶⁵ Bu antlaşma ile Almanya'nın ve Avrupa'nın demografisinde yaptığı etkili değişim, beraberinde sosyopolitik bir önem doğurmuştur.

Ülkenin bütün dikkatinin sanayi üretimi olduğu, gelen işçilerin niteliklerinin ya da eğitim düzeylerinin değil, sadece ağır işleri olabildiğince ucuz yapmalarının önemli olduğu bir dönemde, Almanlar ileriki yıllarda bu insanlarla bir arada yaşamak zorunda kalacaklarını düşünmemişlerdir. O dönemde Almanya'yı tercih eden her göçmen ülke ekonomisine katılan bir değer olarak mutlulukla karşılanmıştır. Almanya'nın popüler yayın organlarından *Der Spiegel* Türklerin Almanya'ya göç hikayesini anlattığı bir makalede, 1969 Kasım ayında Güneydoğu Avrupa'dan Almanya'ya ulaşan 1 milyonuncu misafir işçiyi karşılama töreninde, daha sonraları Federal İş Ajansı başkanlığı da yapacak olan Josef Stingl'in, Konya'dan gelen bu göçmene televizyon hediye ettiği yer almaktadır. Bu işçinin Mainz'a uğurlanmasından önce Almanya'nın göçmen kabulünde ulaşmış olduğu bu sayıya daha nicelerinin eklenmesi gerektiğini söylediğinden bahsedilir.¹⁶⁶

1961-1973 yılları arasında Türkiye'den 780 bin kişi yurtdışına göç etmiş, bunların %82'si Avrupa ülkelerine yönelirken, bunun da %84'ü Almanya'ya yerleşmiştir.¹⁶⁷ 12 yıl boyunca son derece güçlü olan bu göç dalgası, 1973 sonrasında petrol krizi ile beraber yeniden şekillenme sürecine girmiştir. Petrol krizi ile beraber başlayan ekonomik sıkıntıların Avrupa'yı da derinden etkilediği bu dönemde, Almanya'ya göç etmiş olan Türk işçiler *misafir işçi* tanımlamasından çıkıp artık içinde kalıcılık anlamı da barındıran *yabancı işçi* tanımlamasına doğru bir kavramsal evrim geçirmiştir. Bu dönem, aynı zamanda Türkiye'de kalan ailelerin Almanya'ya giderek eşleriyle buluşması sonucu yerleşik şehir hayatına geçişlerin yaşanmasının yer aldığı, küçük İstanbul ifadesinin de doğumunu içeren zaman dilimi olma özelliğini de barındırmaktadır.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Asiye Kaya, "Special Issue: The Fiftieth Anniversary of Migration From Turkey to Germany", *German Politics and Society*, Vol:31, Nu:2, 2013, p.2.

¹⁶⁶ Turkish Immigration to Germany: A Sorry History of Self-Deception and Wasted Opportunities. < <http://www.spiegel.de/international/germany/turkish-immigration-to-germany-a-sorry-history-of-self-deception-and-wasted-opportunities-a-716067.html> > (17.09.2014)

¹⁶⁷ Nergis Mütevellioğlu, "Yurtdışına İşçi Göçünün 40. Yılına Doğru: F. Almanya'daki Türklerin Değişen Profili ve Sorunları", *Mülkiye Dergisi*, Cilt:24, No:222, s.71-72.

¹⁶⁸ Czarina Wilpert, "Identity Issues In The History Of The Postwar Migration From Turkey To Germany", *German Politics and Society*, Vol:31, No:2, 2013, p.114.

1987 yılına gelindiğinde Türk misafir işçileri aileleri ile beraber Almanya'ya göç etmiş en büyük yabancı toplumu olmuş ve toplam 4 milyon yabancıyı barındıran dönemin Almanya'sında Türklerin sayısı 1,5 milyona ulaşmış durumdadır.¹⁶⁹ Yıllar ilerledikçe bu sayı 2 milyonu aşan bir rakama ulaşarak Almanya'daki en büyük yabancı toplumun yanı sıra, Almanya'da yaşayan 4 milyon civarındaki Müslümanların da %63,2 gibi büyük bir kısmını oluşturacak bir büyüklüğe ulaşmış durumdadır.¹⁷⁰

AB üyesi ülkelerden gelen göçmenler toplum tarafından kolaylıkla kabul edilmişken, Türkler kültürel farklılık ve istenmeme noktasında günah keçisi ilan edilen taraf olmuştur.¹⁷¹ Almanya'da 1965'te çıkarılmış olan yabancılar yasası (Ausländergesetz), yasal olarak Türkleri AB-dışı grup olarak tanımlamakta ve AB göçmenlerinden ayrı tutmaktadır.¹⁷² 1991 yılında yapılan Yeni Yabancılar Yasasında da AB-dışı göçmenlere ya da ikamet eden yabancılara bazı sosyal ve medeni haklar verilmekte fakat siyasi haklar verilmemektedir. Bunun bir sonucu olarak göçmenler, siyasi katılımlarına yasal olarak izin verilmeyen Almanya'da, kendi birliklerini oluşturarak görece somut bir siyasi varlık oluşturmuşlardır. Önemli sayıdaki göçmenin siyasi katılımı reddeden yasal engeller, Almanya'daki Türk göçmenlerin siyasi açıdan etnik bir çizgide örgütlenmelerine temel oluşturmaktadır. Almanların ısrarla sürdürdükleri dışlayıcı yabancı statüsüne (Ausländerstatus) tepki olarak, Türk göçmen cemaatleri güçlü etnik bağlar geliştirme ve etnik sınırları koruma eğilimi içine girmişlerdir.¹⁷³

Almanların yasal olarak Türkleri belirli bir mesafede tutması, tam bir toplumsal entegrasyonun önüne geçmiştir. Bunun yanı sıra, yabancı düşmanlığından kaynaklanan basmakalıp yargılamalar nedeniyle 1970'lerden itibaren Türk ailelere ve işçilere ev kiralama konusunda takınılan olumsuz tavır, Almanya'da yaşayan Türklerin kendi evlerini sahiplenmelerine yol açmıştır. Türklerin Alman toplumunca Asyalı ve Müslüman olarak görülmeleri, beraberinde basmakalıp yargı ve genellemeleri getirmiş, bu da Türklerin

¹⁶⁹ Cornelia Wilhelm, "Diversity in Germany" ..., p.14.

¹⁷⁰ Muslims in Germany.

< <http://www.spiegel.de/international/germany/bild-715876-127849.html>> (17.09.2014)

¹⁷¹ Cornelia Wilhelm, "Diversity in Germany" ..., p.15.

¹⁷² Ibid, 22.

¹⁷³ Ahmet Kaya Ferhat Kentel, "Euro-Türkler..." , s.14.

toplumla kaynaşmasında bir engel oluşturarak Alman toplumundan uzaklaşmalarına neden olmuştur.¹⁷⁴

Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı, Kuzey Ren Vestfalya Hükümeti için her yıl düzenli olarak yaptığı araştırmalarla entegrasyon sorununa ilişkin yapılan tartışmaların boş ve yanlış olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre 18-29 yaş arası genç Türk göçmenlerin %90'ı Almanlar ile ilişki içindedir. Araştırmalar aynı zamanda Türklerin %56'sının Almanların yoğun yaşadığı bölgelerde iyi komşuluk ilişkileri içerisinde yaşadıklarını da göstermektedir.¹⁷⁵

Ancak, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından yapılan anketlerde yurtdışındaki Türklerin ev sahibi ülke tarafından izole edildikleri hissiyatını taşıdıkları da görülmektedir. Son anket sonuçlarını açıklayan YTB Başkanı Kudret Bülbül, ankete katılanların %65'inin 18-35 yaş aralığında olduğunu ve ortalama 20 yıldır yurtdışında yaşadıklarını belirttikten sonra bu vatandaşlarımızın %71'i bulundukları toplum vatandaşları ile aynı haklara sahip olduklarına inanmadıklarını belirtmiştir.¹⁷⁶

Siyasi nedenlerle Türkiye ve Türkler aleyhine yapılan her söylemde entegrasyon sorunu ifadesi bir şekilde yer almaktadır. Avrupa'da temeli uzun yıllar öncesine dayanan bir yabancı düşmanlığı vardır. Bunun temelinde yatan önemli neden, 1970 ve 1980'lerde İspanya'da Bask Bağımsızlık Hareketi (ETA) ve İngiltere'de İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (İRA) önemli ve büyük şehirlerde baş vurmuş olduğu terör ve bombalama eylemlerinin Avrupa'da yarattığı korku ve endişe ortamıdır. Avrupa'da gelişen yabancı korkusu ve düşmanlığının göçmenlere karşı olumsuz bir bakış açısını beraberinde getirmektedir. Ancak, Kanada'da yaşanmış olan Quebec sorunu ve Birleşik Devletler 'de 1960'ların ortalarına kadar siyahilere karşı güdülen ayrımcılıklara rağmen, Kuzey Amerika'ya giden göçmenler Avrupa'da olduğu kadar olumsuz bir muameleye maruz kalmamışlardır.¹⁷⁷

1970 ve 1980'lerin yabancı korkusu ve yabancı düşmanlığı, Türklerin başını çektiği göçmen toplumların Batı Almanya'ya etkin bir şekilde entegre olmasının önüne geçen en

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Faruk Fien, Almanya'daki Türkler- Entegrasyon veya Gettolaşma.
<<http://www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/13faruk.pdf>> (11.11.2014)

¹⁷⁶ Survey: Turks Abroad Feel Ostracized.
<<http://www.dailysabah.com/nation/2014/11/16/survey-turks-abroad-feel-ostracized>> (17.11.2014)

¹⁷⁷ Mehmet Kaan Sahilyol, Ethnic Turks In The European Union..., s.81-82.

büyük engeldir.¹⁷⁸ Ancak ‘*etkin vatandaşlık*’ kavramının AB’nin temel değerlerinden birisi olduğu göz önünde bulundurulsa, Türkler bulundukları topluma katkı veren, etkin pozisyonlara ulaştıkça entegrasyon süreci de bütün engelleme ve önyargıları yıkarak doğru bir şekilde gerçekleşecektir.

Almanların kuşkucu bir bakış açısıyla dışarıda bıraktığı Türklerin sık sık Alman toplum ve kültürüne entegre olamadığı, Türkiye’nin olası AB üyeliğinde benzer sorunların bütün AB ülkelerince yaşanabileceği vurgulanmaktadır. Fakat bir şekilde başarılı olmuş ve ismi öne çıkmış, Bundestag ya da AP’de görev yapan Parlamenterler, üniversitelerdeki saygın akademisyenler, yönetmen ve sporcular diğer Türklerden ayrı tutularak birer bonus olarak algılanmakta, bunlar Almanya’nın göç politikasının bir başarısı olarak görülmektedir.¹⁷⁹ Mesut Özil, başarılı bir Alman sporcu, Cannes’da defalarca adını duyuran yönetmen Fatih Akın ise başarılı bir Alman yönetmen olarak algılanmaktadır.

Günümüzde Alman Federal Parlamentosu’nda 5, Berlin Eyalet Parlamentosu’nda 10 Türk politikacı bulunmaktadır. Bununla beraber iki Alman Eyalet Entegrasyon Bakanlığı ile bir Alman Eyalet Entegrasyon Müsteşarlığı görevinde de Türk kökenlilerin bulunması, siyasi alanda Türklerin Alman toplumunun birer parçası olarak hareket ettiklerini göstermektedir. Bugün Almanya’daki Türklerin 980 bini Türk vatandaşlığının yanında Alman pasaportu da taşımaktadır. Ayrıca 80 bin girişimci, 50 bin üniversite öğrencisi, 10 bin mühendis ve doktor, 5 bin avukat ve 25 de milletvekili aktif olarak Alman sosyal, siyasal ve ekonomik hayatına Türklerin ne derece entegre olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.¹⁸⁰

Türkiye’nin AB’den müzakere tarihi alacağı günlerde Avrupa kamuoyunda en çok tartışılan hususlardan birisi, Avrupa’da yaşayan milyonlarca Türk’ün toplumlarına entegre olamadığı, buna karşın olası bir üyelik durumunda 77 milyon nüfuslu Türkiye’den gelebilecek bir göç dalgasının yarattığı korku olmuştur.¹⁸¹ Almanya yıllar boyu Türk göçmenlere karşı takınmış olduğu zenofobik¹⁸² tavrı AB’nin tamamına taşımak istemekte, kendi topraklarında vergi veren Türkleri misafir gördüğü gibi Türkiye Cumhuriyeti’ni de AB’ye tam üye olarak değil, imtiyazlı bir ortak olarak bağlamak istemektedir.

¹⁷⁸ Ibid, 23.

¹⁷⁹ Ruth Mandel, “Fifty Years of Migration ...”, p.72.

¹⁸⁰ Muzaffer Dartan, “Türkiye’nin AB’ne Üyelik Süresinde Almanya’daki Türk Lobi Gücünün Rolü”, *Marmara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:20, Sayı:2, 2012, s.155.

¹⁸¹ Refik Erzan, Kemal Kirişçi, “Turkish Immigrants...”, p.2.

¹⁸² Zenofobi (Xenophobia): Yabancı korkusu, farklı olan şeyden korkmak ve nefret etmek.

Türkiye'nin Avrupalı olup olmadığı sorularıyla beraber entegrasyon ve göç de Türkiye'nin üyelik sürecinde önüne çıkmaktadır. 2014 yılı Transatlantik Eğilimler Araştırması sonuçları genel anlamda AB'nin Türkiye üyeliğine verilen desteğin bir önceki yıla kıyasla 10 puanlık bir düşüşle %31'e gerilemiştir. Genel tutumu görme açısından bu rakam önemlidir. Ancak daha da önemli olan, AB'nin motor ülkesi, ayrıca içerisinde en fazla Türk nüfusunu barındıran ülke olan Almanya'da Türkiye'nin AB üyeliğine verilen desteğin %23 gibi düşük bir oranda kalmasıdır.¹⁸³

Kendisine kimlikli bir çerçeve çizmekte zorlanan Avrupa gibi, Almanya'ya göçmüş olan Türkler de kimlikli sıkıntılar yaşamaktadırlar. Ait oldukları toplumdan getirdikleri kimlik ile Avrupa toplumu arasındaki farkların yanı sıra, Almanya'da yaşayan Türk toplumu kendi içinde birçok farklı alt kimliği barındırmaktadır. Türkiye'de iken bastırılmış olan Kürt, Alevi ya da İslamcı gibi alt kimlikli karakterlerin Avrupa'ya yerleştikten sonra daha fazla ortaya çıktığı ve benimsendiği görülmektedir.¹⁸⁴ Sadece AB kamuoyu nezdinde dini temellerde değil, Türkiye'de yaşayan ve Türkiye'de çeşitli sebeplerle Avrupa'ya göç etmiş olan Kürt kökenli vatandaşların etnik temelli olumsuz propagandası da Türkiye'nin AB üyeliği sürecini olumsuz etkileme potansiyeli taşımaktadır.

1.2. Fransa'ya Göç ve Entegrasyon

Almanya kadar yoğun olmasa da Türklere ev sahipliği yapan önemli ülkelerden birisi de Fransa'dır. Fransa'nın Almanya ile beraber AB'nin motor ülkelerinden birisi olması açısından burada yaşayan Türklerin varlığı da çalışmamız için oldukça önem arz etmektedir. Fransa, bugün eski koloniciliğinin bir sonucu olarak Avrupa'nın en büyük göç merkezlerinden birisi haline gelmiştir. Fransa'nın Türklere tanışması ise Almanya ile benzerlik gösterdiği ve ekonomik nedenlerin başta geldiği görülmektedir.¹⁸⁵ İlk büyük göç dalgası 1965 yılında İş ve İşçi Bulma Kurumu ile Fransa Göçmenlik Bürosu arasında yapılan protokol ile başlamıştır. Bunu, 1978 yılında iki ülke arasında yapılan ikinci bir protokol gereği kültürel ve dil öğrenme amaçlı yapılan göçlerle beraber din adamlarının Türkiye Diyanet Vakfı tarafından atama ve görevlendirilmeye başlanmasıyla ekonomik

¹⁸³ Transatlantik Eğilimler Temel Bulgular 2014.

<<http://trends.gmfus.org/files/2012/09/Key-Findings-Report-2014-Turkish.pdf>> (28.11.2014)

¹⁸⁴ Czarina Wilpert, "Identity Issues ...", p.110.

¹⁸⁵ Ahmet Kaya Ferhat Kentel, "Euro-Türkler ...", s.17.

amaçlı gidenlerin yanında, eğitim ve hizmet amacı doğrultusunda Türkiye’den yapılan göç hareketi beslenmeye devam etmiştir.¹⁸⁶

Türkiye’de Fransa’ya 1980 sonrasında yapılan göçler incelendiğinde, ekonomik ve eğitim/hizmet temelli yapılan göçlerden farklı olarak ülke içinde meydana gelen askeri darbe ve siyasi gelişmeler sonrasında yaşananların etkisi görülmektedir. 1980 ve sonrası yoğun olarak siyasi sığınma talepleri ile Türkiye’den Avrupa’ya yapılan göçlerden Fransa da nasibini almıştır. Bu nitelikte meydana gelen göç hareketi sonucu Fransa’da dönem itibariyle faal olan Türk derneklerini de yapısal olarak bu durumdan etkilemiştir.¹⁸⁷

1970’lerin sonlarından itibaren ailelerin birleşmesi ile birlikte Fransa’da yaşayan Türk aile nüfusu artış göstermeye başlamıştır. Fransa’ya yerleştikten sonra göçmenlerin değişen ihtiyaçları ve ailelerin de Fransa’ya yerleşmesiyle beraber geri dönüş düşünenlerin sayısında azalmalar meydana gelmiştir.¹⁸⁸ Sadece 1980 sonrası değil, günümüzde de Fransa, Türk vatandaşları tarafından önemli sığınma destinasyonlarından birisi olarak görülmektedir. 2006 tarihli Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) istatistiklerine göre, 2005 yılında Türkiye’den 3.481 sığınma talebi başvurusu yapılmıştır. Bu rakam 2005 yılı itibariyle Fransa’ya Haiti ve Sırbistan-Karadağ’dan yapılan sığınma taleplerinden hemen sonra Türkiye’yi üçüncü sıraya yerleştirmiştir.¹⁸⁹

II. Dünya Savaşı’ndan kısa bir süre sonra Fransa’da 7,770 civarında olan Türklerin sayısı, 1968 yılında 7,628’e, 1972 yılında 50,860’e yükselip 1982 yılında 123,540’a ulaşmıştır. 1990 nüfus sayımında, Türkler 202,000 olarak Fransa’da yabancıların toplam %5,5’ini oluşturacak sayıya ulaşmış ve dördüncü göçmen toplumu konumuna gelmiştir.¹⁹⁰ 2005 yılı istatistiklerine göre Fransa’ya göç veren ülkelere bakıldığında Cezayir, Fas, Portekiz ve İspanya’dan sonra beşinci sırada Türkiye gelmektedir.¹⁹¹ AB üyesi olmayan ülkeler bazında incelendiğinde Türkiye’nin Cezayir ve Fas’tan sonra üçüncü sırada geldiği

¹⁸⁶ Saime Ozcurumez, *Opportunities Re-Structured, Policy Actors Re-defined: EU Immigration Policy and Turkish Migrant Associations in France and Germany*, (Unpublished PhD Thesis), 2005, McGill University Department of Political Science, Montreal, p.133.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Ural Manço, *Turks in Western Europe*.

<<http://www.cie.ugent.be/umanco/umanco3.htm#noot>> (11.11.2014)

¹⁸⁹ 2005 UNHCR Statistical Yearbook, France.

<<http://www.unhcr.org/4641837d0.html>> (11.11.2014)

¹⁹⁰ Mehmet Ali Akıncı, “Fransa’daki Türk Göçmenlerin Etnik ve Dinî Kimlik Algıları”, *Bilig*, Sayı:70, Yaz 2014, s.36.

¹⁹¹ France.

<<http://focus-migration.hwwi.de/France.1231.0.html?&L=1>> (11.11.2014)

görülmektedir. Burada önemli olan bir husus, Türkiye'nin diğer iki ülke gibi Fransa ile sömürge ve işgal içeren bir tarihi nedenle göç bağı bulunmamaktadır.

Fransa'da bulunan Türklerin %47'si Fransız vatandaşlığına geçmiştir.¹⁹² Fransa'nın kendi kaynaklarında vatandaşlarının kökenlerine yer vermemesi ve Türk kökenli vatandaşlarımızın konsolosluklara bilgi vermemesi gibi nedenlerle Fransa'daki Türklerin sayısı tam olarak saptanamamakla beraber, bugün 84 bini çifte vatandaşlık taşıyan yaklaşık 508 bin Türk vatandaşının Fransa'da yaşadığı bilinmektedir.¹⁹³

Fransa'da yaşayan Türk toplumu da Almanya'dakine benzerlik gösterecek şekilde kendi etnik kökeninden olan bireylere beraber bulunmayı daha çok tercih etmektedirler. Fransa'da 400'den fazla dini ve kültürel faaliyet gösteren Türk derneğinin bulunması¹⁹⁴ burada yaşayan Türk nüfusunda toplum içi dayanışmanın güçlü olduğu bir yapıyı ortaya koymaktadır. Aslında bu tarz derneklerin birçoğu politik açıdan lobi gücü oluşturmaktan ziyade, beraber zaman geçirme amacıyla kurulmuş olan kültürel derneklerdir. Ancak Fransa, AB içinde Ermeni ve Rum lobisinin olduğu kadar Türkiye'den kaçan ayrılıkçı Kürt hareketi temsilcilerinin de en yoğun çalışmalarda bulunduğu yer olması itibarıyla Türk lobiciliğinin Avrupa'daki en önemli merkezi olmak durumundadır.

Fransa Parlamentosu tarafından kabul edilen Ermeni soykırımının inkârını cezalandıran yasa tasarısına karşı Fransa'da yapılmış olan gösteriler ve lobi faaliyetleri cılız kalmış ve kararın çıkmasında bir etki oluşturamamıştır. Buna karşın aynı dönemde Türk diasporası ve derneklerin etkisinden çekinen Alman Parlamentosu, Ermeni sorununu içeren yasa tasarısını meclisten geçirememiştir. Ancak 2015 yılında, Ermeni iddiaları Alman Parlamentosu tarafından soykırım olarak nitelendirmiştir.

Fransa'da bulunan Türk kökenli *Gençlerin Sesi-Gökkuşağı Derneği*, Almanya ve Fransa'da bulunan Türk gençlerinin bir araya getirerek yaptığı bir atölye çalışması sonucunda Avrupa'daki derneklerin artık göçmen Türklerin ihtiyaçlarından ziyade Türkiye'nin Avrupa'daki ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmesi gerektiğini

¹⁹² Mehmet Ali Akıncı, "Fransa'da Türkçe Ana Dili Eğitimi ve İki Dilli Türk Çocuklarının Dil Becerileri", *II. Avrupa Türk Dili Bilgi Şöleni*, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara, 5-6 Mayıs 2007, s.2.

¹⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Fransa Raporu. < http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/fransa_raporu.pdf > (11.11.2014)

¹⁹⁴ Mehmet Ali Akıncı, "Fransa'da Türkçe Ana Dili Eğitimi ...", s.2.

belirtmiştir.¹⁹⁵ Tabii olarak bu görüşlerin aksini düşünen Türk derneklerin varlığı da tartışılmazdır.

Türkiye'nin AB üyeliğine Fransa tarafından verilen desteğin en azaldığı dönemlerden bir tanesi de Ermeni soykırımı inkâr yasasının tanınmasıyla ilgili dönemin arkasından, 2004 Mart ayında yapılan bölgesel ve yerel seçimlerin olduğu döneme denk gelmektedir. Fransa'da Türklerle beraber yaklaşık 5 milyon Müslüman yabancı yaşamaktadır.¹⁹⁶ Genel olarak Fransa'daki Müslüman nüfus kenar mahallelere hapsedilmiş, entegre olamayan bir kültürel kimlik olarak algılanmakta, bu da çoğu zaman ister istemez Fransız toplumuyla bir çatışma ortamını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla bu da yerel ve genel seçimlerde siyasi birer unsur olarak Türk ve Müslüman kimlikleri üzerinden Türkiye – AB sürecine negatif olarak yansıyan bir reaksiyon oluşturmaktadır.

1.3. Birleşik Krallık'taki Türkler

Bugün Birleşik Krallık'ta kalıcı iskân halindeki Türkçe konuşan nüfusun sayısı 250 bindir. Adadaki Türk nüfusu kronolojik manada üç aşamada oluşmuştur. Bunlardan ilki o dönem bir İngiliz kolonisi olan Kıbrıs'tan 1878'de başlayan Kıbrıslı Türklerin göçünün 1960'tan sonra Rumlarla yaşananlar ve ardından meydana gelen savaş sonrasında hız kazanması ile gerçekleşmiştir. Kıbrıs'taki yaşam ve ekonomik koşulları Kıbrıs Türklerinin Birleşik Krallık'a göçlerinin temelini oluşturmaktadır.¹⁹⁷ Kıbrıs'tan başlayan Türk göçü, 1980'lerde Türkiye'nin politik atmosferinden kaçanların göçleri ile beslenmiştir. Son aşamada ise 1990'lardan itibaren Türkiye'deki terör ve siyasi baskı ortamından uzaklaşmak isteyen Türkiye'deki Kürt nüfusun göçleri ile bugünkü rakama ulaşılmıştır.¹⁹⁸

Britanya'daki Kıbrıslı Türkler sayıca Kıta Avrupa'sındaki Türk nüfusuna oranla daha az görülebilir ancak İngiltere ekonomisi ve siyasetine yön verme konusunda oldukça başarılıdır. 1948'de Kıbrıs'ta doğmuş ve İngiltere'ye göç etmiş birinci kuşak temsilcilerinden Alper Mehmet, 2004-2008 yılları arasında İngiltere'nin İzlanda Büyükelçiliği görevini yürüten ilk İngiliz olmayan bürokrat olarak tarihe geçmiştir.¹⁹⁹

¹⁹⁵ Saime Ozcurumez, *Opportunities Re-Structured ...*, p.137.

¹⁹⁶ Hasan Yavuz, *Fransa'da Sarkozy Dönemi ...*

¹⁹⁷ *Turkish Speaking Communities in Britain: A Rude Awakening.*

< <http://www.irr.org.uk/news/turkish-speaking-communities-in-britain-a-rude-awakening> > (07.08.2014)

¹⁹⁸ Frank Düvell, "Turkish Migration to the UK", *Centre on Migration, Policy and Society, Oxford*, 2010, p.1.

¹⁹⁹ Eltan Halil, *Our man in Iceland.*

<<http://www.theguardian.com/world/2004/apr/08/cyprus.features11>> (14.08.2014)

Birinci kuşak göçmenlerinden birinin İngiliz bürokrasisinde ulaşabildiği bu nokta bile göz önünde bulundurulduğunda, Kıbrıslı Türklerin dernekler çerçevesinde oluşturdukları etkinin gücü kolaylıkla anlaşılabilmektedir.

Kıbrıslı Türkler, 1878’de İngiliz işgali ile kendi anavatanlarında azınlık konumuna düşmelerinin getirdiği tecrübeyle, bugün Londra, Birmingham ve Manchester gibi Ada’nın önemli merkezlerinde sosyal, ekonomik ve siyasi olarak güçlü dernek ve kurumlara sahiptirler.²⁰⁰ Anavatandan gelen Türklerin de bu kuruluşlara katılımlarıyla, bugün Türkiye’nin Kıbrıs politikası hususunda, Londra’da Türkiye’nin lehinde baskı oluşturabilen, güçlü bir lobi haline gelmişlerdir.²⁰¹ İngiltere’nin Kıbrıs odaklı dış politikasında Türkler lehine bir tavır takınması belki de AB ülkeleri içindeki en fazla Türk yanlısı olan tavır olarak düşünülebilmektedir.

2. Avrupa’da Türk Algısı

Avrupa toplumu temelde tarihi manada güçlü bir fikir birliğine sahiptir. Avrupa devletleri arasındaki düzen sadece anlaşmalar, uluslararası değerler değil ayrıca sosyal ve kültürel miras çerçevesinde oluşmuştur. Bağımsız egemen devletlerin ilişkilerine has olan *devlet çıkarları* unsuru, Avrupa toplumlarında yerini ‘*biz ve onlar*’ şeklinde kültürel menfaatleri öne alan algılamalara bırakmaktadır.²⁰²

Avrupa kimliğinin oluşma sürecinde *diğer* kavramı çeşitli şekillerde kendisini göstermiştir. Haçlıların İslam ile mücadele ettiği dönemlerden yeni dünyanın İspanyollarca fethedilmesine ve 19. yüzyılın sonlarında yaşanan sömürge yarışına kadar Avrupalıların *medeni* halkları ile *kâfirler* ya da *barbarlar* diye sınıflandırdıkları *diğerleri* ile mücadele etmiştir. Yani etnik ve kültürel olarak Avrupalı çemberinin dışında kalan bütün unsurlar *diğer* olarak kabul görmüştür. Avrupa tarihinde *diğer* algılaması sadece dışarıda kalan toplumlar için kullanılmamıştır. Lakin Yahudiler ve masonlar Avrupa içi birer unsur olmalarına rağmen *diğer* olarak algılanmaktan nasiplerini almışlardır. Günümüzde bu rol Avrupa’ya göç etmiş olan özellikle Afrika ve Ortadoğu kökenliler için biçilmektedir.²⁰³

²⁰⁰ Mehmet Kaan Sahilyol, *Ethnic Turks In The European Union ...*, s.87.

²⁰¹ Ibid, 88.

²⁰² Iver B. Neumann, Jennifer M. Welsh, “The Other in European Self-Definition: An Addendum to the Literature on International Society”, *Review of International Studies*, Vol:17, No:4, October 1991, p.328.

²⁰³ Ibid, 330.

Genel manada Avrupa devlet sistematığı içinde tarihsel olarak *diğer* kavramının karşılığı Türklerdir. Türk kavramı batılı zihinlerde uzun yıllar boyunca kötü bir algı olarak yer almıştır. Bugün yaşanan algılama sorunu uzun yıllar boyunca iki kültürün karşı karşıya kaldığı tarihsel gerçekler çerçevesinde gelişmiştir. 1071 yılından itibaren Türklerin Anadolu’da kazandıkları zaferlere karşı Papa II. Urban Hristiyanların kutsal topraklarını geri kazanmaları ve Türkleri Anadolu’dan atmak için bir askeri sefer düzenlemiştir. Haçlı seferlerinin Türkleri algılama biçimi barbar şeklindedir.²⁰⁴ Nitekim 19.yüzyılın ortalarına kadar Avrupa’nın sınırlarının Osmanlı Devleti’nin başladığı yerde bitiği, Osmanlı hâkimiyetinde yaşayan Hristiyanların da sürgünde ya da diasporada oldukları fikri yaygındı.²⁰⁵

Türkiye-AB ilişkilerine sadece devlet çıkarları bağlamında ya da tek bir açıdan bakarak yapılan incelemeler mevcut uluslararası toplumlar çalışmalarına eksik bir resim sunacaktır. Osmanlı Devleti’nin 1856’da Avrupa’nın büyük güçlerinden biri olarak anılması ve *yayılmacı Türkler* algısının değişerek Türklerin uluslararası toplumun yasalara saygılı bir üyesi haline gelmeleri, Avrupa’nın müşterek kimlik ve Avrupa-dışı dünyayla kurduğu ilişkiler ağının karmaşık hikâyesinde farklı bir yerde durmaktadır. Bu algılama biçiminde Türk’ü *diğer* olarak tanımaya devam eden kültürel mantalite aslında en önemli dinamiktir.²⁰⁶

Bu mantalitenin artan gücü Türkiye’nin 1987’de AT’ye yaptığı üyelik başvurusuyla eşzamanlı bir biçimde görülmektedir. Konu hakkında görüş (No.1589) bildiren AK’de bu kültürel zihniyetin izleri açıkça yer almaktadır. Aslında tartışılabilir olsa da Avrupa toplumu olabilmenin şartlarının ne olduğu gayet açıktır. Bunlar demokratik bir siyasal sistem, insan haklarına saygı gibi birçok unsuru içermektedir ve bunlar Komisyon’un bu kararında da kendisine yer bulmuştur. Ancak Avrupalılar Türkiye’nin Avrupa ile ilişkileri söz konusu olduğunda resmi uygulamalar ve diplomasiden ziyade “kültürel mantalite” çerçevesinde hareket etme eğilimi göstermektedirler.²⁰⁷ Bu bağlamda Avrupa’nın siyasi reflekslerinde önemli bir biçimde yer etmiş olan *Türk algısı*, çalışmanın bu bölümünde kimliksel, dini ve tarihi açılardan değerlendirilmiştir.

²⁰⁴ Filiz Barin, “Othello: Turks as ‘the Other’ in the Early Period”, *The Journal of the Midwest Modern Language Association*, Vol:43, No:2, Fall 2010, p.37.

²⁰⁵ Iver B. Neumann, Jennifer M. Welsh, “The Other in European ...”, p.331.

²⁰⁶ Ibid,346.

²⁰⁷ Ibid.

2.1. Kimliksel Tartışmalar

Kimlik kavramının iyi bilinmesi Avrupa'nın içinde bulunduğu kimliksel tanımlama uğraşının ve Türk algısının anlaşılması adına önem arz etmektedir. Latince 'de *identitas* yani özdeşlik ve aynılık kelimesinden türeyen kimlik kavramı insanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanan bir olgudur.²⁰⁸ Türk Dil Kurumu kimliği '*toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü*' olarak tanımlamaktadır.²⁰⁹

Sözlük anlamının yanı sıra kimlik, bir arada yaşayan insan topluluklarının yıllar boyu karşılaşmış oldukları her türlü objektif ve sübjektif unsurlar ile gelişmiş olan ve kendisini diğerlerinden ayırt edici özelliklerden oluşmaktadır.²¹⁰ Epistemik düzeyde kimlik, kültür temelli dünya algısı ve açıklamasıdır. Bu noktada günümüzde karşılaştığımız medeniyetler arası çatışma, terörist gibi kavramlar bu açıdan açıklanmaktadır. Ontolojik düzeyde ise kimlik kavramı tarihsel ve mekânsal bir tanımlama içermekte ve yeni dünya düzeni, oryantalizm, az gelişmişlik gibi Avrupa merkezci, kendisi gibi olmayanı dışlayan kültürel tanımlamalar kimlik olgusunun uluslararası ilişkiler ve siyasetteki önemini ortaya koymaktadır.²¹¹ Yapısalcı görüşe göre kimlik insan doğası tarafından var edilmez, bilakis sosyal yapılar tarafından inşa edilir.²¹²

Kimliksel açıdan *Avrupalılık* fikri sivil toplum geleneğinden daha ziyade devlet geleneği ve elit kültürleriyle bağlantılıdır.²¹³ Bu bakımdan Avrupa mitolojik olarak Anadolu'da başlayan, İskender'in fetihleriyle İran'ın ötesine taşınan, daha sonra Roma İmparatorluğu ile İngiltere'ye kadar uzanan, ardından Kutsal Roma-German İmparatorluğu ile Kuzey Avrupa'yı da içine katan ve günümüze değin daha çok bu son haliyle kalan bir kurgu şeklinde belirmiştir. Coğrafi olarak bakıldığında tarihsel bakış açısından çok daha esnek ve geniş bir alana yayılmış olan Avrupa, etnik ve kültürel temelinde incelendiğinde Helenizm, Roma ve Kilise kimlikleri etrafında şekillenmiş görülmektedir. II. Dünya

²⁰⁸ Mehmet Birekul, "AB Türkiye İlişkilerinde Kozmopolitan Kimlik", *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 2011, s.61.

²⁰⁹ Güncel Türkçe Sözlük.

<http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.53db8c2bb6fc68.53506930> (01.08.2014)

²¹⁰ Mehmet Birekul, "AB...", s.62.

²¹¹ Ibid.

²¹² Bahar Kayıhan, Return Migration to Turkey: Identity Problem and Changes in the Concept of Nation, (M.S. Thesis), 2011, Middle East Technical University, Ankara p.8.

²¹³ Gerard Delanty, *Avrupa'nın icadı: Fikir, Kimlik, Gerçeklik*, (çev. Hüsamettin İnaç), 3. Baskı, Adres Yayınları, Ankara 2013, s.57.

Savaşını takip eden süreçte ortaya çıkan Avrupa Toplulukları fikri ise, kültürel ya da etnik temelli bir Avrupa anlayışından ziyade politik ve iktisadi bir Avrupa kimliği ortaya çıkmıştır.²¹⁴

AB kurulduğu günden bugüne ortak bir Avrupalı kimliği arayışı içerisinde. Bugün Avrupa sınırlarının nerede bittiği hala soru işareti olarak önümüzde durmaktadır. AB'yi tanımlama noktasında, Avrupalı kimdir sorusunu kendisine yönelten Fransa eski Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, Avrupa coğrafyasında yer alan ancak AB üyesi olmayan İsviçre, Norveç ve hatta Balkan ülkelerini Avrupalı saymakta ve bu ülkelere AB'ye doğal olarak üyelik hakkı tanımaktadır. Bunun dışında komşu, Avrupa dışı, Avrasyalı veya Akdenizli gibi farklı tanımlamalar ile sınıflandırdığı Türkiye, Moldova, Ukrayna, Gürcistan, Fas gibi ülkelerin AB'ye üyelik hakkını tartışmalı bulmaktadır.²¹⁵ Bu örnekten de anlaşılacağı gibi Türkiye'yi aralarında görmek istemeyen Avrupalı politikacılar Türkiye'nin 'ne Asya ne de Avrupa'ya ait olmayan' bir köprü olduğu klişesini sürekli kullanmaktan çekinmemektedirler.

AB'nin sınırlarını sadece coğrafya ile çizmek isteyen Nicolas Sarkozy liderliğindeki Fransa, *Akdeniz Birliği* adında bir alternatif birlik kurarak Türkiye ve Fas gibi ülkeleri bu dış halkada tutmak, mevcut ticari ve siyasi işbirliğini korurken bu ülkeleri AB üyeliği hayalinden de uzaklaştırmayı amaçlamıştır. Ancak AB'yi bu şekilde sınırlama projesi tutmamış, Avrupa kimliğini sadece coğrafya ile tanımlamanın mümkün olmadığı görülmüştür.

2007 yılında yapılan anketlerde AB vatandaşlarının %56'sı Türk topraklarını coğrafi olarak Avrupa olarak gördüklerini belirtmiş ancak yalnızca %41 gibi bir oran Türkiye'nin tarihsel olarak Avrupa'ya ait olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.²¹⁶ Bu, Türkiye'nin AB kamuoyu nezdinde algılanmasını ortaya koyan önemli bir istatistiktir. Bu bağlamda Avrupa kamuoyu Türkiye'yi Avrupa topraklarının bir parçası olarak görse bile Balkanlarda 400 yılı bulan Türk hâkimiyeti ve bugün hala süren etnik Türk varlığını Avrupa'nın ortak mirası olarak algılamadığını göstermektedir.

²¹⁴ Ibid,58.

²¹⁵ Who is European? This is what we must define, Nicolas Sarkozy, Telegraph. <<http://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3632998/Who-is-European-This-is-what-we-must-define.html>> (05.08.2014)

²¹⁶ Hannah Q. Young, "Turkish Accession to the European Union: Shaped by Perception or Reality?", *Claremont-UC Undergraduate Research Conference on the European Union*: Vol. 2013, Article:11, p.147.

2.2. Din Faktörü

Türkiye'nin AB'ye üyeliğine Avrupa kamuoyu tarafından yapılan genel itirazın yansıttığı görüş aslında Samuel Huntington'ın ortaya attığı *Medeniyetler Çatışması* kavramından pek de farklı değildir. Kültür uyumsuzluğu, tarihsel algılamalar, dini unsurlar gibi birçok farklılık AB-Türkiye ilişkilerinde akla gelen ilk meselelerdir.²¹⁷ Aslında Türkiye'nin AB üyeliğine karşı geliştirilen tutum gerçekte İslam dini ve İslami reflekslerle hareket eden bir toplumun genç ve kalabalık nüfusuyla AB'nin en önemli gücü haline gelme ihtimalidir.

Avrupalıların kimlik tanımlama çabaları sadece Platon tarzı değişmez bir Avrupa ideali ile özgürlük, demokrasi ve otonomi gibi değerlerin çizdiği yörüngeyle bağlantılı olan bir Avrupa fikri şeklinde tanımlamak mümkün değildir. 1947'de “*yeni birlik sadece eski kökler üzerinde birleşebilir: Hristiyan inancı ve Avrupalıların ortak olarak miras aldıkları klasik diller...*” diye yazdığına, birçok kişi T.S. Eliot'la aynı fikri paylaşmayacak olsa da bugün Avrupa'nın kültürel temelini Lâtin Hristiyanlığı, insanî değerler ve liberal demokrasiden beslendiği hususunda geniş bir uzlaşının olduğu görülmektedir.²¹⁸

Ancak buna rağmen, Avrupalı kimlik arayışının cevabı sadece dini bir zeminde de yer almamaktadır. Lakin Avrupa içi savaşların temelinde uzun yıllar boyunca sürmüş Katolik ve Protestanların mezhep savaşları olduğu bilinmektedir. Bugün İngiltere ve Kuzey İrlanda arasında hala devam etmekte olan sorunların mezhep temelli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.²¹⁹ Avrupa'nın tamamında Hristiyanlık baskın din olmasına rağmen Soğuk Savaş zamanında Sovyet etkisinde yer alan ve çoğunluğu Slav ırkının birer uzantısı olan Balkan ülkelerinde Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinin yaygın olması Avrupa kimliğini tek bir Hristiyanlık paydasında buluşturması adına güçlük yaratmaktadır. Aslında, AB vatandaşlarının üçte biri hiçbir şekilde dinî etkinlik ve ibadetlerde yer almadıklarını belirtmektedir. Sadece %20 gibi bir oran, haftada bir ya da daha fazla sayıda dini seremonilere katılmaktadır.²²⁰ Bu bağlamda dinlerine bağlı olmayan

²¹⁷ Ruth Mandel, “Fifty Years of Migration, Fifty Years of Waiting”, *German Politics and Society*, Vol:31, Nu:2, 2013, p.70.

²¹⁸ Gerard Delanty, *Avrupa'nın İcadı ...*, s.56.

²¹⁹ Zeki Duman, “AB Kimliği ve Türkiye'nin Birliğe Katılımının Yaratacağı Jeopolitik Boyutlar”, *Sosyoekonomi*, Sayı:1, 2005, s.81.

²²⁰ Young, Hannah Q. “Turkish Accession ...”, p.153.

< <http://scholarship.claremont.edu/urceu/vol2013/iss1/11> > (25.07.2014)

AB vatandaşlarının oranının yüksek olması AB'yi sadece dini bir kimlik çerçevesinde açıklamayı mümkün kılmamaktadır.

Birliğin sloganında da belirtildiği gibi '*Unity in Diversity*' yani farklılıkların bir arada olması ile bir kimlik oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu noktada AK Eski Başkanı Jack Delors Avrupa kimliğini Yunan demokrasisinden Roma hukukuna, antik felsefeden Judeo-Hristiyan inanca, aydınlanma çağından günümüz düşünce akımlarına ve hatta müslümanların ve İslam'ın Avrupa tarihinde bıraktığı izlere kadar oldukça oluşan geniş bir miras olduğunu belirtmiştir.²²¹

Ancak tüm bunlara rağmen Türkiye'nin üyeliği söz konusu olduğunda *farklılıkların birliği* ideali rafa kaldırılmakta, laik Avrupa halkı Müslüman olan bir ülke olduğu gerekçesiyle Türkiye'nin üyeliğine soğuk bakabilmektedir. Din bahanesi Avrupa'nın öne çıkan isimlerince de dillendirilmektedir. Örneğin Fransa'nın eski Cumhurbaşkanı Valéry d'Estaing, Türkiye'nin üyeliğini AB'nin sonu olarak nitelendirmiştir.²²² Papa XVI Benedikt olarak görev yapan Kardinal Ratzinger, Türkiye'nin AB üyeliğinin tarihe ihanet olacağını belirtmiştir.²²³ Hatta Hollandalı politikacı ve eski AK üyesi Frits Blokestein, Türkiye'nin AB'ye üye olmasının 1683 yılında Viyana'da Osmanlı'ya karşı elde edilen zaferi boşa çıkaracağını iddia etmiştir.²²⁴ AB'nin kuruluş belgesi kabul edilen Maastricht Anlaşması'nın mimarlarından biri olan eski Alman Şansölyesi Helmut Kohl, AB'ni bir Hristiyan kulübü olarak nitelemekten çekinmemiştir.²²⁵

Fransa gibi AB'nin önemli bir motor ülkesi, Türkiye'nin bütün süreci başarıyla tamamlaması durumunda dahi AB üyeliğini halk referandumuna götürme kararı almıştır.²²⁶ IPSOS araştırma şirketinin Fransız Le Figaro gazetesi için yaptığı araştırma sonucuna göre böyle bir referandumda Türkiye'nin üyeliğe karşı çıkanların oranı %56 çıkmıştır. Hayır diyenlerin de %40'ı büyük bir göç dalgasından endişelenirken, %25'i İslam'ı problem

²²¹ Kayleight van Oorschot, Jack Delors: The Lessons Not Learned ..., s.19.

²²² Turkey entry would destroy EU, BBC News.
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2420697.stm>> (01.09.2015)

²²³ Cardinal Ratzinger Against Turkish Membership.
<http://www.catholicnewsagency.com/news/cardinal_ratzinger_says_turkish_membership_in_eu_antihistoric/> (30.09.2014)

²²⁴ In 1683 Turkey was invader. In 2004 much of Europe sees it that way, The Guardian.
<<http://www.theguardian.com/world/2004/sep/22/eu.turkey>> (30.09.2014)

²²⁵ Martin Walker, "Post 9/11: The European Dimension", *World Policy Journal*, Vol: 18 Nu:4, 2001, p.7.

²²⁶ Ahmet Kaya, Ferhat Kentel, "*Euro-Türkler: Türkiye ile AB arasında Köprü mü Engel mi?*", İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, 2005, s.6.

olarak belirtmiş, %30 gibi önemli bir diğer oran ise Türkiye'nin kültürel farklar nedeniyle AB üyesi olmaması gerektiğini belirtmiştir.²²⁷

Bu açıdan nüfusu büyük oranda Müslüman olan bir ülkenin, sosyal ve kültürel açıdan Birlik üyesi diğer devletlere tezat oluşturacağı düşüncesi genel kabul görmektedir. Ancak Homer'in '*Truva Savaşı*,' Aziz Paul'un '*Efeslilere Mektup*' gibi Avrupa medeniyet tarihini öne çıkaran eserlerdeki yerlerin bugün Anadolu topraklarında yattığı, köprülerden kütüphane ve camilere Türk tarihinin izlerinin Avrupa'nın kalbinde yer aldığı gerçeği göz ardı edilmek istenmektedir.²²⁸

2.3. Tarih Faktörü

Avrupa ile imparatorluk tarihindeki ilişkilerinden dolayı "*diğer*" olarak algılanması, bugün hala Avrupalılar tarafından Türkiye'nin doğuya ait olduğu görüşlerini beslemektedir. Günümüzde Avrupa'da yaygın olan olumsuz Türk imajının en temel nedenlerinden biri, yüzyıllar boyunca Katolik Kilisesi tarafından yapılan olumsuz propagandalardır. Türkleri kaba, hoşgörüsüz, vicdansız ve korkunç olarak tanıtan Kilise, Avrupalılarda bugün hala var olan önyargıların oluşmasını sağlamıştır.²²⁹

Bin yıllık Roma İmparatorluğu'nun son kara parçası olan İstanbul'un 1453 yılında Türklerin eline geçmesi ile *Türk* kavramı bir korku unsuru olarak algılanmaya başlanmıştır. Nitekim İstanbul'un Türklerin eline geçmesi Avrupalı din adamlarınca kıyamet alameti olarak nitelendirilmiştir.²³⁰ İtalyanca'da yer alan *Mamma li turci* (Anneciğim Türkler geliyor) ifadesi o dönemden günümüze kadar korunmuş olan popüler Avrupalı deyimlerden bir tanesidir. Zamanla Osmanlı Devleti'nin zayıf düşmesiyle beraber, özellikle II. Viyana mağlubiyetinden sonra, *Türk*'ün sahip olduğu korkutucu ve vahşi gibi algılamalar yerini küçümseyici ifadelerle bırakmıştır.²³¹

Üç asır öncesinin Osmanlı-Avusturya savaşlarından kalan *barbar Türk* imajı halen Avrupalıların zihinlerindeki yerlerini korumaktayken bir de 1915 olaylarını 'soykırım' olarak kabul edilmesine yönelik Ermeni lobi faaliyetleri, Türk ve Türkiye imajlarına geri

²²⁷ Hüseyin Kocabıyık, AB Süreci ve Batı Avrupa Türklerinin Türk-AB İlişkilerine Etkileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.47.

²²⁸ Ibid.

²²⁹ Necla Mora, "Tarihten Günümüze Alman Kollektif Belleğinde Türk İmgesi ve Medyada Yansıması", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, s.25.

²³⁰ Iver B. Neumann, Jennifer M. Welsh, "The Other in European ...", p.346.

²³¹ Necla Mora, "Tarihten Günümüze Alman Kollektif Belleğinde Türk. ...", 26.

döndürülmesi zor hasarlar vermektedir.²³² Ermeni lobileri Türkiye karşıtlığı ekseninde benzer çalışmalarda bulunan Rum ve Yunan lobileri ile güç birliğine gitmenin yanı sıra Türkiye'nin Güneydoğusunda meydana gelen gelişmeleri de kendi lehlerine devşirmek istemektedir. 1999 yılında Londra'daki bir seminerde konuşan Ermeni kökenli Amerikan araştırmacı Ara Sarafian, Türklerin yönettikleri halkları katletmesini bir gelenek haline getirdiklerini öne sürerek Kürtlerin de benzer bir katliama tabi tutulduklarını söylemiştir.²³³ Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin Avrupa'daki olumsuz imajı ve bu yöndeki algı çalışmalarının yaygın biçimde uluslararası alanda kendisine yer edinebildiği görülmektedir.

Aslında Avrupa'nın kendi kimliğini oluşturma çabasında *karşıt kimlik* olarak Türkleri kullandığı görülmektedir. Avrupalı kavramının bir kimlik olarak ilk tanımının İslam fetihlerine karşı bir araya gelen Hristiyanlar olduğu gerçeği Avrupalılık algısının karşısına İslam'ı, o dönemde İslam'ın Avrupa'daki temsilcisi olan Türk algısının olduğunu göstermektedir.²³⁴ Hristiyan Avrupa'nın yaşamış olduğu Viyana korkusu ve ardından elde ettiği Viyana zaferi, bugün bile etkisi hala sıcak olan bir durumdur. Osmanlı ordusunu mağlup eden orduların komutanlığını yapan Leh Kralı III. Jan Sobieski'nin ismi Viyana Varşova arasında çalışan trene verilerek Türklere verilen ders unutturulmamaya çalışılmaktadır.²³⁵

Osmanlı'nın Avrupa'nın kalbine doğru seferler yaptığı zamanlarda Avrupa kendini dini bir zeminde tanımlamıştır. Bugün de özellikle 1980'den sonra yükselişe geçen radikal İslamcı hareketler ile Londra ve Madrid saldırılarına ek olarak 11 Eylül'de ABD'de yaşanan travma, Avrupa'da Müslümanlara karşı ortaya çıkan güvensizlik ve düşmanlığı tetiklemiştir.²³⁶ Bu da yüzyıllarca Haçlı seferlerinin karşısında duran Türklere karşı, diğer bütün İslami hareketlerle bağlantılı bir algı edinilmesine neden olarak dini temelli kimliksel bir tepki oluşturmuştur.

AB ile ortaklık ilişkisi yürütmüş olan diğer devletlerin üyelik süreçleri incelendiğinde, Türkiye'nin AB kamuoyu tarafından dinsel bir bakış açısı ile

²³² Mehmet Kaan Sahilyol, *Ethnic Turks ...*, s.58.

²³³ Sedat Laçiner, *Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış Politikası*, 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara 2008, s.381.

²³⁴ Gerard Delanty, *Avrupa'nın icadı ...*, s.33.

²³⁵ King Jan Sobieski: Defeating the Turks and Saving Christianity.

<<http://uticaphoenix.net/king-jan-iii-sobieski-defeating-the-turks-and-saving-christianity-1683>> (24.09.2015)

²³⁶ Anti muslim discrimination in EU on the increase, EU Observer.

<<http://euobserver.com/social/18619>> (24.07.2014)

değerlendirilmeye devam edildiği görülmekte ve kültürel bir proje olarak tasavvur edilen AB'ye üye olmasına karşı çıkmaktadır. Bu bağlamda Bulgaristan'da Attak Partisi, İtalya'da Umberto Bossi'nin başkanlık ettiği Kuzey Ligi (Lega Nord), Belçika'da Vlaams Belang, Fransa'da Milliyetçi Cephe (Front Nationale), Polonya'da Polonyalı Aileler Ligi, Avusturya'da Avrupa'nın Geleceği Hareketi gibi aşırı sağ eğilimli siyasal hareketler Türkiye'nin sadece Müslüman bir ülke olmasına bağlı olarak AB üyeliğine karşı çıktıklarını bildirmektedirler.²³⁷

AB vatandaşlarının büyük çoğunluğu laik yönetim biçimlerini benimsemekte ve Avrupalı olmak için dinin hayatlarında önemli bir rol oynamasına gerek olmadığını düşünmektedirler.²³⁸ Buna rağmen Türkiye'nin AB'ye üye olmasına engel teşkil edebilecek kadar dini-kültürel farklar olduğuna olan inanç 2006 yılında %55 iken 2007 yılında %61'e kadar çıkmıştır.²³⁹ Aslında ne tam olarak coğrafya, ne de tam olarak dini nedenlere bağlı olmayan Türkiye karşıtlığı, tarihsel bir alt zemine oturmakta ve Avrupalı kimliğine karşı bir antitez görünümü kazanmaktadır.

Yukarıdaki hususlar göz önünde bulundurulduğunda, imaj ve imge kavramlarının bilinmesi de büyük önem arz etmektedir. Buna göre imaj, temel olarak bir insan veya bir topluluğun herhangi bir kavram, kişi veya nesne hakkında oluşturmuş olduğu anlamlar ve inançlar bütünü olarak tanımlanabilir.²⁴⁰ Ülke imajı ise bir ülkenin kendi kamuoyuna ve uluslararası kamuoyuna yönelik sosyal, kültürel, tarihi birikimi ile geliştirdiği o ülkeye ait özel bir kimlik, bir marka değeridir. Bu özel kimlik yani ülke imajı o ülkenin yumuşak güç kapasitesini de kendi içinde barındırmaktadır.²⁴¹

Türkiye ile AB ilişkilerinde sürekli olarak yaşanan tikanlıkların temelinde, Avrupa kamuoyu nezdinde Türk ve Türkiye algısının yeterince olumlu olmaması yatmaktadır. AB'nin kâğıt üzerindeki farklılıkları bir araya getirme ülküsü, Birlik üyesi ülkelerin kamuoyları nezdinde olduğu gibi ulusal siyasetlerinde de çok fazla önem arz etmemektedir. Türkiye'nin, AB'nin genişleme sürecinde Romanya'dan daha kalkınmış,

²³⁷ Alain Servantie, European Public Opinion On Turkey. <http://www.bridge-mag.com/index.php?option=com_content&view=article&id=220:european-public-opinion-on-turkey&catid=15:themes-2007&Itemid=20> (25.07.2014)

²³⁸ Young, Hannah Q. "Turkish Accession ...", p.153.

²³⁹ Ibid, 147.

²⁴⁰ İpek Altınbaşak, Elem Yalçın, AB Üyeliği Yolunda Türkiye'nin Tanıtımı Tüsiad Örneği, Yayın No. TÜSİAD-T/2008-03:454, İstanbul 2008, s.15.

²⁴¹ Senem Çevik Ersaydı, "Suriye-Türkiye: Güç Algısı ve Kriz İletişimi", *Ortadoğu Analiz Dergisi*, Cilt:4, Sayı:43, 2012, s.62.

Polonya'dan daha laik, Macaristan'dan daha az ABD yanlısı, İngiltere'den daha sadık bir konumda²⁴² olmasına rağmen, AB tarafından dışlayıcı bir tavırla yaklaşılması, aslında kendi bahsettiği demokrasi kavramından çok uzak bir tavidir.

Türkiye'nin AB'ye üyelik macerasını sadece kimliksel dışlama ile tanımlamak tabii ki mümkün değildir. Türkiye'de 1950'lerden bugüne demokrasinin gelişimi ile beraber ortaya çıkan ekonomik, siyasi istikrarsızlık dönemlerini içeren iç dinamikler ve AB'nin genişleme dinamiklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Avrupa kamuoyunda Türklere ve Türkiye'ye yönelik farklı bir algılama biçimi olduğu, Türkiye'nin AB halkları tarafından Avrupalı olarak algılanma oranının gittikçe arttığı ancak AB üyesi olarak görme eğilimlerinin hala düşük olduğu görülmektedir.²⁴³ Sırbistan, Karadağ ve İzlanda ile yürütülen katılım müzakerelerinin Türkiye'ye oranla daha hızlı ve kolay ilerlemesi, Türkiye'nin bu ülkelerden çok daha büyük bir ekonomik-jeopolitik bir güç olmasına rağmen algı sorunları ile de mücadele etmek zorunda kaldığını ortaya koymaktadır.

1960'lar Türkiye'nin vatandaşlarını büyük oranda iş gücü olarak Almanya'ya gönderdiği bir zaman dilimi olmuştur. Avrupa'ya ekmek parası için giden Türk göçmenler zamanla bulundukları ülkelerde yerleşik hayata katılmaları yaşadıkları toplumlara uyum sorununu doğurmuştur. Gerçekleştirilmiş olan göçün eğitilmiş bireylerce değil, iş gücü göçü şeklinde olması zaten oldukça kötü olan Türk imajına olumsuz katkıların yapılması olmuştur.²⁴⁴ İlk bakışta Türkiye'nin AB ile olan serüvenine oldukça ağır bir darbe vurmuş gibi görünen bu göç furyası zamanla Türkiye'nin ticaretinden siyasetine kadar birçok unsuru olumlu etkileyecek bir pozisyona ulaşmıştır. Sadece ticari verilere bile bakılacak olursa Türkiye bugün AB ülkelerine aylık 5 milyar doların üzerinde²⁴⁵ bir ihracat düzeyine ulaşmıştır. Bu rakamın yakalanmasına orada yaşayan Türk nüfusunun etkisi yadsınamaz bir gerçektir.

İlk kuşak göçmenlerin eğitim seviyelerinin yeterli değildi ancak bugün Almanya'da yetişmiş olan yeni kuşak Türk nüfusu spordan siyasete, bilimden sanata hayatın her alanında Avrupa'da etkin rollerde bulunmaktadır. Türklerin işçi olarak adım attıkları

²⁴² Zeki Duman, "AB Kimliği ...", s.93.

²⁴³ A. Servantie, European Public Opinion on Turkey, p.1-3.

²⁴⁴ Serpil Öztürk, Türk Kimliğinin Algılanışının..., s.3.

²⁴⁵ T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, Sayı:18576, Tarih: 27 Şubat 2015. < <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18576> > (07.07.2015)

topraklarda bugün 140 bin Türk işletmesi 640 bin kişiye iş olanağı sağlamakta ve yıllık 50 milyar Euroluk bir ciroya ulaşmaktadır.²⁴⁶

Bütün bu hususlar göz önüne alındığında Türkiye'nin sahip olduğu olumsuz algılamaların değişmesi, Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası siyasetteki varlığını daha güçlü hissettirebilmesi noktasında etkin bir Türk lobisi kurulması için nicelik olarak yeterli nitelik olarak kaliteli bir diaspora altyapısına sahip olduğu görülmektedir. Avrupa'daki Türk varlığı sadece Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde değil, küresel anlamda İslamofobi veya yabancı düşmanlığı gibi tüm Müslümanları ilgilendiren birçok meselede önemli bir baskı grubunu oluşturmaktadır.

2.4. Avrupa'daki Türk Toplumuna Yönelik Algısal Değişim

Entegrasyonun sadece tek şeritli bir yol olmadığının bilinmesi gerekmektedir.²⁴⁷ Çünkü Avrupa'daki Türklerin göç sonrası bulundukları toplumlara uyum ve entegrasyon sürecinde ev sahibi halk tarafından yalnız bırakılmaları ve dışlanmalarının payı oldukça büyüktür. Türklerin tarihten getirdikleri imajları ile Avrupalıların yabancı korkularının bir araya gelmesi Türklerin entegrasyonunda gecikmeler yaşatmaktadır. Buna ek olarak 11 Eylül 2001 New York saldırısı ardından Avrupa kamuoyunun korkuları Avrupa siyasetine de yansımış ve yabancı karşıtlığı ile beraber Müslüman karşıtlığı tırmanışa geçmiştir.

11 Eylül'den sonra Avrupa'da yapılan seçimlerin sonuçları Avrupa kamuoyunun bu bağlamdaki tercihlerini açıkça ortaya koymaktadır. 11 Eylül'ün hemen ardından Hamburg yerel seçimlerinde Sosyal Demokrat Parti yerini Hristiyan Demokratlara bırakırken, Portekiz'de Sosyalistlerin yerini Neoliberaler almış, Danimarka'da 80 yıl sonrasında ilk kez Sosyalistler iktidarı kaybetmiştir.²⁴⁸ Hollanda'da lideri Pym Fortuyn'un öldürüldüğü Müslüman ve göçmen karşıtı parti mecliste yer almış bununla beraber en dikkat çekici gelişmeler 2002 Fransa Başkanlık seçimlerinde yaşanmıştır. Ülke tarihinde ilk defa, ırkçı söylemleri ile öne çıkan Front Nationale lideri Jean-Marie Le Pen %16 gibi bir oy alarak ikinci tura kalmıştır.²⁴⁹

2008 yılında Fransa, Almanya ve İngiltere'de yapılan anket sonuçlarına göre bu ülkelerde yaşayan bireylerin %16 ila %31'i arasında değişen bir oranda Müslüman komşu

²⁴⁶ Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları.

< http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa > (04.08.2014)

²⁴⁷ Refik Erzan Kemal Kirişçi, "Turkish ...", p.5.

²⁴⁸ Seyla Benhabib, "In Search of Europe's Borders", *Dissent*, Vol:49, Nu:4, 2002, p. 39.

²⁴⁹ Ibid.

istemedikleri ortaya konulmuştur. Bu oranlar Yahudi, Hristiyan ve ateist komşulardan daha fazla istenmemesi oranını göstermektedir. Ayrıca daha da önemlisi İngilizlerin %30'u, Fransızların ise %39 gibi yüksek bir oranı Müslüman kadınların giydiği kıyafeti Avrupa kültürüne bir tehdit olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Müslümanları terör ile bağdaştıranların oranı da Almanya, Fransa ve İngiltere bağlamında %25 civarındadır.²⁵⁰

Avrupa kamuoyunun ortaya koyduğu rakamlar, geçmişlerinden bugüne dek Türklere karşı kuşkucu bakış açısı taşıyan siyasi mercilerin benzer paralellikte uygulamaya koydukları yasal düzenlemelerden anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sadece Almanya değil, Fransa, Hollanda, Avusturya, İsviçre ve Belçika getirdikleri yasal düzenlemelerle yabancıların aile birleşimi kapsamında ülkeye gelmelerine dair kuralları sertleştirmişlerdir. 'Göç Yasası' olarak adlandırılan söz konusu yasal düzenlemelerden en çok etkilenen topluluğun Avrupa'da yaşayan 4 milyonluk Türk toplumu olduğu aşîkârdır.²⁵¹

11 Eylül saldırılarının yan etkileri daha ortadan kalkmamışken, Suriye ve Irak'taki otorite boşluğunu kullanarak zuhur eden ve adında *İslam* kelimesini kullanan bir terör örgütünün dünyaya sunmakta olduğu Müslüman imajı, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde sıkıntılar doğurabilecek düzeye gelmektedir. Türkiye-Suriye sınırında yer alan Ayn al-Arab (Kobani) kentinde DAESH militanları ile PKK'nın Suriye uzantısı Demokratik Birlik Partisi militanları (PYD) arasında meydana gelen çatışmalar sonrasında, Türkiye aleyhinde dış basında dini hem de etnik gerekçelere dayandırılmış yoğun bir itibarsızlaştırma çabası görülmüştür. Başbakan Ahmet Davutoğlu, Türkiye Kobani'ye yardım etmiyor diye çeşitli iç ve dış mihraklarca yaygaralar koparıldığını söylemiş ve Türkiye'nin gelişmelerle ilgili yerinde politikalarıyla bu olumsuz propaganda yapanların maskelerinin düştüğünü belirtmiştir.²⁵² Ancak buna rağmen dış basında Türkiye'nin yaptığı tüm yardımlar görmezden gelinmekte ve Türkiye'nin Suriye politikası, Sovyet Rusya'nın II. Dünya Savaşı zamanındaki Polonya'yı işgal planları ile benzerlik yapılarak sunulmaktadır.²⁵³

²⁵⁰ Islamophobia: Understanding anti-Muslim Sentiment in the West.
<<http://www.gallup.com/poll/157082/islamophobia-understanding-anti-muslim-sentiment-west.aspx>> (12.11.2014)

²⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Fransa Raporu.
<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/fransa_raporu.pdf> (28.10.2014)

²⁵² Çözüm Süreci Kararlılığımız Devam Ediyor.
<<http://www.aa.com.tr/tr/politika/410290--basbakan-davutoglu-son-gelismeler-konusunda>> (12.11.2014)

²⁵³ Türkiye hakkında yer alan onlarca olumsuz haberlerden bir tanesi de Amerikan menşei Wall Street Journal'da, 9 Ekim 2014 tarihinde yayınlanan "Why Turkey Shrugs as ISIS Closes in on Kobani" başlıklı

Bütün bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin AB ülkelerinde yaşayan Türk toplumunun etnik lobi gücünü harekete geçirmesi Türkiye'nin dış politika etki alanını genişletmesinde büyük katkı sağlayacaktır. Avrupa'daki Türk göçmenlerle kurulacak sürekli diyalog, onların Türkiye'nin devlet politikası olan AB üyeliği perspektifini destekleyen bir platformda buluşmalarını sağlayabilir. Özellikle yeni nesil Türk göçmenler, Türkiye'nin AB üyeliğinin Avrupa'daki Türk göçmenlerin de lehine bir gelişme olacağını en iyi bilenlerdir.²⁵⁴

Batı ülkelerinde yaşayan Müslüman topluluklarda gözlenen pozitif demografik değişimlerden, toplumları barındıran ülkeler kadar Türkiye de etkilenecek ülkelerin başında gelmektedir. Bu açıdan, batı dünyasında yaşayan sadece Türklerin değil, diğer Müslüman bireylerin de artması, Türkiye açısından kültürel, siyasi ve ekonomik etkinliğini arttırması adına büyük bir potansiyel taşımaktadır. Bu potansiyelin değerlendirilememesi ise Türkiye'ye karşı tetki oluşumu riskini de beraberinde getirmektedir. Türkiye bu demografik değişim unsurları ile doğru bir tavır geliştirdiği takdirde, toplulukları barındıran ülkelerde kültürel ve siyasi bir taban oluşturarak ciddi bir lobi avantajı sağlayabilecektir.²⁵⁵

yazıdır. -<<http://online.wsj.com/articles/luqman-barwari-and-barry-fisher-why-turkey-shrugs-as-isis-closes-in-on-kobani-1412901826>> (09.10.2014)

²⁵⁴ Muzaffer Dartan, "Türkiye'nin Avrupa ...", s.159.

²⁵⁵ Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik...*, s.263.

BÖLÜM III

AVRUPA'DA TÜRKİYE KARŞITI LOBİCİLİK

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarih sahnesine çıkmasıyla beraber geçmişinden bir miktar uluslararası sorun da günümüze değin taşınmıştır. Yaşanılan sorunlar çeşitli sebeplerle uluslararası boyut kazanmıştır. Bunların en çok bilinenlerinden biri olan Kıbrıs sorunu Yunanistan ve İngiltere gibi üçüncü ülkelerin garantör konumunda olması ve sadece Rum Yönetiminin adanın tamamını temsil edecek şekilde 2004 yılında AB'ye tam üye kabul edilmesi ile uluslararası bir sorun haline gelmiştir. İkinci önemli sorun ise Ermeni soykırımı iddialarıdır. Bu mesele özellikle Fransa ve ABD'de güçlü olan Ermeni diasporasının çabaları ile uluslararası boyut kazanmıştır. Buna ek olarak Ermeni terör örgütü ASALA'nın (Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Örgütü) Avrupa'da gerçekleştirmiş olduğu terör eylemleri ile beynelmilel bir sorun olarak dünya gündemine gelmiştir.

Türkiye'nin 1980'li yıllardan günümüze dek Güneydoğu bölgesinde yaşamakta olduğu terör sorunu ve bununla mücadele yöntemleri AB'nin ilerleme raporları ve benzeri uluslararası belgelere insan hakları ihlalleri gibi tartışmalı şekillerde yansımaktadır. Türkiye ve çevre ülkelerde bulunan Kürt nüfusu Ortadoğu'da 2010 yılından itibaren yaşanmakta olan gelişmeler çerçevesinde bölge siyasetinde başlıca aktörler arasındadır. Bu gelişmeler ışığında yıllar boyu Türkiye'de kanlı eylemlerle adını duyuran ve uluslararası terör örgütleri listelerinde yer bulan PKK, farklı isimler ve kurumlar aracılığıyla özellikle AB ülkelerinde Türkiye karşıtı lobi çalışmaları yürütmektedir.

Çeşitli dönemlerde Türkiye'nin önüne Kürt sorunu, kökten dincilik, Kıbrıs sorunu ve Ermeni sorununu çıkarmak isteyen Türkiye'ye karşı faaliyet gösteren gruplar, AB'nin önemli isimlerini, yazarlarını ve sanatçılarını yanlarına almaktadır. Geçmişten bugüne Türkiye'ye karşı duruş sergilemenin kimi kesimlerce entelektüellik olarak değerlendirilmektedir. Avrupa kamuoyu ve siyasi çevrelerince Türkiye karşıtı lobilerin tezlerine destek vermek aslında çalışmada ortaya konulan algı sorunlarıyla da ilişkilidir. Bu bölümde son dönemde artarak devam eden Türkiye karşıtı lobilerin uluslararası arenada yürüttüğü faaliyetler Ermeni, Rum ve Kürt lobileri örneğinde incelenecektir.

1. Ermeni Diasporası

Ermeni Diasporası'nın temelleri Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine dayanmaktadır. I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, Ermenilerin büyük bir nüfusa ve nüfuza sahip bir diaspora haline gelmelerine yol açmıştır. I. Dünya Savaşı'nın başladığı 1914'ten 1918'deki Mondros Mütarekesi'yle Osmanlı Devleti'nin müttefikler karşısında yenilgiyi kabul etmesine ve Kurtuluş Savaşı'nın başlayıp, Lozan'da yeni Türk devletinin bütün milletlerce kabul edilmesinin yolu açılana kadarki süreçte özellikle Anadolu'dan göç edenlerle Ermeni lobisinin temelleri atılmıştır. 1920'li yıllara gelindiğinde Ermeniler tüm dünyaya yayılmış bir millet olmuşlardır.²⁵⁶ Ermeniler o tarihlerden itibaren artık Ortadoğu, Avrupa, Afrika, Latin Amerika ve Kuzey Amerika'yı da içerisine alan geniş bir coğrafyada yaşar hale gelmişlerdir. Bu tarihlerde Sovyet Ermenistanı'nda yaşayan Ermenilerin, dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan Ermenilere göre sayılarının daha az olduğu görülmektedir. Bugün dahi Ermenistan Ermenilerinin sayısının diaspora Ermenilerinden daha az olduğu bilinmektedir.

Ermeni diasporasının nüfusu hakkında Ermeni kaynaklarının güvenilir rakamlar sunmamaları ve diaspora nüfusunun farklı bölgelerde dağınık bir halde bulunmaları gibi gerekçelerle bugün tam sayı bilinmemektedir.²⁵⁷ Buna rağmen bir Ermeni kaynağı dünya üzerinde 10 milyondan biraz fazla Ermeni olduğunu ifade etmektedir. Buna göre; Ermenistan'da 3.000.000, Rusya'da 2.250.000, ABD'de 1.400.000, Fransa'da 450.000, Lübnan'da 234.000, Suriye'de 150.000, İran'da 100.000 Ermeni yaşamaktadır.²⁵⁸

Ermeni lobisi 19. yüzyıldan itibaren ABD'de özellikle toplum ve siyaset üzerinde güç kazanmaya başlamıştır. Osmanlı'daki Ermeni ayaklanmalarını yeni dünyada tek taraflı olarak yansıtan Ermeni kuruluşları, düzenli olarak Ermenilere yardım kampanyaları düzenlemişlerdir. Bu faaliyetler ilk neticesini 1924'te vermiş ve Ermeni lobisinin ilk büyük başarısı, 6 Ağustos 1923'te Lozan'da imzalanan ABD-Türkiye Dostluk Antlaşmasının engellemesi olmuştur. Ermeni lobisinin girişimleri sonucu antlaşma 3 Mayıs 1924'e dek ABD Senatosu'na sunulamamıştır.²⁵⁹

²⁵⁶ Özer Özocak, Diaspora Kavramı ve Ermeni Diasporası, Erciyes Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No:2, Kayseri 2015, s.9.

²⁵⁷ Soner Karagül, "Ermeni Diasporası ve Hedef Yılı:2015", *Yeni Türkiye*, Sayı:64, 2014, s.3545.

²⁵⁸ Armenian Population in the World, <<http://www.armeniadiaspora.com/population.html>> (19.02.2015)

²⁵⁹ Gülşah Beyaz, ABD Siyasetinde Etnik ..., s.119

Ermeni diasporasının Avrupa'daki merkezi konumunda bulunan ülke Fransa'dır. Buradaki sayıları 450 bin civarında olsa da Türk dış politikasını derinden etkileyebilecek güce sahiptirler. Fransa'ya gerçekleşen ilk Ermeni göçü, Fransa'nın 1921 yılında işgal ettiği yoğun Ermeni nüsfu barındıran Adana bölgesinden çekilmesiyle başlamış, bölgedeki Ermenilerin çoğu Fransız gemileriyle Marsilya'ya göç etmişlerdir. 1938'de Hatay'ın Türkiye'ye katılması ve 1946'da Suriye ve Lübnan'ın Fransa'dan ayrılmanın takiben Fransa'ya büyük Ermeni göçleri yaşanmıştır.²⁶⁰

Bugün Avrupa'daki çalışmalarının büyük çoğunluğunu Paris, Lyon gibi Fransız şehirlerinde yürüten Ermeni diasporası, en güçlü oldukları ülke olan ABD'de California, Maryland, Massachusetts, New Jersey ve New York gibi şehirlerde varlıklarını sürdürmektedir. Ermeni diasporası son yıllarda siyasi ve maddi destek edinme noktasında Kongre üzerindeki etkinliğini arttırmaktadır. Ermenistan için Kongre'den yıllık 90 milyon dolar dış yardım koparan diaspora, Azerbaycan-ABD ilişkilerine sınırlama getiren 1992 Freedom Support Act'in (Bağımsızlığı Destekleme Kanunu) 907. maddesinin yürürlükte kalması gibi bir çok etkin adım atmaktadır.²⁶¹

Faaliyetleri genel anlamda 1915 olaylarının soykırım olarak tanınması ve Azerbaycan'la yaşanmakta olan Karabağ toprak ihtilafı etrafında şekillenmekte olan Ermeni diasporası, ilk etnik lobi ofisini Ermenistan'ın henüz Sovyetlerin bir parçası olduğu 1973 yılında açmıştır.²⁶² Diaspora Ermenilerinin anavatanlarına olan ilgileri ve diaspora çalışmaları, çeşitli yıllarda yaşanan gelişmeler ile artış göstermiştir. Bunlardan diasporayı bir araya getiren önemli gelişmeler 1988 Ermenistan depremi, 1991 Ermenistan'ın bağımsızlığı ve 1991 - 94 yılları arasında Azerbaycan ile yaşanan Karabağ savaşı şeklinde sıralanabilir.²⁶³ İlk olarak 3 Aralık 1894'te ABD Kongresi'nde gündeme gelen Ermeni tasarıları veya Ermeni sorunu görüşmeleri, zaman zaman dünya gündemindeki önemli hususlardan dolayı sekteye uğramış, askıya alınmıştır. Ancak, 1970 ve 1980'lerde baş

²⁶⁰ Kaan Salihyol, "Fransa'da Ermeni Lobisi ve Sözde Ermeni Soykırımı İnkâr Yasası ile İlgili Gelişmeler", İKV Değerlendirme Notu, 2012.

<http://ikv.org.tr/images/upload/data/files/degerlendirme_notu_-_55.pdf> (03.02.2015)

²⁶¹ Heather S. Gregg, *Divided They Conquer: The Success of Armenian Ethnic Lobbies in the United States*, Massachusetts Institute of Technology, Working Paper, 2002.

<http://web.mit.edu/cis/www/migration/pubs/rrwp/13_divided.pdf> (02.02.2015)

²⁶² Michelle M. Dekker, *Ethnic Lobbying and Diaspora Politics in the U.S. The Case of the Pro-Palestinian Movement*, (Unpublished M.A. Thesis) Universiteit Utrecht, 2010, Utrecht, p.16.

²⁶³ Soner Karagül, *Türk Dış Politikası Açısından Ermeni Sorununa Güncel Yaklaşım*, 2004, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.18.

gösteren fanatik Ermeni terörü, 1984 yılından itibaren yerini Kongre’de düzenli olarak gündeme getirilen Ermeni tasarılarına bırakmıştır.²⁶⁴

Ermeni diasporası bulunduğu ülkelerde oldukça güçlü etnik lobi kuruluşları kurarak dünyanın en başarılı lobilerinden biri haline gelmiştir.²⁶⁵ Ermeni lobisinin başarılı olduğunun en önemli göstergeleri Azerbaycan gibi petrol ve doğal gaz ithalatçısı konumunda bir ülkenin büyük bir bölümünü işgal altında tutması ve Türkiye gibi bölgesel anlamda etkin dış politika sahibi, NATO ve ABD’nin sıkı müttefiki bir ülkeye karşı açık bir düşmanlık güdebilmesidir. Kafkasya’da hiçbir bölgesel etkinliği bulunmayan, üstelik de kendi içinde medya sansürleri, parti kapatma gibi antidemokratik tutumların yer aldığı bir Ermeni Devleti’nin Kongre tarafından destekleniyor olması Ermeni lobilerinin ABD’deki gücünü açıkça ortaya koymaktadır.

1.1. Ermeni Lobisinin Çalışmaları

Ermeni örgütleri Doğu Anadolu cephesinde ve Lozan Antlaşması’nda baskılara rağmen kabul ettiremedikleri taleplerini, başka yollarla gerçekleştirme adına için uzun süredir faaliyet halindedirler. Propaganda çalışmalarına zemin sağlamak için öncelikle terörü deneyen Ermenilere, özellikle Fransa’nın terörü sona erdirmeleri halinde kendilerine siyasi destek verme taahhüdünde bulunması ile Ermeni gruplar lobi faaliyetlerine hız vermişlerdir.²⁶⁶ ABD Kongresi’ne her yıl Ermeni tasarısının gündeme gelmesi ve anma konuşmaları yapılması, Türkiye karşıtı faaliyetlerde bulunan iki önemli Ermeni lobi kuruluşunun yoğun çalışmalarının sonucudur. Bu lobiler *Amerika Ermeni Meclisi*-Armenian Assembly of America (AAA) ve *Amerika Milli Ermeni Komitesi* - Armenian National Committee of America (ANCA)’dır.

Amaçları, yapıları ve meseleleri ele alışları bakımından farklılık gösteren bu iki lobi kuruluşunun Kongre’deki etkileri ve siyasi meseleler üzerindeki çalışmaları benzerlik göstermektedir. Her iki kurum da ortak bir kısım talepler üzerine odaklanmış çalışmalar yürütmektedirler. Bunlardan birincisi ve en önemlisi 1915 olaylarının ABD yönetimince bir soykırım olarak kabullendirilmesidir. Öne çıkan ikinci mesele, Dağlık-Karabağ

²⁶⁴ Şenol Kantarcı, *Amerika Birleşik Devletleri’nde Ermeniler ve Ermeni Lobisi*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s.7.

²⁶⁵ Heather S. Gregg, *Divided They Conquer: The Success...*, p.4.

²⁶⁶ Pulat Tacar, “Ermeni Asıllı ABD Vatandaşlarının ABD Mahkemelerinde Türkiye Cumhuriyeti’ne Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’na ve Ziraat Bankası’na Açtığı Davalar”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı:37-38, 2010-2011, s.240.

bölgesinin Azerbaycan'dan ayrılması ve bağımsız olarak tanınması talepleridir. Bu iki meselenin dışında Azerbaycan'a ABD yardımını bloke eden Freedom Act 907. maddesinin yürürlükte olması, Ermenistan'a ABD yardımlarının sürmesi, Türkiye'ye silah satımının engellenmesi ve hatta Bakü-Ceyhan boru hattına yönelik faaliyetler yürütülmektedir.²⁶⁷

Ermeni lobisi soykırım hususunda;

a) *Türk Devleti'ne 1915'te 1,5 milyon Ermeni'nin soykırım sonucu öldürüldüğü iddialarını kabul ettirmek,*

b) *Türk Devleti'ne özür dilemek ve tazminat ödetmek,*

c) *Doğu Anadolu'da Batı Ermenistan olarak adlandırdıkları Türk topraklarından bir bölümün kendilerine bağlanmasını sağlamayı amaçlamaktadırlar.*²⁶⁸

Ermeni diasporasının bu taleplerinin Lozan ve Kars Antlaşmaları hükümleri doğrultusunda hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır. Bu yüzden lobiler siyaseti kullanarak baskı yapmaya ve Fransa, ABD, İsviçre gibi ülkelerde yargı yolunu denemeye yönelmişlerdir. Bu bağlamda ABD'deki Ermeni örgütleri, Ermeni asıllı ABD vatandaşlarından bazılarının atalarının I. Dünya Savaşı esnasında Osmanlı'da terk ettikleri ya da tehcir sırasında el konulan mallarının iadesi veya tazmin edilmesi için Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na ve T.C. Ziraat Bankası'na Kaliforniya mahkemelerinde dava açmaktadırlar.²⁶⁹

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde önüne çıkarılan önemli meselelerden birisi de Ermeni soykırım iddialarının tanınmasıdır. AP'nin Türkiye'nin Ermeni soykırımını tanımadığı sürece AB'ye üye olamayacağına dair 1987 yılında alınmış bir kararı mevcuttur. Ancak bu karar “istişarî” nitelik taşımakta ve bu yüzden herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.²⁷⁰ Buna rağmen Ermeni çevreleri Türkiye'nin soykırım iddialarını tanımadığı takdirde AB'ye üye olamayacağı fikrini propaganda unsuru olarak kullanmaya devam etmektedirler.

Fransa, Ermeni iddiaları çerçevesinde Türkiye'ye karşı en net tutumu ortaya koyan ülke konumundadır. Fransa'nın muhalefeti nedeniyle Türkiye'nin AB üyeliği sürecindeki 5 müzakere başlığı bugün bloke edilmiş vaziyettedir. Fransız Ulusal Meclisi 22 Aralık 2011

²⁶⁷ Şenol Kantarcı, *Amerika Birleşik ...*, s.196.

²⁶⁸ Ibid.

²⁶⁹ Pulat Tacar, “Ermeni Asıllı ...”, s.239.

²⁷⁰ Ömer Engin Lütem, “Olaylar ve Yorumlar”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı:37-38, 2010-2011, s.127.

tarihinde, Ermeni soykırımının inkârını suç sayan bir yasayı kabul etmiş ancak bu yasa 28 Şubat 2012’de ifade özgürlüğü bağlamında anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Konseyi tarafından iptal edilmiştir.²⁷¹ Bir diğer Birlik ülkesi İsveç de, Ermeni soykırım iddialarını kabul eden ve aynı zamanda Asurî, Süryani, Keldani ve Pontus Rumlarının da Osmanlı İmparatorluğu zamanında soykırıma uğradığını iddia eden bir karar tasarısını 11 Mart 2011 tarihinde bir oy farkla kabul etmiştir.²⁷² Dönemin İsveç hükümeti, parlamentosunun aldığı bu karara karşı olduğunu açıkça belirtmesine rağmen seçimlerden sonra kurulan yeni hükümette kararı sahiplenmekte olan üyeler yer almıştır.

Benzer bir durum İsviçre’de de bulunmaktadır. Türk siyasetçi Doğu Perinçek İsviçre’de yasayı delemek eylemlerde bulunmuş ve Ermeni Soykırımı iddialarının uluslararası bir yalan olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine İsviçre’de çeşitli cezalar alan Perinçek, 2008 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne (AİHM) başvuruda bulunmuştur. AİHM 17 Aralık 2013’te İsviçre’nin insan hakları ihlalinde bulunduğunu belirtmiştir. İtiraz başvurusu Ekim 2015’te reddedilen İsviçre mahkemece mahkûm edilmiştir.²⁷³

1.2. Avrupa Birliği Kurumları ve Ermeni Sorunu

AB kurumlarınca Türkiye hakkında alınan kararlar göz önünde bulundurulacak olursa AP kararları AB Komisyonu ve AB Konseyi’nin aldıkları diplomatik kararlara göre daha açık ve nettir. Bağlayıcı sonuçları olmasa bile AP tarafından alınan kararlar ve raporlarda AB’nin Ermeni meselesi çerçevesinde Türkiye ile ilişkilerine bakış açısını ortaya koyan önemli ifadeler bulunmaktadır.

1970’lerin terör eylemleri ardından başlayan Ermeni lobi faaliyetleri, Avrupa kanadındaki ilk siyasi meyvesini Türkiye’nin AB’ye tam üyelik başvuru yapmasının hemen ardından almıştır. AP, Türkiye’nin 17 Nisan 1987’de AB’ye tam üyelik başvurusunu yapmasından kısa bir süre sonra, “Ermeni Sorununun Siyasi Çözümü Üzerine Karar” ismiyle konuya ilişkin alınmış en kapsamlı kararı kabul etmiştir.²⁷⁴ Alınan

²⁷¹ Türkiye-Fransa İlişkileri.

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa>> (21.02.2015)

²⁷² Ömer Engin Lütem, “Olaylar ...”, s.127.

²⁷³ AİHM Kararını verdi: ‘Soykırım’ davasında Perinçek haklı. <<http://www.hurriyet.com.tr/aihm-nihai-kararini-verdi-soykirim-davasinda-dogu-perincek-hakli-40002454>> (07.10. 2015)

²⁷⁴ Soner Karagül, “AB ve Ermeni Sorunu”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı:8, Kış 2003, s.178.

kararlarda yakın zamanda işlenen Ermeni terör eylemlerine rağmen Türkiye antipatisi içeren maddeler olduğu görülmektedir.

Alınan kararda 9 Aralık 1948 BM Genel Kurulu'nun soykırım tanımlamasına atıfta bulunulmuş ve 1915 – 1917 arasında yaşanan olayların bir soykırım olduğu ifade edilmiştir. Bununla beraber 1974 – 1986 yılları arasında yaşanan Ermeni terörü de kınama şeklinde kararda yer almıştır. Ancak asıl olarak Türkiye, Jön Türk hükümeti döneminde yaşanmış olaylardan sorumlu tutulmakla beraber Ermeni meselesinin soykırım olarak tanınmamasının tam üyeliğe engel oluşturacağı belirtilmiştir.²⁷⁵

Ermeni meselesi özelinde AB'nin takınmış olduğu tavır, Birliğin kendi yasal mevzuatına ve organlarına aykırıdır. Türkiye'nin tarihi bir mesele olarak gördüğü Ermeni sorunu, siyasi olarak üyelik sürecinde önüne çıkartılmış ve bir koşul olarak öne sürülmüştür. Ancak, ne Amsterdam Antlaşması'nda ne de Kopenhag Kriterleri'nde böyle bir koşul veya etki mekanizması yoktur.²⁷⁶ Türkiye'ye karşı takınılan tutumda çifte standart uygulandığının açık göstergesi olan bu durum, Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde önündeki en büyük engellerden birisi olarak durmaktadır.

AB 1997 yılında Lüksemburg'daki Konsey toplantısında aldığı kararla 1998'den itibaren Türkiye'ye ilerleme raporları vermeye başlamıştır. Türkiye'ye AB tarafından verilen bu ilk ilerleme raporunda Ermeni sorunundan bahsedilmemiş, Ermeni kelimesi sadece Türkiye'nin azınlıklarından birisi olarak telaffuz edilmiştir. Türkiye'nin resmi olarak aday ülke olduğu 1999 yılının İlerleme Raporunda da yer almayan Ermeni meselesi, 2000 yılında AP Genel Kurulu'nca kabul edilen *Katılıma Doğru Türkiye'nin İlerlemesi Üzerine Rapor*'da “AP, Türk Hükümeti'ni ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni ülkesindeki Ermeni azınlığa olan desteğini, modern Türk devleti kurulmadan önce bu azınlığın Türkiye'de maruz kaldığı soykırımı kabul etmek suretiyle artırır.” ifadeleriyle yer almıştır.²⁷⁷

AB Kurumlarınca hazırlanan raporlarda Ermeni diasporaları ve Ermenilerin kurduğu derneklerin etkileri görülebilmektedir. Fransa'da kurulmuş olan *Ermeni Meselesi Avrupa Komitesi - Comité Européen de la Cause Arménienne* (CDCA) isimli lobi kuruluşu, 2002 yılında yayınlanan Türkiye İlerleme Raporu'nun içeriğinin hazırlanmasında Ermeni

²⁷⁵ *Resolution on a Political Solution to the Armenian Question*, Avrupa Parlamentosu, 18 Temmuz 1987.

²⁷⁶ Pınar Eray, Türkiye AB İlişkileri ve Ermeni Sorunu, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2011, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.34.

²⁷⁷ Ibid, s.36.

menfaatleri doğrultusunda çok çalışmıştır.²⁷⁸ Raporda Türkiye'nin Ermenistan'a uyguladığı ambargo ile sınır kapılarının hala kapalı durumda olması eleştirilmiştir.²⁷⁹

AP Güney Kafkasya ülkeleriyle ortaklık ve işbirliği anlaşmaları çerçevesinde 2002 yılında Güney Kafkasya Raporu hazırlatmıştır. İsveçli Yeşiller Grubu üyesi olan Per Gahrton tarafından hazırlanan bu raporun ve buna ilişkin karar tasarısının, Ermeni lobilerin etkisi altında kaldığı açıkça görülmektedir. Bu karar tasarısında da “*Türkiye’den, Avrupa’ya katılmak amacı ile uyum halinde olarak, Ermenistan’a uyguladığı ablukaya sona erdirmeye yönelik uygun önlemleri alması*” istenmiş, ve “*(AP) 1915 Ermeni soykırımını bir gerçek olarak tanıyan 18 Temmuz 1987 tarihli kararındaki tutumumu teyit eder*” ifadelerine yer verilerek Türkiye’nin de soykırımı tanıması istenmiştir.²⁸⁰

1998’den itibaren yazılan İlerleme Raporlarının kimisinde 1987 kararlarına ithafen soykırım ifadesi vurgulanmakta ve bunun Türkiye’nin üyeliğinde bir engel olduğu öne çıkarılırken, kimisinde sadece Ermenistan Devleti ile olan mevcut durum ve Ermeni azınlıkların vakıf malları ile azınlıkların durumundan bahsedilmektedir. AB Zirveleri kararlarında da Türkiye’nin aday ilan edilmesinden sonra Ermenistan ile sınır sorunlarının çözümü yönünde ifadelere yer verilmiş ancak 1915 olaylarının soykırım olarak tanınması gerektiğine yönelik ifadeler yer almamıştır.

Türkiye ve Ermenistan arasındaki sorunların ortadan kalkarak ilişkilerin normalleşmesi adına İsviçre’nin arabuluculuğu ile başlatılan *Ermeni Açılımı* süreci 2007 yılında İlerleme Raporu’na konu olmuştur. Türkiye’nin Ermenistan’a yönelik tavırlarında olan düzelmeden olumlu olarak bahsetmiştir. Ayrıca, kapalı konumda olan kara sınırının açılması adına beklentilerin olduğu söylenerek aksi halde Türkiye’nin girişimlerinin sembolik olarak kalacağı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra 2007’nin Ocak ayında öldürülen Ermeni gazeteci Hrant Dink’in ismi raporda anılarak toplumda oluşmuş olan dayanışma övülmüş ancak polisin kapsamlı soruşturma yapması gerektiği vurgulanmıştır.²⁸¹ 2008 ve 2009 yılı raporlarında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün Ermenistan’a yapmış olduğu ziyaretten olumlu olarak bahsedilmiş ve gelişmeler sevindirici bulunmuştur.

1915 sözde Ermeni soykırımı gösterilerinin Türkiye’de serbest ve barışçıl bir şekilde yapılabildiği 2013 ve 2014 yılı İlerleme Raporlarında yer almıştır. Ayrıca Nisan 2014’te

²⁷⁸ Ibid, s.37.

²⁷⁹ *Türkiye 2002 İlerleme Raporu*, Avrupa Komisyonu, s.113, Ekim 2002.

²⁸⁰ Ömer Engin Lütem, “Olaylar ve Yorumlar”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı:4, 2001, s.28.

²⁸¹ *Türkiye 2007 İlerleme Raporu {COM(2006)663}*, Avrupa Komisyonu, s.74, 06 Kasım 2007.

Başbakan Erdoğan tarafından Ermeni tehcirinde hayatını kaybeden Ermenilerin torunlarına yönelik Ermeni dilleri ile beraber 9 farklı dilde taziye mesajı yayımlaması son derece sevindirici bulunmuştur. Bunların yanı sıra, Hrant Dink Vakfı tarafından Kasım 2014'te Boğaziçi Üniversitesi'nde Türkiye'deki Müslüman Ermenilere ilişkin çığır açan bir konferansın düzenlenmesi olumlu olarak İlerleme Raporunda yer almıştır.²⁸²

Avrupa kurumları tarafından Türkiye ile ilgili hazırlanan raporlarda ve kararlarda Ermeni meselesinin başta ifade özgürlüğü ve azınlık hakları gibi başlıklar altında sürekli olarak mercek altında olduğu görülmektedir. Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımına yönelik giderek nötrleşen tavrı AB Kurumları tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ancak bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, ne üye devletlerce ne de AB Kurumlarınca yürütülen üyelik müzakerelerinde Türkiye'nin ağzına bir kaşık bal çalmaktan öteye somut bir gelişme yaşanmamaktadır. Ermeni meselesi, Türkiye'nin üyelik için önünde bir engel teşkil etmeye devam etmektedir.

2. Kıbrıs Sorunu ve Rum Lobisi

Türkiye'nin AB'ye üyelik müzakerelerinde karşısında duran en somut engel Kıbrıs sorunudur. 2004 yılında Kıbrıs'ın yarısı AB'ye tam üye olmuştur. Lüksemburg'da toplanmış olan AB Dışişleri Bakanları, Ankara Antlaşması'nı Güney Kıbrıs'ı da kapsayacak şekilde genişleten Ek Protokolü 13 Haziran 2005'te onaylamış ve imza için Türkiye'ye gönderme kararı almıştır. Protokolün imzalanması, Türkiye ile müzakerelere başlanılabilmesi adına AB tarafından ön şart olarak sunulmuştur. Türkiye, Protokolü İngiltere ile mektup teatisi yoluyla imzalamış ve Protokolün yanında gönderdiği bir bildiriyle bu imzanın Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıma anlamına gelmediğini belirterek Rum yönetiminin Türk hava ve deniz limanlarını kullanamayacağı çekincesi ortaya konmuştur.²⁸³

Türkiye'nin 1974 müdahalesi ile son verdiği Kıbrıs Cumhuriyeti'ni resmi olarak tanıma anlamına gelecek bu karar, Türkiye'yi Kıbrıs'ın kuzeyinde işgalci konumuna düşürürken Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) varlığını yok saymış olacaktır. Bu yüzden Türkiye limanlarını Kıbrıs'a açmamış ve nihayetinde yürütülmekte olan

²⁸² Türkiye 2014 İlerleme Raporu {COM(2014) 700}, Avrupa Komisyonu, s.59, 08 Ekim 2014.

²⁸³ Rıdvan Karluk, "Güney Kıbrıs'ın Gümrük Birliği'ne Katılım Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:5, No:2, Kış 2006, s.75.

müzakelerden doğrudan üyelikle ilgili olan sekiz başlık dondurulmuştur. Ayrıca hiçbir müzakere faslının geçici olarak kapatılmayacağı belirtilmiştir.²⁸⁴

Ek Protokolün imzalanmasından sonra, Türkiye'nin bildirisine tepki gösteren Avusturya Başbakan Yardımcısı Hubert Gorbach Türkiye'nin Güney Kıbrıs'ı tanımadan AB'ye tam üye olmasının mümkün olmadığını söylemiştir.²⁸⁵ Avrupa'nın bu konudaki sözcülüğünü üstlenen Gorbach'ın ifadeleri Türkiye'ye karşı takınılan önyargılı tutumun açık göstergesidir. Bu ifadelerin devamında Gorbach, Türkiye'nin Kıbrıs'ı tanıyarak ileriye doğru bir adım atmış olacağını ancak bunun son olmayacağını da belirtmiştir.²⁸⁶

Bugün, Kıbrıs'taki bölünmüşlük sorunu tek başına bile Türkiye'nin Birlik üyeliğine zarar vermekte iken, bir de Rum lobisinin Türk karşıtı kampanyaları yürütmesi, Türkiye'nin dış politikasını olumsuz etkilemektedir. Rum lobisine ek olarak AB üyesi olan Kıbrıs Rum Kesimi'nin (GKRY) veto hakkı ile beraber kazandığı diplomatik güç, Türkiye'nin baş etmesi gereken önemli bir sorunu haline gelmiştir.

2.1. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ndeki Kördüğümü: Kıbrıs Sorunu ve Rumlar

Kıbrıs'ın aslında 1960'tan bugüne var olan sorunları, 1974'de Türkiye'nin askerî müdahalesi, KKTC'nin kuruluşu, uzun yıllar süren barış müzakereleri, Annan Planı gibi uluslararası çabalar ve Güney Kıbrıs'ın AB'ye üye olması gibi birçok farklı süreçler geçirmiş ancak buna rağmen sorun çözümsüzlüğe demir atmış vaziyettedir. Bütün yaşanan süreçlerde Türkiye'nin de zarar görmesine neden olacak şekilde sonuçlar alınmasının en önemli etkenler ABD ve AB'deki Rum lobisi tarafından yürütülen faaliyetler ve bunları destekleyici nitelikte Yunanistan'ın devlet olarak özellikle AB üyeliği ile elde tuttuğu diplomatik gücü kullanarak yaptığı engellemelerdir.

1974 yılında ada, iki toplum arasında oluşturulan tampon bölge ile ikiye bölünmüştür. Bu tampon bölgenin güvenliği 1974'ten günümüze dek, BM Barış Gücü askeri ile sağlanmaktadır.²⁸⁷ Türkiye'nin müdahalesi sonrasında adadaki şiddet durmuş ve her iki taraf arasında BM gözetimi altında sürekli toplantılar yapılarak bir çözüm süreci

²⁸⁴ AB Bakanlığı, Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum.
<<http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=65Z>> (22.06.2015)

²⁸⁵ Rıdvan Karluk, "Güney Kıbrıs'ın ...", s.75.

²⁸⁶ Ibid.

²⁸⁷ Thomas Diez, "Introduction Cyprus and the European Union as a political and theoretical problem," *The European Union and the Cyprus conflict Modern conflict, postmodern union*, Thomas Diez, Manchester and New York: Manchester University Press, 2002, p.562.

başlamıştır. Ancak, asıl hedeflenen iki toplumlu, federal yapıda bir Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yönelik herhangi bir sonuç alınamamıştır.²⁸⁸ Bunun üzerine Türk tarafı, tek taraflı bir adım atarak 15 Kasım 1983'te KKTC'nin bağımsızlığını ilan etmiştir. Türklerin bu hamlesine karşın BM, 18 Kasım 1983 tarihli, 541 numaralı karar ile KKTC'yi yasal olarak geçersiz ilan etmiş, KKTC'nin geri çekilmesini ve BM üyesi ülkelerin KKTC'yi tanımamasını söylemiştir. Bunun yanı sıra, Rum yönetiminde kalan topraklar Kıbrıs Cumhuriyeti olarak ilan edilmiştir.²⁸⁹ Sorunu çözümsüzlüğe götüren asıl gelişme, 2004 yılında BM nezdinde yürütülen Annan Planı'nın Kıbrıslı Rumlar tarafından reddedilmesine rağmen, Rum Kesiminin adanın tamamını temsil edecek şekilde AB üyeliğine kabul edilmesi olmuştur.

2004 yılında AB'nin genişlemesi önündeki en büyük soru işaretlerinden bir tanesi de bölünmüş Kıbrıs'ın AB'ye nasıl üye olacağı sorusuydu. Bu bağlamda Yunanistan ve Rum lobisi AB koridorlarında Türklerin kontrolünde olan kısmı hariçte tutacak şekilde de olsa Kıbrıs'ın AB'ye tam üye olması adına yoğun çaba sarf etmişler. Bu hususta Yunanistan Kıbrıs'ın üyeliği konusunda yaşanabilecek olumsuz bir gelişme karşısında kendisi de Kıbrıs'la beraber üyeliğe hazırlanan Doğu Avrupa ülkelerinin üyeliklerini veto edeceğini açıklaması verilebilecek en somut örneklerden birisidir.²⁹⁰

Genişlemeden hemen önce sorunun çözümü için 15 Kasım 2002 tarihinde BM Genel Sekreteri Kofi Annan, GKRY Lideri Glafkos Klerides'le ve KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'la yürütmekte olduğu bir dizi görüşmeyi sona erdirmiştir. Görüşmeler sonunda, iki kurucu devlete sahip, tek bir uluslararası kişilik ve egemenliğe sahip olacak Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması *Annan Planı* adıyla referanduma sunulmasına karar verilmiştir. ABD'de yer alan *Kıbrıs için Adalet Uluslararası Koordinasyon Komitesi*²⁹¹ (PSEKA) Başkanı Philip Christopher ABD Dışişleri Bakanı Collin Powell ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Condeleeza Rice ile birebir görüşmüş ve Annan Planı'nın uygulanmaması için yoğun çaba göstermiştir. Aynı şekilde yine ABD merkezli bir diğer önemli Rum lobisi olan Amerika Kıbrıs Federasyonu'nun (Cyprus Federation of America) Başkanlığını yapan Peter Papanicolaou Annan Planı hususunda ABD'nin takınmış olduğu

²⁸⁸ Nikolas Kyriakou, Nurcan Kara, "Minority Rights: Solutions to the Cyprus Conflict", London, *Minority Rights Group International*, p.21.

²⁸⁹ Mehmet Özey, "Justice in the Global Village: Implications Emerging from the Cyprus Problem," *AB Kışkırtıcı Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, Ahsen Yayınevi, Ankara 2002, 188-198.

²⁹⁰ Ziya Öniş, "Domestic Politics, International Norms and Challenges to the State: Turkey-EU Relations in the post-Helsinki Era", (ed. Barry Rubin, Ali Carkoglu), *Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics*, Frank Cass&Co, New York, p.65.

²⁹¹ International Coordinating Committee Justice for Cyprus

tavırdan rahatsız olduklarını belirtmiş ve Kıbrıs sorununun AB-Türkiye, AB-ABD ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmesinin yanlış olduğunu vurgulamıştır.

Annan Planı'nın uygulanması konusunda başarısız girişimlerde bulunan Rum lobisi, referandumda yer alan maddelere müdahale etmek istemiştir. Washington'da yer alan Coordinated Effort of Hellenes²⁹² adlı Rum lobisi de Annan Planı'nın uygulanışını engellemek adına yoğun çaba sarf etmiştir. Ayrıca bu hususta olduğu gibi Kıbrıs ve Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili her durumda ABD'de yer alan Rumların bir araya gelerek yeknesak bir lobi gücü oluşturmaları adına daha fazla aktif olacaklarını belirtmişlerdir.²⁹³ Nihayetinde 24 Nisan 2004 tarihinde yapılan referandumda Kıbrıs'ın kuzeyi plana % 64.91 oranında evet derken, % 35.09 hayır demiş; buna karşın zaten AB üyeliği garantilenmiş olan Güney Kıbrıs'ta %75.83 hayır, %24.17 evet oyu çıkmıştır.²⁹⁴

Referandum sonucuna rağmen GKRY, askerî, siyasi, ekonomik, sosyolojik olarak hiçbir şekilde, herhangi bir kontrol yetkisinin olmadığı toprakları da temsil edecek şekilde AB'ye üye olmuştur. AB, aslında yapmış olduğu hataya karşı bir bakıma günah çıkarma mahiyetinde 2004 yılından sonra Kuzey Kıbrıs'a ekonomik yardım yapmaya başlamıştır. Komisyona göre Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs hükümetince kontrol edilemeyen topraklarda yaşamalarına rağmen AB üyesi bir devletin vatandaşlarıdır. AB'nin Kıbrıslı Türklerle yönelik politikası, Kıbrıs'ın AB'ye üye olmasından hemen önce, 26 Nisan 2004 tarihinde Konsey tarafından belirlenmiştir. Türk tarafının AB'de yer alma isteği açık bir şekilde ifade edildiğinden bahsedilerek Konsey'in Türk tarafına yönelik izolasyonları kaldırması ve Kıbrıs Türk toplumunun ekonomik gelişiminin desteklenmesi yoluyla Kıbrıs'ın yeniden birleşmesinin cesaretlendirilmesine karar verilmiştir.²⁹⁵ Genişleme Genel Direktörlüğü, adanın kendine has durumuna ilişkin olarak *Kıbrıslı Türkler için Çalışma Grubu*'nu kurmuş ve adayı ikiye bölen Yeşil Hattan geçişlerle ilgili olarak 29 Nisan 2004'te *Yeşil Hat Düzenlemesi*²⁹⁶ 'ni hayata geçirmiştir. AB, 2006 yılında Kıbrıslı Türkleri birliğe

²⁹² Rumların Koordineli Çabası

²⁹³ Greek Lobby warns that without Changes Annan Plan will be defeated.

<<http://www.greeknewsonline.com/greek-lobby-warns-that-without-changes-annan-plan-will-be-defeated>> (26.10.2015)

²⁹⁴ Almanak 2004.

<http://dosyalar.hurriyet.com.tr/almanak2004/almanak_details.asp?sid=4&nid=90> (10.05.2015)

²⁹⁵ Turkish Cypriot Community, < http://ec.europa.eu/cyprus/turkish_cypriots/index_en.htm> (05.05.2015)

²⁹⁶ Council Regulation No. 866/2004.

yakınlaştırma adına Kuzey Kıbrıs'a 259 milyon Euro'luk bir bütçe ayırmıştır.²⁹⁷

Tüm bunlar, Türkiye gibi önemli bir ülkeyle AB'nin ilişkilerini doğrudan etkileme gücünü elde eden Kıbrıslı Rumların elde ettiklerinin yanında oldukça önemsiz kalmaktadır. 2004 Genişlemesi ardından gerçekleştirilen ilk Konsey toplantısında, Kıbrıs Rum Kesimi Cumhurbaşkanı da yeni üye olarak Brüksel'deki yerini almıştır. O toplantıda Konsey, Türkiye'nin Kıbrıs sorunun çözümü adına göstermiş olduğu çabaları takdire şayan olarak nitelendirmiş ayrıca Ankara Antlaşması'nın Birliğe yeni katılan üyeleri de kapsamı yönünde karar almıştır. Türkiye'nin tanımadığı bir devlet olan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Ankara Antlaşmasına taraf olan bir devlet olması, Türk hükümetince kabul edilemez bulunmuştur. Nitekim Ekim 2005'te başlayan Türkiye – AB üyelik müzakereleri, Türk limanlarının ve hava sahasının Güney Kıbrıs'ın kullanımına açılmaması bahane edilerek dondurulmuştur. Kıbrıs'ın AB üyeliği, Avrupa'daki Türk karşıtı propagandaya yeni bir güç katmıştır.

2.2. Rum Lobisinin Türkiye'nin Üyeliğini Engellemeye Yönelik Faaliyetleri

AB'ye üyelik konusunda da Rum Lobisi uzun süre Türkiye'nin önündeki en büyük engel olmuştur. Kıbrıs sorunu ise Rum lobisini besleyen en büyük ve en somut kozdur. Bu bağlamda Türkiye en başta Mayıs 2004 yılında adada gerçekleştirilen Annan Planı referandumunda istediği sonucu alamamış, daha sonrasında ise Aralık 2004'te Türkiye'nin önüne üyelik için iki önemli şart konulmuştur.

Türkiye, Kopenhag kriterlerinin dışında açık bir şekilde Yunan hükümetinin etkisinde kalan AB yetkililerinin dış politika konusunda tavsiyelerine maruz kalmıştır. Birçok Avrupalı yetkili Türkiye'nin komşularıyla yaşadığı sorunların uluslararası hukuk çerçevesinde çözülmesi daha fazla sorumluluk alması adına çaba göstermesi gerektiğini söylemiştir. Burada görünürde olumlu olan bu girişimler Ege Denizi'nde yaşanan kıta sahanlığı sorununa açıkça Yunanistan'ın görüşü doğrultusunda yön verme amacıyla yapıldığı görülmüştür. Türkiye bu soruna Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) uluslararası kurumlarda güçlü olan Rum lobisinden etkilenecek vereceği karardan çekindiği için UAD'nin müdahalesine karşı çıkmaktaydı.²⁹⁸ Ancak AB yetkilileri Yunanistan'ın

²⁹⁷ George Kyris, Northern Cyprus: the Other Side of the Green Line. <<https://euobserver.com/opinion/115278>> (29.04.2015)

²⁹⁸ Hilal Elver, "Reluctant Partners: Turkey and the European Union", *Middle East Report*, Vol:35, Summer 2005, p.26.

önerisi doğrultusunda Türkiye'ye UAD'nin duruma müdahale etmesi konusunda baskı yapmıştır.

Ermeni ve Yahudi lobisiyle beraber dünyanın en önemli üç lobi grubundan biri sayılan Rum lobisi, Atina ve Lefkoşa'nın ihtiyaçları doğrultusunda etkin lobicilik tekniklerini kullanarak, 1950'li yıllardan itibaren Amerikan siyasi yaşamının önemli bir ögesi haline gelmiştir. Lobinin baskı gücünü tam anlamıyla ortaya koyması 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında, özellikle 1975 yılında gerçekleşmiştir. Lobinin ilk büyük başarısı Türkiye Cumhuriyeti'ne 1975'ten 1978'e kadar, ABD tarafından konan silah ambargosudur. Dönemin ABD Başkanı Gerald Ford ambargoya karşı olmasına rağmen, Rumların yaptığı yoğun lobi faaliyetlerinden sonra karar, 19 Eylül 1974'te 27'ye karşı 64 oyla Senato'da kabul edilmiş, devamında Temsilciler Meclisi'nde bu oran 26'ya karşı 374'e yükselmiştir. Başkan Ford tarafından iki defa veto edilen yasa tasarısı, lobinin yoğun çalışmaları sonrası üçüncü defa Ford'un önüne gelmiş ve Başkan tarafından onaylanmak durumunda kalmıştır.²⁹⁹

21. Yüzyılın başlarından itibaren Rumlar yoğun bir şekilde ABD'ye göç etmektedirler. Bugün yurtdışında yaşayan Rumların %61'i ABD'de yaşamaktadır.³⁰⁰ 2009 yılı nüfus sayımına göre ABD'de yaşayan Rumların sayısı 1.390.000'dir.³⁰¹ Bugün Amerika'daki Rum diasporası güçlü lobi kuruluşlarına sahip hale gelmiştir. Buradaki Rum Lobi kuruluşlarından üç tanesi öne çıkmaktadır. Bunlar, Amerikan Helen Eğitimle Gelişme Derneği -The American Hellenic Educational Progressive Association (AHEPA), Amerika Helen Konseyi-The Hellenic Council of America (HCA) ve Amerika Helen Enstitüsü-American Hellenic Institute (AHI)'dir.

AHEPA, ABD'de yer alan Rum Lobilerin en köklüsüdür. 1922'de kurulmuş olan örgütün temel amacı Hellenizmi yükseltmek olarak tanımlanmaktadır.³⁰² Bugün Amerika'nın en etkin lobi kuruluşlarından birisi haline gelmiş olan AHI, 1 Ağustos 1974'te Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi sonrasında kurulmuştur. Silah ambargosunda büyük payı olan AHI, aynı yıl Kongre'de Kıbrıs için 25 milyon dolarlık bir yardım paketi

²⁹⁹ Bilgehan Gültekin, "Rum Lobisi", (der. Leyla Budak, Bilgehan Gültekin), *Ermeni, Rum, Yahudi Lobileri Örneğinde Lobicilik Kavramlarına Giriş*, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2007, s.129-130.

³⁰⁰ Şuhnaz Yılmaz, *Impact of Lobbies on Turkish-American Relations*.
<<http://home.ku.edu.tr/~syilmaz/doc/11.pdf>> (11.05.2015)

³⁰¹ U.S. Census Bureau, 2009 American Community Survey, B04006, "People Reporting Ancestry,"
<<http://www.census.gov/compendia/statab/2012/tables/12s0052.pdf>> (11.05.2015)

³⁰² Bilgehan Gültekin, "Rum Lobisi ...", s.132.

çıkarmayı başarmıştır. AHI'nin yıllardır düzenli olarak yapmış olduğu lobi faaliyetleri sayesinde bugün Kıbrıs'a toplam yapılan Amerikan ekonomik yardımları 400 milyon doları aşan bir rakama ulaşmıştır.³⁰³ AHI'nin asıl lobicilik görevini üstlenen kurumu ise 1975'te kurulmuş olan Amerikan Helen Enstitüsü Halkla İlişkiler Komitesi - American Hellenic Institute Public Affairs Committee, Inc. (AHIPAC)'tir. Örgütün Kongre'yi etkilemek üzere kurmuş olduğu ve çok etkili olan bir diğer bölümü ise Congressional Contact Leadership Team (CCLT) olarak adlandırılan Kongreye Dönük Liderlik Timi'dir.

Amerika'da var olan lobi örgütlerini ortak bir noktada buluşturan temel öge Rum-Ortodoks Kilisedir. Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Hristodos'un 2003 yılında Türkiye'nin AB üyeliğine alınmaması yönünde yapmış olduğu siyasi açıklama, kilisenin Türkiye karşıtı lobi odaklarından biri olduğunun kanıtı durumundadır.³⁰⁴ Kilisenin Türkiye aleyhinde yürütmüş olduğu kampanyalardan birisi de Fener Rum Patrikanesi'nin Ekümenik statüsü alması konusudur.

İstanbul'da Vatikan benzeri bir özerklik ve yapılanma maksadının arka planında kesinlikle tarihi ve siyasi çok daha derin meseleler yatmaktadır. Ancak Lozan'da elde edilemeyen ekümenik statüsü, Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde karşılaştığı engellerden birisi olarak da önüne gelen meselelerden birisi haline gelmiştir. Ekümeniklik talebini destekleyen AP 24 Ekim 1996'da, konu ile ilgili karar metninde *“Dünyanın her tarafındaki milyonlarca Ortodoks Hristiyan için Konstantinopolis'teki Patrikhane'nin önemini göz önünde bulundurarak, Türk yetkililerin ekümenik Patrikhane'nin, korunması konusundaki yükümlülüklerinin farkında olarak, ekümenik Patrikhane'nin ve diğer dinsel yerlerin binalarının korunması için gerekli önlemleri alması için Türk yetkililerine çağrıda bulunur.”* ifadelerine yer vermiştir.³⁰⁵

AK 2000 yılı İlerleme Raporu'nda ve 13 Kasım 2001 tarihinde almış olduğu kararda Ruhban Okulu'nun yeniden açılması konusunu kaleme almış ve İnsan Hakları vurgusu yapmıştır. AB, 2005 tarihindeki raporunda da Heybeliada Ruhban Okulu konusunu gündeme getirmiş ve Avrupa'da var olan camiiler örnek gösterilerek Türkiye'nin bunu

³⁰³ American Hellenic Institute History. <<http://ahiworld.org/about-ahi/ahi-history.html>> (11.05.2015)

³⁰⁴ Bilgehan Gültekin, *Lobicilik ...*, s.132.

³⁰⁵ Emrullah Yalçın, “Fener Rum Ortodoks Patrikanesi'nin Ekümenikliği Tartışmaları ve Gerçekler”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 50, Güz 2012, s.500.

açması gerektiği vurgulanmıştır.³⁰⁶

1996 yılında Ege Denizi'nde yaşanan Kardak/İmia Kayalıkları krizinde Türkiye ile Yunanistan'ın karşı karşıya gelmesi üzerine Rum lobilerinin yapmış olduğu girişimler sonrasında, Yunanistan'ın cesaret edemeyip kendisine ait olduğunu söyleyemediği kayalıklar, AB tarafından yapılan bir açıklama ile Yunanistan'a ait olduğu ilan edilmiştir.³⁰⁷

Rum Lobisi, özellikle Kıbrıs'ın AB'ye dâhil olmasından sonra lobi faaliyetlerine devam etmekle beraber diplomasi gücünü de arkasına almış ve diplomasiyi lobicilik faaliyetlerinde merkezi bir konuma oturtmuştur. 2004 yılı İlerleme ve Tavsiye Raporu'nun açıklanmasının ardından, Kıbrıs ve Yunanistan yetkilileri Türkiye ile müzakerelere başlanması konusunda Zirvede *veto* kullanabilecekleri tehdidini açıkça belirtmişlerdir. Kıbrıs Rum Kesimi lideri Tasos Papadopoulos yapmış olduğu bir açıklamada, Brüksel Zirvesinde evet oyu kullanıp kullanmayacaklarını, Türkiye'nin Rum tarafına karşı sorumluluklarını yerine getirip getirmemesine göre karar vereceklerini belirtmiştir. Aynı dönem Kıbrıs Hükümet sözcüsü Kipros Hrisostomides, Türkiye'nin AB yolunu tıkamak istemediklerini ancak adadaki bölünmüşlüğü sona erdirilmesinin Türkiye'nin katılımının anahtarı olması gerektiğini ifade etmiştir. Dışişleri Bakanı Yorgo Yakov da AB'nin Türkiye ile başlatmak üzere olduğu müzakerelere, Kuzey Kıbrıs ve Türkiye ile ilgili bir dizi sorunun çözülmesi durumunda onay vereceklerini beyan etmiştir.³⁰⁸ Kıbrıs Rum Yönetimi, ellerine geçirdikleri bu üyelik gücünü Türkiye aleyhine her daim kullanabilecekleri mesajını üye oldukları ilk günden itibaren güçlü bir şekilde hissettirmektedir.

Kıbrıs'ın büyükelçileri de birer lobici rolü üstlenmektedir. Bunun öne çıkan en güzel örneklerinden bir tanesi, Kuzey Kıbrıs otellerinin Avrupalı turistlerce tercih edilmemesi adına yapılan çalışmadır. Kıbrıs'ın İsviçre Büyükelçiliği internet sayfasında Kuzey Kıbrıs otellerini isim isim yayınlarak bu otellerde tatil yapmanın illegal olduğunu ilan etmektedir.³⁰⁹

³⁰⁶ Tansel Topbaş, Ekümeliklik ve Fener Rum Patrikanesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, s.140.

³⁰⁷ Mehmet Kaan Sahilyol, *Ethnic Turks In The European ...*, s.169.

³⁰⁸ Muharrem Güneş, Yunanistan – AB – Türkiye Üçgeni: Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1990-2006), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, s.65.

³⁰⁹ Bilgehan Gültekin, *Lobicilik ...*, s.142-143.

Rum Lobisi diplomatik girişimlerle Kuzey Kıbrıs'ın tanınması anlamına gelebilecek her adımı engellemeyi başarmıştır. Spor alanında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Rum Lobisinin baskılarıyla bütün uluslararası spor müsabakalarından izole tutulmaktadır. 2006 yılında Monako ile KKTC arasında yapılması planlanan maç yoğun baskı sonucu iptal edilmiştir.³¹⁰ 2013 yılında da benzer şekilde Londra'da, 19 Mayıs kutlamaları çerçevesinde yapılması planlanan KKTC – Barnet FC maçı lobi baskısı nihayetinde iptal edilmiştir.³¹¹ Bununla beraber İstanbul'da 2006 yılında gerçekleştirilmiş olan Formula 1 yarışlarında dereceye girenlere ödülleri KKTC Cumhurbaşkanı Talat'ın vermesi sonucu Uluslararası Otomobil Federasyonu (FIA) Türkiye'ye 5 milyon dolarlık rekor bir ceza vermiştir.³¹²

3. Kürt Sorunu ve Kürt Lobisi

Türkiye'nin Kürt sorununun tam olarak anlaşılabilmesi için ciddi anlamda tarihsel, sosyolojik, psikolojik ve ekonomik çalışmaların ortaya konulması gerekmektedir. Bunu sadece sosyoekonomik bir geri kalmışlık ya da PKK'nın ayrılıkçı terörü ile açıklamak mümkün değildir. Türkiye'nin bugün yüzleştiği bu sorunun aslında oldukça uzun bir tarihi vardır.

Osmanlı döneminde farklı dillerden ve dinlerden toplulukların oluşturduğu *millet* sistemi kendi içlerinde belli bir otonomi içeren yönetim şeklini içermekteydi. Osmanlı'yı oluşturan Sünni Müslüman topluluklardan Türkler ve Araplar gibi Kürtler de temel unsurlardan bir tanesiydi. Bu yönetim şeklinde her millet, birçok alanda kendi yasal sorumluluk alanına sahipti. Ancak o dönem dahi Osmanlı Kürtleri dilleri ve geleneksel yapılarıyla Türklerden farklı olduklarının farkındaydılar.³¹³ 19. Yüzyıldan itibaren özerk Kürt bölgeleri, çevrelerindeki politik değişimler ve Osmanlı'nın Ruslar ve İran arasında yaşadığı gerilimlerden etkilenmişlerdir. Bu bölgesel sorunlar Kürtlerde rahatsızlık doğurarak kendi bölgelerindeki ekonomik ve sosyal hayat etkilemiştir. Kürtler oluşan bu rahatsızlıklarını, ilk olarak Cizreli Bedirhan Bey ve Mir Mehmet Paşa gibi isimlerin

³¹⁰ Spora Siyaset Karıştırmayın, Vatan Gazetesi.

<<http://www.gazetevatan.com/-spora-siyaset-karistirmayin--71858-gundem/>> (12.05.2015)

³¹¹ KKTC Milli Takımı Rum Engeline Rağmen Maç İçin Londra'da.

<<http://www.cihan.com.tr/news/KKTC-Milli-takimi-Rum-engeline-ragmen-mac-icin-Londra-da-CHMTAzMzQ0NS8y>> (12.05.2015)

³¹² Ceza KKTC'yi Tanıttı, Hürriyet Gazetesi.

<<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5117372.asp>> (12.05.2015)

³¹³ Henri J.Barkey, Graham E. Fuller, *Turkey's Kurdish Question*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Maryland 1998, p.8.

Osmanlı'ya yönelik başlattıkları isyanlarla dile getirmişlerdir.³¹⁴

Osmanlı yönetimi Kürtlerle arasında gerilim çıktığı andan itibaren merkezi yönetimi güçlendirmeye yönelik tedbirler almaya yönelmiştir. İlk olarak, ortaya çıkan kimlik sorununa karşı İstanbul merkezîyetçi bir tepki vermiş, daha sonrasında Osmanlı'nın çok kültürlü ve çok uluslu yapısının yerini alan ve kendisini ulus devlet formatında tanımlayan Türkiye Cumhuriyeti yıllarında ise bu sorun tamamen bir kimlik inkârı şeklinde karşılanmıştır.³¹⁵

Yeni cumhuriyet rejimi, Kemalist laik bir anlayışı temel alan ve üniterliği öne çıkaran bir ulus devlet iddiası taşımaktaydı. Osmanlı döneminde Türk ve Kürtleri tek çatı altında tutan din bağı, Halifelîğin kaldırılması sonrasında zayıflamış hatta doğudaki Kürt tarikatlarının Ankara yönetimine yönelik isyanlarına temel sağlamıştır. Bu açıdan Şeyh Sait İsyanı, önemli dönem noktası olabilecek bir isyan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu isyan sonrasında Takriri Sükûn Kanunu ve İstikâl Mahkemeleri yoluyla Kürtler oldukça sert bir şekilde sindirilmiştir. Bu kanun Kürt tehlikesini savma amacı gütmesinin yanında, temel siyasi ve basın özgürlüklerine de büyük darbe vuracak şekilde birçok gazete ile birlikte Terakkîperver Cumhuriyet Fırkası'nın da kapatılmasına neden olmuştur.³¹⁶

1920–1930 yılları Türk ulusunun inşası açısından son derece önemli olan Türkleştirme politikaları ve Kürtlerin direniş hareketleri, Kürt ulusal kimliğinin oluşmasında etkili olmuş, 1980 ve 1990'ların ayrılıkçı hareketlerini beslemiştir. O dönemde oluşmuş olan Kürt milliyetçiliği ve bu milliyetçilikten doğan etnik şiddetin kendiliğinden var olan bir olgu değil, tepkisel olduğu söylenebilir. Zira Şeyh Sait isyanı Kürtler tarafından etnik bir isyan olarak algılanması olayın üzerinden yıllar geçtikten sonra gerçekleşmiştir.³¹⁷ 1960 darbesiyle beraber Güneydoğu'daki Kürt köy ve kasabalarının isimleri değiştirilmiştir. Ancak, 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortam Kürtlerin batıya gidip eğitim almalarına imkân tanımıştır. 1968 gençlik olaylarıyla beraber Kürtler siyasi bir birliktelik yolunu seçmişlerdir. Solcu bir siyaset anlayışıyla, ilk olarak Türkiye

³¹⁴ Ibid.

³¹⁵ Yılmaz Ensaroğlu, "Turkey's Kurdish Question and Peace Process", *Insight Turkey*, Vol:15, Nu:2, 2013, p.8.

³¹⁶ Nurgün Koç, "Şeyh Sait Ayaklanması", *Turkish Studies*, Cilt:8, Sayı:2, Kış 2013, s.162.

³¹⁷ Maya Arakon, "Ayrılıkçı Kürt Hareketinin Tarihsel Dinamiklerine Kısa Bir Bakış", *Alternatif Politika*, Cilt:2, Sayı:2, Ekim 2010, s.178.

İşçi Partisi çatısı altında buluşarak ülkede etnik bir sorunun var olduğunu yavaş yavaş Türkiye gündeminde dillendirmeye başlamışlardır.³¹⁸

1980 darbesinin getirdiği baskı ve şiddet, hemen sonrasında patlak verecek olan PKK'nın (Kürdistan İşçi Partisi) da en önemli beslendiği kaynak olmuştur. Baskıyla başlayan rejim, hem PKK'nın hem de Avrupa'daki Kürt lobisinin oluşmasında etkili olmuştur. 12 Eylül 1980'den önce zaten Güneydoğu'da var olan sıkıyönetim, faili meçhul cinayetlere dönemin işkence ve gözaltılarının da eklenmesi, iki toplum arasında uzun yıllar sürecektir nifak tohumlarını serpilmesine neden olmuştur.³¹⁹ 1978 yılında Abdullah Öcalan tarafından kurulan PKK, 14 Ağustos 1984'de Türkiye'deki ilk kanlı eylemini Erüh ve Şemdinli baskınları şeklinde gerçekleştirmiştir. Bu tarihten itibaren Türkiye'nin olduğu kadar, Orta Doğu'nun da siyasi, ekonomik, sosyolojik dengelerini yerinden sarsacak yeni bir dönem başlamıştır.

1990'lardan itibaren PKK sorunu, sivil siyaset üzerinde doğrudan sonuç doğuran ve kimi zaman da yönetim krizlerine yol açan bir sorun alanına dönüşmüştür. Özellikle güvenlik odaklı bakış açısını temsil eden unsurlar, sürekli olarak PKK sorunu üzerinden sivil siyaset üzerindeki etkilerini devam ettirmişlerdir. Sivil siyasetin tam olarak devreye bir türlü girememiş olması, güvenlikçi bakış açısının her alanı ele geçirmesine neden olmuş ve sorunu çözmekten ziyade daha da büyötmüştür.³²⁰ 1999'da Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye getirilişi sonrası, örgüt 2004 yılına kadar kanlı eylemlerini durdurmuştur. Ancak, Irak'ta Bölgesel Kürt Yönetimi'nin kurulmasından sonra yeniden silahların konuşması üzerine, özellikle 2007 sonrasında Türkiye'de olabilecek her türlü diyalog ortamı oluşturularak, sorunun demokratik çözümü üzerinde sivil siyasetin kafa yorduğu bir döneme girilmiştir.³²¹

3.1. Avrupa Birliği Üyeliği Sürecinde Kürt Sorunu

Türkiye 1987'de AET'ye tam üyelik başvurusu yaptığında, ülkenin gündeminden yıllarca düşmeyecek, milyonlarca dolar ve binlerce hayata mâl olacak, etnik ayrılıkçı terör hareketi başlayalı henüz üç sene olmuştu. Başvuru sonrasında AB, Türkiye'nin terörle

³¹⁸ Henri J.Barkey, Graham E. Fuller, *Turkey's Kurdish Question ...*, p.15.

³¹⁹ PKK 12 Eylül'le Güçlendi.

<<http://www.yenisafak.com.tr/yazidizileri/pkk-12-eylulle-guclendi-270508>> (22.05.2015)

³²⁰ Hüseyin Yayman, *Şark Meselesinden Demokratik Açılıma Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası*, SETA Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2011, s.29.

³²¹ Maya Arakon, "Ayrılıkçı Kürt Hareketinin ...", s.183.

mücadelesinin en önemli eleştirmeni, gözlemcisi ve değerlendircisi haline gelmiştir. Türk karşıtı lobilerin faaliyetleri neticesinde, Avrupa'daki Türk algısı 1960'dan itibaren giderek kötüleşmekteydi. Bu yüzden, Türkiye'nin terörle mücadelesi her geçen gün daha da güç hale gelmiştir.

Türkiye'nin aday ülke statüsüne alınmasıyla beraber karşısına *Kürt Sorunu* adıyla çıkarılmaya başlanılan sorun, Avrupalılarca aslında bir terör sorunundan çok Türkiye'nin terörle mücadele yöntemlerinin insan hakları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Türkiye egemenliği altındaki topraklar, 1984'de PKK'nın silahlı eylemlerine başlamasından önce de sağ-sol ayrımı çerçevesinde siyasi gerginlik ortamının getirdiği terör eylemlerine sahne olmuştur. Ancak bunlar 1980 Eylül'ünde gelen askeri darbe sonrasında sokakları terk etmiştir.

Türk devleti kendi toprakları dışında da kendini hedef alan terör tecrübesini yaşamıştı. 1960'ların terör gündeminde Ermeni örgüt ASALA yer alırken, 1970'lerde Kıbrıs'ta Türk soydaşlara yönelik terör eylemleri gündemdeki yerini almıştır. Ancak ülke tarihi boyunca bütün bu süreçlerden en kanlısı ve en uzununu, 1984 yılından günümüze değin bölücü emeller doğrultusunda binlerce insanın kanını dökmüş olan PKK terörüdür. Türkiye'nin AET ile 1963 yılında imzaladığı Ankara Antlaşması başlangıç kabul edilirse, o tarihten bu yana Türkiye gündeminde çeşitli form ve isimlerde terör örgütleri ve terör eylemleri sürekli olarak yer almıştır.

Türkiye'nin terörle mücadelesinde ve dış politikasında dönüm noktası sayılabilecek en önemli tarih 1999 senesidir. Türkiye Cumhuriyeti, uzun süredir peşinde olduğu PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ı Şubat 1999'da Kenya'dan Türk topraklarına getirmiş ve İmralı'ya götürüp Türk yargısına emanet etmiştir. Aynı yılın Aralık ayında 12. AB Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi, son zamanlarda yaşanan olumlu gelişmeleri ve ayrıca Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyum yönündeki reformlarını sürdürme niyetini memnuniyetle karşıladığını belirterek, Türkiye'nin diğer aday devletlere uygulananlarla aynı kriterler temelinde Birliğe katılması mukadder bir aday ülke olduğunu ilan etmiştir.³²²

1999 yılının bu iki önemli gelişmesi çerçevesinde Türkiye ve AB ilişkileri muhakkak etkilenmiştir. Türkiye PKK ile yıllar boyu çeşitli düzeylerde askeri ve siyasi mücadele yürütmüştür. Yıllarca Türkiye'nin iç politikasını ilgilendiren bir unsur olarak var olan terör sorunu, Helsinki zirvesinden sonra askeri bir iç sorun kalıbından çıkmış, Güneydoğu

³²² 10 and 11 December 1999 Presidency Conclusions, European Council Helsinki Summit, 11.12.1999

sorunu yahut Kürt sorunu adıyla uluslararası gündemde yeniden tanımlanmıştır. Bu tarihten itibaren sorun, Türkiye'nin karşısına insan hakları ödevleri şeklinde çıkmaya başlamıştır.³²³

Öcalan'ın 16 Şubat 1999'da yakalanışının bir gün sonrasında Berlin'den Londra'ya, Stockholm'den Milano, Roma, Marsilya, Amsterdam, Moskova ve Brüksel'e hatta Dresden, Heilbronn gibi küçük şehirlere kadar, kısa süreli olsa da gösteriler ve şiddet eylemleri ortaya çıkmıştır. Bu gösterilerde PKK yandaşlarınca Yunanistan, İsrail ve Kenya diplomatik misyon binaları olduğu gibi İsviçre'deki uluslararası kurumların binaları hedef alınmıştır. Moskova'da Yunanistan elçiliği basılmış ve kısa süreli rehin alma olayı yaşanmıştır.³²⁴

Abdullah Öcalan'ın yakalanışı sonrasında ortaya çıkan bu görüntüye istinaden AB Genel İşler Konseyi 22 Şubat 1999 tarihinde yapmış olduğu bildiride AB'nin terörün her türüsüne karşı olduğu, bununla beraber terörle mücadelenin demokratik normlara uygun, hukukun üstünlüğüne dayalı ve insan haklarına saygılı olacak bir şekilde sürdürülmesi gerektiğini söylemiştir. AB'nin Türkiye'nin toprak bütünlüğünü desteklemekle beraber Türkiye'nin de Avrupa Konseyi'ne vermiş olduğu sözler çerçevesinde ülke içindeki siyasi sorunları insan haklarına saygılı bir şekilde çözmesi gerektiği belirtilmiştir. Avrupa şehirlerinde Öcalan'a destek şeklinde düzenlenen gösterileri kınanmış ve şiddet eylemlerine hiçbir şart altında tolerans gösterilmeyeceği ilan edilmiştir. Aynı bildirinin son bölümünde ise Türkiye'nin Öcalan'ı adil ve şeffaf bir şekilde yargılaması gerektiğini talep eden AB, idam cezasına karşı olduğunun altını güçlü bir şekilde çizerek Türkiye'ye gerekli uyarıları yapmıştır.³²⁵

Öcalan'ın yakalanışı sonrası Avrupalı ülkeler, çeşitli platformlar aracılığıyla Türkiye'nin yargılama sürecine müdahil olma istekliliklerini göstermişlerdir. Lüksemburg'da toplanan Avrupa Konseyi Dışişleri Bakanları adil yargılanmayı takip etmek adına Türkiye'ye delegasyon göndereceğini belirtmiştir. Türkiye Barolar Birliği de Öcalan davasının uluslararası saygınlığı açısından, Türkiye'nin Devlet Güvenlik

³²³ Muhammet Ali Asil, The Impact of the Kurdish Question on Turkey's Relations with Its Middle East Neighbours and the European Union Between 2002-2012, (Unpublished M.A. Thesis), 2013, İstanbul Sehir University Graduate School of Social Sciences, İstanbul, s.6.

³²⁴ İşte Gerçek Yüzleri, Sabah Gazetesi. <<http://arsiv.sabah.com.tr/1999/02/17/r06.html>> (22.05.2015)

³²⁵ 1999 Regular Report From The Commission on Turkey's Progress Towards Accession, p.6. <http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/1999/turkey_en.pdf> (22.05.2015)

Mahkemeleri'ni reforme etmesi gerektiğini söylemiş ve askeri mahkemelerin kapatılmasını gündeme getirmiştir.³²⁶

31 Mayıs 1999'da başlayan Öcalan davası, 29 Haziran 1999'da Abdullah Öcalan'ın, silahlı terör örgütü kurmak, aldığı kararlar ve verdiği emir ve talimatlarla sevk ve idare ederek, devletin hâkimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya matuf eylemleri gerçekleştirdiği sabit görüldüğünden, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 125. maddesine göre ölüm cezasına çarptırılması kararı ile son bulmuştur.³²⁷ Aynı gün, AB'den Türkiye'nin son 15 yılında hiç uygulanmayan idam cezalarının Öcalan davasında da geçerli olmasını ve infazın gerçekleşmemesi talepleri gelmiştir. Ayrıca 22 Temmuz 1999 tarihli kararda, yeni seçilen AP Başkanı Türkiye'nin idam kararının uygulanmaması için Türk otoritelere çağrıda bulunmuştur.³²⁸

Türkiye'nin 1999 Helsinki'den sonra önüne koyulan yol haritasına yönelik Türkiye 2001-2003 yılları arasında 7 uyum paketi ile reform sürecine sahne olmuştur. Bu paketlerin içinde Kürt meselesi genel olarak demokratikleşme çerçevesinde ele alınmıştır. Mesela ilk uyum paketi 2002 yılında çıkartılmış ve Kürtçenin yasak olması ile terörle mücadeleye yönelik Türk Ceza Kanunu'nda değişiklikler yapılmış, bununla beraber Kürtçe yayım yapma hakkı getirilmiş ve idam cezası kaldırılmıştır.³²⁹ Bununla beraber Öcalan'ın idamına yönelik hüküm kaldırılarak ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çevrilmiştir.

AB üyesi ülkelerin Türkiye'nin terörle mücadelesine ve Kürt meselesine yönelik tavır ve tepkileri farklılıklar barındırmaktadır. Türkiye'nin ASALA ve PKK terörleriyle mücadelesine, İspanya ve İngiltere gibi kendi topraklarında terör deneyimi yaşamış ülkeler Türkiye'nin yanında tavır sergilemektedir. Ancak, Türk karşıtı diasporalardan Ermenilerin etkin olduğu Fransa ve Belçika; Kürt diasporasının etkin olduğu Danimarka ve İsveç gibi ülkeler Türkiye'nin terörle mücadele yöntemine yönelik eleştirel bir tavır takınmaktadır. Hatta Fransa daha da ileriye giderek, 1980'lerden itibaren Ermeni terör örgütü ASALA ile kendi topraklarında eylem yapmama karşılığında işbirliği yapmış, Türk hükümetinin

³²⁶ Turkey warns EU: Keep off Ocalan Trial <<http://www.theguardian.com/world/1999/feb/22/kurds>> (22.05.2015)

³²⁷ *Öcalan Davası Kararı*, Ankara 2 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi, 29.06.1999

³²⁸ 1999 Regular Report From..., p.7.

³²⁹ Mehmet Ali Göngen, *The Kurdish Question in Turkey From The European Union Perspective*, (Unpublished M.A. Thesis), 2012, Joint Master's Programme of Akdeniz University and Hamburg University European Studies Master's Thesis, Antalya - Hamburg, p.21.

Fransa ile ASALA'ya yönelik işbirliği talepleri reddetmiştir.³³⁰

AB içinde Fransa kadar gücü olmasa da, Belçika da Türkiye'nin terörle mücadelesine Fransa benzeri bir tavır takınmaktadır. Özdemir Sabancı cinayetini işleyen Fehriye Erdal Belçika'da yakalandıktan sonra, Belçika Mahkemeleri Türkiye'de işlenen suç yüzünden Belçika'da yargılama yapılmasını reddetmiştir. Ancak bu karar, 2006 yılında Belçika Yargıtayı tarafından bozmuş ve teröristin yargılanmasına karar vermiştir.³³¹ Neticede Erdal yargılanmış ve 4 yıl hapse mahkûm edilmiştir, ancak yapmış olduğu eylemde kullanmış olduğu silah gerekçe gösterilerek bunun bir terör eylemi olmadığına karar verilmiştir.³³²

AB içinde Türkiye'nin terörle mücadelesine destek vermeyen, hatta Türkiye karşıtı terör eylemlerine destek veren bir diğer ülke de Yunanistan'dır. Abdullah Öcalan'ın Kenya'dan Türkiye'ye getirilmesinden hemen önce, Yunanistan'ın Nairobi büyükelçiliğine sığınması ve Yunanlı Subay tarafından korunduğu bunun en önemli göstergelerinden birisi olarak karşımızda durmaktadır.³³³

3.2. Avrupa'daki Kürtler ve Kürt Lobisinin Faaliyetleri

Kürtlerin Avrupa ile ilk tanışması Türklerle aynı şekilde ve aynı amaçlar doğrultusunda olmuştur. 1960'larda Türkiye'den vasıfsız işçi olarak, başta Almanya olmak üzere, Benelüks ülkeleri, Avusturya, İsviçre ve Fransa'ya Kürt göçleri başlamıştır. 1979 İran İslam devrimi bölgeden büyük bir Kürt göçünü Avrupa'ya yöneltmiştir. Ancak 12 Eylül 1980 darbesi, Türkiye'deki birçok baskı altında yaşayan grup gibi Kürtlerin de siyasi ve etnik baskıdan kaçıp, Batı Avrupa'ya göç etmelerinde çok önemli bir dönüm noktası olmuştur.³³⁴ 1995 yılı rakamlarına göre 650 bini Almanya'da, 120 bini Fransa, 80 bin de Hollanda'da olmak üzere 1 milyonun üzerinde bir Kürt nüfusu Avrupa'da yaşamaktadır.

³³⁰ Mehmet Kaan Sahilyol, *Ethnic Turks In The European ...*, s.166.

³³¹ Fehriye Erdal Belçika'da Yargılanacak.

<<http://www.yenisafak.com.tr/dunya/fehriye-erdal-belcikada-yargilanacak-37827>> (27.05.2015)

³³² Belçika'da Fehriye Erdal Davası Temyiz Edilmeyecek,

<<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/13409889.asp>> (27.05.2015)

³³³ Yunanlı Ajan Öcalan'ın Yakalanışını Anlattı. <<http://www.haberturk.com/dunya/haber/17164-yunanli-ajan-ocalanin-yakalanisini-anlatti>> (27.05.2015)

³³⁴ Germany's Kurdish Question. <<http://www.kent.ac.uk/politics/carc/diasporas-and-securitisation/documents/diaspora-politics-and-germanys-kurdish-question.pdf>> (23.05.2015)

ABD’de 20 bin, Kanada’da ise 6 bin civarında Kürt nüfus bulunmaktadır. Bugün Batıda yaşayan Kürtlerin %85’ini Türkiye’den göçenler oluşturmaktadır.³³⁵

12 Eylül darbesi ile 1961’in özgürlükçü anayasası ortadan kalkmış, yeni kurulan rejim gördüğü her tehdidi, gerek dini gerekse farklı dil ya da etnik unsuru, baskı ve işkence ile mümkün olabilecek her yerden silmeye odaklanmıştır. Rejime göre Kürt milliyetçiliği ve siyasal İslam, ulusal kimliğin homojenitesine karşı var olan en büyük zorluklar olarak algılanmaktaydı.³³⁶ Avrupa, Türkiye’de oluşmakta olan demokratik değerlerin tahribatını eleştirirken bir yandan da ülkeden gelen grupların sığınma taleplerini kabul etmiştir.

12 Eylül darbesinden sonra PKK’nın üyelerini yurtdışına çıkarma kararı alması sonrasında üyelerinin bir kısmı Suriye’ye kaçarken bir kısmı da Avrupa’ya geçmiştir. Örgüt öncelikli olarak Türkiye’den gelen Kürtleri örgütlemeyi hedeflemiştir. Bu amaç doğrultusunda Avrupa’da çeşitli isimlerle sosyal ve kültürel amaçlı kuruluşlar kurulmuş, bunların aracılığıyla silahlı eylemlere finansal ve insan kaynakları geliştirilmeye çalışılmıştır. Darbe sonrasında Kürtlerin sayısı tam bilinmese de Türkiye’den Almanya’ya 350 bin siyasi sığınmacı yerleşmiştir.³³⁷

AB içinde PKK terör örgütüne en fazla örgütlenme imkânı veren ülke Almanya olmuştur.³³⁸ Alman hükümeti 1980’lerin başında PKK’nın Almanya’daki protesto eylemlerine karşı olumsuz bir tavır takınmamıştır. Bu dönemde kurulan Kürt-Alman İşbirliği Federasyonu (YEKKOM) PKK ile ilişkilerde üst kuruluş olma özelliğine sahiptir.³³⁹ Bu lobi kuruluşu da Ortadoğu’daki son gelişmeler çerçevesinde PKK’nın terör listesinden çıkarılması adına kamuoyu oluşturmak için çaba sarf etmektedir.³⁴⁰

Sol gruplarla beraber Avrupa’ya giden ya da iltica eden Kürtlerin vücuda getirdiği diaspora tecrübesi, bugün Kürt sorununun önemli unsurlarından biridir. PKK güdümünde hareket eden Kürt lobisi, Avrupa’nın genelinde olduğu gibi Almanya’da da sol grupların

³³⁵ The Kurdish Diaspora.

<<http://www.institutkurde.org/en/kurdorama>> (23.05.2015)

³³⁶ Fuat Keyman, Ahmet İçduygu, *Citizenship in a Global World European Questions and Turkish Experiences*, 1. Basım, Routledge Press, Oxfordshire 2005, p.281.

³³⁷ Vera Eccarius Kelly, “Political Movements and Leverage Points: Kurdish Activism In The European Diaspora”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol:22, Nu:1, 2002, p.91.

³³⁸ Alynna J.Lyon, Emek Uçarer, “Mobilizing Ethnic Conflict: Kurdish Separatism in Germany and The PKK”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol:24, Nu:6, 2001, p.931.

³³⁹ Selim Gökçeğöz, Şeyh Sait İsyanı ve PKK Terör Örgütü Eylemlerinin Uluslararası Ortam Açısından Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, s.112.

³⁴⁰ YEKKOM. <<http://yekkom.com/21-jahre-pkk-verbot-zeit-fuer-dialog>> (03.12.2015)

hatta Avrupalı milletvekillerinin desteğini arkasına almayı başarmıştır.³⁴¹ PKK Avrupa'yı siyasi faaliyetlerin merkezi haline getirme adına 1990'lar boyunca yoğun çaba sarf etmiştir.³⁴²

PKK lobisinin Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde faaliyet gösteren ana yapılanması Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi'dir. (ERNK) ERNK'nın Avrupa'daki faaliyetleri ve birçok alt kuruluşu Abdullah Öcalan hakkında hazırlanan iddianamede de yer almıştır. Bu alt kuruluşlar Özgür Kadın Hareketi (TAJK), Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği (YWRK); ERNK'nın sözde aydınları bünyesinde toplayan alt örgütlenmesi. - Kürdistan Gençler Birliği (YCK); ERNK'nın gençlik örgütlenmesi - Kürdistan Sanatçılar Birliği (HUNDER-KOM); ERNK'nın kültür ve sanatla uğraşan kesimine yönelik bir kuruluştur. - Kürdistan Yurtsever Esnaflar Birliği; ERNK'nın yurtdışında bulunan Kürt orijinli vatandaşlara hitap eden bir örgütlenmesi. - Kürdistan Yezidiler Birliği; yurtdışında bulunan Yezidi kökenli vatandaşları PKK terör örgütüne kazandırma amacını taşıyan oluşum. - Asuriler Birliği; çeşitli Avrupa ülkelerine göçmüş bulunan ve çoğunluğunu Iraklıların oluşturduğu bir örgütlenme. - Kürdistan Ulusal Meclisi (KUM) Avrupa Grubu; PKK tarafından sözde ulusal meclis oluşturmak amacıyla Avrupa ülkelerinde yapılan sözde bir seçim sonucu oluşturulan ancak etkinlik kazanamayan yapılanması. - Avrupa Kürt Devleti Federasyonu (KON-KURD); çeşitli Avrupa ülkelerinde bulunan ve çoğunluğu PKK'nın güdümünde olan derneklerin üst kuruluşu. - Kürdistan İslam Hareketi (KİH); PKK tarafından dindar kesimi kazanmak amacıyla oluşturulan örgütlenme. - Kürdistan Aleviler Birliği (KAB); PKK tarafından Alevi vatandaşları kazanmak amacıyla oluşturulan örgütlenmedir.³⁴³

Avrupa'daki PKK lobisinin faaliyetleri ilk olarak 1994 yılında Atina'da açılan bürodan sonra Viyana, Kopenhag, Oslo, Helsinki, Stockholm, Roma ve Madrid büroları ile büyüme göstermiştir. Avrupa'da PKK'nın güdümündeki bu hareketlenme AP gibi önemli uluslararası platformlarda gündeme alınmış ve Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde karşısına eleştiri ve tavsiyeler şeklinde karşısına çıkmıştır. Hatta lobinin *Kürdistan Aydınlar Birliği* adıyla bilinen koluna mensup bireyler Vatikan'da Papa ile görüşme yapabilmişlerdir.³⁴⁴

³⁴¹ Deniz Altınbaş, "Avrupa'nın PKK'ya Yaklaşımı", *Stratejik Analiz Dergisi*, Cilt:8, Sayı:92, 2007, s.43.

³⁴² Selim Gökçeğöz, Şeyh Sait İsyanı ve PKK..., s.115.

³⁴³ Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, Abdullah Öcalan Davası İddianamesi, s.210.

³⁴⁴ Selim Gökçeğöz, Şeyh Sait İsyanı ve PKK..., s.117.

Türkiye 1984'den sonra diasporadaki Kürtleri de kontrol edebilmek adına Avrupalı devletlerle görüşmeler yapmıştır. Türk-Kürt geriliminin kendi topraklarına sığmamasından endişe eden Avrupa devletleri ilk günlerde Türkiye'den yana tavır takınmışlardır. Bu bakımdan Kürt nüfusun oldukça kalabalık olduğu Fransa ve Almanya 1993 yılında kendi topraklarında Kürtlerin kültürel ve siyasi anlamda var olan derneklerini yasaklamıştır.³⁴⁵ Türkiye'nin bu diplomatik başarısı daha sonraki yıllarda zaman zaman tekrar etse de diasporanın etkin ve başarılı olduğu durumlarda etkisiz kalmıştır.

Diaspora sinema, müzik ve edebiyatta tanınmış figürler üretmiştir. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde seçilmiş olan Kürt kökenli parlamenterler Türkiye siyasetini ve ülkedeki gelişmeleri yakinen takip etmektedir. Diasporayı oluşturan bireylerde yükselen ekonomik refah ile beraber kimliksel aidiyet hissinde de artış gözlenmektedir. 1980'lerden itibaren Avrupa'da doğmuş olan yeni nesil diaspora Kürtleri gelişen iletişim teknolojilerinin de etkisiyle bugün Cizre'de, Hakkari'de olanlara tepki vermekte, hatta Londra'dan, Münih'ten kalkıp dağda PKK'ya katılabilmektedir.³⁴⁶

Avrupa'da 30 yıllık bir deneyime sahip olan Kürt lobisi ağırlıklı olarak PKK üzerinden, Avrupa'da elde ettiği siyasi, ekonomik ve sosyal imkânları Türkiye'ye karşı kullanmış ve kullanmaya devam etmektedir. Diasporadaki aktif Kürt grupları, PKK operasyonlarına finansal desteğin yanı sıra siyasi, psikolojik ve son yıllarda da medyatik destek sağladıkları görülmektedir. Diğer yandan Kürt meselesinin Avrupa kamuoyuna ve siyasi çevrelerine taşınmasında da diasporanın büyük payı olmuştur.³⁴⁷ Öcalan'ın yakalanışı sonrasında diasporadaki Kürt kuruluşları yapısal ve kurumsal anlamda değişikliklere giderek bağımsız Kürdistan hedefinden vazgeçip Türkiye'de azınlık hakları üzerinden geliştirilen yeni bir siyasal yaklaşımı gündemlerine almışlardır.³⁴⁸

Avrupa'daki Kürt göçmenler Türkiye'nin Güneydoğusunda yaşananlarla birlikte PKK güdümüne girmiştir. PKK bağlantılı kurulmuş ve bugün 200 binden fazla üyeye ulaşmış olan Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu (KON-KURD) 1982 yılında

³⁴⁵ Vera Eccarius Kelly, "Political Movements...", p.91.

³⁴⁶ Kurdish Diaspora Cannot Be Ignored.

<<http://www.al-monitor.com/pulse/politics/2013/03/kurdish-diaspora-cannot-be-ignored.html>> (28.05.2015)

³⁴⁷ Taha Özhan, Hatem Ete, "Kürt Meselesi Problemler ve Çözüm Önerileri", *SETA Analiz*, 2008, s.6.

³⁴⁸ Bahar Baser, Diaspora Politics and Germany's Kurdish Question.

<<http://www.kent.ac.uk/politics/carc/diasporas-and-securitisation/documents/diaspora-politics-and-germanys-kurdish-question.pdf>> (23.05.2015)

Almanya’da kurulmuştur.³⁴⁹ Bugün Avrupa’daki en büyük Kürt lobisi konumunda bu yapılanma farklı yöntem ve teknikler kullanarak yoğun bir lobicilik yapmaktadır.

KON-KURD Parlamento lobiciliği kapsamında İngiltere’de Early Day Motions (EDM)³⁵⁰ formatında faaliyette bulunmaktadır. Bu şekilde İngiliz Milletvekillerinin kendi taleplerini Parlamentoda gündeme getirmeleri sağlanmakta, böylece kendi meselelerini gündemde tutabilmektedir. 2011’den bu yana Kürt lobisi tarafından İngiliz Parlamentosunda 7 tane konu gündeme getirilmiştir. Bunlardan ilki, 18 Ekim 2011 tarihli 2267 numaralı EDM ‘*Türk – Kürt Barış Müzakereleri*’ adı altında Parlamento gündemine alınmış ve 27 milletvekili tarafından imzalanmıştır.³⁵¹ 8 Kasım 2011’de ‘*Türkiye’deki Son Tutuklamalar*’³⁵²; 18 Ocak 2012’de ‘*Türkiye’deki Kürt Sivillerin Bombalanması*’³⁵³; 26 Haziran 2012’de ‘*Kürt Siyasetçilerin Tutuklanma ve Yargılanmaları*’³⁵⁴; 25 Ekim 2012’de ‘*Kürt Açlık Grevleri*’³⁵⁵ ve son olarak 27 Şubat 2013’de ‘*Türkiye ve Kürtler: Barış Görüşmeleri*’³⁵⁶ konusu İngiliz Parlamentosu’nda ele alınmış ve 21 milletvekilince imzalanmıştır.

KON-KURD 6 Eylül 2012’de Türk hükümetini baskı altına almak için ‘*Öcalan’a Özgürlük*’ adı altında uluslararası dilekçe kampanyası başlatmıştır. Örgüt, 1000 imza ile başlattığı kampanyaya desteği artırma adına her Çarşamba günü İngiltere’de hedeflenen 300.000 imzaya ulaşmak için Londra merkezinde yer alan Trafalgar Meydanı’nda imza toplama kampanyası yürütmektedir.³⁵⁷

Kürt lobisi PKK’nın faaliyetlerine insan ve azınlık hakları, kültürel haklara saygı ilkeleriyle yaklaşan bazı Batılı ülkelerin bu konudaki hoşgörülerinden faydalanmaktadır. Bu çerçevede yaptıkları çeşitli propagandalar ile PKK’nın eylemlerini desteklemek maksadıyla Avrupa’da sahte politik kurumlar teşkil etmeye çalışmışlardır. Dernekler PKK’nın geleceği için gerekli olan politik moral ve çok yüksek miktardaki finansı

³⁴⁹ Kurdish Diaspora Cannot Be Ignored. ... (28.05.2015)

³⁵⁰ Bir İngiliz Parlamenter tarafından yazılan ve diğer Parlamenterlerce imzalanarak Parlamento’ya sunulan resmi öneri.

³⁵¹ EDM 2267. <<http://www.parliament.uk/edm/2010-12/2267>> (01.04.2015)

³⁵² EDM 2400. <<http://www.parliament.uk/edm/2010-12/2400>> (01.04.2015)

³⁵³ EDM 2617. <<http://www.parliament.uk/edm/2010-12/2617>> (01.04.2015)

³⁵⁴ EDM 261. <<http://www.parliament.uk/edm/2012-13/261>> (01.04.2015)

³⁵⁵ EDM 628. <<http://www.parliament.uk/edm/2012-13/628>> (01.04.2015)

³⁵⁶ EDM 1128. <<http://www.parliament.uk/edm/2012-13/1128>> (01.04.2015)

³⁵⁷ Peace in Kurdistan Campaign.

<<http://peaceinkurdistancampaign.com/resources/abdullah-ocalan/free-ocalan>> (03.03.2015)

sağlamışlardır. Bugün, Avrupa'da bu şekilde faal olan dernek ve merkezlerin sayısı yüzlerle ifade edilmektedir.³⁵⁸

Londra'nın Stoke Newington bölgesinde yer alan *Halkevi* 1984'da kurulduğunda diasporada Kürtlerin merkezi olmayı hedeflemekteydi. 1990'lı yıllara gelindiğinde bu kuruluşun duvarlarında Kürdistan haritası ve PKK'lı teröristlerin resimlerin yer almaya başlaması diasporadaki Kürtlerin PKK'ya meylettiğinin bir göstergesidir. Zaten PKK'nın ilk yayın organı MED TV bu binadan yayınlarına başlamıştır.³⁵⁹ Bu açıdan *Londra Halkevi* Avrupa'daki Kürt diasporasının PKK sempatisi çerçevesinde faaliyet gösterdiği en etkili fikir oluşturma ve yayma merkezlerinden birisi olmuştur. PKK propagandasının daha geniş bir kitleye ulaştırılması amacına hizmet etmek için hayata geçirilen MED TV, özellikle PKK'nın terörist yüzünü maskelemek ve siyasi yönünü ön plana çıkarmak suretiyle yayın kapsamındaki ülkelerin halkları ve medyasının kazanılması amacıyla kurulmuştur. Bu yolla uluslararası örgütlerin etki altında bırakılması amaçlanmış ve kendilerine siyasi bir destek oluşturulmaya çalışılmıştır.

Türkiye, PKK propagandası yapan yayın organlarının lisanslarını iptali konusunda bugüne değin güçlü diplomatik baskılar yapmıştır. Kimi zaman uluslararası krizlere yol açsa da Türkiye bu konuda bugüne dek belli bir başarı sağlanmıştır. Londra merkezli MED TV Türkiye'nin talepleri sonrasında 1999 yılında kapatılmış, onun devamı nitelikte olan Medya TV de Fransa tarafından yayından kaldırılmıştır. Danimarka'dan yayın yapan Roj TV yayını nedeniyle, Türkiye ve Danimarka karşı karşıya gelmiş ve durum 2009 yılı NATO Zirvesi'ne kadar sıçramıştır. Türkiye, PKK propagandası yaptığı gerekçesiyle Roj TV'nin yasaklanmamasını gerekçe göstermiş ve eski Danimarka Başbakanı olan Anders Fogh Rasmussen'in NATO Genel Sekreterlik adaylığını veto etmiştir.³⁶⁰

Türkiye, Roj TV yayına başladığı 2004'ten itibaren Kopenhag Büyükelçiliği vasıtasıyla Danimarkalı makamlara 20'den fazla dosya sunmuş ayrıca bazı Danimarkalı yetkilileri Türkiye'ye davet etmiştir. Türkiye'nin baskıları sonrasında savcılık soruşturma başlatmıştır. Ağustos 2011'de görülmeye başlanan dava, 2012 başında sonuçlanmıştır.

³⁵⁸ Türkmen Törel, PKK Terör Örgütü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2002, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, s.156.

³⁵⁹ Nevzat Soğuk, "Transversal Communication, Diaspora, and the Euro-Kurds", *Rewiev of International Studies*, Vol:34, 2008, p.179.

³⁶⁰ Roj Tv ve Nûçe Tv Niçin Şimdi Kapatıldı?

<http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/08/130820_nuce_tv_kapandi > (27.05.2015)

Mahkeme kanala yaklaşık 5 milyon Danimarka Kronu para cezası vermiş, lisansın iptali meselesini ise Medya Sekreterliği'ne havale etmiştir.³⁶¹

Türkiye'nin baskıları sonucu 2008 yılında Almanya, Roj Tv yayınlarını yasaklamıştır. Almanya'nın bu hamlesine karşılık, PKK Ağrı Dağı'na tırmanan üç Alman dağcıyı rehin almış ve Almanya'nın Kürtlere yönelik politikasında değişikliğe gitmesi konusunda uyarılarda bulunmuştur.³⁶² Türkiye'nin Avrupa'da yürüttüğü diplomasi sonucu Roj TV de yayın hayatına son vermiştir. Ancak aynı maksatla bugün Nûçe TV, Sterk TV, Newroz TV ve Mesopotamia Music Channel (MMC) gibi yayın organları çeşitli Avrupa ülkelerinden bölgeye yönelik yayınlarını sürdürmektedir.

PKK güdümünde hareket eden Kürt lobisi, AP'de Yeşiller ve Sosyalist gruplar içinde örgüt sempatisi olan bir kesim oluşturmaya çalışmaktadır. Ayrıca, AB nezdinde azınlıklarla ilgili maddenin genişletilmesi ve bu vesile ile Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ye üyeliğinin Kürt sorununa bağlı olduğu izlenimini oluşturmak istemektedir. Diaspora tarafından yürütülen diğer bir strateji de 1915 olaylarının soykırım olduğu yönündeki Ermeni iddialarının desteklenmesi ve terörle mücadele kapsamında Güneydoğu'da yaşanmış olanların benzer nitelikte olduğu yönünde bir kamuoyu yaratmaktır.³⁶³

Türkiye'nin PKK ile mücadelesinde elde ettiği en büyük uluslararası başarılarından biri PKK'nın uluslararası terör listelerinde yerini almasıdır. ABD Terörle Mücadele Bürosu 10 Ağustos 1997 tarihinden bugüne dek PKK Kongra-Gel'e yabancı terör örgütleri listesinde yer vermektedir.³⁶⁴ 11 Eylül 2001 New York'ta Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırıdan sonra AB de kişi, grup ya da kuruluşları içeren ve her altı ayda bir yenilenen uluslararası bir terör listesi açıklamıştır.³⁶⁵ PKK, bu listede de ayrılıkçı bir terör hareketi olarak yer almaktadır. Europol her yıl yayınlamakta olduğu AB Terörizm Durumu ve Trendleri Raporu'nda PKK faaliyetlerine ve AB ülkelerince PKK'ya yönelik yapılmış

³⁶¹ Roj Tv Davasında Karar Açıklandı.

<http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/01/120110_roj_tv_trial.shtml> (27.05.2015)

³⁶² Germany's Kurdish Question. <<http://www.kent.ac.uk/politics/carc/diasporas-and-securitisation/documents/diaspora-politics-and-germanys-kurdish-question.pdf>> (23.05.2015)

³⁶³ Türkmen Törel, PKK Terör Örgütü..., s.158.

³⁶⁴ U.S. Department of State, Foreign Terrorist Organizations <<http://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/123085.htm>> (23.05.2015)

³⁶⁵ AB Terör Listesi.

<<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/terrorist-list/>> (26.05.2015)

operasyonlara yer vermektedir.³⁶⁶

Avrupa'daki Kürt lobisinin en büyük amaçlarından bir tanesi de bölgede yeni gelişen konjonktür çerçevesinde oluşan her bir hareketi fırsata çevirerek, PKK'nın bu terör listelerinden çıkartılmasını ve ülkelerin parlamentolarınca resmi olarak tanınmasını sağlamaktır. Bu çerçevede KON-KURD, İngiltere İçişleri Bakanlığı'na konu ile ilgili herkesin 500 adet imzalı kartpostal göndermesine yönelik kampanya düzenlemektedir. Bununla beraber *Öcalan'a Özgürlük* benzeri bir dilekçe kampanyası da çalışmalar arasında yer almaktadır.³⁶⁷

2013 yılına dek İzlanda İçişleri Bakanlığı yapmış olan Ogmundur Jonasson, Öcalan'ın serbest kalması için hazırlanan dilekçeyi imzalayan Avrupalı siyasetçilerden birisi olarak, PKK'nın da terör listesinden çıkarılması gerektiğini savunmaktadır. Bununla beraber Hollanda Sosyalist Parti Milletvekili Harry van Bommel, PKK'nın terör listesinden çıkarılmasını Türkiye ve Kürtlerin arasında güven inşa edecek bir adım olarak nitelendirmiştir. 2008 yılında Lüksemburg İlk Adım Mahkemesi de benzer bir şekilde AB hukukuna aykırı olduğu gerekçesiyle grubun listeden çıkarılmasını karara bağlamıştır.³⁶⁸

Ortadoğu jeopolitiğinin bu kadar dinamik olduğu bir dönemde doğru kararlar vermek oldukça güçtür. Bunun farkında olan PKK destekçileri, PKK'nın bir terör örgütü olmadığı izlenimi yaratarak mevcut yer aldığı listelerden çıkartılması yönünde bir kamuoyu çalışması yürütmektedir. Medya kullanılarak Suriye ve Irak'ta zuhur eden terör örgütü Irak ve Şam İslam Devleti'ne (DAEŞ)³⁶⁹ karşı Batı dünyasının tek umudu PKK ve PKK bağlantılı örgütler olarak lanse edilmektedir.³⁷⁰ Bu barbar örgüte karşı bir diğer barbar terör örgütü PKK'nın bir müttefik olarak algılandığı açıktır. Avrupa Sol Partisi lideri Pierre Laurent bölgede barış isteyen herkesin DAEŞ'i düşman, PKK'yı ise partner olarak görmesi gerektiğini söyleyerek PKK'nın terör listesinden çıkarılması gerektiğini belirtmiştir.³⁷¹

³⁶⁶ Europol Te-Sat 2014

<https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europol_tsat14_web_1.pdf> (28.05.2015)

³⁶⁷ Delist the PKK. <<http://delistthepkk.com>> (28.05.2015)

³⁶⁸ Politicians in Europe Working to Remove PKK from EU Terror List.

<<http://rudaw.net/english/middleeast/turkey/10062014>> (28.05.2015)

³⁶⁹ Ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam.

³⁷⁰ PKK- From Terrorist to Ally, Deutsche Welle.

<<http://www.dw.de/pkk-from-terrorist-threat-to-ally/a-17890523>> (31.05.2015)

³⁷¹ Terrorism Label over PKK is Unjustified.

<<http://www.diclehaber.com/en/news/content/view/431719?from=3907137032>>

Avrupa'daki bu algılamalara ABD kaynaklı bazı kuruluşlardan fikri anlamda destek gelmektedir. Obama döneminin en önemli düşünce kuruluşlarından biri olarak kabul edilen The Center for American Progress (CAP) bölgesel gelişmeler ve ABD- Türkiye ilişkileri bağlamında bir rapor yayınlamıştır. Temmuz 2014 tarihli bu raporda bölgede ortaya çıkmış olan bu yeni durumun Türkiye ile ABD'yi bölgede yeni müttefikler aramaya ittiğini belirtilmiştir. Rapora göre her iki devlet içinde bağımsızlık ve milliyetçi taleplere karşılık verilmesine kuşkulu bakılsa da en güvenilir partner Kürtlerdir. Bu açıdan ABD yönetimine Türkiye'deki PKK ile Suriye'deki PYD'nin birleştirilmesinin, bölgedeki Amerikan menfaatlerine uygun olduğu belirtilmekte ve PKK'nın terör listesinden çıkarılmasının faydalı olacağı söylenmiştir. PKK'nın bölgedeki faaliyetleri, El-Kaide ve DAESH'ten farklı olarak bir terör örgütünden ziyade meşru bir politik aktör olarak görülmesi tavsiye edilmiştir.³⁷²

³⁷² Michael Werz, Mark Hoffman, The United States, Turkey, and the Kurdish Regions, Center for American Progress, July 2014, p.38-40.
<<https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2014/07/Kurds-report.pdf>> (31.05.014)

BÖLÜM IV

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİ VE TÜRK LOBİSİ

Avrupa’nın en kalabalık etnik göçmen grubu olan Türkler, Türkiye’nin AB üyeliği konusunda güçlü bir kamuoyu oluşturdıkları ve bu politika alanında Türkiye’ye çok fazla yardımcı oldukları söylenemez. Avrupa’daki varlıkları son derece önemli olan Türk nüfusu son yıllarda Türk hükümetleri tarafından geliştirilen *diaspora politikası* ile her geçen gün daha bilinçli bir şekilde sivil toplum unsuru olma yolunda ilerlemektedir. Bu açıdan Avrupa’nın Türk toplumu, Türkiye’nin uluslararası siyasetini destekleyici önemli bir güç olmaya her geçen gün daha fazla yaklaşmaktadır.

Türkiye’de faaliyet gösteren işadamları örgütleri ve finansal çerçevede bir araya gelmiş olan Türk çıkar grupları Avrupa’daki Türk toplumunun aksine Türkiye’nin AB üyeliği perspektifinde bir güçlü bir etkiye sahiptirler. Bu açıdan AB üyeliği hususunda TÜSİAD, İKV, TOBB gibi örgütler daha planlı ve yoğun lobi faaliyetleri yürütmekteyken, Avrupa’daki Türk toplumu İslamofobi ve yabancı düşmanlığı gibi kendilerini doğrudan hedef gösteren oluşumlara karşı bir araya gelerek mücadele ettikleri görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Avrupa’daki Türk diasporasının Türkiye’nin AB üyeliğine siyasi bir katkı sunma potansiyeli ile Türkiye merkezli çıkar gruplarının bu alandaki faaliyetlerine yer verilmiştir. Avrupalı Türklerin bulundukları toplumda daha bilinçli bir sivil güç oluşturmaları hususunda Türk hükümetlerinin çeşitli enstrümanlarla gerçekleştirdiği faaliyetler de Türkiye’nin diaspora politikası çerçevesinde incelenmiş ve çalışmanın bu kısmında sunulmuştur.

1. Avrupa Birliği’nin Genişleme Sürecinde Türkiye

Türkiye Cumhuriyeti’nin AET’ye yapmış olduğu ortaklık başvurusu zamanla devletin en uzun soluklu dış politika unsuru haline gelmiştir. Ancak aradan uzun yıllar geçmesine rağmen bir türlü beklenen üyelik gerçekleşmemiştir. AB’nin genişleme politikası açısından Türkiye’ye karşı çifte standartlı bir genişleme politikası yürüttüğü görülmektedir. Yunanistan’ın 1959 yılında Avrupa topluluklarına ortaklık başvurusunun ardından 1961 yılında Atina Antlaşması’nın imzalanması ile ortaklık ilişkilerini resmiyete dökmüştür. Aslında bu ülkenin yaşamış olduğu ekonomik ve siyasi süreçler

Türkiye’dekine paralel bir şekilde gittiği görülmektedir. Her iki devletin de askeri müdahaleler ile demokrasisi kesintiye uğramış, ekonomisi ise bir türlü kendi ayakları üstünde duramamıştır.³⁷³ Buna rağmen Yunanistan, altı yıl süren katılım müzakerelerinin ardından 1981 yılında Birliğe tam üye olabilmıştır.

Demokratik ve finansal konumları birbirine çok yakın olan bu iki komşunun Avrupalı olma serüveninde birine öz evlat diğerine ise istenmeyen çocuk muamelesi yapılmıştır. Yunanistan’ın yeteri kadar sahip olmadığı demokrasi standartlarına AB içinde daha fazla kavuşacağı görüşü öne çıkartılmış ve AB’nin daha ikinci genişleme sürecinde birliğe dâhil edilmiştir.³⁷⁴ Buna karşın Türkiye Avrupa kimliği tartışmaları içinde diğer üye devletlerin paylaştığı ortak kültürel ve moral değerleri paylaşmadığı gerekçesiyle farklı bir noktada tutulmaya devam edilmektedir.³⁷⁵

Avusturya, Yunanistan, Finlandiya, Portekiz, İrlanda, Danimarka, İsveç, İspanya ve İngiltere’nin üye olmasıyla birlikte üye sayısını 15’e çıkaran AB, 2004 yılında en büyük genişleme sürecini geçirmiştir. Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya, Letonya, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya, Kıbrıs Rum Kesimi ve Malta’yı üyeliğe kabul ederek üye sayısını 25’e çıkarmıştır. Hemen ardından gelen 2007 genişlemesi, Romanya ve Bulgaristan’ı Avrupalı yaparken, 2013 yılında Hırvatistan’ın üyeliği ile AB bugünkü formunu almıştır. AB her geçen yıl daha da büyürken, Türkiye Cumhuriyeti bütün bu süreçleri uzaktan izlemek zorunda bırakılmıştır. Avrupa ile sürüncemede geçen bu dönem içerisinde Türkiye Cumhuriyeti NATO’ya üye olmuş, Gümrük Birliği’ne katılmış ve batıya ait olduğunu perçinleyecek adımları atmayı ihmal etmemiştir.

Hızlı bir şekilde gözden geçilecek olursa Türkiye-AB ilişkilerinde 1999 Helsinki’de adaylık statüsünün alınmasıyla başlayan parlak süreç, 17 Aralık 2004 tarihindeki Brüksel Zirvesi’nde AB Konseyi’nin, Türkiye’nin katılım müzakerelerini açmak için Kopenhag siyasi kriterlerini yeterli ölçüde yerine getirdiğini belirtmesiyle zirveye çıkmıştır. Ekim 2005’te Türkiye artık AB’ye katılım müzakereleri yürüten bir ülke konumuna gelmiştir. AB’ye uyum süreci çerçevesinde 2004 ve 2010 yılları arasında gerçekleştirilen kapsamlı anayasa değişiklikleri ile 1982 Anayasası’nın yaklaşık üçte biri değiştirilmiş, demokrasi,

³⁷³ Dimitris Keridis, Political Culture and Foreign Policy: Greek-Turkish Relations in the Era of European Integration and Globalization, (NATO Fellowship Report), 2009, Cambridge, p.32.

³⁷⁴ AB’ye Genel Bakış.

< http://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf > (24.07.2014)

³⁷⁵ Kayleigh van Oorschot, Jacques Delors: The Lessons Not Learned, (Bachelor Thesis), 2011, Tilburg University, Tilburg (Ned), p.47.

hukukun üstünlüğü, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi alanlarında önemli mesafeler alınmıştır.³⁷⁶ Ancak Türkiye tarafında yaşanan bu ilerleme ve heyecana rağmen Avrupa'nın siyasi çevreleri ve kamuoylarınca Türkiye'nin kimliği ve Avrupa'nın coğrafi sınırları ile ilgili tartışmalar daha geniş bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır. ABD Başkanı Barack Obama'nın 2009 yılında gerçekleştirdiği ziyaretinde Türkiye'nin AB üyeliğine ABD'nin desteğini vurgulaması sonrası dönemin Fransız Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy Türkiye'nin ne coğrafi ne de kültürel olarak Avrupa'ya ait olmadığı vurgulaması buna verilebilecek önemli örneklerdendir.³⁷⁷

Katılım müzakereleri çerçevesinde başlayan teknik sürecin doğal gerekliliği olan müzakere başlıklarının açılmıştır. Ancak Türkiye'ye karşı var olan basmakalıp fikirlerin, sosyal ve kültürel açıdan *diğer* görülmesinin bir tezahürü olarak Kıbrıs meselesinin bir şekilde bahane edilmesiyle 8 müzakere başlığının dondurulması Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde duyduğu iştah azaltılmış, hevesi kursağında bırakılmıştır. Türkiye, AB reformlarında ne kadar başarı sağlarsa sağlasın, birlik içindeki Türkofobiklerin Ermeni meselesi, Kıbrıs sorunu ve Kürt sorunu gibi üç adet temel emniyet supabı yerini korumaktadır.³⁷⁸

AB ülkelerinde var olan kuşkucu bakış Türkiye'de de kendine doğal olarak bir karşılık bulmuştur. Nitekim dönemin AB Bakanı Egemen Bağış, 2012 Türkiye İlerleme Raporu'nu değerlendirirken AB'nin izlemekte olduğu tutarsız genişleme politikasının Türk kamuoyunda oluşturduğu tepkiyi iyi değerlendirmesi gerektiğini belirtmiş, Türkiye'nin gerekirse AB'den vazgeçerek, Maastricht Kriterleri yerine İstanbul, Kopenhag Kriterleri yerine Ankara Kriterleri koyarak reformlarını AB olmadan da sürdürebileceklerini ima etmiştir.³⁷⁹ Türkiye'nin AB hedefinden uzaklaşması, İran ve Orta Doğu'da daha güçlü ilişkiler içine girmesi ise *eksen kayması* tartışmalarına yol açmıştır. AB kamuoyunda Türkiye'nin kimliksel olarak batıya ait olmadığı ancak başta enerji güvenliği ve göçmen sorunu gibi birçok gerekçe ile de Türkiye'nin AB'den tamamen kopuk bir doğu ülkesi olmaması gerektiği düşüncesi ağır basmaktadır.

³⁷⁶ Sessiz Devrim Türkiye'nin Demokratik Değişim ve Dönüşüm Envanteri 2002-2012
<http://www.kdgm.gov.tr/snetix/solutions/KDGM/resources/documents/docs/sessiz_devrim.pdf>
(27.11.2014)

³⁷⁷ Tariq Ramadan, Turkey is part of Europe fear keeps it out of the EU.
<<http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/aug/06/turkey-eu-membership>> (29.09.2015)

³⁷⁸ Ruth Mandel, "Fifty Years of Migration ...", p.71.

³⁷⁹ Kopenhag kriterleri yoksa Ankara kriterleri var, Radikal Gazetesi.
<http://www.radikal.com.tr/politika/kopenhag_kriterleri_yoksa_ankara_kriterleri_var-1103611>
(12.09.2014)

2014 yılı içerisinde AB kurumlarının önemli mevkilerindeki isimler büyük oranda değişmesine rağmen Türkiye'ye yönelik politikalarda herhangi bir olumlu gelişme yaşanmamıştır. AK Başkanı Jean-Claude Juncker AB'nin en az beş yıl yeni bir genişleme süreci başlatmayacağını, Türkiye'nin de temel özgürlükleri kısıtlayıcı bir tutum ile AB'ye üyeliğine sıcak bakmadığını belirtmiştir. AK'nin genişleme ve katılım müzakerelerinden sorumlu yeni üyesi Johannes Hahn, katılım müzakerelerinin açık uçlu olduğunu söyleyerek Türkiye'yi çok önemli bir ortak olarak gördüklerini belirtmiş, bununla beraber Türkiye'nin ifade özgürlüğü gibi temel haklar konusunda ilerleme kaydetmesinin AB sürecine olumlu yansıtacağını eklemiştir.³⁸⁰

Aslında tüm bu söylenenlerin altında verilmek istenen mesaj, Türkiye'nin her ne koşulda olursa olsun AB bayrağı altında politika yapmasına izin verilmeyecek, Avrupa'nın kapıları Türkiye'ye hiçbir zaman ardına kadar açılmayacaktır.³⁸¹ AB bugün nüfusuyla, ekonomisiyle, demokrasi ve insan hakları geçmişiyle belirlenen standartlara ulaşamamış Kıbrıs, Bulgaristan ve Romanya gibi ülkeleri sadece kültürel ve jeopolitik nedenlerle kendi bünyesinde barındırmaktadır. Türkiye de benzer bir politika anlayışıyla kültürel ve kimliksel önyargılar neticesinde Birlik dışında tutulmaya çalışılmaktadır.

Muhakkak ki Türkiye'nin AB üyeliğine destek veren Birlik üyesi ülkelerin ve siyasetçilerin olduğu gibi karşı çıkanların da görüşlerini dayandırdıkları çeşitli argümanları bulunmaktadır. Karşı çıkanlar açısından geniş bir çerçeve çizilecek olursa öne çıkan iddialar ekonomik, siyasi ve kültürel temellere dayandırılmakta olduğu söylenebilir. Öncelikle ekonomi temelinde karşı çıkanların iddiaları, tarım ve bölgesel kalkınma çerçevesinde Türkiye'ye milyonlarca Euro aktarılacağı ve bunun AB bütçesine ciddi sıkıntılar vereceği şeklinde olmaktadır. Siyasi ve kültürel temellere dayandırılarak öne çıkarılan görüşler, Almanya, Fransa ve Benelüks felsefesi etrafında şekillenen AB'ye Türkiye'nin üyeliği ile Amerika faktörünün yerleşeceğini söylemektedir. Bir diğer husus ise Hristiyan ve Yahudi bir kültürel altyapıya sahip Avrupa'nın Türkiye üyeliği ile bir kimlik bunalımına sebep olacağı şeklindedir.³⁸²

³⁸⁰ Nilgün Arısan Eralp, *İlerleme Raporu 2014 Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok!*, TEPAV, Ekim 2014, s.4. <http://www.tepav.org.tr/upload/files/1412950604-5.Ilerleme_Raporu_2014_Garp_Cephesinde_Yeni_Bir_Sey_Yok.pdf> (28.11.2014)

³⁸¹ Türkiye asla AB üyesi olmayacak, Deutsche Welle Türkçe. <<http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-asla-ab-%C3%BCyesi-olmayacak/a-16866264>> (24.09.2015)

³⁸² Hasan Yavuz, Fransa'da Sarkozy Dönemi ve AB-Türkiye İlişkileri. <<http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=13497&q=fransa-da-sarkozy-donemi-ve-ab-turkiye-iliskileri>> (27.11.2014)

2. Avrupa'daki Türk Toplumu ve Etkileri

Bugün AB'yi oluşturan ülkeler ile Türklerin diplomatik anlamda ilişkileri oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Zaten günümüzde AB üyesi 28 devletin 8 tanesi tarihte Osmanlı Devleti'nin birer parçası olmuş ülkelerdir.³⁸³ AB'nin kurucu ülkelerinden Fransa ile kalıcı ilişkilerin başlangıcı Kanunî Sultan Süleyman'ın Fransa Kralı I. François'nın yardım talebine olumlu cevap verdiği 1526 yılına kadar gitmektedir.³⁸⁴ Fransızlara sağlanan kapitülasyonlar ile Fransızların Tulon kenti limanlarını Osmanlı donanmasına 6 ay ila 1 yıl süre ile kullanıma açması Türk-Fransız ilişkilerindeki köklü işbirliğinin önemli göstergeleridir.

Osmanlılarda batılılaşma ve aydınlanma dönemi olarak bilinen 17. yüzyılda Fransa ile ilişkilerde gelişmeler gözlemlenmiş, İmparatorluğun son döneminde ise diplomasiden maliyeye, askeriyeden siyasete, sanayiden medeniyete, eğitim, sanat ve kültüre kadar her alanda Fransız etkisi hâkim olmuştur.³⁸⁵

Birliğin diğer motor ülkesi Almanya ile ilişkilerin başlangıcı 1790'da Prusya Krallığı ile Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan Barış ve Dostluk Antlaşması olarak kabul edilmektedir. Sultan II. Abdülhamit döneminde Alman-Türk ilişkilerinde askeri alanda bir artış yaşanmış, bununla beraber aynı dönemde Bağdat demiryolu gibi önemli yatırımlarla da ekonomik işbirliği güçlendirilmiştir.³⁸⁶

Türkiye'nin AB'nin kurucu altı ülkesinden biri olan Hollanda ile ilişkilerinin başlangıcı da 17. yüzyıla uzanmaktadır. 1612 Yılında ilk Hollanda Elçisi Cornellis Haga İstanbul'a atanmış aynı yıl Sultan I. Ahmet tarafından Hollandalılara *ahidname-i hümayun* verilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Hollanda'daki ilk daimi temsilcisi Yahya Karaca Paşa'nın Lahey Elçisi olarak göreve gelmesi, Haga'nın Türkiye'de göreve başlamasından 247 yıl sonra 1859 yılında gerçekleşmiştir.³⁸⁷

³⁸³ AB'ne 2014 yılı itibarıyla tam üye devletlerden Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Slovakya, Slovenya, Macaristan, Hırvatistan ve Kıbrıs uzun yıllar Türk hâkimiyetinde kalmış ve hala Türk kültür miraslarına ev sahipliği yapmaktadırlar.

³⁸⁴ Türkiye-Fransa Siyasi İlişkileri.

<<http://www.mfa.gov.tr/fransa-kunyesi.tr.mfa>> (18.11.2014)

³⁸⁵ Hasan Yavuz, Fransa'da Sarkozy ...

³⁸⁶ Türkiye – Almanya Federal Cumhuriyeti Siyasi İlişkileri.

<<http://www.mfa.gov.tr/almanya%20-kunyesi.tr.mfa>> (18.11.2014)

³⁸⁷ Türkiye-Hollanda Siyasi İlişkileri.

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-hollanda-siyasi-iliskileri.tr.mfa>> (18.11.2014)

II. Dünya Savaşı'nda 3 milyon Avrupalı hayatını yitirmiş ve Avrupa'nın önemli şehirleri yerle bir olmuştur. ABD'nin yardımlarıyla ekonomisini yeniden diriltmek, şehirlerini yeniden inşa etmek için Batı Avrupa ülkelerinde insan gücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak başlarda Avrupalı ülkelerin eski kolonilerinden başlayan iş gücü göçü zamanla Türkiye başta olmak üzere Yugoslavya, Kosova, Sri Lanka, İtalya ve İspanya'dan gelen işçi göçü ile devam etmiştir.³⁸⁸ Almanya'dan yetkililerin gelerek Türkiye'de İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) vasıtasıyla yaptığı alımlar, 30 Ekim 1961 yılında Almanya ve Türkiye arasında ikili iş gücü antlaşmasına dönüşmüş ve iş göçü önemli ölçüde hız kazanmıştır.³⁸⁹

Türkiye'den Federal Almanya'ya gidenler 1963 yılında resmi olarak *misafir işçi* olarak anılmaya başlanmışlardır. İlk giden misafir işçiler ailelerinden ayrı gelerek bir an önce işlerini bitirip yeteri kadar para kazandıktan sonra memleketlerine geri dönmeyi hedeflemişlerdir.³⁹⁰ Ancak Türkiye'ye dönme eğiliminde olan bu kişilerin zaman içerisinde Almanya'da edindikleri ekonomik ve sosyal refah ortamı, 1980'lerden itibaren işçilerin ailelerinin de Almanya'ya gitmelerine neden olmuştur. Ayrıca yeni aile oluşumları sonucu dönme niyetinde olan birçok Türk göçmen Almanya'ya kalıcı olarak yerleşmiştir.³⁹¹ Ancak Avrupa'da yaşanan 1973-74 ekonomik bunalımı ve beraberinde Almanya'daki ekonomik durgunluk göçmen Türklerin bir kısmının anavatanına toplu halde geri dönmelerine vesile olmuş bir kısmının ise Almanya'dan ayrılarak Belçika, Hollanda, Avusturya ve Fransa gibi diğer Avrupa ülkelerine göç etmelerine ve oralarda iş aramaya başlamasına sebep olmuştur.³⁹² Buna rağmen Almanya 2012 yılı verilerine göre %62'lik bir oran ile Türklerin en çok vatandaşlığını aldığı ülke konumundadır.³⁹³

2.1. Avrupa Birliği'ndeki Türk Nüfusu

Bugün, Batı Avrupa'da yaşayan Türk sayısı 4 milyonu aşmaktadır.³⁹⁴ Hatta birçok kaynakta bu rakamın çok daha fazla olduğu da belirtilmektedir. Şu halde bile mevcut

³⁸⁸ Turgut Göksu, *İşçilikten Vatandaşlığa: Almanya'daki Türkler*, Özen Yayıncılık, Ankara 2000, s.25.

³⁸⁹ Ibid, 33.

³⁹⁰ Güney Olcay Özer, *Working With and Against Stereotypes: Representations of Honor Among Turkish Immigrant Women in a Migrant Association in Berlin*, (Unpublished M.A. Thesis), 2009, Sabancı University, İstanbul, p.7.

³⁹¹ Turgut Göksu, *İşçilikten Vatandaşlığa...*, s.39.

³⁹² Eurostat, Migration...

³⁹³ Ibid.

³⁹⁴ Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları.

< http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa > (04.08.2014)

rakam, 9'u AB üyesi olmak üzere toplam 13 Avrupa ülkesinin sahip olduğu nüfuslarından daha kalabalık bir nüfusa işaret etmektedir.

Tablo 4.1. AB Ülkelerindeki Türk nüfusu, 2007.

Veriler	Türk kökenli nüfus (1000)		Vatandaşlık (1000)	
	Toplam nüfus	Türk vatandaşı	Yaşadığı ülkenin vatandaşı	Vatandaşlığa geçenlerin oranı
Türkiye kökenli Avrupalı Türkler				
Belçika	130	40	90	69,2
Danimarka	56	29	27	48,2
Almanya	2.710	1.760	950	35,1
Fransa	380	200	180	47,4
Hollanda	365	99	266	72,8
Avusturya	233	110	123	52,8
İsveç	63	12	51	80,9
Büyük Britanya	150	70	80	62,5
Diğer 19 AB ülkesi	130	120	10	7,7
Toplam (1)	4.217	2.440	1.777	42,1
Azınlık Türkleri				
Yunanistan	150	-	150	-
Bulgaristan	750	-	750	-
Romanya	70	-	70	-
Toplam (2)	970	-	970	-
AB-27 Ülkelerindeki Türkiye kökenli ve azınlık kökenli Türk nüfus				
AB-27 Toplam (1+2)	5.187	2.440	2.747	53,0

Kaynak: Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı, Hollanda ve AB'deki Türk Nüfus, Hane Verileri ve Girişimcilerin Ekonomik Gücü, 2007, Essen, s.19.

2012 yılı istatistikleri göz önünde bulundurulduğunda Fas vatandaşlarını takiben, AB-27 ülkelerinden en fazla vatandaşlık alanlar yine Türkler (53.800, %6,6) olmuştur.³⁹⁵ Bugün 2 milyon civarında Türk vatandaşı, AB vatandaşı durumundadır. Türklerin %70'i

³⁹⁵ Eurostat, Migration and Migrant Population Statics.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics> (11.08.2014)

Fransa, Almanya ve Hollanda gibi Batı Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır.³⁹⁶ Türk vatandaşlarının AB içindeki varlıkları, ekonomik ve sosyal katkılarıyla Türkiye'nin de facto olarak AB'nin 29. üyesi konumunda olduğunu ortaya koymaktadır.

Türklerin AB içindeki varlıkları üç ana kategori çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bunlardan ilki, Avrupa topraklarında tarihten beri iskân eden Türk kökenli etnik unsurlardır. İkincisi, II. Dünya Savaşı sonrası Kıta Avrupa'sına yapılan iş gücü göçü ile oraya yerleşen Türkler ve son olarak da Birleşik Krallık'a göç etmiş ve zamanla oraya yerleşmiş olan Kıbrıslı Türklerdir.

Avrupa'da bulunan Türk nüfusunun 100 bin kadarı Yunanistan'da, Osmanlı'nın Balkanlardaki 500 yıllık hâkimiyetinin bir parçası olarak var olan Türk kökenli azınlık tarafından oluşturulmaktadır. Bunun yanı sıra, 2007 yılında Romanya ve Bulgaristan'ın üyeliği ile birlikte üye sayısı 27'ye çıkan AB'de tarihi kökenleri sonucu Türk olan nüfus sayısı da 1 milyona ulaşmıştır.³⁹⁷ Ancak tabi ki Türklerin Avrupa'ya yerleşmesinin temel sebebi, Avrupa'nın yeniden inşası sürecinde ortaya çıkan yeni istihdam alanlarına yönelik Batı Avrupa ülkelerine yapılan iş göçüdür.³⁹⁸

Türkler AB içinde ciddi bir ekonomik unsur olarak da yer almaktadır. Bugün yüz binleri aşan Türk işletmelerinin sayısı her geçen gün artmakta ve AB ekonomisine katkısı devam etmektedir. Bu iş gücü ve yatırımların neticesinde kurulan birçok işbirliği ve ortak iş forumları da Türkiye-AB ilişkilerinde etkili olabilmektedir. Bugün, sadece Almanya'da 82 adet büyük iş ve kültür odaklı Türk Derneği bulunmaktadır.³⁹⁹

Genel anlamda Pakistan, Hint, Arap ve Çin kökenli göçmenler belli başlı ülkelerde ikamet etmektedirler. Ancak Türkler bu durumdan farklı olarak Kıta Avrupası'nın neredeyse tamamında varlık göstermektedirler.⁴⁰⁰ Bu da etnik bir birliktelik adına Türklere bir avantaj kazandırmakta, lobi ve kamu diplomasisi adına bir altyapı oluşturmaktadır.

³⁹⁶ Comparing Integration Host Culture Adoption and Ethnic Retention among Turkish Immigrants and their Descendants in France, Germany and the Netherlands.

< http://www.fsw.vu.nl/en/Images/4abstract_english_tcm31-140234.pdf> (11.11.2014)

³⁹⁷ Mehmet Kaan Sahilyol, *Ethnic Turks In ...*, s.86.

³⁹⁸ Sefer Yavuz, "Göç, Entegrasyon ve Din...", s.612.

³⁹⁹ Sivil Toplum Örgütleri, DEİK.

< <http://www.dtik.org.tr/SivilToplumOrgutleri.html>> (14.08.2014)

⁴⁰⁰ Talip Küçükcan, "Bridging the European Union and Turkey: The Turkish Diaspora in Europe", *Insight Turkey*, Vol:9, Nu:4, 2007, p.85.

2.2. Avrupa'daki Türklerin Örgütlenme Kapasitesi ve Faaliyetleri

Güçlü bir lobinin oluşması için güçlü bir diasporanın varlığına ihtiyaç vardır. Türklerin son yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa'ya yönelmesi ile burada güçlü bir Türk diasporası oluşmuştur. Bugün nüfus itibariyle Avrupa'nın en büyük azınlık grubunu Türkler oluşturmaktadır.⁴⁰¹ AB üyesi birçok devletin nüfusundan daha fazla Türk, Avrupa'da yaşamaktadır. Ancak, Türk lobisinin temelleri Avrupa'da değil, bundan çok daha önceleri ABD'de atılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde Anadolu'dan Amerika'ya, Türk, Rum ve Ermeni kökenlilerin başlattığı göç 1950'lerde yoğunluk kazanmıştır. ABD'de giderek nüfusu artan Türkler lobicilik faaliyetlerine ilk olarak Ermeni ve Rum Lobilerinin başlatmış olduğu "Lozan Antlaşmasına Hayır!" kampanyasına tepki olarak, 1924 yılında New York'ta kurdukları *Türk Teavün Cemiyeti* vasıtasıyla başlamışlardır.⁴⁰² Buradaki Türk diasporasının yanı sıra, Türk hükümeti profesyonel anlamda lobi faaliyetlerinde bulunmak maksadıyla 1981 yılından itibaren çeşitli lobi şirketleri ile anlaşarak Amerikan siyasetinde yer almaktadır.⁴⁰³

Çeşitli ülkeler ile yapılan işgücü antlaşmaları sonrasında Türkiye'den Avrupa'ya giden işçiler gittikleri yerlere yerleşerek bugün güçlü bir Türk diasporası oluşturmaktadırlar. Türkler göçün ilk yıllarından itibaren bulundukları ülkelerde çeşitli amaçlar doğrultusunda sivil toplum kuruluşları oluşturmuşlardır. Geçen süre zarfında ekonomik olarak güçlenen Türk toplumu siyasal olarak da bulundukları ülkelerde etkili konumlara ulaşmaktadır. Ancak etkili bir lobi gücü olabilecek sivil toplum bilinci oluşması zaman almıştır. Zaten 1950'lere kadar tek partili bir demokrasiye sahip Türkiye'den gelen ilk dönem göçmenlerin sivil düşünce ve siyasal katılım konusunda oldukça bilgisiz ve deneyimsiz olduğu açıktır. Hollanda'da bulunan Türk göçmenlerin dernekleşme sürecini inceleyen bir araştırmada buradaki Türk kuruluşlarının sadece %16,7'si 1974-1984 arasında kurulurken bunların %42,6'si 1996 ile 2004 tarihleri arasında kurulduğu ortaya konulmuştur.⁴⁰⁴ Bu açıdan Avrupa'da Türk lobisinin çok köklü bir tarihi olmadığı

⁴⁰¹ Nuran Uysal, *The Representation of Turkish Immigrants In The German Printed Media And Its Linkage To The Public Opinion About Turkey's EU Accession*, (Unprinted Master Thesis), 2011, Akdeniz University- University of Hamburg Joint Master's Programme European Studies, Hamburg - Antalya, p.41.

⁴⁰² Firdovsi Khalilov, *Amerika Birleşik Devletleri'nde Türk Lobi Çalışmaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.44.

⁴⁰³ Ibid, 45.

⁴⁰⁴ Hüseyin Kocabıyık, *AB Süreci ve Batı Avrupa ...*, s.68.

görülmektedir. Göçmenlerin değişen ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleşen dernekleşmeler son dönemlerde Türk hükümetinin de buradaki göçmenlere yönelik politikaları çerçevesinde etnik bir lobi gücüne dönüşmektedir.

Bugün Avrupa'da oy kullanabilecek Türk nüfusunu çok ciddi bir rakama ulaşmıştır. 2013 yılında Almanya'da yapılan federal seçimlerde (Bundestagswahl) 900 bin Türk kökenli seçmenden 600 bini oy kullanmıştır.⁴⁰⁵ Almanya'da Türklerin kurduğu derneklerin sayısı 5 bine ulaşmıştır. Bu rakamlar Türklerin yaşadıkları toplumların sosyal, kültürel ve siyasal olarak artık birer parçası haline geldiğinin göstergesidir.

Bir diğer önemli Avrupa ülkesi olan Hollanda'da 300 binin üzerinde Türk yaşamakta ve Türkler milletvekili çıkarabilmektedir. Bunun yanı sıra, Türk kökenliler belediyelerde görülebilir pozisyonlarda görev alabilmektedir.⁴⁰⁶ Avrupa'ya ilk giden işçi ve eğitim düzeyi düşük kuşağı, orada doğmuş olan ve oraya daha fazla ait yeni kuşak takip etmektedir. Yeni kuşak Türkler diaspora bilinci içerisinde modern kabul edilebilecek bir strateji izlemekte ve internet, TV ve gazeteler aracılığıyla kültürel olarak Türkiye'den beslenirken Avrupalı devletlerin birer nesnesi olmaktan çıkmaktadırlar.⁴⁰⁷ Bu da milli bir bilince sahip, ortak paydası milli çıkarlar olan bir kamuoyu oluşturma adına önemli bir unsurdur.

Avrupa'da yaşamakta olan Türk toplumu, son yıllarda dernekleri ve sahip oldukları kurumlarıyla Türk lobisini oluşturacak potansiyel gücün farkına varmış ve Türk karşıtı grupların lobi faaliyetlerine karşı koyacak başarılı örnekler sergilemişlerdir. Ayrıca birçok bölgede yerel siyasete katılarak, medya kuruluşları ve STK'larda aktif görevler alarak güçlü bir Türk lobisi oluşturma adına büyük adımlar atılmaktadır.⁴⁰⁸ Yıllar boyu uzak diyarlarda kendi başlarına bırakılmış olmanın getirdiği kendine sahip çıkma becerisi, Avrupa'daki Türk toplumunun güçlü bir lobi olması için ihtiyaç duyduğu yapısal ve kurumsal altyapıyı hazır hale getirmiştir.

⁴⁰⁵ Murat Erdoğan, The Turkish Diaspora in Europe and the Euro-Turks Barometer Survey. <<http://www.aicgs.org/events/the-turkish-diaspora-in-europe-and-the-euro-turks-barometer-survey/>> (25.06.2015)

⁴⁰⁶ Avrupa ve Amerika'daki Türkler Nasıl Bir Güç Oluşturabilir? <<http://www.turkishny.com/drgoeknur-akcada/17-drgoeknur-akcada/10983-avrupa-ve-amerika#.VXssYvntmko>> (12.06.2015)

⁴⁰⁷ Ayhan Kaya, *Berlin'deki Küçük İstanbul Diasporada Kimliğin Oluşumu*, 1. Basım, Buke Yayınları, İstanbul 2000, s.60.

⁴⁰⁸ Mehmet Kaan Sahilyol, *Ethnic Turks ...*, s.185.

Avrupa'ya ulaşan işçilerin kendi kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurdukları dernekler, bugün Türkiye adına lobi yapabilecek en önemli kuruluşlar haline gelmiştir. Avrupa'da bulunan binlerce derneğin ortak bir güç oluşturması, ancak üst kuruluşlar aracılığıyla eşgüdüm sağlanarak mümkündür. Bu doğrultuda, Türkiye'nin AB'ye giriş sürecine katkıda bulunabilecek güçlü bir lobi oluşturmak için Avrupa'da bulunan farklı sosyal ve siyasi yapıya ait binlerce Türk derneğini, çatı kuruluşları, federasyon, vakıf ve işadamları derneklerini birleştiren Avrupa Türkleri Platformu (ATP) 3 Kasım 2002'de Almanya'nın Frankfurt şehrinde kurulmuştur.⁴⁰⁹

Almanya Türk Toplumu (TGD), Almanya'daki Türk Vatandaşları Konseyi (RTS), Almanya Alevi Dernekleri Birliği Federasyonu (AABF), Almanya Türk Dernekleri Koordinasyon Kurulu (ATDK), Türk İslam Dernekleri Birliği, Avrupa Türk İşadamları Network (ATIN), Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı (TAM), Avrupa-Türkiye Araştırmalar Enstitüsü (ITES), Avrupalı Türk İşadamları Birliği (TBEU) ve Alman-Türk Vakfı (DTS) gibi güçlü kuruluşlar ATP çatısı altında buluşmuşlardır.

ATP 12-13 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi öncesinde “*Avrupa Birliğinde Türkiye'yi Görmek İstiyorum*” kampanyası başlatmıştır.⁴¹⁰ ATP'nin ikinci büyük etkinliği “*AB için 1 milyon imza*” kampanyası olmuştur. Bu kampanya Türkiye'nin büyük basın kuruluşlarından Hürriyet Gazetesi tarafından da desteklenerek etkili bir lobi etkisi amaçlanmıştır.⁴¹¹

Türkiye'nin AB yolculuğunda karşısına çıkan engellerden birisinin Türk algısı ile birlikte Müslüman algısı olduğu görülmektedir. İslam karşıtlığının *islamofobi* adıyla bir kavram haline geldiği bu zamanlarda, Avrupa'da Müslümanlara yönelik fiziksel ve psikolojik baskılar artmakta, bununla beraber Müslümanların ibadet yerlerine saldırılar gerçekleşmektedir. 2015 yılının ilk üç ayında, sadece Almanya'da 13 camiye saldırı düzenlenmiştir.⁴¹² Bu gelişmeler Almanya'da bulunan DİTİB, İslam Konseyi, İslam Toplumu Milli Görüş (İGMG), Müslümanlar Koordinasyon Konseyi (KRM) ve İslam

⁴⁰⁹ Avrupa Türkleri Platformu.

<http://www.keskin.de/tr/tgd_tgh/tgd_pressemitteilungen/325044> (13.06.2015)

⁴¹⁰ Türkiye'yi AB'de Görmek İstiyorum.

<<http://bianet.org/bianet/siyaset/14530-turkiyeyi-abde-gormek-istiyorum>> (13.06.2015)

⁴¹¹ Türkiye'nin üyeliği için Alman kuyruğu. <<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=113386>> (13.06.2015)

⁴¹² Almanya'da üç ayda 13 camiye saldırı.

<<http://www.sabah.com.tr/dunya/2015/05/13/almanyada-uc-ayda-13-camiye-saldiri>> (13.06.2015)

Kültür Merkezleri Birliği gibi Türk- Müslüman dernekleri tarafından Almanya genelinde yaklaşık 2 bin camide teröre tepki gösterileri ile protesto edilmiştir.

Hannover şehrinde bulunan Eyüp Sultan Camii'nde düzenlenen protestoya Alman İçişleri Bakanı Thomas de Maiziere, Aşağı Saksonya Eyalet Milletvekilleri Doris Schröder-Köpf ve Belit Onay ile Müslüman cemaatin başkan ve yöneticileri de katılarak güçlü bir farkındalık oluşturulmuştur.⁴¹³ Bu etkinlikte geçmişten beri Avrupa'da var olan Türk algısına islamofobinin de eklenmesiyle oluşan yabancı düşmanlığına karşı Türk dernekleri bir araya gelerek iyi bir mücadele örneği göstermişlerdir.

Avrupa'nın içinde bulunduğu ekonomik sorunlar göçmenlere ve azınlıklara karşı toleransın azalmasına neden olmaktadır. İnsan Hakları ifadesini kendisine düstur edinmiş bir topluluğun en önemli ülkelerinden biri olan Almanya'da Müslüman karşıtlığının artması sokak gösterilerine kadar uzanmıştır. 2014 sonbaharında Almanya'nın Dresden şehrinde PEGIDA (*Patriotic Europeans Against the Islamisation of the West – Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar*) hareketi ortaya çıkmış ve kısa bir sürede diğer büyük Alman kentlerine *Pazartesi Yürüyüşleri* adı altında yayılmıştır. Birkaç yüz kişiden oluşan hareket kısa zamanda kendisine büyük kitleleri dâhil edebilecek bir sayıya ulaşmıştır. Bu eylemler İslam dünyasında olduğu kadar batı dünyasında da Nazi Almanya'sını hatırlatarak uluslararası bir endişeye yol açmıştır. Tabi esas tedirginlik ise, bütün bu hareketin hedefi konumunda olan Avrupa'nın en büyük Müslüman göçmen grubu Türklerde yaşanmıştır.⁴¹⁴

Pegida'nın gösterilerine karşı Alman hükümetinden, siyasi partilerden ve birçok Alman sivil toplum kuruluşundan tepki gelmiş ve bu gösterileri ülkenin geleceğine bir saldırı olarak nitelendirmiştir. Bu tepkilerin içinde en anlamlılarından bir tanesi de Türk nüfusunun oldukça kalabalık olduğu Köln şehrinde yapılan Pegida gösterileri boyunca Köln Katedrali'nin ışıklarının kapatılmış olmasıdır.⁴¹⁵ Ancak bu gibi sembolik tepkiler ile siyasetçilerin cılız kalan söylemleri Pegida'nın büyümesine engel olamamıştır.

Pegida'nın eylemlerine son vermesindeki en büyük etken, gösterilere eş zamanlı olarak yapılan karşıt gösteriler olmuştur. Bu bağlamda Türk lobisi iyi bir organizasyon

⁴¹³ DİTİB Haber, Diyanet İşleri Türk İslam Birliği Aylık Haber Bülteni, Köln, Ocak 2015, s.9

⁴¹⁴ Pegida Türkleri Endişelendiriyor.

< <http://www.dw.de/pegida-t%C3%BCrkleri-endi%C5%9Felendiriyor/a-18164110> > (13.06.2015)

⁴¹⁵ Pegida Berlin'i Böldü.

< <http://www.dw.de/pegida-berlini-b%C3%B6ld%C3%BC/a-18167103> > (15.06.2015)

örneği göstermiş, Almanya’da UETD, DİTİB, Avrupa Türk İslam Birliği (ATİB), Almanya Türk Toplumu (TGD); Avusturya’da Viyana İslam Federasyonu, UETD Avusturya, Avusturya Türk İslam Birliği (ATİB), Avusturya İslam Kültürü Merkezleri Birliği, Avusturya Türk Federasyonu, Alperenler Derneği, Müslüman Koordinasyon Birliği gibi kuruluşlar, Pegida karşıtı büyük yürüyüşler tertip etmiştir.⁴¹⁶

Viyana’da 7 bin kişi ile sokaklara dökülen Türkler, hareketin doğduğu Dresden’de 32 bin kişi ile gösteri yaparak sayısı 20 bin civarında kalan Pegida destekçilerine karşı birlik mesajı vermiş ve açık bir güç gösterisinde bulunmuştur.⁴¹⁷ Türklerin Avrupa’da var olduklarının altını çizen bu birliktelikler, Avrupa’da büyük bir lobi potansiyeline sahip olunduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Bu potansiyelin sadece varlık mücadelesi zamanlarında ortaya çıkmasının dışında da Türkiye’nin AB üyeliği sürecinde güvenebileceği bir güç olarak hazır hale gelmesi önem arz etmektedir.

Avrupa’da var olan Türk derneklerini bir araya getiren çatı örgütler Türkiye’nin AB üyeliği konusunda büyük ölçüde hem fikirdirler. Bu örgütlerden Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF), Avrupa Atatürkçü Düşünce Dernekleri Federasyonu (AADD), DİTİB, İslam Kültür Merkezleri Birliği (İKMB), IGMG, Avrupa Demokratik Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu (ADÜTDF) Türkiye’nin AB üyeliğinin destek vermektedir. Sadece Avrupa Türk İslam Kültür Dernekleri Birliği ve ATKD üyeliği desteklememekte, ancak herhangi bir olası durumda engel olmayacaklarını da belirtmektedirler.⁴¹⁸ Böylesine bir sinerjinin harekete geçirilmesi Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan kırılmaları güçlü bir kamuoyu ve lobi baskısı ile Türkiye lehinde onarabilecektir.

Avrupa’da bulunan ve lobi etkisi yüksek olabilecek bir diğer kuruluş ise UETD’dir. Kurumsal yapısı itibarıyla siyasi bir parti izlenimi veren UETD Almanya başta olmak üzere Avusturya, Macaristan, Belçika, Hollanda, Fransa, İsveç, Finlandiya, İngiltere ve İsviçre gibi ülkelerde faaliyet göstermektedir. UETD Gençlik Kolları, Kadın Kolları ve UETD Akademi gibi birimlerden oluşmaktadır. Avrupa’daki Türk gençlerinin ve

⁴¹⁶ Türkler Pegida’ya Karşı Yürüyor.

<<http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkler-pegidaya-karsi-yuruyor>> (15.06.2015)

⁴¹⁷ Pegida’ya Karşı 32 bin Kişi Yürüdü.

<<http://www.ihf.com.tr/haber-pegidaya-karsi-32-bin-kisi-yurudu-428343/>> (15.06.2015)

⁴¹⁸ Yusuf Adıgüzel, Kimliğin Korunmasında ve Üretilmesinde Türk Derneklerinin Rolü Almanya - Köln Örneği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2004, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s.105.

kadınların kültürel, sosyal ve siyasal olarak aktif olması adına çeşitli çalışmalar yürütmektedir.

UETD Akademi *Siyaset Akademisi* adı altında ‘Avrupa’da Siyasi Katılım ve Çoğulculuk’, ‘AB’nin Vizyonu ve Geleceği’, ‘İslamofobi’, ‘Avrupalı Türklere Kurumsal Destekler’, ‘Avrupa’da İslam’, ‘Lobicilik’, ‘Almanya Türkiye İlişkilerinin Tarihsel Süreci’ gibi önemli konularında alanında uzman kişilerce dersler düzenlenmekte ve Avrupa’daki Türk nüfusu etkin bir lobicilik için eğitilmektedir.⁴¹⁹

UETD Pegida karşıtı gösterilerde de kendisini göstermiştir. Ayrıca 24 Nisan 2015’te Alman Federal Parlamentosu tarafından 1915 Ermeni olaylarının *soykırım* olarak adlandırılmasının hemen sonrasında Almanya Cumhurbaşkanı Joachim Gauck ve Federal Parlamento’ya hitaben bir kamuoyu duyurusu yayınlamıştır.⁴²⁰ Türkiye’nin dış politikasında önem arz eden konularda UETD harekete geçmekte ve Avrupa’da bir kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır. Mısır’da yapılan darbe sonrası görevinden azledilen Muhammed Mursi’ye, Türkiye’de görev yapmakta olan AK Parti hükümeti destek vermekte ve darbeci lider Abdülfettah el-Sisi’nin meşruiyetini uluslararası camiada tartışılır hale getirmek istemektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin bir dış politika unsuru haline gelen Mısır meselesi, UETD Gençlik Kolları tarafından Avrupa’nın çeşitli şehirlerinde darbe karşıtı gösterilerle gündeme getirilmiş ve Türkiye’nin bu tutumu Avrupa gündemine taşınmak istenmiştir.⁴²¹ Benzer şekilde Türkiye’nin geliştirmiş olduğu Filistin yanlısı tutum UETD tarafından sahiplenilmiş ve 12 Kasım 2014’te Berlin, Brüksel, Den Haag, Paris, Londra, Stockholm ve Zürich’te özellikle Birleşmiş Milletler temsilcilikleri önünde bir basın açıklaması düzenlenerek AB, ABD, NATO ve BM’nin İsrail saldırılarına bir dur demesi talep edilmiştir.⁴²²

Avrupa’da var olan milyonlarca etnik Türkün sahip oldukları binlerce kuruluş, dernek, şirketler muhakkak AB içinde bir güç ve dikkate değer bir nüfuz oluşturmaktadır. Ancak, Ermeni ve Yahudi lobisi gibi güçlü oluşumların ABD siyasetine yaptıkları etki ile Avrupa’daki Türk lobisinin AB’nin Türkiye siyasetine yaptığı etki mukayese kabul etmeyecek düzeydedir. Bunun bir nedeni ABD ile AB’nin siyasal ve yapısal

⁴¹⁹ UETD Akademi. < http://uetd.info/?page_id=661 > (14.06.2015)

⁴²⁰ Almanya’nın Ermeni Soykırım İddiaları. < <http://uetd.info/?p=1867> > (15.06.2015)

⁴²¹ UETD Genelmerkez Gençlik Kolları Faaliyet Raporu, Mayıs 2014.
< <http://uetd.info/wp-content/uploads/UETD-GK-Faaliyet-Raporu-May%C4%B1s-2014.pdf> > (15.06.2015)

⁴²² UETD Genelmerkez Gençlik Kolları Faaliyet Raporu, Ekim 2014.
< <http://uetd.info/wp-content/uploads/UETD-GM-GK-Faaliyet-Raporu-Ekim-2014.pdf> >

farklılıklarıdır. ABD’de siyaset tek bir merkezde toplanabilirken Avrupa siyaseti çok merkezlidir. Diğer nedeni ise, Avrupa’da mevcut Türk kuruluşlarının değişik amaçlar doğrultusunda kurulmuş olması ve haliyle tek bir gayeye hizmet etmekten çok, dağınık bir görünüm arz etmeleridir. Türkiye’nin dış politikasında temel bir hedef olan AB üyeliği için bu kurum ve kuruluşların ortak bir çatı altında lobi faaliyetleri yürütmeleri gerekmektedir. Bu noktada Avrupa’daki Türk diasporasına yönelik Türkiye’nin STK ve devlet eliyle yardım etmesi önem arz etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de faaliyet gösteren iş örgütleri ve benzeri iş adamları dernekleri Türkiye’nin AB üyeliği için Brüksel’de ve üye devletlerde önemli lobi faaliyetleri yürütme noktasında diaspora Türklerinden daha planlı ve güçlüdür. Bu örgütler benzer şekilde Ankara’da da lobi faaliyetleri yürüterek Türkiye’nin AB yolundaki en büyük motivasyonu olmaktadır.

3. Avrupa Birliği Sürecinde Türk Çıkar Gruplarının Faaliyetleri

Türkiye’nin Avrupa entegrasyonuna birçok STK dâhil olarak bu süreçte kamuoyunu, devletleri ve Avrupa kurumlarını etkilemeye çalışmaktadır. Çoğunlukla *çıkar temsili* ya da *halkla ilişkiler yönetimi* olarak ifade edilen lobicilik Avrupa kurumlarının karar alma ve kanun çıkarma süreçlerini etkilemeyi amaçlayan her türlü etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’nin Avrupalılaşma sürecinde AB ile yürüttüğü müzakereler, Avrupa entegrasyonunda yeni bir anlayış çerçevesinde oluşan kültürel bir kurumsallaşma çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu anlayış çerçevesinde AB düzeyinde hayata geçirilen siyasi, ekonomik, idari ve sosyal entegrasyonun temel bileşeninin *kültür* olduğu kabul edilmektedir.⁴²³ Bu çerçevede Türkiye’nin Avrupa entegrasyonu için lobi yapanlar Avrupa kurumlarının merkezinde yer alarak ulusal ve ulusüstü kimliksel algılamalar çerçevesinde Türklük ve buna karşılık Avrupalılık anlayışlarını diğer gruplarla iletişime açık bir halde ortaya koymaktadırlar. Kültürel farklılıkların, tarihsel algılamaların ortaya koyduğu zorlukları aşarak Türkiye’nin Birliğe tam üyeliği adına önemli lobi faaliyetleri yürütülmektedir.

Brüksel’de yer alan on binlerce lobici arasında Türk yetkililer ve çıkar temsilcileri sayıca az ancak Türkiye Avrupa ilişkilerinin geleceğini etkileyen önemli bir unsurdur. 1980’lerin ortasından itibaren giderek artan Türk lobicilik çabalarıyla beraber Brüksel iki

⁴²³ Bilge Fırat, “Negotiating Europe/Avrupa: Prelude for an Antropological Approach to Turkish Europeanization and the Cultures of EU Lobbying in Brussels”, *European Journal of Turkish Studies*, Nu:9, 2009, p.4.

tarafı da temsil eden Avrokratların günlük görüşmelerinin merkezi haline gelmiştir.⁴²⁴ AB düzeyinde Türk iş dünyasının ve kamuoyunun çıkarları adına lobi faaliyetleri yürüten gerçek ve tüzel birimler bilgi alışverişi çerçevesinde karşılıklı görüşmeler gerçekleştirmektedirler. AB’de üyelik sürecini etkileyecek olan faal organların çok sayıda olması Türkiye’nin üyelik süresinde karşılaştığı sorunların çözümünde sadece Brüksel çevresinde bir lobi faaliyeti yürütmesini anlamsız kılmaktadır. AB’de karar aşamasına gelen bir tasarinın yasalaşması için 28 komisyon üyesinin yanı sıra, Genel Müdürlük çalışanları, Parlamento üyeleri, Bölgeler Komitesi ve Ekonomik ve Sosyal Komite üyeleri gibi sayısı binleri bulan kişinin onayı ve imzası gerekmektedir.⁴²⁵ Türkiye’yi temsil eden resmi temsilci sayısı bu kadar geniş bir yetki zincirinin tamamına temayüz etmekte güçlük çekmektedir.

Brüksel’deki Türk çıkar gruplarının temsilcileri AB’ye üyelik konusunda Avrupa’nın iş çevrelerini ikna adına Türkiye’nin yürüttüğü kamu diplomasisinde önemli bir role sahiptirler. Bu lobiler Avrupa’daki farklı çıkar gruplar tarafından oldukça iyi tanınmakta ve birçok alanda Avrupa kurumlarında beraber çalışmaktadırlar. Bugün Komisyon ve Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (EESC) yaklaşık on Türk lobisiyle yakın iletişim içerisinde. Aşağı yukarı aynı sayıda Türk lobisi de AP’ye akredite olmuştur. Bu rakamlar diğer aday ülkelere oranla daha yüksek bir temsil seviyesini ortaya koymaktadır. Mesele 2004 genişlemesinden önce Aday Ülkelerden Çıkar Temsilcileri Ofisleri Ağı (NIROC) 6 ülkeden 24 kurum tarafından oluşmaktaydı. Bunların 8 tanesini Türk lobileri oluşturmaktaydı. Türk lobicilerin diğerlerine göre daha organize olduğu, inisiyatifler alarak Genişlemeden sorumlu Komisyoner ile çok sık görüşmelerde bulduğu ve doğrudan kanun yapıcılara ulaştıkları bilinmektedir.⁴²⁶ Bunun yanı sıra Türk lobileri Avrupa’daki gruplara iyi entegre olmuş kuruluşlardır. Örneğin Avrupa Sanayi ve İşveren Örgütleri Konfederasyonu’na (UNICE) TÜSİAD 1987’den beri, TİSK ise 1988’den beri üyedir.

AB’ye üyelik sürecinde Avrupa’da sahip olunan güçlü diaspora ve bundan güçlü bir lobi devşirebilme adına devlet eliyle yürütülen kamu diplomasisine ek olarak Türkiye’de bulunan güçlü iş kuruluşları ve STK’lar da AB üyelik sürecini desteklemektedir.

⁴²⁴ Serap Atan, “Europeanization of Turkish peak bussiness organizations and Turkey-EU relations”, (ed.Mehmet Uğur, Nergis Canefe), *Turkey and European Integration: Accession Prospects and Issues*, 2004, p.107.

⁴²⁵ Emre Ünlüsoy, *Avrupa Birliği’nde Lobicilik...*, s.3.

⁴²⁶ Claire Visier, “The Turkish Interest Groups in Brussels”, (ed. Sandrine Devaux, Imogen Sudbery), *Europeanisation Social Actors and the Transfer of Models in EU-27*, 2009, p.95.

Çalışmanın bu bölümünde Türk ekonomisinin ve iş dünyasının temsilcileri olan iki büyük kuruluş olarak TÜSİAD ve TOBB'un Türkiye- AB ilişkilerindeki yeri ve lobi katkılarına yer verilecektir.

3.1. Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği'nin Lobi Faaliyetleri

TÜSİAD, Türk sanayici ve işadamları tarafından, 1971 yılında iş dünyasını temsil etmek amacıyla kurulan gönüllü bir sivil toplum örgütüdür. Türkiye'nin en etkin STK'larından biri olan TÜSİAD uluslararası anlamda Türkiye'nin küresel ölçekte tanıtımına katkı verme, AB üyeliği sürecini desteklemek üzere uluslararası siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişki, iletişim, temsil ve işbirliği ağlarının geliştirilmesi için çalışmalar yapmayı kendisine amaç edinmiştir.⁴²⁷

TÜSİAD, yurtdışı lobi çalışmalarını yapmak ve bilgi toplamak adına uygulamaya koyduğu yöntem yurtdışında büro kurmaktır. Ülkenin kaderini etkileyebilecek ekonomik kararların sadece Ankara'da değil Brüksel'de de alındığını düşünen TÜSİAD, bu doğrultuda Türk özel sektörünün AB kurumları nezdinde temsili, TÜSİAD ve TİSK'in, Avrupa özel sektörü temsil kuruluşu Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu dâhilinde temsili, Avrupa kamu ve özel sektör kuruluşlarının Türkiye hakkında bilgilendirilmesi ve Türkiye'nin tanıtımına katkı gibi temel görev alanlarında faaliyette bulunması amacıyla 1996 yılında AB-Brüksel temsilciliğini açmıştır.⁴²⁸

AB kurumları ile düzenli temas halinde bulunan temsilcilik, AB üye ülke bakanları, AP milletvekilleri, AB Komisyonunun yetkilileri, büyükelçiler ve uluslararası kuruluşların yetkilileri ile düzenli görüşmeler yapmakta, ayrıca AB karar süreçlerinde önemli katkıları olan birçok düşünce kuruluşunda iş dünyasını ve Türkiye'yi temsil etmektedir. Brüksel temsilciliği haftalık olarak *Brüksel'de Bir Hafta* ve aylık olarak *Avrupa'da İş Dünyası Gündemi* raporları hazırlamakta ve Türkiye – AB ilişkileri ile Avrupa iş dünyasındaki gelişmelerin nabzını tutmaktadır.⁴²⁹

TÜSİAD, sadece Brüksel'de değil, Berlin ve Paris gibi AB'nin en önemli iki başkentinde de temsilcilik açmıştır. Paris'te bulunan temsilcilik, Türkiye'nin AB ile müzakere sürecinde Fransız kamuoyunun Türkiye'ye ilişkin konularda doğru

⁴²⁷ Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği Tüzüğü, Md.2

⁴²⁸ TÜSİAD AB-Brüksel Temsilciliği.

<<http://www.tusiad.org.tr/tusiad/temsilcilik-ve-burolar/tusiad-ab-bruksel-temsilciligi>> (19.06.2015)

⁴²⁹ Ibid.

bilgilendirilmesi adına çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda Paris'te *Institut du Bosphore* (Boğaziçi Enstitüsü) adı altında bir Fransız-Türk düşünce kuruluşu 2009 yılında hayata geçirilmiştir. Enstitünün temel işlevi, Fransız toplumunda Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve kültürel özellikleri hakkında bilgileri derinleştirmek ve her iki toplum arasında kültürel etkileşim ve işbirliğini desteklemek amacıyla faaliyetler düzenlemektedir. Institut du Bosphore, yıl boyunca çeşitli ilgi alanlarına ilişkin seminer, yuvarlak masa toplantıları ve diğer düşünce kuruluşları ile ortak etkinlikler düzenlemekte, araştırma yazıları yayınlamakta ve Fransız bakan, üst düzey politikacı, kanaat önderleri ile görüşmeler şeklinde lobi faaliyetleri düzenlemektedir.⁴³⁰

TÜSİAD Berlin'deki temsilciliği aracılığıyla, Türkiye'nin AB ile müzakere sürecinde Alman kamuoyunu doğru bilgilendirmek, Almanya'da etkili bir kamuoyu oluşturmak, Türkiye'nin Alman özel sektörü, medyası, siyasi yetkilileri ve kültürel çevreleri tarafından daha iyi tanınmasını sağlamak ve Türk-Alman ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla çalışmalar yapmaktadır.⁴³¹ TÜSİAD bunlara ek olarak Berlin'de, *Türkiye: Değişimin Kültürü İnisiyatifi*'ni başlatmış ve European School of Management and Technology Üniversitesi bünyesinde bir kürsü kurarak AB ile ilişkilere ivme kazandırılması adına çalışmalarda bulunmaktadır.⁴³²

TÜSİAD'ın Avrupa ülkelerine yönelik 1997 yılında başlatmış olduğu faaliyetler, Mayıs 1998'de dikkate değer şekilde yoğunluk kazanmıştır. Bunun temel nedeni, 1999 Helsinki Zirvesi'nden önce Avrupa'daki işveren örgütleri, basın, genel kamuoyu ve hükümetlerin Türkiye'nin aday ülke statüsü kazanması yönelik destek sağlamak olmuştur.⁴³³ Bu bağlamda TÜSİAD, Almanya, Belçika, İsveç, Finlandiya, İtalya, Fransa, Danimarka, Hollanda ve Yunanistan'a ziyarette bulunmuşlardır.

TÜSİAD, özellikle 12-13 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'nde hemen önce oldukça yoğun lobi faaliyeti yürütmüştür. Bu kapsamda dönemin yönetim kurulu üyelerinden Ömer Sabancı ve Mustafa Koç'un önderliğinde oluşturulan TÜSİAD heyeti, Türkiye'ye üyelik

⁴³⁰ TÜSİAD Paris Temsilciliği.

<<http://www.tusiad.org.tr/tusiad/temsilcilik-ve-burolar/tusiad-paris-burosu>> (19.06.2015)

⁴³¹ TÜSİAD Berlin Temsilciliği.

<<http://www.tusiad.org.tr/tusiad/temsilcilik-ve-burolar/tusiad-berlin-burosu>> (19.06.2015)

⁴³² Can Uyar, Dış Politika Oluşum Sürecinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü: Türkiye'nin Dış Politika Uygulamasında İşadamları Örgütlerinin Yeri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.81.

⁴³³ Emre Soysal, The Impact of TÜSİAD On The European Union Relations of Turkey (1995-2005), (Unprinted M.A. Thesis), 2007, Boğaziçi University Atatürk Institute for Modern Turkish History, İstanbul, s.94.

müzakerelerinin açılmasına adına AB üyesi ülkelere ziyaretlerde bulunarak etkili kişi ve kurumlara Türkiye'nin desteklenmesi gerekliliğini anlatmışlardır.

Bu kapsamda ilk olarak Macaristan'a giden TÜSİAD heyeti, daha sonra İngiltere'nin önde gelen siyaset ve iş çevreleri ile bir araya gelmek ve resmi temaslarda bulunmak üzere Londra'ya gitmiştir. İngiltere'nin Avrupa Bakanı Dr. Denis MacShane ve Uluslararası Ticaret ve Yatırımdan Sorumlu Devlet Bakanı Mike O'Brien ile temaslarda bulunmuş Türkiye'nin AB ile üyelik müzakerelerine başlamasının, Avrupa açısından siyasi ve ekonomik önemini vurgulanmıştır. Ayrıca, İngiliz Parlamentosu Türkiye Grubu Başkanı Frank Cook ile görüşülmüş, ardından London School of Economics'ten Lord William Wallace'ın yönettiği yuvarlak masa toplantılarına katılarak sürece destek istenmiştir. TÜSİAD heyeti, ayrıca İngiliz Sanayicileri Konfederasyonu'nun (CBI) Genel Direktörü Digby Jones ile de görüşmüş ve sonrasında İngiltere Başbakanı Tony Blair'in AB konularındaki başkanışmanı Sir Stephen Wall ile biraraya gelmiştir.⁴³⁴

2003'ün ikinci yarısında da TÜSİAD, AB'ye yönelik birçok faaliyet yürütmüştür. Bunlardan en öne çıkanları demokrasi paketleri, Kıbrıs sorunu, Irak'ın işgali sonra AB ile içinde ortaya çıkan sorunlar ile ilgili olan girişimler göze çarpmaktadır. TÜSİAD, bu gelişmelerden faydalanarak Brüksel-Berlin-Paris üçgenindeki diplomatik girişimlerini geliştirmek istemiştir. 2004 yılından itibaren TÜSİAD, Türkiye – AB müzakerelerindeki belirleyici rolünden dolayı Almanya'da yürütmekte olduğu AB lobiciliğine hız vermiştir. Bu çerçevede TÜSİAD Başkanı Tuncay Özilhan ve beraberindeki bir heyet 8-9 Ocak 2004'te Berlin'e gitmiş ve siyasi otoritelerden iş dünyasına değin geniş bir hedefe yönelik lobi çalışmaları yapmışlardır.⁴³⁵ Berlin'in *Küçük İstanbul* olarak adlandırılan Kreuzberg bölgesinde düzenlenmiş olan etkinliğe Başbakan Recep Tayyip Erdoğan da katılmış ve AB'nin siyasal sistemi ile entegrasyon konuları konuşulmuştur. TÜSİAD heyeti, Hristiyan Demokrat Parti, Sosyal Birlik Partisi ve Sosyal Demokrat Parti ile de görüşmeler yaparak Türkiye'nin AB ile müzakere sürecinin ekonomik ve politik önemine değinmiştir.⁴³⁶

2008 yılında “AB üyeliği yolunda Türkiye'nin tanıtımı: TÜSİAD örneği” başlıklı raporun basın toplantısında söz alan dönemin TÜSİAD Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ, Türkiye'nin AB'de önyargılar, eksik ve yanlış bilgiler çerçevesinde bir tarım

⁴³⁴ TÜSİAD Basın Bülteni, 10 Kasım 2003.

< http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/basin-bulteni-2003-84.pdf > (16.06.2015)

⁴³⁵ TÜSİAD *Bülten*, No:38, Ocak – Mart 2004.

⁴³⁶ Emre Soysal, *The Impact of TÜSİAD...* , s.116.

ülkesi olarak algılandığını ve Avrupalı siyasetçilerin de bu önyargıları körüklediğini belirtmiştir. Bu gerekçeyle TÜSİAD'ın özverili bir lobi ve tanıtım çabası içinde olduğu vurgulanmış, ancak Avrupa'daki siyasetçi, bürokrat, akademi ve iş çevreleriyle kanaat önderi karar alıcı kesimlere yönelik yürütülmüş olan lobi ilişkilerinin tek başına bu yargıyı kırmaya yetmeyeceği belirtilmiştir. TÜSİAD, bütün bunların yanında daha etkili bir lobicilik için Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Ümit Boyner başkanlığında *Yurtdışı İletişim Komisyonu*'nu kurmuştur.⁴³⁷

TÜSİAD, reformlar ve demokratik adımları atma adına Türkiye'de, Türk algısının değiştirilmesi ve Türkiye'nin üyelik yolunun açılması adına da Avrupa'da lobi faaliyetlerinde bulunarak Türkiye'nin AB'ye üyelik yolundaki en güçlü ve en önemli aktörlerden birisi haline gelmiştir. Türkiye'nin büyüyen ekonomisinin temsilcileri olarak TÜSİAD, sahip olduğu deneyim ve akredite olduğu uluslararası kuruluşlar sayesinde bugün Avrupa'da önemli bir lobi etkisine sahiptir. Türk Hükümeti'nin diplomatik gücü, Avrupa'daki Türk diasporası ve Türk STK'ları ortak gaye uğrunda çalıştıklarında Avrupa'da gücü derinden hissedilecek bir Türk lobisinden bahsedilebilecektir.

3.2. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Lobi Faaliyetleri

TOBB, Odalar, Borsalar ve Birlik hakkındaki 1 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5174 sayılı kanuna istinaden, 365 bin oda ve borsa ile 1 milyon 200 bin kayıtlı firmasıyla özel sektörün Türkiye'deki mesleki üst kuruluşu ve yasal temsilcisidir.⁴³⁸ Türkiye'nin dış politikalarına yönelik ilgili olan TOBB, AB üyeliğine destek vermektedir. AB'nin Türkiye için siyasi ve ekonomik dönüşüm adına temel çapalarından biri olduğu ve bu yüzden Türkiye'nin üyelik müzakerelerine hız verilmesi gerektiği düşünülmektedir. TOBB, lobiciliğin AB sürecinde önemli bir unsur olduğunu görüşündedir.⁴³⁹ Bu açıdan TOBB, Türkiye- AB ilişkileri çerçevesinde TÜSİAD kadar güçlü olmasa da etkin lobicilik faaliyetleri yürütmektedir.⁴⁴⁰ Eksik kaldığı zamanlarda profesyonel lobilerle çalışan TOBB, Türk diasporasının eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi adına da faaliyetlerde bulunmaktadır.

⁴³⁷ TÜSİAD Boyner'le AB'de Lobi Yapacak.

< <http://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/59385-tusiad-boynerle-abde-lobi-yapacak>> (19.06.2015)

⁴³⁸ TOBB Kuruluşu ve Yasal Statüsü. <<http://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Tarihce.php>> (20.06.2015)

⁴³⁹ Emre Ünlüsoy, AB'de Lobicilik... s.128.

⁴⁴⁰ Can Uyar, Dış Politika ..., s.114

TOBB, uluslararası birçok örgüte akredite olmuş ve bu kuruluşlarda etkin görevler almaktadır. Bugün itibariyle, Avrupa Odalar Birliği (Eurochambers) üyeliğinin yanı sıra, İslam Ticaret ve Sanayi Odası, Balkan Odalar Birliği, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ticaret ve Sanayi Odası (ECO-CCI), Akdeniz Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (ASCAME), OECD İş ve Sanayi Danışma Komitesi (BIAC), Alman-Türk Ticaret ve Sanayi Odası (ATTSO) ve Türk-Alman Ticaret ve Sanayi Odası (TATSO), Dünya Odalar Federasyonu (WCF), Türk-Amerikan Ticaret ve Sanayi Odası (TATSO), Asya Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC), Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), D-8 Ticaret Odaları Federasyonu gibi uluslararası platformda faaliyet gösteren kuruluşlara üyedir.⁴⁴¹

TOBB, 2002-2004 yılları arasında İKV ile işbirliği çerçevesinde *Türkiye Platformu* adında bir yapı oluşturmuş ve AB'ye yönelik lobi faaliyetlerinde bulunmuştur. Ayrıca, yurtiçinde bilgilendirme toplantıları şeklinde, yurtdışında ise iletişim ve lobi faaliyetlerinden oluşan “*Türkiye-AB İletişim Stratejisi*” TOBB tarafından geliştirilmiş ve uygulamaya konmuştur. Bu kapsamda iletişim ve lobi çalışmaları, AB kurumlarına üye devletlerin özel sektör kuruluşlarına, çeşitli düşünce kuruluşlarına yönelik olarak etkinlikleri içermektedir.

2008 yılında AB kurumlarında çalışanlara yönelik İKV ile ortaklaşa olarak *Window to Turkey* adında bir tanıtım projesi başlatılmıştır. 2009 yılında ise bu projenin devamı niteliğinde, AB'yi Türkiye'de tanıtmaya yönelik *Window To EU* projesi hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında 11-12 Haziran 2009 tarihleri arasında, aralarında TOBB-AB Uyum Komisyonu üyelerinin de bulunduğu, İKV Başkanı Prof. Dr. Haluk Kabaalioğlu başkanlığındaki Türk heyetince AB Komisyonu ve AB Parlamentosu ziyaret edilmiş ve özellikle AB Komisyonu'ndan üst düzey yetkililerle müzakere sürecine ilişkin konularda karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur.⁴⁴²

AB üyesi ülke barolarına kayıtlı Türk kökenli avukatlara yönelik 2009 yılında Brüksel'de düzenlenmiş olan *Türkiye-AB Ortaklık Hukuku'ndan Kaynaklanan Haklar* semineri, TOBB'un Türk diasporasına yönelik yürüttüğü çalışmalarına iyi bir örnektir.⁴⁴³

⁴⁴¹ Dış Ekonomik İlişkiler Dairesi. <<http://www.tobb.org.tr/DEID/Sayfalar/Uyelik.php>> (20.06.2015)

⁴⁴² Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Dış Ekonomik İlişkileri, No:106, TOBB Yayınları, 2010 Ankara, s.43.

⁴⁴³ Ibid.

TOBB, 2011 yılında Fransız Parlamentosunca çıkarılan Ermeni soykırımı inkâr yasası sonrasında Fransız işadamları ile görüşerek yasanın karşısında durmaları talep edilmiştir.⁴⁴⁴ Ayrıca konu ile ilgili lobi yapması adına Paris’te bir profesyonel lobi firması ile anlaşılmış ve senatörlerden gazetecilere dek toplumun farklı kesimleriyle görüşülmesi hedeflenmiştir. TOBB Başkanı Rıfat Hisarcıklıoğlu, Fransız Senatosundaki 60 isme ulaşılmasında bu lobi firmasının önemli katkısı olduğunu belirtmiştir. Bunun dışında Ankara’da TOBB’a bağlı olan Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi bünyesinde bir enstitü kurularak Osmanlı arşiv çalışmaları ile Ermeni iddialarına yönelik bilimsel çalışmalar ortaya konulması hedeflenmiştir.⁴⁴⁵

Türk işadamlarının Avrupa’ya ticaret ve ziyaretlerinde karşılarına çıkan en büyük problemlerden birisi olan vize serbestisi sorunu, TOBB tarafından AB ve üye devletlerde yaptığı görüşmelerde gündeme getirilmektedir. 2011 yılında, Alman işadamlarının TOBB ziyaretinde konu gündeme getirilmiş ve vize serbestisi ile karayolu ticaretinde karşılaşılan kota sorununun çözülmesi konusunda destek istenmiştir.

Son olarak AB ve ABD arasında müzakereleri devam eden *Atlantik-aşırı Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Antlaşması* (TTIP), Gümrük Birliği üyesi olmasına rağmen Türkiye’yi masanın dışında bırakmaktadır. Bunun kaçırılmayacak bir fırsat olduğunu düşünen TOBB hem AB hem de ABD nezdinde yoğun bir lobi faaliyeti başlatmıştır.⁴⁴⁶

Türkiye’nin TOBB, TÜSİAD gibi kuruluşlarının yanında Türk hükümetinin değerli katkıları ve organize olmuş bir Türk diasporası, Türkleri dünyanın en güçlü lobilerinden biri haline getirebilecektir. TOBB Başkanı Rıfat Hisarcıklıoğlu da bu yönde inançlı olduklarını belirtmiş ve Türkiye Cumhuriyeti’nin 100.yılında Türk lobisinin dünyanın en güçlü üç lobisinden birisi olmayı hedeflediklerini belirtmiştir.⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ Can Uyar, Dış Politika ... , s.112

⁴⁴⁵ Fransa’da Lobi Şirketini Devreye Soktu ETÜ Nüfus Hareketine Bakacak, Hürriyet.

< <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/19763385.asp>> (15.06.2015)

⁴⁴⁶ Türkiye TTIP için Lobi Atağında.< <http://www.dw.de/t%C3%BCrkiye-ttip-i%C3%A7in-lobi-ata%C4%9F%C4%B1nda/a-17786829>> (20.06.2015)

⁴⁴⁷ 2023’te En Etkili Lobi Türkler Olur.

<<http://www.milliyet.com.tr/%E2%80%902023%E2%80%90te%E2%80%90en%E2%80%90etkili%E2%80%90diasporadan%E2%80%90biri%E2%80%90turkler%E2%80%90olur%E2%80%90/ekonomidetay/08.06.2012/1550828/default.htm>> (20.06.2015)

4. Türkiye'nin Diaspora Siyaseti ve Kamu Diplomasisi

Eskiden Almanya ve Fransa gibi Avrupa ülkelerine ucuz işçi gönderme merkezi olan Türkiye'nin önünde bugün Avrupa'da yaşayan milyonlarca vatandaşıyla farklı bir politik resim ortada durmaktadır.⁴⁴⁸ Yurtdışındaki Türklerin, etnik ve kültürel kimliklerini muhafaza etmeleri adına Türkiye ve Türk kültürü ile bağlantılı olmaları gerektiği 1980'lerden bugüne dek çeşitli hükümetlerce gündeme getirilmiştir. Ancak, sağ – sol çatışmalarının yaşandığı dönemde ülke dışına giden ve oradaki özgürlük ortamından bu bireylerin faydalanmaları, dönemin hükümetlerince dışarıdaki soydaşları güvenlikçi bir bakış açısıyla algılamasına neden olmuştur. Bu dönem geride bırakıldığında yurtdışındaki Türklere yönelik asıl ilginin kaynağının ekonomik avantaj çerçevesinde olduğu görülecektir.⁴⁴⁹

Bugün Avrupa'ya misafir işçiler olarak giden ve oraya yerleşenlerden, Balkanlarda yüzyıllardır yaşayan Türk azınlıklar ile kökü bir şekilde Anadolu'yla keşisen her türlü birey Avrupa'da Türk diasporasını oluşturmaktadır.⁴⁵⁰ Türkiye, gurbetteki vatandaşlarına 1982 yılında anayasal olarak çifte vatandaşlık hakkı tanımıştır. Böylelikle soydaşların potansiyel asimilasyon riskinden uzaklaştırılarak Türkiye ile bağlarının sağlam kalması amaçlanmıştır.⁴⁵¹ Ayrıca 1982 Anayasası Türk göçmenler ile Türkiye arasındaki güçlü bağa dikkat çekmiş ve bu bağın güçlenmesi adına devlete çeşitli görevler biçmiştir.⁴⁵²

Bu diaspora varlığını uzun yıllardır sürdürmektedir, ancak kendilerine yönelik Türk Hükümeti'nin ilgisi son yıllara dayanmaktadır. Hükümet, küreselleşmenin Türkiye'yi uluslararası ilişkiler ağında kendisini yeniden konumlandırmasını gerekli kıldığı ve dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış olan potansiyel Türk göçmenlerden bu gaye uğruna faydalanılması gerektiğini düşünmektedir.⁴⁵³ Özellikle son yıllarda, Türkiye çeşitli kurum ve kuruluşlarını harekete geçirerek yeni bir diaspora siyaseti benimsemeye çalışmaktadır.

⁴⁴⁸ Özge Bilgili, Melissa Siegel, Understanding The Changing Role of the Turkish Diaspora, (UNU- MERIT Working Paper), Maastrich Graduate School of Governance, 2010, p.2.

⁴⁴⁹ Can Ünver, "Changing Diaspora Politics of Turkey and Public Diplomacy", *Turkish Policy Quarterly*, Vol:12, Nu:1, 2013, s.184.

⁴⁵⁰ Ahmet Davutoğlu, IV. Büyükelçiler Konferansı Açılış Konuşması, 23 Aralık 2011. < http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sn_-ahmet-davutoglu_nun-iv_-buyukelciler-konferansi-acis-konusmasi_-23-aralik-2011.tr.mfa >

⁴⁵¹ Yaşar Aydın, The New Turkish Diaspora Policy, (SWP Research Paper), 2014, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, p.8.

⁴⁵² T.C. Anayasası, md.62.

⁴⁵³ Yaşar Aydın, Turkey's New Diaspora Policy: Leverage or Obstacle for Turkey's EU Membership Cause. < <http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-new-diaspora-policy-leverage-or-obstacle-for-turkeys-eu-membership-cause.aspx?pageID=449&nID=80617&NewsCatID=396> > (17.06.2015)

Kısalan mesafeler ve günümüzün iletişim teknolojisinin getirmiş olduğu kolaylıklarla beraber uluslararası para ve ürünlerin transferinin özgürleşmesi, diaspora siyasetini Türkiye için önemli bir dış politika enstrümanı haline getirmiştir.

Türkiye'nin dışarıda yaşayan soydaşlara yönelik ilk resmi yönelimi, göçün onuncu yılı olan 1971'de Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla, Almanya'da yaşayan Türk işçilerin dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere Türkiye'den imam göndermek olmuştur.⁴⁵⁴ 1985'te Türk hükümeti tarafından kurulan DİTİB Türk cemaatin ihtiyaçları doğrultusunda faaliyete geçirilmiştir.

4.1. Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı

Soğuk Savaş sonrasında Yugoslavya ve Sovyetler Birliği'nin dağılması bölgenin haritasını değiştirecek yeniliklere yol açmıştır. Bu gelişmeler üzerine Türkiye, özellikle Orta Asya'da zuhur eden Türk Cumhuriyetlerinin yeniden yapılanma, uyum ve kalkınma gibi ihtiyaçlarına cevap vermek amacı ile 1992 yılında Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nı (TİKA) kurmuştur. 1999 yılında Başbakanlığa bağlanmış olan TİKA, özellikle 2002 sonrasında hükümetin yeni dış politika açılımları ve Türkiye'nin artan gelişmişlik seviyesinin getirdiği ivmeyle, yurtdışında çeşitli kalkınma yardımı hamleleri hayat geçirmiştir. Bu bağlamda TİKA, Türkiye'nin güçlü bir dış politika enstrümanı olmuştur.⁴⁵⁵

Son dönemde Türkiye'nin bölgesel güç kapasitesini ve küresel etkinliğini artırma adına gösterdiği çabaların en önemlilerinden birisi kalkınma alanında işbirliği olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti etnik, kültürel, dini ve siyasi farklılıkları göz ardı ederek dünyanın her yerindeki ihtiyaç sahiplerine yardım götürme çabası içinde olmuştur. Bu çerçevede 2002 yılında 85 milyon dolar olarak gerçekleşen resmi kalkınma yardımları 2013 yılına gelindiğinde 3,3 milyar dolara ulaşmıştır. Bu yardımların 3.156,67 milyon doları iki taraflı yardımlar, 151 milyon doları ise çok taraflı katkı olarak gerçekleşmiştir. Bu yardımların 3 milyar 307 milyon doları redmi kurumlarca 820 milyon doları ise Türk özel sektörü tarafından doğrudan yapılmıştır.⁴⁵⁶ Türkiye'nin ulaştığı bu rakam bir önceki yıla oranla %29,7 oranında bir artış göstermiştir. Bu oranla Türkiye OECD Kalkınma Yardımları Komitesine üye ülkeler arasında resmi kalkınma yardımlarını en çok arttıran ülkelerden birisi olmuştur. 2013 yılında Yemen, Haiti, Somali ve Filipinler gibi 120 farklı ülkeye

⁴⁵⁴ Kerem Öktem, Turkey's New Diaspora Policy: The Challenge of Inclusivity, Outreach and Capacity, Istanbul Policy Center, İstanbul 2014, p.7.

⁴⁵⁵ TİKA. <<http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222>> (15.06.2015)

⁴⁵⁶ Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, 2013, s.8.

yardım yapan Türkiye'nin dış politikasında yumuşak gücü olması bakımından TİKA önemli roller üstlenmeye üstlenmektedir.⁴⁵⁷

2013 yılında OECD Kalkınma İşbirliği Komitesi (DAC) tarafından ortaya konulan veriler ışığında Türkiye Cumhuriyeti, ABD, AB Kurumları ve İngiltere'nin ardından en fazla insani yardım sağlayan 4. donör olmuş, Gayri Safi Millî Hasıla (GSMH) ile insani yardım arasındaki %0,21'lik oran ile dünyada birinci sırada yer almıştır.⁴⁵⁸

4.2. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

AK Parti'nin iktidara gelişiyle beraber Türk hükümeti dışarıdaki Türk toplulukları ile daha yakın bağ kurma siyasetini benimsemiştir. Buna yönelik yapısal anlamda büyük adımlar atılmış ve diasporayı destekleyecek devlet kurumları kurulmuştur. Bunun yanı sıra anavatanları ile bağlarını güçlendirerek ülke siyasetine katkı sunmaları adına diaspora Türkleri yaşadıkları ülkede Türkiye'nin seçimlerinde oy kullanabilmeleri sağlanmıştır.⁴⁵⁹ Bu durum Almanya'yı, sayısı 1 milyon 100 bin ila 1 milyon 300 bin arasında değişen Türk seçmen ile bugün İstanbul, Ankara ve İzmir'den sonra Türkiye'nin en büyük 4. seçim bölgesi haline getirmiştir.⁴⁶⁰ Yurtdışındaki soydaşlar, ilk kez 2014 Cumhurbaşkanlığı ve ardından 2015 Genel Seçimlerinde Türk Büyükelçilikleri ve belirlenen diğer yerlerde oylarını kullanarak Türk demokrasisine katkı sunmuş, Türkiye ile gönül bağları daha güçlü hale gelmiştir.

Türkiye'nin son on yılda küresel söylemleri içeren bir dış politika üreterek bölgesel liderlik rolüne üstlenmesi ile Türk hükümeti, yurtdışında yaşayan Türk kökenli bireyler ve akraba olarak adlandırılabilen kültürel ve manevi yakınlıkta yer alan dış toplulukların Türk dış politikasındaki öneminin farkına varmıştır. Buna yönelik olarak 2010 yılında, bu toplulukların diasporal anlamda harekete geçirilebilmesi için Başbakanlık'a bağlı olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) kurulmuştur. YTB Başkanı Kudret Bülbül, kurumu Türkiye'nin sahip olduğu sosyal kültürel ve entelektüel derinliğin, medeniyet perspektifinden bölgesel ve küresel düzeyde yeniden inşasına katkı sağlayacak en önemli kuruluşlardan birisi olarak tanımlamıştır. Bülbül, kurumsal hedeflerinin geniş istişareler yaparak uzun vadeli politikalar ve stratejiler çerçevesinde Türklerin bulundukları

⁴⁵⁷ Numan Kurtulmuş, "Sunuş", *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2013*, s.3.

⁴⁵⁸ Serdar Çam, *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2013*, s.5.

⁴⁵⁹ Can Ünver, "Changing ...", s.186.

⁴⁶⁰ Maximillian Pop, Turkish Diaspora: Erdogan's Paternalism Proves Counter-Productive. <<http://www.spiegel.de/international/germany/erdogan-hurts-turkish-integration-in-germany-with-aggressive-policies-a-898116-2.html>> (16.06.2015)

topluma çok yönlü katılım sağlamaları siyasette, ekonomide, ticarete, sporda, sanatta, medyada, akademik hayatta daha fazla var olmaları için çaba harcamak olduğunu belirtmiştir.⁴⁶¹

YTB, uygulamakta olduğu birçok proje ve kültürel program ile Türkiye'nin diaspora politikasında önemli bir yer teşkil etmektedir. Dış Türklerin anavatan ile etkileşimlerini güçlendirmek ve bağları canlı tutmak amacıyla belli aralıklarla farklı ülke ve şehirlerde vatandaş buluşmaları gerçekleştirilmektedir. Yurtdışında yaşamakta olan Türklerin, bulundukları ülkelerin çok kültürlü yapısı içerisinde kimlik, kültür ve medeniyetlerini yaşatabilmeleri, bu doğrultuda kültürlerarası etkileşimin teşvik edilerek toplumlar arası ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla çeşitli kültürel etkinlikler, medeniyet ve tarih konulu çalışmalar, gençleri hedef alan faaliyet ile göç tarihi çalışmaları kurumun öne çıkan etkinlikleridir.

YTB tarafından düzenlenen *Gençlik Köprüleri* programıyla, 16-22 yaş arasında olup da son beş yılda Türkiye'ye gelememiş olan 1200 öğrenci Türkiye'ye getirilerek anavatan bilinci yaşatılması hedeflenmektedir. YTB'nin öne çıkan önemli programlarından bir tanesi de uzun vadeli olarak düşünülen *Yurtdışı Genç Liderler Projesi*'dir. Bu projenin ilki Mart 2013'de Ankara'da düzenlenmiş ve yurtdışında doğup büyümüş üniversite 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin öz kültürlerine bağlı olarak bulundukları toplumda öne çıkan başarılı bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır. YTB, 2014 yılında *Diaspora Bursları* projesini uygulamaya koymuştur. İlk yıl 'Aktif Yurttaşlık ve Katılım', 'Kimlik ve Aidiyet', 'Ayrımcılık ve Hak İhlalleri', 'Göç ve Diaspora', 'Hukuk' gibi konularda hazırlanan akademik çalışmalar desteklenmiştir.⁴⁶² Bu vasıta ile yurtdışında yaşayan vatandaşların akademik ve eğitim çalışmalarına maddi katkı sunulurken oradaki toplumun ihtiyaçları, kültürel, sosyal ve ekonomik şartları hakkında güncel bilgiler elde edilmektedir.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, yurtdışında bulunan kalabalık Türk nüfusunu bir lobi gücüne dönüştürebilecek en önemli kuruluş olarak öne çıkmaktadır. YTB'nin eski başkanı Kemal Yurtnaç kurumu *Diaspora Başkanlığı* olarak tanımlamıştır.⁴⁶³ Günümüzün toplumsal, siyasal ve ticari hayatının belirleyici aktörlerinden

⁴⁶¹ Mehtap Altınok, "YTB Başkanı ile Söyleşi", *Artı 90 Dergisi*, Sayı:9, Temmuz 2014, s.7-8.

⁴⁶² T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
< <http://www.ytb.gov.tr/etkinlik.php> > (16.06.2015)

⁴⁶³ Turkey Works to Transform Overseas Turks into Diaspora.
< http://www.todayzaman.com/interviews_turkey-works-to-transform-overseas-turks-into-diaspora_314090.html > (16.06.2015)

olarak her geçen gün daha fazla etkinliği hissedilen sivil toplum kuruluşları YTB tarafından önemsenmekte ve STK'ların nitelikli gelişimine destek olmak için çalışmalar yürütülmektedir. Güçlü bir lobi oluşturabilmek adına hem Türkiye hem de yurtdışında bulunan STK'lar desteklenmektedir. YTB, STK'ların yurtdışında yaşayan vatandaşlara yönelik 'Ayrımcılıkla Mücadele Programı', Aktif Yurttaşlık ve Eşit Katılım Programı'; soydaş ve akraba topluluklara yönelik 'Mevlana Kültürel Etkileşim Programı', 'Türkiye Mezunları İletişim ve İşbirliği Programı'; Türkiye'de üniversite eğitimi alan yabancı öğrencilere yönelik 'Uluslararası Öğrenciler Kültürel Sosyal Rehberlik Programı' ve 'Türkçe Öğretimi' programlarına mali destek sağlamaktadır.⁴⁶⁴ Bunun yanı sıra Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) gibi güçlü kuruluşlarla da koordineli çalışmalar yürütülmektedir. YTB Ocak 2013'te Antalya'da *Diaspora Ortak Akıl Platformu* ve Ekim 2013'te Edirne'de *Yunanistan ve Bulgaristan Soydaşları Çalıştayı* düzenlemiş ve TOBB bu programlara etkin katılım sağlamıştır.⁴⁶⁵

YTB 2012 yılında *Türkiye Bursları* programını kurmuştur. Bu kapsamda çoğunluğu Balkanlar ve Orta Asya devletleri olmak üzere 146 ülkeden her yıl 4,500 öğrenci seçilmektedir. Bugün yaklaşık olarak 12,000 öğrenci bu burslar ile Türkiye'nin 55 şehrinde ve 105 üniversitesinde eğitim hayatlarına devam etmektedirler.⁴⁶⁶

4.3. Yunus Emre Enstitüleri ve Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri

Türkiye'nin diaspora siyasetinde yer alan diğer bir yapısal yenilik de Türk kültür diplomasisinin bir parçası olarak kurulan Yunus Emre Enstitüleri ve Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri'dir. Almanya'nın Goethe Institut, İtalya'nın Istituto die Studi Italiani ve İngiltere'nin British Council benzeri bir yapıya sahip olan Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye'nin kültürel varlığını yurtdışına taşıma ve yayma konusundaki ilk girişimidir.⁴⁶⁷

05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulan Yunus Emre Vakfı'nın amaçları arasında Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek yer almaktadır. Yunus Emre Enstitüsü ise Vakfa

⁴⁶⁴ YTB Sivil Toplum Destekleri Bilgi Sistemi üzerinden proje başvuruları kabul edilmeye başlandı. <http://www.ytb.gov.tr/haber_detay.php?detay=99> (14.06.2015)

⁴⁶⁵ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Dış Ekonomik İlişkileri Bülteni, Ankara 2014, s.31

⁴⁶⁶ Kerem Öktem, Turkey's New Diaspora Policy ..., p.14.

⁴⁶⁷ Can Ünver, "Changing ...", s.186.

bağlı bir kuruluş olarak bu amaçlar doğrultusunda yurtdışında Kültür Merkezleri kurarak yabancılara Türkçe öğretiminin yanı sıra Türkiye'nin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte ve bilimsel çalışmalara destek vermektedir. 2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışında 40'dan fazla kültür merkezi bulunmaktadır. Kültür merkezlerinde Türk Dili eğitimi ve çeşitli eğitim kurumlarıyla yapılan işbirlikleriyle buradaki üniversitelerde Türkoloji bölümleri kurulması ve Türkçe'nin öğretilmesi teşvik edilmektedir.⁴⁶⁸

Yunus Emre Enstitülerinin hedefinde sadece Türkiye'den göç etmiş olan soydaşlar değil, Osmanlı tebaası olan Boşnaklar, Arnavutlar, Kosovalılar gibi özellikle Balkanlardaki Müslüman halk da bulunmaktadır. İlk Yunus Emre Kültür Merkezi Bosna-Hersek'in başkenti Saraybosna'da açılmış ve açılış töreninde konuşan dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, buranın özellikle Türk kültürünün yansıdığı en iyi yer olduğu için uzun tefekkürler sonrasında ilk merkez olarak seçildiğini söylemiştir.⁴⁶⁹ Bölgesel liderlik iddiasında bulunan bir ülkenin attığı önemli adımlardan bir tanesi olan Yunus Emre Enstitüleri Türkiye'nin uluslararası siyasetinin büyük bir parçası haline gelmektedir.

⁴⁶⁸ Yunus Emre Enstitüsü. <<http://www.yee.org.tr/tr/yunusemreenstitusu>> (05.10.2015)

⁴⁶⁹ Saraybosna Yunus Emre Türk Kültür Merkezi Açıldı.

<<http://yee.org.tr/bh-saraybosna/bs/news/news-from-us/saraybosna-yunus-emre-turk-kultur-merkezi-acildi-715>> (16.06.2015)

SONUÇ

Halkın bir şekilde yönetime dâhil olmasını sağlayan lobicilik, günümüzde sağlıklı işleyen demokrasilerin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Özellikle kuzey yarımkürenin iki önemli gücü olan ABD ve AB’de binlerce kişi, milyarlarca dolarlık bütçeler ile ekonomik ya da ulusal çıkarlar çerçevesinde faaliyetler yürütmektedir. Lobi kuruluşları sistematik bir çalışma yürüterek iktisadi ve siyasi hedeflerine ulaşmak, karar alma süreçlerinde çıkarları doğrultusunda kararlar alınmasını sağlamak adına farklı yöntem ve teknikler uygulamaktadırlar. Bu açıdan lobicilik, lobicilerin kişisel düzeyde kanun yapıcılarla bir araya gelerek siyasal bilgi alışverişi kapsamında gerçekleştirilen doğrudan lobicilik; kanun yapıcılar üzerinde algı ve baskı oluşturmak için kamuoyunun çeşitli şekillerde yönlendirmesiyle gerçekleştirilen dolaylı lobicilik olarak iki ana akım yöntemden oluşmaktadır. Bunların yanı sıra aynı kökenden gelen bireylerin ulusal çıkarları etrafında oluşturdukları çıkar gruplarının faaliyetlerini kapsayan etnik lobicilik bulunmaktadır.

Lobilerin artık karar alma süreçlerinin birer parçası haline gelmeleri dolayısıyla lobiciler ile siyasetçiler arasındaki ilişkilerin halkın denetimine açık kılacak şeffaflık, meslek ahlakı kuralları etrafında dürüstlük ve herkesin bilgiye ulaşımında eşitlik gibi unsurların yasal çerçevede belirlenmesini tabi kılmıştır. Lobiciliğin doğum yeri olan ABD ve oldukça hızlı büyümekte olduğu AB’deki lobicilik düzenlemeleri ve yasal normlar bu çalışmada önemli bir yer tutmaktadır.

AB’de lobicilik üç farklı dönemde incelenmektedir.⁴⁷⁰ İlk dönem 1951 yılı ile 1979 yılları arasında kalan dönemdir. Sadece dernek çatısı altında toplanmış olan çıkar grupları olarak bu dönemde faaldir. 1979’da başlayan ikinci dönem 1985 yılında sona ermiştir. Bu dönemde çevre ve hayvan koruma, tüketici haklarını gibi konularda çeşitli çıkar gruplarının lobi faaliyetlerine başladıkları görülmüştür.⁴⁷¹ Kurumsal yapılarında var olan farklılıklar nedeniyle AB ile ABD’deki lobicilik aynı ölçüde ve etkide değildir. Buna rağmen lobicilik faaliyetleri ve etkileri AB’nin başkenti olan Brüksel’de her geçen gün

⁴⁷⁰ History of the Lobbying in the EU.

< <http://elabeurope.eu/wp-content/uploads/2014/07/Policy-Report-Transparency-Register.docx>

(31.08.2015)

⁴⁷¹ Kadir Canöz, *Halkla İlişkiler...*, s.48.

artmaktadır. Günümüzde AB kapsamında yürütülen lobicilik faaliyetleri hukuk firmaları ve Ticaret Odaları, STK'lar, firma temsilcileri ve bölgesel temsilcilikler gibi çeşitli farklı ekonomik ve siyasi unsurları temsil eden 2600 çıkar grubu tarafından yürütülmektedir.

AB'nin üç önemli kurumunun yanı sıra Avrupa'nın politikasını doğrudan etkileme gücüne sahip Birliğin motoru konumunda olan ülkelerde yoğun bir şekilde lobicilik faaliyetleri yürütülmektedir. Ancak lobicilik faaliyetleri sadece Avusturya, Fransa, İrlanda, Litvanya, Polonya ve İngiltere'de yasalara bağlı çerçevede gerçekleştirilmektedir. Berlin, Paris ve lobicilik faaliyetlerinin yoğunluğu itibarıyla dünyanın üçüncü en büyük merkezi olan Londra'daki lobi faaliyetleri ve bunları düzenleyen yasalar birbirinden farklılık göstermektedir. Son dönemlerde AB üyesi ülkeler ve AB kurumlarındaki uygulamalarda şeffaflık, dürüstlük ve erişim eşitliği adına lobilerin ortak bir sisteme kayıt olmaları ve buradaki kayıtların herkesçe rahatlıkla izlenebiliyor olması yönünde önemli yasal adımlar atıldığı görülmektedir. Bu açıdan Almanya, AP, AK, İngiltere ve İrlanda hayata geçirdikleri lobi kayıt sistemleri ile diğer Avrupa ülkelerine önemli birer örnek teşkil etmektedirler.

1856 Paris Antlaşması sonrasında müttefiklik düzeyine kadar ilerleyen Türk – Avrupa ilişkileri 1999 yılından beri Türkiye'nin AB'ye aday ülke, 2005 yılından itibaren de üyelik müzakereleri yürüten ülke olması ile oldukça ilerleme kaydetmiştir. Türkiye, 3 Kasım 2002 sonrasında tek parti iktidarı ile siyasi ve ekonomik olarak istikrara kavuşmuş ve AB ile üyelik adına büyük demokratikleşme reformları yapmıştır. Ancak AB müktesebatı ile doğrudan ilgisi olmayan Ermeni meselesi, Kıbrıs sorunu ve PKK terörü gibi siyasi nedenler gerekçe gösterilerek Türkiye'nin müzakere süreci sonu gelmek bilmeyen bir sarmala dönüştürülmüştür. Burada Türkiye'ye karşı farklı bir tutum olduğu açıktır. Bunun en büyük nedeni ise yıllar boyu Avrupa kamuoyunda oluşmuş olan *Türk* algısıdır.

Türkiye'nin sadece yasal normlar çerçevesinde üyeliği teknik bir kapsamda yürüterek AB üyesi olması mümkün görünmemektedir. Ekonomik ve diplomatik ilişkilerle bağlantılı inşa edilen devlet çıkarlarına rağmen, Avrupa sisteminin mevcut Türk algısı kültürel bir algılama biçimini aşamamaktadır. *Türk* algısı Avrupa'nın kültürel topluluğu için hala *diğer* ile bağlantılıdır.⁴⁷² Türkiye-AB ilişkilerinde her yaşanan gelişme sonrasında tarihsel, kültürel ve dini referanslar Türklerin Avrupa'da algılanış biçimini ortaya

⁴⁷² Iver B. Neumann, Jennifer M. Welsh, "The Other in European ...", p.348.

koymaktadır. Yıllar boyu öteki ve rakip olarak görülen Türkler, Hristiyan Avrupa halklarını bir araya getiren önemli bir birleştirici dış güç olmuştur.

Günümüzün Avrupa-Türkiye ilişkileri ve Avrupa kimliği algılamaları Avrupa’da yaşayan milyonlarca Türk’ten ve *diğer* olarak görülen toplumların davranışlarından etkilenmektedir. Türklerin Avrupa’ya göçü ve yaşadıkları entegrasyon sorunları Avrupa’nın kültürel tartışmaları içinde önemli bir yer tutmaktadır. Türklerin ve diğer kabul edilen toplumların dini ve kültürel özgürlükleri gibi meseleler Avrupa gazetelerinin ilk sayfalarından dahi tartışılabilir. Ayrıca Fransız Milliyetçi Cephe (Front National) ya da Alman Cumhuriyetçiler, toplumlarında yaşanan şiddet eylemleri veya ekonomik zorluklarda yabancılar hakkında vesvese yaymaktadırlar. Kısacası Avrupa’nın *diğer* ile olan ilişkilerine hükmeden sorunlar dış ilişkiler yetki alanı ile sınırlandırılmıştır. Fakat bu sorunlar aslında karmaşık bir biçimde *Avrupalı* nedir ya da bu statüyü elde etmek için hangi kültürel gereksinimler gereklidir gibi soruların cevapları ile doğrudan bağlantılıdır.⁴⁷³

Türkiye’nin AB üyeliği sürecinde önünde algı sorunlarının yanı sıra bir de karşıt lobiler engeli bulunmaktadır. ABD’de olduğu gibi Avrupa’da da oldukça etkili bir Ermeni lobisi bulunmaktadır. Avrupa’nın Ermeni lobisinin temel hedefi soykırım meselesinin Türkiye’nin AB üyeliği için bir şart haline getirmektir. Avrupa kurumları tarafından Türkiye ile ilgili hazırlanan raporlarda ve kararlarda Ermeni meselesine başta ifade özgürlüğü ve azınlık hakları gibi başlıklar altında yer verilmektedir.

Türkiye’nin üyeliği önünde görülen en somut engel, Rum lobilerinin faaliyetleri ile Kıbrıslı Rumların 2004 sonrasında kazanmış oldukları diplomatik gücü kullanarak Türkiye’nin AB üyeliğini bloke ettirdikleri bu son durumdur. Bugün Türkiye’nin üyelik süreci GKRY’ye Gümrük Birliği’nin genişletilmemesi sebebiyle neredeyse dondurulmuştur. Türkiye’nin AB ile yakınlaştığı bütün zirvelerde neredeyse bu mesele gündeme gelmekte Türkiye’nin üyelik için sağlaması gereken ön şartlardan biri olarak ülkenin önüne konulmaktadır.

Türkiye son otuz yılında ciddi bir terör tehditi ile karşı karşıyadır. Ülke içinde ekonomik, siyasi birçok soruna yol açan PKK ile mücadele Türkiye’nin Avrupalılaşma sürecini de önemli ölçüde etkilemektedir. PKK’nın terör eylemlerine başlaması ve 1980 darbesinin getirdiği baskı ortamı sonrasında Avrupa’da PKK güdümünde hareket eden bir

⁴⁷³ Ibid,347.

Kürt lobisi ortaya çıkmıştır. Özellikle Belçika, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi önemli ülkelerde faal olan bu lobiler Türkiye'nin AB sürecine müdahil olduğu gibi Avrupa'daki Türk imajına da zarar vermektedir. PKK lobisinin doğrudan lobicilik yöntemleri kullanarak Avrupa'nın özellikle sol eğilimli siyasi çevrelerinden dostlar edindikleri görülmektedir. Bu siyasetçiler Türkiye'nin terör ile mücadele yöntemlerini eleştirerek AB'nin raporlarında yer alması için rol almaktadırlar. PKK lobisinin paydaş olduğu çeşitli kuruluşlar insan hakları gibi uluslararası değerlerin alet edildiği çeşitli raporlar yayınlanarak Türkiye'nin AB'ye layık olmadığı gibi bir algı yaymaya çalışmaktadırlar.

PKK bağlantılı lobi kuruluşlarından biri olan KON-KURD özellikle İngiltere'de Türkiye karşıtı önemli faaliyetlere imza atmaktadır. Kuruluş hem PKK'nın terör örgütü listelerinden çıkartılması, hem de örgütün lideri Abdullah Öcalan'ın serbest bırakılması adına imza kampanyaları düzenlemektedir. Bunun yanı sıra KON-KURD, EDM yöntemi kullanarak dünyanın önemli politika merkezlerinden Westminster Sarayı'nda terör örgütünün gündemindeki meseleleri İngiliz parlamenterlerce tartışılmasını sağlamaktadır. Lobinin bu eylemleri, Türkiye'nin Ermeni, Rum lobileri ve olumsuz Türk algılamasının yanı sıra PKK lobisi ile de mücadele etmesinin oldukça önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Avrupa'nın *misafir işçileri* bugün yarım yüzyılı geride bırakmışlar ve artık yaşadıkları toplumların birer parçası haline gelmişlerdir. Bugün Avrupa'nın spordan siyasetine kadar her alanında etkin rol alabilecek hale gelen Türkler sosyal ve kültürel anlamda oluşturdukları birliktelikler ile Türkiye adına güçlü bir lobi alt yapısı oluşturmuş durumdadırlar. Diaspora Türklerini, Avrupa'daki Türk derneklerini, Türkiye'nin diaspora siyasetinin araçları olan kamu kurumlarını ve Türkiye'nin TÜSİAD ve TOBB gibi önemli STK'larını barındıran Türk lobisi, Avrupa'da özellikle Türk karşıtı çıkar gruplarının yürütmekte olduğu etkinliklere karşı bir araya gelerek tepki göstermektedir. Türk çıkarlarının savunulması adına yürütülen faaliyetlerde büyük gelişmeler yaşanmaktadır.

Türkiye'nin AB üyesi olması adına yürütülen diplomatik çabalar Brüksel'de bulunan Türk çıkar grupları tarafından desteklenmekte ve bu yönde AB kurumlarında lobicilik faaliyetleri yürütülmektedir. Avrupa entegrasyonu hususunda Türkiye'nin yanında çaba sarf eden çıkar gruplarının çoğunlukla Türkiye merkezli iş örgütleri ve iş adamları dernekleri olduğunu görmekteyiz. Ekonomik amaçlı çıkar grupları bu noktada sadece AB kurumları ve başkentlerine değil, Ankara'da da siyaset üzerinde sivil toplum katılımı

göstermekte ve Türkiye'nin AB yolundaki reformları konusunda cesaretlendirici olmaktadır.

Türk işçilerin kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Avrupa'da kurdukları ilk dernekler, bugün Türkiye adına lobi yapabilecek en önemli kuruluşlar haline gelmiştir. Türkiye'nin en uzun soluklu dış politikası olan AB üyeliği sürecine destek verme amacıyla, Türk İslam Dernekleri'nden, İşadamları ve Alevi derneklerine kadar farklı sosyal ve siyasi yapıya ait binlerce Türk derneği ATP çatısı altında birleşerek önemli bir kamuoyu gücü oluşturabilmiştir. Avrupa'daki Türklerin her geçen yıl daha güçlü bir şekilde yerel siyasete, uluslararası medyaya ve sivil toplum unsurlarına katılımları ile daha güçlü bir Türk lobisinin adımları atılmaktadır.⁴⁷⁴ Avrupa'da Müslüman ve yabancı karşıtlığının PEGIDA oluşumu şeklinde patlak verdiği Almanya'da çok farklı amaçlarla kurulmuş olan Türk derneklerini bir araya gelerek müthiş bir kamuoyu gücü ortaya koymuşlardır. Aynı zamanda giderek bilinçli hale gelen Türk dernekleri, UETD gibi önemli kuruluşları vücuda getirmiş ve Türkiye'nin dış politikası çerçevesinde, çıkarları doğrultusunda lobi yapmaya başlamışlardır.

Türkiye'nin AB üyeliği ve Türk algısının yol açtığı sorunların düzeltilmesi adına Avrupa ülkelerinde mukim, Türk vatandaşı olsun ya da olmasın Türkiye ile her türlü maddi, manevi gönül bağı olan her bir birey lobi etkisi yaratması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, Türk Hükümeti'nin Avrupa'da misafir işçi kökenlilerden hala Türkiye'yi anavatan kabul eden Balkanlardaki Türk azınlıkları ve Anadolu bağlantılı diğer din ve etnik gruplara kadar milyonlarca bireyi Avrupa'nın Türk diasporası olarak tanımlaması⁴⁷⁵ Türkiye adına güçlü bir etnik lobinin faaliyete geçirilmesinde önemli bir adımdır.

Avrupa'da etnik bir Türk lobisinin var olmasına verilen önem, Türk hükümetlerinin son dönemlerde kurdukları diaspora mekanizmalarının faaliyetlerinden açıkça anlaşılmaktadır. Örneğin, Türk hükümeti yurtdışında yaşayan soydaşların milli aidiyet duygusunu pekiştirmek adına bu kişilerin Türkiye'nin seçimlerine yaşadıkları ülkeden oy kullanma imkânı getirmiştir. Buna ek olarak da Başbakanlık çatısı altında kurulan YTB gibi kamu kurumları aracılığıyla Avrupalı Türklerin anavatanları ile duygusal bağlarını

⁴⁷⁴ Mehmet Kaan Sahilyol, *Ethnic Turks ...*, s.185.

⁴⁷⁵ Ahmet Davutoğlu, IV. Büyükelçiler Konferansı Açılış Konuşması, 23 Aralık 2011.

< http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sn_-ahmet-davutoglu_nun-iv_-buyukelciler-konferansi-acis-konusmasi_-23-aralik-2011.tr.mfa >

güçlendirilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye'nin dış politikası çerçevesinde kamu kurumlarının Avrupa'daki Türk dernekleri, Türkiye'deki iş örgütleri ve STK'lar arasında gerekli koordinasyonu sağlanmasıyla yakın gelecekte Avrupa'da güçlü bir Türk lobisinin doğması mümkün görülmektedir. Nitekim son dönemlerde Türkiye'nin dış politika çıkarlarını bulundukları ülkede lobicilik yaparak destekleyen yeni Türk çıkar grupları kurulmaktadır. Bu kapsamda faaliyet gösteren UETD, Avrupa'nın önemli başkentlerinde sadece AB üyeliği perspektifinde değil, Türkiye'nin Ortadoğu ve bölgesel tüm siyasi hamlelerinde destekleyici bir kamuoyu oluşturmaktadır.

AB üyesi 28 ülke sınırları içinde var olan Türk vatandaşlarının bir kamuoyu baskısı oluşturması ile Türkiye'nin AB politikalarında karşı karşıya kaldığı olumsuz birçok mesele çözüm noktasına gelebileceği görülmektedir. Türkiye'nin AB üyeliği çerçevesinde karşısına çıkan engeller, Avrupa'daki Türk toplumunun daha etkin bir biçimde sivil topluma katılması ve Türkiye'deki büyük STK'ların Brüksel gibi merkezlerde yürüttükleri faaliyetler ile aşılabilecek durumdadır. Üyelik sürecinde yaşanan bütün olumsuz gelişmelere ve oluşmuş olan güvensizliğe rağmen, AB üyeliği Türk dış politikasındaki önemini korumaktadır. Bu çalışmada, bugün ekonomik gücüyle bir G20 ülkesi olan Türkiye'nin Avrupa'daki lobi potansiyelini harekete geçirerek hedeflediği noktaya ulaşabileceği ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

Kitap / Makale / Bildiri

- Adıgüzel, Yusuf. Kimliğin Korunmasında ve Üretilmesinde Türk Derneklerinin Rolü Almanya - Köln Örneği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2004, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s.105.
- Akçaylı, Nazif. *Siyaset Bilimine Giriş*, Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu, No:1, İzmir, 1991, s.124.
- Akıncı, Mehmet Ali. “Fransa’da Türkçe Ana Dili Eğitimi ve İki Dilli Türk Çocuklarının Dil Becerileri”, *II. Avrupa Türk Dili Bilgi Şöleni*, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara, 5-6 Mayıs 2007, s.2-12.
- Akıncı, Mehmet Ali. “Fransa’daki Türk Göçmenlerin Etnik ve Dinî Kimlik Algıları”, *Bilig*, Sayı:70, Yaz 2014, s.36.
- Akyürek, Salih. “Mısır’da Türkiye ve Türk Algısı”, *BİLGESAM Rapor No:28*, 2011, s.1.
- Altınbaş, Deniz, “Avrupa’nın PKK’ya Yaklaşımı”, *Stratejik Analiz Dergisi*, Cilt:8, Sayı:92, 2007, s.43.
- Altınbaşak, İpek; Elem Yalçın. *AB Üyeliği Yolunda Türkiye’nin Tanıtımı Tüsiad Örneği*, Yayın No. TÜSİAD-T/2008-03:454, İstanbul 2008, s.16.
- Altınok, Mehtap. “YTB Başkanı ile Söyleşi”, *Artı 90 Dergisi*, Sayı:9, Temmuz 2014, s.7-8.
- Andersen, Svein S. ; Kjell A. Eliassen, “EU Lobbying: The New Research Agenda”, *European Journal of Political Research*, Nu:27, 1995, p. 427.
- Andican, Ahad. “AB-Avrasya Ekseninde Türkiye”, (ed. İrfan Kalaycı), *AB Dersleri*, (içinde) 2006, s.37.
- Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, Abdullah Öcalan Davası İddianamesi, s.210.
- Ara, Barış. AB’nde Lobcilik, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2004, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü s.18.
- Arakon, Maya. “Ayrılkçı Kürt Hareketinin Tarihsel Dinamiklerine Kısa Bir Bakış”, *Alternatif Politika*, Cilt:2, Sayı:2, Ekim 2010, s.178-183.
- Arı, Tayyar. “ABD’de Lobciliğin Dış Politikaya Etkisi ve Türk Lobisi”, *Avrasya Dosyası: Türkiye-ABD İlişkileri*, Cilt:11, Sayı:2, 2005, s.4-15.
- Arı, Tayyar. *Amerika’da Siyasal Yapı, Lobiler ve Dış Politika*, 4.Baskı, MKM Yayınları, Bursa 2009, s.146-153.
- Asil, Muhammet Ali. The Impact of the Kurdish Question on Turkey’s Relations with Its Middle East Neighbours and the European Union Between 2002-2012, (Unpublished M.A. Thesis), 2013, İstanbul Sehir University Graduate School of Social Sciences, İstanbul, s.6-54.

- Ataman, Hakan; Banu Yamak. *Sivil Toplum Örgütleri İçin Kampanya Hazırlama Rehberi Dünyadan ve Türkiye’den İyi Kampanya Örnekleri*, Sivil Toplum Geliştirme Derneği Yayınları, Eylül 2009, s.101-161.
- Atan, Serap. “Europeanization of Turkish peak bussiness organizations and Turkey-EU relations”, (ed.Mehmet Uğur, Nergis Canefe), *Turkey and European Integration: Accession Prospects and Issues*, 2004, p.107.
- Ayata, Ali. “Avusturya Kamuoyunda Türkiye’nin AB Üyeliğine Karşı Oluşan Kaygılar”, *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, Cilt:7, Sayı:3, Eylül 2007, s.5.
- Aydın, Yaşar. *The New Turkish Diaspora Policy*, (SWP Research Paper), 2014, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, p.8.
- Barın, Filiz. “Othello: Turks as ‘the Other’ in the Early Period”, *The Journal of the Midwest Modern Language Association*, Vol:43, No:2, Fall 2010, p.37.
- Barkey, Henri J.; Graham E. Fuller, *Turkey’s Kurdish Question*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Maryland 1998, p.8-16.
- Benhabib, Seyla. “In Search of Europe’s Borders”, *Dissent*, Vol:49, Nu:4, 2002, p. 39.
- Beyaz, Gülşah. *ABD Siyasetinde Etnik Lobi Kuruluşlarının Rolü ve Karşılaştırmalı Türk Lobisi Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.34-119.
- Bilgili, Özge; Melissa Siegel, *Understanding The Changing Role of the Turkish Diaspora*, (UNU- MERIT Working Paper), Maastrich Graduate School of Governance, 2010, p.2.
- Birekul, Mehmet. “AB Türkiye İlişkilerinde Kozmopolitan Kimlik”, *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 2011, s.61-62.
- Bresnen, Amy. *A Preliminary Assessment of Lobbying Techniques: A Case Study in the Texas Expanded Gaming Lobby*, (Applied Research Project), 2010, Texas State University Department of Political Science, San Marcos 2010, p.13-29.
- Canöz, Kadir. *Halkla İlişkiler Uygulaması Olarak Lobicilik*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2007, s.46-128.
- Cockburn, Patrick. “Whose side is Turkey on?”, *London Review of Books*, Vol: 36, No:21, 2014, pp. 8-10.
- Coen, David. *Lobbying in the European Union*, Briefing Paper, Directorate-General Internal Policies of the Union, 2007, Brussels, p.7-9.
- Çam, Serdar. *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2013*, s.5.
- Çerçi, Vuslat. *AB’nde Lobicilik*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.12-60.
- Çevik Ersaydı, Senem. “Suriye-Türkiye: Güç Algısı ve Kriz İletişimi”, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, Cilt:4, Sayı:43, 2012, s.62.

- Dalar, Mehmet; Veysel Ayhan, Muhittin Ataman. "Almanya'daki Türkiye Algısı: Türk Dış Politikası ve AB'ye Tam Üyelik Süreci Bağlamında Bir Analiz", *Ortadoğu Analiz*, Cilt:2, Sayı:22, 2010, s.92-95.
- Dartan, Muzaffer. "Türkiye'nin AB'ne Üyelik Süresinde Almanya'daki Türk Lobi Gücünün Rolü", *Marmara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:20, Sayı:2, 2012, s.155-159.
- Davutoğlu, Ahmet. "Turkish Foreign Policy and The EU In 2010", *Turkish Policy Quarterly*, Vol:8, Nu:3, 2010, p. 15.
- Davutoğlu, Ahmet. *Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, 31. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2009, s.263-511.
- De Palo, Domenico; Riccardo Faini, Alessandra Venturini, "The Social Assimilation of Immigrants", The Institute for the Study of Labor (IZA), Discussion Paper No:2439, November 2006, p.3.
- Dekker, Michelle M. Ethnic Lobbying and Diaspora Politics in the U.S. The Case of the Pro-Palestinian Movement, (Unpublished M.A. Thesis) Universiteit Utrecht, 2010, Utrecht, p.16.
- Delanty, Gerard. *Avrupa'nın icadı: Fikir, Kimlik, Gerçeklik*, (çev. Hüsamettin İnaç), 3. Baskı, Adres Yayınları, Ankara 2013, s.33-58.
- Diez, Thomas. "Introduction Cyprus and the European Union as a political and theoretical problem," *The European Union and the Cyprus conflict Modern conflict, postmodern union*, Manchester and New York: Manchester University Press, 2002, p.562.
- Dinç, Cüneyt "From 'Gastarbeiter To People with Migration Background': A Critical Overview Of German Migration Sociology", *Sosyoloji Dergisi*, Dizi:3, Sayı:22, 2011, s.256.
- Dinçer, Müjde Ker. *Lobicilik*, 1. Basım, Alfa, İzmir 1999, s.4-126.
- Duman, Zeki. "AB Kimliği ve Türkiye'nin Birliğe Katılımının Yaratacağı Jeopolitik Boyutlar", *Sosyoekonomi*, Sayı:1, 2005, s.81-93.
- Durmuş, Didem. "AB'de Lobiciliğin Önemi", *Maliye Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Bülten*, Ağustos 2009, Sayı:30, s.18.
- Düvell, Frank. "Turkish Migration to the UK", *Centre on Migration, Policy and Society, Oxford*, 2010, p.1.
- Elver, Hilal. "Reluctant Partners: Turkey and the European Union", *Middle East Report*, Vol:35, Summer 2005, p.26.
- Ensaroğlu, Yılmaz. "Turkey's Kurdish Question and Peace Process", *Insight Turkey*, Vol:15, Nu:2, 2013, p.8.
- Eray, Pınar. Türkiye AB İlişkileri ve Ermeni Sorunu, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2011, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.34-37.
- Erkan, Zeynep. Effectiveness of Lobbying on EU Institutions: In a Comparative Perspective to European Commission, European Parliament and Council of

- Ministers, (Unpublished Master Thesis), 2008, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.2-5.
- Farnel, Frank. *Lobicilik Müdehale ve Stratejileri*, The Publishing Organisation, Paris, 1994, s.4-94.
- Fırat, Bilge. “Negotiating Europe/Avrupa: Prelude for an Antropological Approach to Turkish Europeanization and the Cultures of EU Lobbying in Brussels”, *European Journal of Turkish Studies*, Nu:9, 2009, p.4.
- Fishman, Donald. “Mainstreaming Ethnicity: Horace Kallen, The Strategy of Transcendence and Cultural Pluralism”, *Southern Communication Journal*, Vol:69, No:2, Winter 2004, pp.157-172.
- Gökçeğöz, Selim. Şeyh Sait İsyanı ve PKK Terör Örgütü Eylemlerinin Uluslararası Ortam Açısından Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, s.112-117.
- Göksu, Turgut. *İşçilikten Vatandaşlığa: Almanya’daki Türkler*, Özen Yayıncılık, Ankara 2000, s.25-39.
- Göngen, Mehmet Ali. The Kurdish Question in Turkey From The European Union Perspective, (Unpublished M.A. Thesis), 2012, Joint Master’s Programme of Akdeniz University and Hamburg University European Studies Master’s Thesis, Antalya - Hamburg, p.21.
- Gültekin, Bilgehan. “Rum Lobisi”, (der. Leyla Budak, Bilgehan Gültekin), *Ermeni, Rum, Yahudi Lobileri Örneğinde Lobicilik Kavramlarına Giriş*, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2007, s.129-143.
- Gündem, Şebnem. The NGOs As Policy Actors: The Case of TUSIAD With Regard To Turkey’s EU Membership, (Unpublished Thesis of M.S.), 2004, Middle East Technical University, Ankara, s.1 – 7.
- Güneş, Muharrem. Yunanistan – AB – Türkiye Üçgeni: Yunanistan’ın Türkiye Politikası (1990-2006), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, ÇOMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, s.65.
- Hocaoğlu, Durmuş. “AB Lobisi I”, *Aksiyon*, Yıl: 8, Sayı:382, 2002, s.44.
- Hojnacki, Marie ;David C. Kimball. “The Who and How of Organizations' Lobbying Strategies in Committee” *The Journal of Politics*, Vol: 61 Nu:4, November 1999, p.1005.
- Imig, Douglas; Sidney Tarrow, *Contentious Europeans: Protest and Politics in an Emerging Polity*, Rowman & Littlefield Publishers Inc., Oxford, 2001, p.125-235.
- İnaç, Hüsamettin. “Identity Problems of Turkey during the European Union Integration Process”, *Journal of Economic and Social Research*, Vol:6, Nu:2, p.34.
- J.Lyon, Alynna, Emek Uçar. “Mobilizing Ethnic Conflict: Kurdish Seperatism in Germany and The PKK”, *Ethnic and Racial Studies*, Vol:24, Nu:6, 2001, p.931.
- Kantarıcı, Şenol. *Amerika Birleşik Devletleri’nde Ermeniler ve Ermeni Lobisi*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s.7-196.

- Karagül, Soner. “AB ve Ermeni Sorunu”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı:8, Kış 2003, s.178.
- Karagül, Soner. “Ermeni Diasporası ve Hedef Yılı:2015”, *Yeni Türkiye*, Sayı:64, 2014, s.3545.
- Karagül, Soner. Türk Dış Politikası Açısından Ermeni Sorununa Güncel Yaklaşım, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2004, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.18.
- Karluk, Rıdvan. “Güney Kıbrıs’ın Gümrük Birliği’ne Katılım Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:5, No:2, Kış 2006, s.75.
- Kaya, Ahmet: Ferhat Kentel, “Euro-Türkler: Türkiye ile AB arasında Köprü mü Engel mi?”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, 2005, s.6-71.
- Kaya, Asiye. “Special Issue: The Fiftieth Anniversary Of Migration From Turkey To Germany”, *German Politics and Society*, Vol:31, Nu:2, 2013, p.2.
- Kaya, Ayhan. *Berlin’deki Küçük İstanbul Diasporada Kimliğin Oluşumu*, 1. Basım, Buke Yayınları, İstanbul 2000, s.60.
- Kaya, İlhan. “Avrupalı Türkler: Misafir İşçilikten Avrupa Vatandaşlığına”, *Eastern Geographical Review*, Cilt:13, Sayı:19, 2008, s.160.
- Kayhan, Bahar. Return Migration to Turkey: Identity Problem and Changes in the Concept of Nation, (M.S. Thesis), 2011, Middle East Technical University, Ankara p.8.
- Kelly, Vera Eccarius. “Political Movements and Leverage Points: Kurdish Activism In The European Diasopra”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol:22, Nu:1, 2002, p.91.
- Keyman, Fuat; Ahmet İçduygu, *Citizenship in a Global World European Questions and Turkish Experiences*, 1. Basım, Routledge Press, Oxfordshire 2005, p.281.
- Khalilov, Firdovsi. Amerika Birleşik Devletleri’nde Türk Lobi Çalışmaları , (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.44-45.
- Kocabıyık, Hüseyin; AB Süreci ve Batı Avrupa Türklerinin Türk-AB İlişkilerine Etkileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.47-68.
- Koç, Nurgün. “Şeyh Sait Ayaklanması”, *Turkish Studies*, Cilt:8, Sayı:2, Kış 2013, s.162.
- Krsmanovic, Dusko. “A Guidebook on Lobbying”, Konrad Adenauer Stiftung Bibliothek KAS Politics, Belgrade 2013, p.49.
- Kulasic, Elmina. Ethnic Lobbying of the EU: The Role of National and Sub-National Regions in the EU Policy Making Process, (Unpublished Master Thesis), 2011, Central European University Department of Public Policy, Budapest, p.5.
- Kurtulmuş, Numan. “Sunuş”, *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2013*, s.3.

- Küçükcan, Talip. "Bridging the European Union and Turkey: The Turkish Diaspora in Europe", *Insight Turkey*, Vol:9, Nu:4, 2007, p.85.
- Küçükcan, Talip; Müjde Küçükkeleş, "European Perceptions of Turkish Foreign Policy", *SETA Policy Report*, April 2012, p.22.
- Kylstad, Ingrid. "Turkey and the EU: A 'new' European identity in the making?", London School of Economics 'Europe in Question' Discussion Paper Series, LESQ Paper No: 27/2010, October 2010, p.7.
- Kyriakou, Nikolas; Nurcan Kara, "Minority Rights: Solutions to the Cyprus Conflict", London, *Minority Rights Group International*, p.21.
- Laçiner, Sedat. *Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış Politikası*, 1. Baskı, USAK Yayınları, Ankara 2008, s.381.
- Lehmann, Wilhelm. Lobbying in the European Union Current Rules and Practices, (Working Paper), EU Directorate-General for Research, Constitutional Affairs, AFCO 104 EN, 2003, Luxemburg, p.3-33.
- Lindsay, James M. "Getting Uncle Sam's Ear: Will Ethnic Lobbies Cramp America's Foreign Policy Style", *Brookings Review*, Vol:20, Nu:1, Winter 2002, p.38.
- Lütem, Ömer Engin. "Olaylar ve Yorumlar", *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı:37-38, 2010-2011, s.127.
- Lütem, Ömer Engin. "Olaylar ve Yorumlar", *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı:4, 2001, s.28
- Mahoney, Christine. "Lobbying Success in the United States and the European Union", *Journal of Political Science*, Vol:27, Issue:1, 2007, p.38.
- Mandel, Ruth. "Fifty Years of Migration, Fifty Years of Waiting", *German Politics and Society*, Vol:31, Nu:2, 2013, p.70-72.
- Mearsheimer, John J.; Stephen M.Walt, "The Israel Lobby", *London Review of Books*, Vol:26, No:6, March 2006, p.5.
- Mihut, Liliana. "Lobbying in the United States and the European Union: New Developments in Lobbying Regulation", *Romanian Journal of European Affairs*, Vol:8, No:4, 2008, p.7.
- Miller, Vaughne. How Much Legislation Comes from Europe, (Research Paper), House of Commons Library, 2010, London, p.29. <www.parliament.uk/briefing-papers/RP10-62.pdf> (01.12.2015)
- Mora, Necla. "Tarihten Günümüze Alman Kollektif Belleğinde Türk İmgesi ve Medyada Yansıması", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, s.25-26.
- Mulcahy, Suzan. *Lobbying in Europe Hidden Influence Privileged Access*, Transparency International, 2015, p.4-5.
- Mütevellioğlu, Nergis. "Yurtdışına İşçi Göçünün 40. Yılına Doğru: F. Almanya'daki Türklerin Değişen Profili ve Sorunları", *Mülkiye Dergisi*, Cilt:24, Sayı:222, s.71-72.

- Neumann, Iver B, Jennifer M.Welsh. "The Other in European Self-Definition: An Addendum to the Literature on International Society", *Review of International Studies*, Vol:17, No:4, October 1991, p.328-348.
- Oğuzlu, Tarık. "The Future of Turkey's Westernization: A Security Perspective", *Insight Turkey*, Vol.9, Nu:3, 2007, p. 49.
- Olca Özer, Güney. Working With and Against Stereotypes: Representations of Honor Among Turkish Immigrant Women in a Migrant Association in Berlin, (Unpublished M.A. Thesis), 2009, Sabancı University, Istanbul, p.7.
- Oran, Baskın. *Türk Dış Politikası*, Cilt I: 1919-1980, 15. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s.841.
- Öktem, Kerem. Turkey's New Diaspora Policy: The Challenge of Inclusivity, Outreach and Capacity, Istanbul Policy Center, İstanbul 2014, p.7-14.
- Öniş, Ziya. "Domestic Politics, International Norms and Challenges to the State: Turkey-EU Relations in the post-Helsinki Era", (ed. Barry Rubin, Ali Carkoglu), *Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics*, Frank Cass&Co, New York, p.65.
- Özay, Mehmet. "Justice in the Global Village: Implications Emerging from the Cyprus Problem," *AB Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, Ahsen Yayınevi, Ankara 2002, 188-198.
- Özçürümez, Saime. Opportunities Re-Structured, Policy Actors Re-defined: EU Immigration Policy and Turkish Migrant Associations in France and Germany, (Unpublished PhD Thesis), 2005, McGill University Department of Political Science, Montreal, p.133-137.
- Özhan, Taha; Hatem Ete, "Kürt Meselesi Problemler ve Çözüm Önerileri", *SETA Analiz*, 2008, s.6.
- Özocak, Özer. Diaspora Kavramı ve Ermeni Diasporası, Erciyes Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No:2, Kayseri 2015, s.9.
- Öztürk, Serpil. Türk Kimliğinin Algılanışının Türkiye – AB İlişkilerine Etkisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2012, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s.2- 3.
- Parvin, Philip. 'Friend or Foe? Lobbying in British Democracy', (Discussion Paper), Hansard Society, 2007 London, p.9.
- Sahilyol, Mehmet Kaan. Ethnic Turks In The European Union: Towards A Turkish Lobby In Europe, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2008, Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü, İstanbul, s.27-169.
- Schneider, Gerald; Konstantin Baltz, "Domesticated Eurocrats: Bureaucratic Discretion in The Legislative Pre-Negotiations Of The European Union", *Political Art*, No: 40, 2005, p. 8.
- Shain, Yossi; Aharon Barth, "Diasporas and International Relations Theory", *International Organization*, Vol:57, No.3, 2003, p.450-452.

- Soğuk, Nevzat. "Transversal Communication, Diaspora, and the Euro-Kurds", *Review of International Studies*, Vol:34, 2008, p.179.
- Soysal, Emre. The Impact of TÜSİAD On The European Union Relations of Turkey (1995-2005), (Unprinted M.A. Thesis), 2007, Boğaziçi University Atatürk Institute for Modern Turkish History, İstanbul, s.94-116.
- Straus, Jacob R. Lobbying Registration and Disclosure: Before and After the Enactment of the Honest Leadership and Open Government Act of 2007, Congressional Research Service, CRS Report for Congress, Washington DC, 2011, p.3.
- Tacar, Pulat. "Ermeni Asıllı ABD Vatandaşlarının ABD Mahkemelerinde Türkiye Cumhuriyeti'ne Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na ve Ziraat Bankası'na Açtığı Davalar", *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı:37-38, 2010-2011, s.239-240.
- Topbaş, Tansel. Ekümeliklik ve Fener Rum Patrikanesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, s.140.
- Törel, Türkmen. PKK Terör Örgütü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2002, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, s.156-158.
- Uyar, Can. Dış Politika Oluşum Sürecinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü: Türkiye'nin Dış Politika Uygulamasında İşadamları Örgütlerinin Yeri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.81-114.
- Uysal, Ceren. "Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler", *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı:1, 2001, s.142.
- Uysal, Nuran. The Representation of Turkish Immigrants In The German Printed Media And Its Linkage To The Public Opinion About Turkey's EU Accession, (Unprinted Master Thesis), 2011, Akdeniz University- University of Hamburg Joint Master's Programme European Studies, Hamburg - Antalya, p.41.
- Ünlüsoy, Emre. Avrupa Birliği'nde Lobcilik: Sivil Toplum Uygulamaları Örneği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.3-128.
- Ünver, Can. "Changing Diaspora Politics of Turkey and Public Diplomacy", *Turkish Policy Quarterly*, Vol:12, Nu:1, 2013, s.184-186.
- Van Oorschot, Kayleigh; Jacques Delors: The Lessons Not Learned, (Bachelor Thesis), 2011, Tilburg University, Tilburg, p.19-47.
- Vasilcovich, Nicoleta. Stefan Illie Oanta, "Lobby Activities and Their Evolution in the European Context", *CES Working Papers*, Vol:6, Issue: 2A, p.174.
- Visier, Claire. "The Turkish Interest Groups in Brussels", (ed. Sandrine Devaux, Imogen Sudbery), *Europeanisation Social Actors and the Transfer of Models in EU-27*, 2009, p.95.
- Walker, Martin. "Post 9/11: The European Dimension", *World Policy Journal*, Vol: 18 Nu:4, 2001, p.7.

- Wilhelm, Cornelia. "Diversity in Germany", *German Politics and Society*, Vol:32, No:2, 2013, p.14-22.
- Wilpert, Czarina. "Identity Issues In The History Of The Postwar Migration From Turkey To Germany", *German Politics and Society*, Vol:31, No:2, 2013, p.110-114.
- Yalçın, Emrullah. "Fener Rum Ortodoks Patrikanesi'nin Ekümenikliği Tartışmaları ve Gerçekler", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 50, Güz 2012, s.500.
- Yavuz, Sefer. "Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa'da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:6, Sayı:26, 2013, s.611-615.
- Yayman, Hüseyin. *Şark Meselesinden Demokratik Açılıma Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası*, SETA Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2011, s.29.
- Yıldırım, Ertuğrul; Cihan Dura "Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri Konusundaki Literatüre Bir Bakış", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:28, Ocak-Haziran 2007, s.142.
- Young, Hannah Q. "Turkish Accession to the European Union: Shaped by Perception or Reality?", *Claremont-UC Undergraduate Research Conference on the European Union*: Vol. 2013, Article:11, p.147-153.
- Yüksel, Sinem. "Securization of Migration: The Case of Turkey-EU Relations", *Marmara Journal of European Studies*, Vol:22, Nu:1, 2014, p.176.

Diğer Kaynaklar

- 'At Peace' in war: A Former US Soldier Battles ISIS, CNN.
<<http://edition.cnn.com/2014/10/27/world/meast/syria-former-us-soldier>>
(24.05.2015)
- 10 and 11 December 1999 Presidency Conclusions, European Council Helsinki Summit, 11.12.1999
- 1999 Regular Report From The Commission on Turkey's Progress Towards Accession, p.6-7. <
http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/1999/turkey_en.pdf>
(22.05.2015)
- 2005 UNHCR Statistical Yearbook, France.
< <http://www.unhcr.org/4641837d0.html>> (11.11.2014)
- 2023'te En Etkili Lobi Türkler Olur.
<<http://www.milliyet.com.tr/%E2%80%902023%E2%80%90te%E2%80%90en%E2%80%90etkili%E2%80%903%E2%80%90diasporadan%E2%80%90biri%E2%80%90turkler%E2%80%90olur%E2%80%90ekonomi/ekonomidetay/08.06.2012/1550828/default.htm>> (20.06.2015)

- 30,000 Lobbyists and Counting, The Guardian.
<<http://www.theguardian.com/world/2014/may/08/lobbyists-european-parliament-brussels-corporate>> (11.09.2015)
- 5.İllerleme_Raporu_2014_Garp_Cepesinde_Yeni_Bir_Sey_Yok.pdf> (28.11.2014)
- AB Antlaşması ve AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, Madde 13.
- AB Bakanlığı, Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum.
<<http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=65Z>> (22.06.2015)
- AB Resmi Gazetesi, Kurumlararası Şeffaflık Antlaşması.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.277.01.0011.01.ENG> (21.06.2015)
- AB Terör Listesi.
<<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/terrorist-list/>> (26.05.2015)
- AB'de Lobicilik. <<http://www.dunyaturlubisi.com/turkiye/lobi/b-3.htm>> (28.05.2015)
- AB'ye Genel Bakış.
< http://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf> (24.07.2014)
- About the Commission. <http://ec.europa.eu/about/index_en.htm> (25.12.2014)
- Agreement Between EP and European Commission on the Transperancy Register for Organisations and Self-Employed Individuals Engaged in the EU Policy-making and Policy Implementation, Annex III, Code of Conduct, 2014.
- AIPAC spent recort \$1.7 million as it lobbied Congress to review Iran deal, The Washington Post.
<www.washingtonpost.com/news/powerpost/wp/2015/07/20/aipacs-lobbying-spending-spikes-as-group-pushes-hard-to-oppose-iran-deal/> (31.08.2015)
- AIHM Kararını verdi: 'Soykırım' davasında Perinçek haklı.
- Alain Servantie, European Public Opinion On Turkey.
<http://www.bridge-mag.com/index.php?option=com_content&view=article&id=220:european-public-opinion-on-turkey&catid=15:themes-2007&Itemid=20> (25.07.2014)
- Almanak 2004.
<http://dosyalar.hurriyet.com.tr/almanak2004/almanak_details.asp?sid=4&nid=90> (10.05.2015)
- Almanya'da üç ayda 13 camiye saldırı.
<<http://www.sabah.com.tr/dunya/2015/05/13/almanyada-uc-ayda-13-camiye-saldiri>> (13.06.2015)
- Almanya'nın Ermeni Soykırım İddiaları. < <http://uetd.info/?p=1867>> (15.06.2015)
- Altınbaşak, İpek; Elem Yalçın, AB Üyeliği Yolunda Türkiye'nin Tanıtımı Tüsiad Örneği, Yayın No. TÜSİAD-T/2008-03:454, İstanbul 2008, s.15.
- American Hellenic Institute History. <<http://aheworld.org/about-ahi/ahi-history.html>> (11.05.2015)

- Anti muslim discrimination in EU on the increase, EU Observer.
<<http://euobserver.com/social/18619>> (24.07.2014)
- Arısan Eralp, Nilgün. *İlerleme Raporu 2014 Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok!*, TEPAV, Ekim 2014, s.4. <<http://www.tepav.org.tr/upload/files/1412950604->
- Armenian Population in the World, <<http://www.armeniadiaspora.com/population.html>> (19.02.2015)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararını verdi. <<http://www.hurriyet.com.tr/aihm-nihai-kararini-verdi-soykirim-davasinda-dogu-perincek-hakli-40002454>> (7 Kasım 2015)
- Avrupa Komisyonu. <<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45629&l=1>> (25.12.2014)
- Avrupa Parlamentosu Seçim Sonuçları Değerlendirmesi.
< <http://politikaakademisi.org/avrupa-parlamentosu-secim-sonuclari-degerlendirmesi/>> (24.12.2014)
- Avrupa Parlamentosu. <<http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45628&l=1>> (25.12.2014)
- Avrupa Türkleri Platformu.
<http://www.keskin.de/tr/tgd_tgh/tgd_pressemitteilungen/325044> (13.06.2015)
- Avrupa ve Amerika'daki Türkler Nasıl Bir Güç Oluşturabilir?
< <http://www.turkishny.com/drgoeknur-akcada/17-drgoeknur-akcada/10983-avrupa-ve-amerika#.VXssYvntmko>> (12.06.2015)
- Avrupa'da Yaşayan Türkler Yaz Tatilinde Türkiye'ye Gelen Türkler Örneği Saha Araştırması.
<http://www.ytb.gov.tr/documents/ytb/files/yayinlar/kitaplar/Avrupada_Yasayan_Turkler_Anketi.pdf> (24.07.2014)
- Aydın, Yaşar. Turkey's New Diaspora Policy: Leverage or Obstacle for Turkey's EU Membership Cause.
< <http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-new-diaspora-policy-leverage-or-obstacle-for-turkeys-eu-membership-cause.aspx?pageID=449&nID=80617&NewsCatID=396>> (17.06.2015)
- Baser, Bahar. Diaspora Politics and Germany's Kurdish Question.
<<http://www.kent.ac.uk/politics/carc/diasporas-and-securitisation/documents/diaspora-politics-and-germanys-kurdish-question.pdf>> (23.05.2015)
- BDuran01.pdf?seq+uence=1&isAllowed=y> (09.07.2015)
- Belatedly, Germany Ratifies UN Anti-Corruption Convention.
< www.dw.de/belatedly-germany-ratifies-un-anti-corruption-convention/a-18066424> (03.05.2015)
- Belçika'da Fehriye Erdal Davası Temyiz Edilmeyecek,
< <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/13409889.asp>> (27.05.2015)
- Bew, Lord Paul. *Strengthening Transparency Around Lobbying*, Committee on Standarts in Public Life, November 2013, p.5.
- Binlerce Yezidi Kurtarıldı, Anadolu Ajansı.
<<http://www.aa.com.tr/tr/dunya/370895--mahsur-kalan-binlerce-yezidi-kurtarildi>> (31.05.2015)

- Burhanettin Duran, Türk Dış Politikasının İç Siyaset Boyutu: 2010 Değerlendirmesi, s.23.
<<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/handle/11498/267>> (09.07.2015)
- Cardinal Ratzinger Against Turkish Membership.
<http://www.catholicnewsagency.com/news/cardinal_ratzinger_says_turkish_membership_in_eu_antihistorical/> (30.09.2014)
- Ceza KKTC'yi Tanıttı, Hürriyet Gazetesi.
<<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5117372.asp>> (12.05.2015)
- Chari, R., G.Murphy. Examining and Assessing the Regulation of Lobbyists in Canada, the USA, the EU Institutions, and Germany: A Report for the Department of the Environment, Heritage and Local Government, p.30-45.
<<http://www.environ.ie/en/Publications/LocalGovernment/Administration/FileDownload,14572,en.pdf>>
- CIA-director-to-lobby-US-Congress.html> (31.08.2015)
- Code of Conduct.
<<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmcode/1885/188501.htm>> (10.06.2015)
- Comparing Integration Host Culture Adoption and Ethnic Retention among Turkish Immigrants and their Descendents in France, Germany and the Netherlands.
<http://www.fsw.vu.nl/en/Images/4abstract_english_tcm31-140234.pdf> (11.11.2014)
- Çözüm Süreci Kararlılığımız Devam Ediyor.
<<http://www.aa.com.tr/tr/politika/410290--basbakan-davutoglu-son-gelismeler-konusunda>> (12.11.2014)
- Davutoğlu, Ahmet. IV. Büyükelçiler Konferansı Açılış Konuşması, 23 Aralık 2011.
<http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sn_-ahmet-davutoglu_nun-iv_-buyukelciler-konferansi-acis-konusmasi_-23-aralik-2011.tr.mfa>
- Delist the PKK. <<http://delistthepkk.com>> (28.05.2015)
- Dış Ekonomik İlişkiler Dairesi. <<http://www.tobb.org.tr/DEID/Sayfalar/Uyelik.php>> (20.06.2015)
- Diaspora, *Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica Online*, Encyclopædia Britannica Inc, 2015
<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/161754/diaspora>>, (02.02.2015)
- DİTİB Haber, Diyanet İşleri Türk İslam Birliği Aylık Haber Bülteni, Köln, Ocak 2015, s.9
- Early Day Motion 1128. <<http://www.parliament.uk/edm/2012-13/1128>> (01.04.2015)
- Early Day Motion 2267. <<http://www.parliament.uk/edm/2010-12/2267>> (01.04.2015)
- Early Day Motion 2400. <<http://www.parliament.uk/edm/2010-12/2400>> (01.04.2015)
- Early Day Motion 261. <<http://www.parliament.uk/edm/2012-13/261>> (01.04.2015)
- Early Day Motion 2617. <<http://www.parliament.uk/edm/2010-12/2617>> (01.04.2015)
- Early Day Motion 628. <<http://www.parliament.uk/edm/2012-13/628>> (01.04.2015)
- Eltan Halil, Our man in Iceland.
<<http://www.theguardian.com/world/2004/apr/08/cyprus.features11>> (14.08.2014)

EP Accreditation.

<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?locale=en&reference=EP_ACCREDITATION> (20.06.2015)

EP Accreditation.

<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?locale=en&reference=EP_ACCREDITATION> (20.06.2015)

Erdoğan, Murat. The Turkish Diaspora in Europe and the Euro-Turks Barometer Survey.

<<http://www.aicgs.org/events/the-turkish-diaspora-in-europe-and-the-euro-turks-barometer-survey/>> (25.06.2015)

Erzan, Refik; Kemal Kirişçi, “Turkish Immigrants: Their Integration Within The EU And

Migration To Turkey”, p.2-5. <http://www.esiweb.org/pdf/esi_turkey_tpq_id_7.pdf> (28.10.2014)

EU Insight, Issue:22, 2008. <<http://www.lobbyists.ru/eu/9.pdf>> (20.06.2015)

EU Transparency Portal. <http://ec.europa.eu/transparency/index_en.htm> (19.06.2015)

European Council Regulation No 866/2004.

Europol Te-Sat 2014

<https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europol_tsat14_web_1.pdf> (28.05.2015)

Eurostat, Migration and Migrant Population Statics.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics> (11.08.2014)

Fehriye Erdal Belçika’da Yargılanacak.

<<http://www.yenisafak.com.tr/dunya/fehriye-erdal-belcikada-yargilanacak-37827>> (27.05.2015)

Fien, Faruk. Almanya’daki Türkler- Entegrasyon veya Gettolaşma.

<<http://www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/13faruk.pdf>> (11.11.2014)

Foreign Influence Explorer. <<http://foreign.influenceexplorer.com/location-profile/243>> (31.08.2015)

Foreign Influence Explorer. <<http://foreign.influenceexplorer.com/location-profile/243>> (31.08.2015)

France.

<<http://focus-migration.hwwi.de/France.1231.0.html?&L=1>> (11.11.2014)

Fransa’da Lobi Şirketini Devreye Soktu <

<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/19763385.asp>> (15.06.2015)

Germany’s Kurdish Question. <<http://www.kent.ac.uk/politics/carc/diasporas-and-securitisation/documents/diaspora-politics-and-germanys-kurdish-question.pdf>>

(23.05.2015)

Global Corruption Barometer, Transparency International, 2013.

Gönül, Vecdi, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı*, 22. Dönem 4. Yasama Yılı, 120. Birleşim, 27 Haziran 2006.

<www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=17205&P5=B&page1=33&page2=3> (31.08.2015)

Greek Lobby warns that without Changes Annan Plan will be defeated.

<<http://www.greeknewsonline.com/greek-lobby-warns-that-without-changes-annan-plan-will-be-defeated>> (26.10.2015)

Gregg, Heather S.; Divided They Conquer: The Success of Armenian Ethnic Lobbies in the United States, Massachusetts Institute of Technology, Working Paper, 2002, p.4.

< http://web.mit.edu/cis/www/migration/pubs/rwp/13_divided.pdf> (02.02.2015)

Güncel Türkçe Sözlük.

<http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.53db8c2bb6fc68.53506930> (01.08.2014)

Hanlı, Hakan. “Küresel Lobicilik ABD AB ve Türkiye”, *Stradigma Aylık Strateji ve Analiz E-Dergisi*, Sayı:5, Haziran 2003. <

http://www.stradigma.com/turkce/haziran2003/print_03.html> (12.10.2014)

Heinze, Marie Christine, The Third Criterion- On the Cultural Dimensions of a Potential Accession of Turkey to the EU, p.2.

<http://www.europaeum.org/files/teaching/summerschools/SS2002Essay_Heinze.pdf> (24.06.2015)

History of the Lobbying in the EU.

< <http://elabeurope.eu/wp-content/uploads/2014/07/Policy-Report-Transparency-Register.docx>> (31.08.2015)

Holman, Craig. Origins, Evolution and Structure of the Lobbying Disclosure Act, p.1.

<<http://www.citizen.org/documents/LDAorigins.pdf>> (02.12.2015)

In 1683 Turkey was invader. In 2004 much of Europe sees it that way, The Guardian.

<<http://www.theguardian.com/world/2004/sep/22/eu.turkey>> (30.09.2014)

Interest Group. *Encyclopaedia Britannica. Encyclopaedia Britannica Online Academic Edition*. Encyclopædia Britannica Inc., 2014. Web.

<<http://academic.eb.com.idpproxy.reading.ac.uk/EBchecked/topic/290136/interest-group>> (13.11.2014)

Investing in Europe's Fastest Growing Economy, CNBC.

< <http://www.cnbc.com/id/48552347>> (09.07.2015)

Islamophobia: Understanding anti-Muslim Sentiment in the West.

<<http://www.gallup.com/poll/157082/islamophobia-understanding-anti-muslim-sentiment-west.aspx>> (12.11.2014)

İşte Gerçek Yüzleri, Sabah Gazetesi. <<http://arsiv.sabah.com.tr/1999/02/17/r06.html>> (22.05.2015)

JTRS – Joint Transparency Register Secretariat.

<ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?reference=CONTACT_US&locale=en> (20.06.2015)

Kaleağası, Bahadır. Lobicilik Nedir Ne Değildir?

<<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=202790>> (17.06.2015)

- Keridis, Dimitris. Political Culture and Foreign Policy: Greek-Turkish Relations in the Era of European Integration and Globalization, (NATO Fellowship Report), 2009, Cambridge, p.32.
- King Jan Sobieski: Defeating the Turks and Saving Christianity.
<<http://uticaphoenix.net/king-jan-iii-sobieski-defeating-the-turks-and-saving-christianity-1683>> (24.09.2015)
- Kirişçi, Kemal. Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration.
<<http://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration>> (15.09.2015)
- KKTC Milli Takımı Rum Engeline Rağmen Maç İçin Londra'da.
<<http://www.cihan.com.tr/news/KKTC-Milli-takimi-Rum-engeline-ragmen-mac-icin-Londra-da-CHMTAzMzQ0NS8y>> (12.05.2015)
- Kopenhag kriterleri yoksa Ankara kriterleri var, Radikal Gazetesi.
<http://www.radikal.com.tr/politika/kopenhag_kriterleri_yoksa_ankara_kriterleri_var-1103611> (12.09.2014)
- Kurdish Diaspora Cannot Be Ignored.
<<http://www.al-monitor.com/pulse/politics/2013/03/kurdish-diaspora-cannot-be-ignored.html>> (28.05.2015)
- Kyris, George. Northern Cyprus: the Other Side of the Green Line.
<<https://euobserver.com/opinion/115278>> (29.04.2015)
- Lifting the Lift on Lobbying, Transparency International (UK), 2015.
<http://media.transparency.org/eurlobby/2015_LobbyingUnitedKingdom_EN.pdf>
- Lobbying Database. <<https://www.opensecrets.org/lobby/>> (13.02.2015)
- Lobbying Disclosure Act Guidance.
- Lobbying Disclosure Act Guidance.
<http://lobbyingdisclosure.house.gov/amended_lda_guide.html#section4> (15.06.2015)
- Lobbying in France. <<http://www.capitalis.com/articles/lobbying-france.php>> (02.06.2015)
- Lobbying in Germany, Transparency International.
<https://www.transparency.de/fileadmin/pdfs/Themen/Politik/Lobbying_in_Germany_neu2.pdf> (26.05.2015)
- Lobbying in Germany. <<http://www.capitalis.com/articles/lobbying-germany.php>> (01.06.2015)
- Lobbying Landscape in Germany. <<http://www.aalep.eu/lobbying-landscape-germany>> (28.05.2015)
- Lobbying, OECD. <<http://www.oecd.org/gov/ethics/lobbying.htm>> (05.10.2015)
- Lobbying. <<http://www.parliament.uk/get-involved/have-your-say/lobbying/>> (04.05.2015)
- Lobbying. *Encyclopaedia Britannica. Encyclopaedia Britannica Online Academic Edition.* Encyclopaedia Britannica Inc., 2014. Web.

<<http://academic.eb.com.idpproxy.reading.ac.uk/EBchecked/topic/345407/lobbying>>
(13.11.2014)

Manço, Ural. Turks in Western Europe.

<<http://www.cie.ugent.be/umanco/umanco3.htm#noot>> (11.11.2014)

Maximillian Pop, Turkish Diaspora: Erdogan's Paternalism Proves Counter-Productive.

<<http://www.spiegel.de/international/germany/erdogan-hurts-turkish-integration-in-germany-with-aggressive-policies-a-898116-2.html>> (16.06.2015)

Miruna Andreea Balosin, Analyzing EU's Lobbying, p.1189.

<http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari3/istorie/121_Miruna%20Balosin%20articol.pdf> (06.01.2015)

Munyar, Vahap. Fransa'da Lobi Şirketini Devreye Soktu ETÜ Nüfus Hareketine Bakacak, Hürriyet.

Muslims in Germany.

<<http://www.spiegel.de/international/germany/bild-715876-127849.html>>
(17.09.2014)

Organisation and Work, European Parliament.

<<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/0025729351/Organisation-and-work.html>> (22.12.2014)

Öcalan Davası Kararı, Ankara 2 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi, 29.06.1999

Peace in Kurdistan Campaign.

<<http://peaceinkurdistancampaign.com/resources/abdullah-ocalan/free-ocalan>>
(03.03.2015)

Pegida Berlin'i Böldü.

<<http://www.dw.de/pegida-berlini-b%C3%B6ld%C3%BC/a-18167103>>
(15.06.2015)

Pegida Türkleri Endişelendiriyor.

<<http://www.dw.de/pegida-t%C3%BCrkleri-endi%C5%9Felendiriyor/a-18164110>>
(13.06.2015)

Pegida'ya Karşı 32 bin Kişi Yürüdü.

<<http://www.iha.com.tr/haber-pegidaya-karsi-32-bin-kisi-yurudu-428343/>>
(15.06.2015)

PKK 12 Eylül'le Güçlendi.

<<http://www.yenisafak.com.tr/yazidizileri/pkk-12-eylulle-guclendi-270508>>
(22.05.2015)

PKK- From Terrorist to Ally, Deutsche Welle.

<<http://www.dw.de/pkk-from-terrorist-threat-to-ally/a-17890523>> (31.05.2015)

PKK Kuzey Suriye'de Bağımsızlık İlan Etti.

<http://www.oncehaber.com/haber/1628-pkk-kuzey-suriye39de-bagimsizlik-ilan-etti.html?haber=1628&puan=3&puan_submit=Puan+Ver> (31.05.2015)

Political Lobbying and Rules for MPs and Peers. <<http://www.bbc.com/news/uk-politics-22739943>> (04.05.2015)

- Politicians in Europe Working to Remove PKK from EU Terror List.
< <http://rudaw.net/english/middleeast/turkey/10062014>> (28.05.2015)
- President Obama: "We will degrade and ultimately destroy ISIL"
<<https://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isil>> (21.05.2015)
- Ramadan, Tariq. Turkey is part of Europe fear keeps it out of the EU.
< <http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/aug/06/turkey-eu-membership>> (29.09.2015)
- Regulation of Lobbying Act 2015.
<<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2015/act/5/enacted/en/html>> (11.12.2015)
- Resolution on a Political Solution to the Armenian Question*, Avrupa Parlamentosu, 18 Temmuz 1987.
- Roj Tv Davasında Karar Açıklandı.
<http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/01/120110_roj_tv_trial.shtml> (27.05.2015)
- Roj Tv ve Nûçe Tv Niçin Şimdi Kapatıldı?
<http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/08/130820_nuce_tv_kapandi> (27.05.2015)
- Rules of procedure of the French Assembly.
<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/2084/file/France_Rules_Procedure_NationalAssembly_2007htm/preview> (10.10.2014)
- Russia and Turkey can save EU from economic recession.
< http://english.pravda.ru/world/asia/11-12-2014/129277-russia_turkey_eu-0> (09.07.2015)
- Salihyol, Kaan. "Fransa'da Ermeni Lobisi ve Sözde Ermeni Soykırımı İnkâr Yasası ile İlgili Gelişmeler", İKV Değerlendirme Notu, 2012.
<http://ikv.org.tr/images/upload/data/files/degerlendirme_notu_-_55.pdf> (03.02.2015)
- Salihyol, Kaan. "Fransa'da Ermeni Lobisi ve Sözde Ermeni Soykırımı İnkâr Yasası ile İlgili Gelişmeler", İKV Değerlendirme Notu, 2012.
- Saraybosna Yunus Emre Türk Kültür Merkezi Açıldı.
< <http://yee.org.tr/bh-saraybosna/bs/news/news-from-us/saraybosna-yunus-emre-turk-kultur-merkezi-acildi-715>> (16.06.2015)
- Schieder, Peter. Lobbying in Europe.
< http://www.aicc.at/uploads/media/Peter_Schieder_Lobbying_in_Europe.pdf> (18.11.2014)
- Sessiz Devrim Türkiye'nin Demokratik Değişim ve Dönüşüm Envanteri 2002-2012
<http://www.kdgm.gov.tr/snetix/solutions/KDGM/resources/documents/docs/sessiz_devrim.pdf> (27.11.2014)
- Sivil Toplum Örgütleri, DEİK.
<<http://www.dtik.org.tr/SivilToplumOrgutleri.html>> (14.08.2014)
- Special Report, Diasporas: A World of Exiles, *The Economist*, 4-10 January 2003.
<<http://www.economist.com/node/1511765>> (02.02.2015)

- Spora Siyaset Karıştırmayın, Vatan Gazetesi.
<<http://www.gazetevatan.com/-spora-siyaset-karistirmayin--71858-gundem/>>
(12.05.2015)
- Survey: Turks Abroad Feel Ostracized.
<<http://www.dailysabah.com/nation/2014/11/16/survey-turks-abroad-feel-ostracized>> (17.11.2014)
- Syria regime “using” PKK Dissident Says. <<http://www.hurriyetdailynews.com/syria-regime-using-pkk-dissident-says.aspx?pageID=238&nID=12320&NewsCatID=338>>
(01.06.2015)
- T.C. Anayasası, md.62.
- T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
< <http://www.ytb.gov.tr/etkinlik.php>> (16.06.2015)
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, Sayı:18576, Tarih: 27 Şubat 2015. < <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18576>>
(07.07.2015)
- Terrorism Label over PKK is Unjustified.
<<http://www.diclehaber.com/en/news/content/view/431719?from=3907137032>>
- The Federal Republic of Germany.
<https://www.bundestag.de/htdocs_e/artandhistory/history/parliamentarism/frg_parliamentarism> (01.06.2015)
- The Kurdish Diaspora.
<<http://www.institutkurde.org/en/kurdorama>> (23.05.2015)
- The Regulation of Lobbyists in Canada, the USA, the EU institutions, and Germany.
<<http://www.environ.ie/en/Publications/LocalGovernment/Administration/FileDownload,14572,en.pdf>> (01.06.2015)
- TİKA. <<http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihcemiz-222>> (15.06.2015)
- TOBB Kuruluşu ve Yasal Statüsü. <<http://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Tarihce.php>>
(20.06.2015)
- Top Down and Bottom Up Intregrating Grassroots and Social Media Efforts.
<http://convergeconsulting.org/eduguru/2008/11/top-down-and-bottom-integrating-grassroots-and-social-media-efforts> (14.09.2015)
- Tranparency Register.
<ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?locale=en&reference=WHY_TRANSPARENCY_REGISTER> (14.06.2015)
- Tranperancy of Lobbying, Non-Party Campaingning and Trade Union Administration Act 2014. <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/4/part/1/enacted>> (04.05.2015)
- Transatlantik Eğilimler Temel Bulgular 2014.
<<http://trends.gmfus.org/files/2012/09/Key-Findings-Report-2014-Turkish.pdf>>
(28.11.2014)
- Transparency.
<<http://golden-section-graphics.com/temp/transparency/>> (19.05.2015)

Turkey entry would destroy EU, BBC News.

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2420697.stm>> (01.09.2015)

Turkey hires ex-CIA director to lobby US Congress, The Telegraph.

< <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/turkey/11600462/Turkey-hires-ex->

Turkey warns EU: Keep off Ocalan Trial

<<http://www.theguardian.com/world/1999/feb/22/kurds>> (22.05.2015)

Turkey Works to Transform Overseas Turks into Diaspora.

< http://www.todayszaman.com/interviews_turkey-works-to-transform-overseas-turks-into-diaspora_314090.html> (16.06.2015)

Turkish Cypriot Community, < http://ec.europa.eu/cyprus/turkish_cypriots/index_en.htm> (05.05.2015)

Turkish Immigration to Germany: A Sorry History of Self-Deception and Wasted Opportunities.

< <http://www.spiegel.de/international/germany/turkish-immigration-to-germany-a-sorry-history-of-self-deception-and-wasted-opportunities-a-716067.html>> (17.09.2014)

Turkish Speaking Communities in Britain: A Rude Awakening.

< <http://www.irr.org.uk/news/turkish-speaking-communities-in-britain-a-rude-awakening>> (07.08.2014)

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği Tüzüğü, Madde No.2

Türkiye – AB İlişkilerine Genel Bakış.

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerine-genel-bakis.tr.mfa>> (22.07.2014)

Türkiye – AB İlişkilerinin Kronolojisi. < <http://www.izto.org.tr/tr/turkiye-ab-iliskileri-kronolojisi>> (23.07.2014)

Türkiye – Almanya Federal Cumhuriyeti Siyasi İlişkileri.

<<http://www.mfa.gov.tr/almanya%20-kunyesi.tr.mfa>> (18.11.2014)

Türkiye 2002 İlerleme Raporu, Avrupa Komisyonu, s.113, Ekim 2002.

Türkiye 2007 İlerleme Raporu {COM(2006)663}, Avrupa Komisyonu, s.74, 06 Kasım 2007.

Türkiye 2014 İlerleme Raporu {COM(2014) 700},Avrupa Komisyonu, s.59, 08 Ekim 2014.

Türkiye –AB İlişkilerine Genel Bakış.

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerine-genel-bakis.tr.mfa>> (22.07.2014)

Türkiye asla AB üyesi olmayacak, Deutsche Welle Türkçe.

<<http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-asla-ab-%C3%BCyesi-olmayacak/a-16866264>> (24.09.2015)

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Fransa Raporu.

< http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/fransa_raporu.pdf> (11.11.2014)

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Fransa Raporu.

< http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/fransa_raporu.pdf> (28.10.2014)

Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, 2013, s.8.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Dış Ekonomik İlişkileri Bülteni, Ankara 2014, s.31

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Dış Ekonomik İlişkileri, No:106, TOBB Yayınları, 2010 Ankara, s.43.

Türkiye TTIP için Lobi Atağında.< <http://www.dw.de/t%C3%BCrkiye-ttip-i%C3%A7in-lobi-ata%C4%9F%C4%B1nda/a-17786829>> (20.06.2015)

Türkiye'nin üyeliği için Alman kuyruğu.

<<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=113386>> (13.06.2015)

Türkiye'yi AB'de Görmek İstiyorum.

<<http://bianet.org/bianet/siyaset/14530-turkiyeyi-abde-gormek-istiyorum>> (13.06.2015)

Türkiye-AB İlişkilerine Genel Bakış. <<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerine-genel-bakis.tr.mfa>> (11.09.2015)

Türkiye-Fransa İlişkileri.

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa>> (21.02.2015)

Türkiye-Fransa Siyasi İlişkileri.

<<http://www.mfa.gov.tr/fransa-kunyesi.tr.mfa>> (18.11.2014)

Türkiye-Hollanda Siyasi İlişkileri.

<<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-hollanda-siyasi-iliskileri.tr.mfa>> (18.11.2014)

Türkler Pegida'ya Karşı Yürüyor.

<<http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkler-pegidaya-karsi-yuruyor>> (15.06.2015)

TÜSİAD AB-Brüksel Temsilciliği.

<<http://www.tusiad.org.tr/tusiad/temsilcilik-ve-burolar/tusiad-ab-bruksel-temsilciligi>> (19.06.2015)

TÜSİAD Basın Bülteni, 10 Kasım 2003.

< http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/basin-bulteni-2003-84.pdf> (16.06.2015)

TÜSİAD Berlin Temsilciliği.

<<http://www.tusiad.org.tr/tusiad/temsilcilik-ve-burolar/tusiad-berlin-burosu>> (19.06.2015)

TÜSİAD Boyner'le AB'de Lobi Yapacak.

< <http://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/59385-tusiad-boynerle-abde-lobi-yapacak>> (19.06.2015)

TÜSİAD *Bülten*, No:38, Ocak – Mart 2004.

TÜSİAD Paris Temsilciliği.

<<http://www.tusiad.org.tr/tusiad/temsilcilik-ve-burolar/tusiad-paris-burosu>> (19.06.2015)

U.S. Census Bureau, 2009 American Community Survey, B04006, "People Reporting Ancestry," <<http://www.census.gov/compendia/statab/2012/tables/12s0052.pdf>> (11.05.2015)

U.S. Department of State, Foreign Terrorist Organizations

<<http://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/123085.htm>> (23.05.2015)

- UETD Akademi. < http://uetd.info/?page_id=661> (14.06.2015)
- UETD Genelmerkez Gençlik Kolları Faaliyet Raporu, Ekim 2014.
<<http://uetd.info/wp-content/uploads/UETD-GM-GK-Faaliyet-Raporu-Ekim-2014.pdf>>
- UETD Genelmerkez Gençlik Kolları Faaliyet Raporu, Mayıs 2014.
< <http://uetd.info/wp-content/uploads/UETD-GK-Faaliyet-Raporu-May%C4%B1s-2014.pdf>> (15.06.2015)
- Werz, Michael; Mark Hoffman, The United States, Turkey, and the Kurdish Regions, Center for American Progress, July 2014, p.38-40.
<<https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2014/07/Kurds-report.pdf>> (31.05.014)
- What is Diversity?, U.S. Department of Interior.
< <http://www.doi.gov/pmb/eeo/whoweare/what-is-diversity.cfm>>
- Who is European? This is what we must define, Nicolas Sarkozy, Telegraph.
<<http://www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3632998/Who-is-European-This-is-what-we-must-define.html>> (05.08.2014)
- Why Bashar Assad Won't Fight ISIS, Time.
< <http://time.com/3719129/assad-isis-asset/>> (15.09.2015)
- Yavuz, Hasan. Fransa'da Sarkozy Dönemi ve AB-Türkiye İlişkileri.
< <http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=13497&q=fransa-da-sarkozy-donemi-ve-ab-turkiye-iliskileri>> (27.11.2014)
- YEKKOM. <<http://yekkom.com/21-jahre-pkk-verbot-zeit-fuer-dialog>> (03.12.2015)
- Yılmaz, Şuhnaz. Impact of Lobbies on Turkish-American Relations.
<<http://home.ku.edu.tr/~syilmaz/doc/11.pdf>> (11.05.2015)
- Yunanlı Ajan Öcalan'ın Yakalanışını Anlattı.
<<http://www.haberturk.com/dunya/haber/17164-yunanli-ajan-ocalanin-yakalanisini-anlatti>> (27.05.2015)
- Yunus Emre Enstitüsü. <<http://www.yee.org.tr/tr/yunusemreenstitusu>> (05.10.2015)
- Yurtdışı Türkler Başkanlığı Sivil Toplum Destekleri Bilgi Sistemi üzerinden proje başvuruları kabul edilmeye başlandı.
<http://www.ytb.gov.tr/haber_detay.php?detay=99> (14.06.2015)
- Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları.
< http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa> (04.08.2014)
- Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları.
< http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa> (04.08.2014)
- Zong, J. J. Batalova. Frequently Requested Statistics on Immigrants and Immigration in the United States.
<[http://www.migrationpolicy.org/article/frequently-requested-statistics-immigrants-and-immigration-united-states#Current and Historical](http://www.migrationpolicy.org/article/frequently-requested-statistics-immigrants-and-immigration-united-states#Current%20and%20Historical)> (11.05.2015)